

Heem- en Oudheidkundige
Kring van Zele, vzw

Koninklijke Vereniging

Jaarboek 51
2020

Colofon

D 2021/3899/1

Voorzitter: Martine Smet, Felix Timmermansstraat 12, 9240 Zele
Erevoorzitter: Anne-Marie D'hooge, Kouterbosstraat 62, 9240 Zele
Ondervoorzitter en ruiladres: Karel De Wilde, Oudburgstraat 18 W2, 9240 Zele
Secretaris: Carlos Cornelis, Langestraat 124, 9240 Zele
Penningmeester: Wilfried De Bock, Eekstraat 72, 9240 Zele

Website: www.hokzele.be

E-mai: hokzele@hotmail.com

Bankrekening: (IBAN) BE02.0012.1637.4340
HOK Zele, vzw.

Redactieraad:

Lucien Boone
François De Geest
Karel De Wilde
Martine Smet
Joris Van Doorselaere
Marc Van Uytfanghe

Eindredactie: Karel De Wilde

Iedere medewerker is verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Deze uitgave kwam tot stand met steun van:

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, micro lm, scan, pdf, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Gedrukt bij Drukkerij Room, Passtraat 289, 9100 Sint-Niklaas.

INHOUD

MARTINE SMET	
Activiteitenverslag	5
MARTINE SMET & LUCIEN BOONE	
De Kroniek. Zele in 2020	19
LUCIEN BOONE	
Zeelse koninklijke verenigingen	39
LUCIEN BOONE & ERIC ARENS	
Zeelse suikerbakkers, chocolatiers en roomijsbereiders	43
ARTHUR VAN MINGEROET	
De laatste brouwersgast van de Zeelse brouwerijen	97
KAREL DE WILDE	
Uit Zeelse bodem. Een overzicht van 70 jaar bijzondere archeologische vondsten te Zele (1950-2020)	117
JORIS VAN DOORSSELAERE	
Familiaal erfgoed in woord en beeld: naoorlogse sportieve rivaliteit tussen grote voetbalgezinnen Pieters versus Christiaens	149
FRANK ARBYN	
H.S.K. Moeder Klodde Zele 50 jaar 17 oktober 1970 - 17 oktober 2020	161
FRANÇOIS DE GEEST	
Zeelse sigaretten	211
MARCEL HERWEGE	
E.H. Marcel Van Leuven, elfde pastoor van Zele-Heikant	225
EM. PROF. DR. MARC VAN UYTFANGHE	
De jaren 1930-1945 in Zele-Durmen: Vlaamsgezinde katholieken versus katholieke aminganten, Engelsgezinden versus Duitsgezinden (deel 2)	229
MARK DE BLOCK	
Zo was het Gildenhuis	289

ACTIVITEITENVERSLAG 2020

MARTINE SMET

Het werkjaar 2019 stond nog grotendeels in het teken van de viering van het 50-jarig bestaan van onze Heem- en Oudheidkundige Kring, die voortaan ook de titel “Koninklijke Vereniging” mag vermelden op alle of ciële documenten en correspondentie.

Aan het eind van 2019 startten we met het maken van plannen met het oog op de organisatie van tal van activiteiten die van het jaar 2020 een bijzonder vruchtbaar jaar moesten maken op vlak van de werking en het beheer van onze vereniging.

Het is echter allemaal heel anders en volgens een totaal onverwacht scenario verlopen. Het leven van mensen wordt sedert februari 2020 immers volledig gedomineerd door een wereldwijde gezondheids crisis, die ook op het moment van de publicatie van dit jaarboek spijtig genoeg nog niet achter ons zal liggen.

De impact van de Covid-19-crisis is uiteraard het grootst op vlak van het persoonlijk en beroepsleven van mensen, doch deze heeft evenwel ook tot gevolg dat ons sociaal en verenigingsleven grotendeels aan banden werd gelegd.

Intens samenwerken om de pakketten jaarboeken samen te stellen die op een veilige manier aan onze leden moesten worden bezorgd.

Net zoals dit het geval was voor tal van andere Zeelse verenigingen, waren wij vanaf maart 2020 genoodzaakt om alle geplande activiteiten te annuleren. Het museum Zeels Erfgoed en het documentatiecentrum bleven gedurende 2020 eveneens gesloten voor het publiek.

Dit betekende tevens dat we de nodige initiatieven moesten nemen om het jubileumjaarboek, het 50ste van een mooie reeks, aan onze leden te bezorgen met respect voor alle maatregelen die werden opgelegd in het kader van het beheer van de gezondheids crisis. We zijn er gelukkig in geslaagd om tegen eind mei alle jaarboeken op een veilige manier aan onze leden te bezorgen.

De enige activiteit die in 2020 plaatsvond, was het traditioneel etentje ter gelegenheid van Nieuwjaar met de bestuursleden en desgevallend hun partners.

Het Nieuwjaarsetentje op 25 januari: we konden toen niet vermoeden dat het jaar 2020 anders zou verlopen dan we hadden verwacht.

Dit betekende echter geenszins dat de bestuursleden van de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele volledig op non-actief stonden. Integendeel, via digitale weg en gedurende een beperkt aantal werkvergaderingen werden stilaan plannen gemaakt die op termijn ertoe zullen leiden dat we de weg opgaan van een zekere “vernieuwingsoperatie”. We willen die gefaseerd uitvoeren in een geest van respect voor al het werk dat gedurende de eerste 50 jaar van het bestaan van HOK Zele werd gerealiseerd in alle domeinen van de werking van onze vereniging.

Wij hopen alvast dat we, van zodra deze gezondheidscrisis achter ons zal liggen, het ledenaantal kunnen bestendigen. We zullen hiervoor in ieder geval alles in het werk stellen.

Het hiernavolgend verslag geeft een overzicht van de wijzigingen op vlak van de samenstelling van de bestuursploeg, de organisatie van het beheer en de werking van de vereniging en de initiatieven die werden genomen om zo veel mogelijk zichtbaar en aanwezig te blijven gedurende dit bijzonder jaar.

De bestuursploeg van HOK Zele

De samenstelling van de bestuursploeg van HOK Zele onderging enkele wijzigingen die normaal gezien aan onze leden zouden worden gecommuniceerd naar aanleiding van de heemkundige avond in maart 2020.

De hiernavolgende benoemingen werden gevalideerd op de algemene bestuursvergadering van 7 januari 2020.

Na een voorzitterschap van 15 jaar draagt Annemie D'hooge de functie over aan Martine Smet. Annemie wordt erevoorzitter van de vereniging.

Karel De Wilde neemt de functie van ondervoorzitter op; Carlos Cornelis de functie van secretaris. Wilfried De Bock blijft de functie van penningmeester uitoefenen.

Bart Cambier heeft in 2020 ontslag genomen als bestuurslid en als webmaster. Het beheer van de website wordt voortaan uitgeoefend door bestuurslid Walter De Potter.

We danken Bart langs deze weg nogmaals voor de jne samenwerking gedurende 13 jaar.

Wat het beheer en de werking van het museum Zeels Erfgoed betreft, wordt de functie van museumcoördinator in het leven geroepen. Deze taak wordt toevertrouwd aan bestuurslid André Moens.

Alle wijzigingen op vlak van de bestuursfuncties, met inbegrip van de informatie betreffende het nieuwe adres van de maatschappelijke zetel van de vereniging, werden gecommuniceerd aan de Ondernemingsrechtbank van Gent - afdeling Dendermonde, met het oog op de publicatie in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad en in de databank van de Kruispuntbank Ondernemingen (KBO).

De huidige bestuursploeg is als volgt samengesteld:

Voorzitter
Martine Smet

Erevoorzitter
Anne-Marie D'hooge

Ondervoorzitter
Karel De Wilde

Penningmeester
Wilfried De Bock

Secretaris
Carlos Cornelis

Documentatiecentrum
Karel De Wilde

Museumcoördinator
André Moens

Webmaster
Walter De Potter

Ledenadministratie
Gaston Poppe

Bestuursleden:
Denise Spiessens
Prof. Marc Van Uytfanghe
Myriam Bekaert
Lucien Boone
François De Geest
Marie-Louise Vehent
Marcel Herwege
Joris Van Doorselaere

Een nieuwe organisatiestructuur

In het kader van het beheer van HOK Zele werd door het bestuur een nieuwe organisatiestructuur goedgekeurd, waarbij we de organisatie van de diverse activiteiten in de toekomst laten verlopen via de hierna vermelde werkgroepen/thema's:

De erevoorzitter en de nieuwe voorzitter van HOK Zele

Pers, Communicatie en Promotie
Logistiek
Redactieraad
Documentatiecentrum
Ledenbestand
Museum Zeels Erfgoed

Wat speci ek het beheer van het museum Zeels Erfgoed betreft, werd de functie van museumcoördinator gecreëerd. Het is bestuurslid André Moens die samen met de leden van de museumcommissie de vele aspecten die verband houden met de uitbouw en exploitatie van het museum in goede banen zal leiden. Wat betreft de afdeling Aloïs De Beule, kan de museumcoördinator rekenen op de samenwerking en de expertise van bestuurslid François De Geest.

De interne werking van HOK Zele

De werking van de Heem- en Oudheidkundige Kring, zijnde de uitgave van het jaarboek, het beheer van het museum Zeels Erfgoed, van het documentatiecentrum en de organisatie van alle activiteiten, werden door de betrokken bestuursleden voorbereid gedurende periodieke vergaderingen.

Gedurende het werkjaar 2020 vond om gekende redenen een zeer beperkt aantal vergaderingen plaats op de hiernavolgende data:

Algemene bestuursvergadering: 7 januari, 18 februari, 29 juni, 15 september;
Vergadering werkgroep Pers, Communicatie en Promotie: 10 augustus;
Vergadering museumcommissie: 25 februari, 13 oktober;
Vergadering redactiecomité: 6 oktober.

De vergadering van het Verbond van Heemkringen van Oost-Vlaanderen vond dit jaar plaats op 17 oktober te Oosterzele. HOK Zele was vertegenwoordigd door Karel De Wilde. De vergadering die normaal gezien in het voorjaar zou hebben plaatsgevonden, werd geannuleerd (eerste lockdown).

De statutaire vergadering vond plaats op 3 maart 2020.
Gedurende deze vergadering werden goedgekeurd:
het verslag van de statutaire vergadering van 5 maart 2019;
het jaarverslag betreffende het werkjaar 2019;
het nancieel verslag betreffende het werkjaar 2019;
de begroting betreffende het werkjaar 2020;
het jaarprogramma betreffende het werkjaar 2020.

Plannen voor de toekomst

De periode van inactiviteit op vlak van de werking van HOK Zele weerhield er ons niet van om volop plannen te maken voor de toekomst. We bereikten binnen het bestuur eensgezindheid omtrent de noodzaak tot het uitwerken van een nieuwe eigentijdse stijl voor onze vereniging na een periode van 50 jaar. Hieraan zijn diverse aspecten verbonden, gaande van de creatie van een eigen huisstijl, het ontwerpen van een nieuw logo en de ontwikkeling van een nieuwe website.

Dit traject, dat onze vereniging op weg moet zetten voor de volgende jaren, zal zoals reeds vermeld in de inleiding van dit verslag, gefaseerd worden uitgevoerd. We zullen hiervoor beroep kunnen doen op de expertise van de Erfgoedcel Land Van Dendermonde.

Het museum Zeels Erfgoed

Het museum Zeels Erfgoed bezit een aantal werken van de Zeelse kunstschilder André Bogaert. Dit is ook de reden waarom we een schenking, die we dit jaar ontvingen, wensen te vermelden. Het betreft een kunstmap die in oktober 1973 werd gedrukt door de firma De Cuyper en die een mooie aanvulling vormt op de werken die deel uitmaken van onze collectie.

De kunstmap van André Bogaert

We willen ook even de kantafdeling van het museum Zeels Erfgoed onder de aandacht brengen naar aanleiding van de lovende woorden vanwege mevr. Mertens van de koepelorganisatie “Kant in Vlaanderen”, die op 9 oktober een bezoek bracht aan ons museum.

Gedurende het jaar 2020 werden op permanente basis metingen uitgevoerd die zowel de temperatuur als de vochtigheidsgraad moeten bepalen op de diverse locaties in het museum. De bedoeling van het verzamelen van deze data is het creëren van een optimale omgeving met het oog op het bewaren van de collectie.

De Aloïs De Beule-afdeling ontving een schenking die als een bijzondere aanwinst en verrijking van de huidige collectie kan worden beschouwd. Dit betreft drie beelden uit de collectie van wijlen Ignace De Wilde, die in 2002 door de familie De Wilde als schenking/gift werden overgedragen aan het CRKC (Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur), zijnde het huidige PARCUM, het museum en expertisecentrum voor religieuze kunst en cultuur. We ontvingen de vraag van de heer Jan Klinckaert van PARCUM of HOK Zele deze beelden wenste op te nemen in de collectie van het museum Zeels Erfgoed en de museumcommissie heeft hiermee ingestemd. De drie monumentale beelden werden aldus door de verhuis rma De Borger en onder begeleiding van bestuursleden

Gaston Poppe en Marcel Herwege opgehaald in Walshoutem (Landen) om professioneel te worden getransporteerd naar Zele, waar ze hun de nitieve plaats kregen in de ADB-collectie.

De drie grote beelden van Alois De Beule zijn aangekomen in Zele en krijgen een prominente plaats in de collectie.

De Erfgoedcel Land van Dendermonde kent trajectsubsidies toe aan erfgoedorganisaties die collecties beheren. Wij dienden voor het museum Zeels Erfgoed op 24 juli een aanvraag in met het oog op het verwerven van een trajectsubsidie, die gunstig werd beoordeeld. Met het oog op de optimale conservatie van collectiestukken in de themaruimte van het museum, ontvingen we aldus een zeer gewaardeerde subsidie voor de aankoop van nieuwe tentoonstellingskasten.

In afwachting van de heropening van het museum werken de museumcoördinator en zijn team keihard aan de opbouw van een nieuwe thematentoonstelling en tevens aan een volledige herinrichting van de diverse afdelingen. Ook hier is het de bedoeling om het museum een eigentijdse, professionele uitstraling te geven om nog meer bezoekers te verleiden voor een bezoek aan de site.

Wij hopen alvast dat we het resultaat van het vele werk zullen kunnen tonen ergens in de lente/zomer van 2021.

Het museum Zeels Erfgoed ondergaat momenteel een metamorfose.

Voor de professionele restauratie en conservatie van de collectie kan de museumcoördinator sedert dit jaar beroep doen op de expertise van mevr. Annemie Philips, die opleidingen heeft gevolgd als manueel boekbinder, restauratievakman en behoudsmedewerker erfgoed.

Eén van de pronkstukken uit de collectie van het museum is het octrooi dat in 1614 door de aartshertogen Albrecht en Isabella werd toegekend aan de Zeelse Sint-Sebastiaansgilde. Mevrouw Philips heeft de staat van het octrooi voor eerst grondig onderzocht en kwam tot het besluit dat het perkament zich in vrij goede staat bevindt. Om evenwel de zekerheid te krijgen dat dit waardevol document ook voor toekomstige generaties zal worden bewaard, waren enkele ingrepen nodig met het oog op een correcte conservatie. Het origineel document werd aldus 'gedroogreinigd', wat betekent dat de onbeschreven gedeelten met een zachte borstel, een microvezeldoek en ten slotte met een roetspons werden gereinigd.

Voor de opberging wordt geopteerd voor een op maat gemaakte, zuurvrije doos, bestaande uit microgolfkarton, waarin het octrooi zal worden opgeborgen en bewaard in het donker en in een stabiele klimaatomgeving met een temperatuur beneden de 20° Celsius en een luchtvochtigheid die lager is dan 60 %.

Om de bezoekers aan het museum de gelegenheid te bieden om dit uniek document te blijven bewonderen, werd het door een gespecialiseerde firma gedigitaliseerd, waarna het definitief kan worden opgeborgen.

Op initiatief en voor rekening van de Erfgoedcel Land van Dendermonde, waarvoor uiteraard onze waardering en dank, werd de digitalisering uitgevoerd door de firma iGuana NV te Zaventem. Naast het octrooi werden tevens een aantal filmrolletjes en videocassettes gedigitaliseerd van evenementen uit de jaren 50 in Zele.

André en Walter brengen het octrooi terug naar Zele na digitalisering.

Na het octrooi wordt vervolgens de Kadastrale Atlas der Provincie Oost-Vlaanderen, gemeente Zele (uitgegeven door Paul Gérard), onderzocht door mevr. Philips met het oog op restauratie en conservatie. Er wordt geopteerd om in eerste instantie het linkerdeel van één van de kaarten te restaureren, zodat het verschil met de niet gerestaureerde rechterhelft duidelijk zal kunnen worden vastgesteld.

Ook dit document zal op termijn moeten worden “gedroogreinigd” en na een volledige restauratie worden bewaard in een zuurvrije doos.

Wij hopen dat we in het voorjaar 2021 het museum kunnen heropenen, zodat bezoekers het resultaat van het vele werk en de nieuwe aanwinsten kunnen komen bekijken.

Mevrouw Philips aan het werk in het museum voor de conservatie van het octrooi.
Walter kijkt goedkeurend toe.

Groepsbezoeken kunnen worden aangevraagd bij de museumcoördinator André Moens. Contactgegevens: Tel.: 0478 36 68 82 - E-mail: andre.moens@telenet.be

Het documentatiecentrum

Wat het documentatiecentrum betreft, kunnen geïnteresseerden nog steeds een afspraak maken met Karel De Wilde indien zij informatie wensen te krijgen of documenten wensen te raadplegen. Ondanks de strikte beperkingen die gedurende het jaar 2020 van kracht waren op vlak van fysieke bezoeken, heeft de werking van het documentatiecentrum zeker niet stil gelegen. Het aantal digi-

taal beantwoorde vragen is aanzienlijk gestegen tot 48. Die consultaties betreffen niet enkel het ontwarren van genealogische knopen, maar ook assistentie bij een aantal diepgaande voorstudies ter voorbereiding van een publicatie of een scriptie. Contactgegevens van Karel De Wilde: tel. 052 45 14 12, e-mail: karel.de.wilde1@telenet.be .

We bedanken ten slotte allen die dit jaar documenten en/of voorwerpen hebben geschonken ter aanvulling van de collecties van het documentatiecentrum en van het museum Zeels Erfgoed.

Zichtbaar blijven in moeilijke tijden

Al onze activiteiten zijn in dit jaar 2020 in het water gevallen, maar dat betekent niet dat we als vereniging totaal onzichtbaar zijn gebleven. Naast de meldingen via de website en de sociale media, werden door bestuurslid Lucien Boone op regelmatige basis korte artikels gepubliceerd in het tijdschrift Kerk en Leven, vergezeld van fotomateriaal dat door bestuurslid Walter De Potter werd aangeleverd.

Museum Zeels Erfgoed werd twee keer in de kijker gezet door Frank Van Mossevelde, die de afdeling Vlasbewerking en de Aloïs De Beule-afdeling koos voor zijn online vertellingen over “De Kloddeman van Zele” en over de soap rond het Zeelse oorlogsmonument aan het Koningin Astridplein.

In het gemeentelijk magazine ‘De Zelenaar’ werden de werken die werden uitgevoerd met het oog op de bewaring van het octrooi van de schuttersgilde Sint-Sebastiaan onder de aandacht gebracht en in ‘De Phoenix’, het ledenblad van de Harmonie Ste.-Cecilia, verscheen de parabel “Aloïs en de Verloren Pijp”, van de hand van François De Geest.

Ten slotte kregen we in deze moeilijk tijden het bericht van de internationale organisatie Traces of War dat, onder impuls van Karel De Wilde, de gedenkplaat in Comines voor de 38 slachtoffers van de Ramp van Bousbecque van 26 juni 1918 (onder wie 20 Zelenaars, allen opgeëiste arbeiders) of cieel werd opgenomen in de grote databank van de oorlogsmonumenten van WO I, met foto’s en met een digitale plaatsbepaling op Google Earth.

Ledennieuws en ereleden

We sluiten het werkjaar 2020 af met 585 leden. Binnen ons ledenbestand tellen we momenteel 184 ereleden, die we allen van harte wensen te bedanken. Sedert de inwerkingtreding van de Europese verordening betreffende de bescherming van persoonsgegevens kunnen we helaas geen namenlijst van ereleden meer publiceren.

Website, e-mailadres en Facebookpagina

Bestuurslid en tevens webmaster Walter De Potter beheert en onderhoudt de huidige website van de HOK in afwachting van de ontwikkeling van een nieuwe website in de loop van 2021.

We stellen vast dat het aantal hits en bezoekers van de website in stijgende lijn gaat. We kunnen hier waarschijnlijk spreken van het effect van de lockdownperiodes. Aldus zien we dat de maand november de absolute topmaand was op vlak van aantal bezoekers. Voor het jaar 2020 tonen de statistieken nu 170.309 hits en 7.116 bezoekers van onze website.

Ons adres: www.hokzele.be
e-mail: hokzele@hotmail.com

Ook op Facebook liet HOK Zele zich in 2020 niet onbetuigd met korte, aantrekkelijke posts over gevarieerde topics betreffende de gemeente Zele en haar geschiedenis. Onze pagina kon rekenen op een stijgende belangstelling met 327 pagelikes en 370 volgers.

HOK Zele en de Europese Verordening Gegevensbescherming (GDPR)

Sedert 25 mei 2018 zijn de bepalingen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, in de media beter gekend als GDPR, van toepassing. Dit betreft een geheel van regels die gelden in alle lidstaten van de EU en die als doel hebben een betere bescherming van persoonsgegevens te garanderen.

Als Heem- en Oudheidkundige Kring Zele, vzw verwerken wij persoonsgegevens, waarbij wij de garantie geven dat deze verwerking gebeurt conform de bepalingen van deze verordening. Onze volledige privacyverklaring is beschikbaar op onze website: www.hokzele.be

Jaarprogramma 2021

De lezers zullen begrijpen dat wij nog even moeten wachten alvorens er sprake kan zijn van het opmaken van een jaarprogramma 2021. Van zodra de huidige gezondheids crisis het toelaat om de activiteiten van de vereniging gefaseerd op te starten, zullen wij hierover uiteraard communiceren via onze ledenbrieven.

Foto's:

Karel De Wilde
Marcel Herwege.

DE KRONIEK ZELE IN 2020

MARTINE SMET
LUCIEN BOONE

De Kroniek 2020 wordt hoopvol aangevat. Welke gebeurtenissen zullen Zele kleuren, waarmee zal het verenigingsleven uitpakken, welke opmerkelijke realisaties worden aangevat of voltooid, welke gebeurtenissen gevierd of herdacht?

*Maar al vlug, de lente moet nog beginnen, volgt de ontzuivering en stellen we vast hoe fragiel onze samenleving is. **Covid-19** heet het besmettelijk coronavirus dat voor het eerst is vastgesteld in de Chinese miljoenenstad Wuhan en vanuit alle windstreken ook naar Europa overwaait. In België wordt begin februari de eerste coronabesmetting vastgesteld.*

Bevolking Zele op 31 december 2019.

Aantal inwoners: 21.370

Belgen: 19.435 (mannen en vrouwen)

Vreemdelingen: 1.935 (mannen en vrouwen)

Verschil met 31 december 2018: + 257

(Bron: Gemeente Zele -Team Burgerschap)

4 januari

Nieuwjaarsreceptie, 's avonds op het Fonteinhof, aangeboden door het gemeentebestuur aan de Zelenaars.

6 januari

De talrijke vrijwilligers die actief zijn bij de gemeente Zele worden feestelijk ontvangen in de loungebar van LDC De Welle.

Opgewekte sfeer bij deze Zeelse vrijwilligers. (via DP)

8 januari

De Zeelse volleybalclub Juvenes bestaat 50 jaar en wordt hiervoor in de bloemen gezet door de Zeelse schepen van sport. De club is onder de huidige benaming gekend als JTV Dero Zele-Berlare.

16 januari

De naam van de nieuwe sport- en jeugdinfrastructuur van Zele is bekendgemaakt tijdens een infoavond voor alle verenigingen die gebruik zullen maken van het complex. De Klodde kwam uit maar liefst 200 inzendingen als winnaar uit de bus.

Men refereert hiermee naar de succesvolle Zeelse vlasteelt en -industrie uit het verleden. Dat verleden is ook terug te vinden in de benaming van gemeenschapscentrum De Wiek, op dezelfde site. Het gemeentebestuur ging niet over één nacht ijs. Alle Zelenaars kregen de kans om suggesties door te sturen, waarna zowel de sport-, cultuur- als de jeugdraad een shortlist samenstelden. Deze lijst met maximaal vijftien namen werd voorgelegd aan het bestuur, waarna in overleg met de adviesraden een winnaar gekozen werd.

19 januari

Zelenaar Leon Van De Velde, beter gekend als cartoonist Pirana, overlijdt op 72-jarige leeftijd. Hoewel beroepsmatig vloerenlegger, was hij al van jongs af bezig met komisch tekenwerk. Reeds in 1967 publiceerde het toenmalige dagblad Het Volk de eerste cartoons van zijn hand. Later werd hij ook de huiscartoonist van de weekbladen Panorama en P-magazine. Tussen 1976 en 1995 publiceerde hij in totaal 23 stripalbums, alle in de typische stijl die hem zo eigen was. Hij won talrijke prijzen op internationale cartoonfestivals. In juli 1975 verbeterde hij tijdens een druk bijgewoond evenement in Sporthal De Zeven te Zele het wereldrecord cartoontekenen (uitgedrukt in lopende meter cartoon); naderhand zou hij in het buitenland datzelfde record nog meermaals scherper stellen. Hoewel het lokale aspect in zijn humoristisch tekenwerk slechts zelden aan bod kwam, vonden we toch één enkele cartoon van hem in een plaatselijk reclameblad in 1978 over zijn eigen straat, de toen recent aangelegde Ommegangstraat. We publiceren de prent als postuum eerbetoon.

Een milde spotnaam voor zijn straat:
ook Pirana kon ermee lachen...
(via KDW)

22 januari

Het gemeentebestuur neemt in haar meerjarenplan de bouw van een nieuwe brandweerkazerne op. Ofwel komt die op de huidige locatie, ofwel op de Dendermondebaan op de site waar vroeger de industriële wasserij Friswit actief was. (In september valt de keuze op de Friswit-site).

4 februari

Een bende die zich bezighield met de productie van en handel in namaaksigaretten werd opgerold. Na lang onderzoek deden de douanediensden gecoördineerde invallen op diverse adressen in Zele, Dendermonde en De Klinge. In Zele werden twee productielijnen en een verpakkinglijn aangetroffen.

8 februari

Ter gelegenheid van haar 35-jarig bestaan wordt de Zeelse afdeling van Pasar, het vroegere Vakantiegenoegens, ontvangen op het gemeentehuis. De medewerkers roepen het Fonteinhof prompt uit tot een 'Pak je tijd-plekje'. Aansluitend volgt een feestmaaltijd en gezellig samenzijn in het Gildenhuis.

Bestuur en leden van Pasar aan hun uitverkoren rustplekje. (AD)

9 februari

De winterstorm Ciara raast over ons land en houdt ook in Zele lelijk huis. Brandweerzone Oost krijgt meer dan 250 oproepen te verwerken over schade en omgewaaide bomen. In Park Peeters gaat een grote boom tegen de vlakte. Een vrouw kan het vallende gevaarte op het nippertje ontwijken.

12 februari

De werken voor de aanleg van een *voedselbos* op een terrein tegenover het Berkenhof aan de Driesstraat zijn deze week gestart. Er zal, naast een groe-

ne parking en een rustplekje, plaats zijn voor struiken met klein fruit en voor een boomgaard met groot fruit. Met de lancering van een bomenplan gaf de gemeente vorig jaar al aan dat het Zele de komende jaren wil “vergroenen”. De aanplanting van een voedselbos is een volgende stap in die richting. Het bosje, met wandelpad en picnictafel, sluit ook aan bij een buurtweg doorheen een stukje landelijk Zele.

29 februari

Vier bekende Zelenaars gooien zich samen met de Zeelse Koninklijke Harmonie Ste.-Cecilia in de strijd voor het goede doel, meer bepaald voor Roparun. Zonder enige voorafgaande ervaring, maar toch wel vakkundig voorbereid door professionele dirigenten, nemen ze deel aan een heuse dirigentenbattle. Het evenement krijgt de naam Schrikkelconcert.

Gewapend met enkel een *baton* betreden de vier het podium van De Wiek en trachten zo goed als mogelijk het concert in goede banen te leiden. Een deskundige jury beoordeelt aan het einde van de avond hun dirigentschap. Hans Knop wint de *gouden baton*.

Winnaar Hans Knop krijgt applaus van zijn rivalen: Charlotte De Roover, Bram De Mets en Philip Oszlanszky. (JV)

1 maart

De gemeente Zele lanceert met *Hart voor je buur(t)* een project om de sociale cohesie tussen de Zelenaars te versterken. De ambitie wordt alvast concreet gemaakt door een samenwerking met het online wijkplatform Hoplr. Via dit digitaal platform kunnen burens hulp aanbieden, spullen uitwisselen, babysitters zoeken, allerhande initiatieven lanceren.

2 maart

Onze gemeente werkt voortaan met een digitaal loket voor kinderopvang. Het digitaal platform maakt ouders wegwijs in het aanbod aan kinderopvang voor baby's en peuters in Zele.

Zeel pakt als één van de eerste gemeenten van onze regio uit met dit initiatief om de zoektocht naar kinderopvang aanzienlijk te vereenvoudigen.

3 maart

*Het aantal coronabesmettingen in België stijgt onrustwekkend. De federale minister van Volksgezondheid vraagt iedereen die ziek is om absoluut thuis te blijven. “**Blijf in uw kot**, ik meen het” wordt dé uitspraak van de coronacrisis.*

Ook Zelenaars krijgen deze dwingende raad. (MH)

Dit spandoek aan het Fonteinhof moest tijdens de eerste lockdown een hart onder de riem steken van de vele mensen die in de zorg werken. (MH)

8 maart

Dirk De Caluwe (Lokeren) is overleden. Van 1987 tot 2007 was hij dirigent van de Koninklijke Harmonie Ste.-Cecilia Zele en onder meer ook de grote gangmaker van het Remuze-festival. In die 20 jaar bracht hij de Harmonie kwalitatief tot ongekennde hoogten, lees topniveau.

Vorig jaar nog (2019) was hij tijdelijk actief als vervanger-dirigent bij de Koninklijke Harmonie Kunst Adelt van Zele-Heikant in de aanloop naar hun eerste editie van concertproject *Mis en Bouteille*.

Dirigent Dirk De Caluwe in 1998. (PDW)

8 maart

Laatste voorstelling in De Wiek vóór de lockdown: *Sol Bémol* van duo d'irque & en (circus).

18 maart

Het coronavirus verspreidt zich over ons land. Uit voorzorg geldt vanaf 12 maart een algemeen bezoekverbod in de woonzorgcentra. Toch zullen ze de komende maanden zwaar getroffen worden.

Om de epidemie in te dijken - men spreekt al van een wereldwijde verspreiding of pandemie - gaat België op 18 maart in lockdown (afsluiting, afgrenzing). De landsgrenzen worden gesloten en alleen essentiële verplaatsingen zijn nog toegelaten. Dit laat zich bijzonder scherp voelen in het onderwijs en de zorginstellingen, maar ook in de horeca-, reis-, cultuur- en amusementsgerelateerde sectoren. Het openbaar leven valt bijna volledig stil. Ook in Zele, waar een gemeentelij-

ke crisiscel wordt opgericht. Parken, speel- en sportterreinen worden afgesloten. Maar de polsslag van de Zelenaar is nog voelbaar en uit zich in kleinschaliger activiteiten.

Een leeg marktplein als gevolg van de lockdown. (MH)

17 maart

Roparun wordt afgelast. Geen Fiësta Mexicana in Zele op 31 mei (Pinksteren).

22 maart

Joris Laget is overleden. Joris was gekend in Zele als zaakvoerder van een bankagentschap en als bestuurslid van talrijke Zeelse verenigingen. Hij was één van de nog overgebleven stichtende leden van de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele. Meer over hem lees je in een interview door Mark De Block in *Mensen van bij ons*, 114, *Negen Levens* (digitaal).

29 maart

Het is exact 10 jaar geleden dat de eerste bewoners hun intrek namen in het woonzorgcentrum De Meander. De toenmalige bewoners verhuisden vanuit het rustoord Beukenhof.

29 maart

Het gemeentebestuur lanceert hulplijn ‘9240helpt’, voor Zelenaars die er in coronatijd alleen voor staan en hulp kunnen gebruiken. De hulplijn, digitaal

en telefonisch te bereiken, wordt bemand door medewerkers van Dienstencentrum De Welle. Voor de gevraagde diensten worden vrijwilligers ingeschakeld.

31 maart

Creativiteit in coronatijd. De muzikanten van de Jeugdharmonie van de Koninklijke Harmonie Ste.-Cecilia repeteren noodgedwongen thuis of in hun kot. Dirigent Aaron Van de Winckel monteert hun corona-oefeningen tot een digitaal concert Impje.

April

Ziekenhuizen kunnen de toevloed aan patiënten nauwelijks aan en er is een tekort aan test- en beschermingsmateriaal. Ondanks de inspanningen bij de diensten intensieve zorgen loopt het dodental dagelijks op.

Ook in Zele worden de komende maanden tientallen coronagerelateerde sterfgevallen gemeld.

Verplegend en verzorgend personeel van rusthuizen en klinieken worden door de publieke opinie overspoeld met blijken van waardering.

Overal te lande worden witte doeken opgehangen, soms met een bemoedigende boodschap.

Spandoek aan de Zeelse moskee. (MH)

16 april

Het Noodwinkeltje kan de maandelijkse voedselbedelingen weer opstarten. Omwille van besmettingsgevaar haakten enkele vrijwilligers af en de voedseldepots kampten met problemen. Maar een oproep naar mensen en middelen wordt goed beantwoord, zowel door het gemeentebestuur als door particulieren en sociale organisaties.

21 april

De Zeelse firma M.A.M. (Groep Michiels Advanced Materials), gespecialiseerd in glasfolies, zoekt partners voor het produceren van bacteriedodende coatings. Door de coronacrisis is er veel vraag naar beschermingsmateriaal en daar kan het bedrijf technologisch op inspelen.

Mei

Vanaf 4 mei worden de coronamaatregelen geleidelijk versoepeld. Nu al zijn de sociale en economische gevolgen van de pandemie niet te overzien. Scholen zetten volop in op het organiseren van afstandsonderwijs.

Op 11 mei mogen alle winkels weer openen. Vanaf 18 mei wordt beperkt bezoek toegelaten in de woonzorgcentra.

18 mei

Consumenten worden aangemoedigd om lokaal te winkelen. 9240.be (een project om de zichtbaarheid van de Zeelse handelaars te versterken) en Unizo Zele lanceren op 18 mei de actie **Shop&Win**. Het gaat om invulformulieren waaraan een tombola is gekoppeld, met tussentijdse trekkingen en een supertrekking. Op het Fonteinhof staat een opvallende schatkist waarin de formulieren kunnen gedropt worden. De actie loopt tot 4 oktober. Meer dan een miljoen formulieren zullen in de gele schatkist gedropt worden!

26 mei

De wekelijkse markt op dinsdag gaat terug van start, met een circulatieplan en mits het ontsmetten van de handen en het dragen van een neus- en mondkapje door bezoekers en kramers.

Juni

De eerste week van juni gaan de kleuter- en lagere scholen weer open, maar met heel wat voorzorgen. Ook de leerlingen van het middelbaar onderwijs kunnen terug naar school, zij het in sommige leerjaren slechts sporadisch.

Vanaf 8 juni is het opnieuw toegestaan om indoor te sporten in beperkte georganiseerde groep en mits "social distancing".

12 juni

De eerste sportclub die gebruik maakt van De Klodde is XL Rope & Dance.

Leeftijdsgroep Square Junior danst voor het eerst in de ropeskipingzaal. (FDV)

12 juni

VZW Meridiaan gaat met chocolade en dankbrieven naar woonzorgcentrum De Meander. Een cadeau voor alle 33 mannelijke senioren die er wonen. De brieven zijn ingezameld bij vluchtelingen over het hele land. Daarin doen ze hun verhaal en beschrijven ze wat ze aan België te danken hebben. Ze bedanken ook voor de komende vaderdag alle vaders voor wat ze gedaan hebben voor hun kinderen. Een mooi gebaar in deze moeilijke tijden.

Wegens de coronamaatregelen worden de pakjes veilig gedeponerd in de inkomhal. (DVW)

3 juli

De voormalige rijkswachtkazerne en twee aanpalende woningen gaan tegen de vlakte. Tussen de Kouterstraat en de Drieputtenstraat komt een ruim parkeerterrein met groenvoorziening.

Door de verbreding van de rijbaan in de Kouterstraat zal de verkeersveiligheid voor fietsers verbeteren.

September

Met de heropening van de scholen wordt het weer levendig rondom ons. Maar er wordt gevreesd voor besmettingsgevaar. Eind september - begin oktober start ook het hoger onderwijs. Intussen is Covid-19 weerom aan een opmars bezig; onze studenten worden uit de aula's geweerd en moeten het stellen met minder rechtstreekse contacten.

12 september

Real Madrid voetbalt voortaan op een hybride grasmat, aangelegd door de firma GrassMax Systems, een Zeels bedrijf opgericht in 2019 door Zelenaar Marc Vercammen. Het gaat om een mengeling van echt gras en kunststofvezels. De wortels van het gras krullen zich rond de kunststofvezels, zodat een stevige grasmat ontstaat.

12 september

Team De Moerenlopers schenkt ontsmettingszuilen aan woonzorgcentrum De Meander. Dit is één van de goede doelen die gesteund worden met het ingezamelde geld voor Roparun, waarvan de editie 2020 niet kon doorgaan. Ook Altijd Mooi, dat zich inzet voor kankerpatiënten, krijgt een financiële steun.

18 september

De feestelijke opening van de jeugd- en sportinfrastructuur De Klodde is uitgesteld. Intussen is de invulling van de sporthal met clubs en scholen al helemaal rond. Wat een contrast met de aftandse gebouwen van de sporthal in de Lange Akker!

Zicht op Jeugd- en Sportcomplex De Klodde. (MH)

18 september

Twee voetbalclubs hebben iets te vieren. KFC Heikant Zele bestaat 75 jaar, KFC Eendracht Zele 50 jaar. Goed voor een lijvig boek dat twee publicaties omvat. Marnix Boeykens schreef het deel over KFC Eendracht, "Fusieclub met ups en downs". Eric Van den Broeck nam het deel over KFC Heikant, "Oorlogskind uit het onbezet gebied" voor zijn rekening. Een *kantelboek* met twee covers, dat is al een zeldzaamheid op zich.

Eric en Marnix, aan het terrein van KFC Heikant. (DVDV)

22 september

In de Oudburgstraat openen vrijwilligers van beweging.net en het gemeentebestuur een **Fietsbieb**.

Hier kunnen ouders een tweedehands fiets(je) lenen voor kinderen tot 12 jaar. Dit is een primeur voor Oost-Vlaanderen.

Oktober

Het aantal coronabesmettingen stijgt en neemt alarmerende proporties aan. De gevreesde tweede golf is een feit. De zorgverlening overeind houden wordt weer een enorme uitdaging.

Op 16 oktober kondigt de Belgische regering weeral beperkingen aan. Cafés en restaurants gaan voor minstens twee weken dicht. De zorgsector staat onder hoogspanning.

Nauwelijks een week later worden bijzonder scherpe maatregelen van kracht die vooral de sport-, cultuur-, welzijns- en evenementensectoren treffen. De oktoberkermis gaat toch nog door, met de al gekende opgelegde veiligheidsmaatregelen.

1 oktober

VillaVip, op de hoek van de Driesstraat en de Koevliet, wordt in gebruik genomen. Het gaat om een kleinschalige voorziening waar tien volwassenen met een beperking kunnen samenwonen met een zorgkoppel. Bart Pletinck en Angelique De Schepper, samen met hun tienerdochters Naomi en Marit, zullen als gezin de bewoners met zorg omringen en hun een warm thuisgevoel bieden. Er wordt gestart met twee bewoners, om zo geleidelijk tot 10 op te bouwen.

VillaVip, een nieuwbouw in een groen kader. (VV)

2 oktober

Eerste voorstelling in De Wiek - met beperkte capaciteit - sinds de lockdown: *Bloemlezing*, door Stef Bos.

4 oktober

Nogal wat verenigingen hadden activiteiten gepland om de Zeelse Roparunteams te steunen en op die manier bij te dragen aan de gerelateerde goede doelen. Bij de Koninklijke Harmonie Sinte-Cecilia wordt de opbrengst van het schrikkelconcert (de dirigentenbattle van 29 februari) overhandigd aan de Zeelse Roparunteams.

De Kloddelopers, de Moerenlopers, team Magnetrol en het nieuwe team de Gratielopers ontvangen elk hun cheque. (RVA)

10 oktober

Het erepark op het kerkhof Zele-Centrum werd in oktober van dit jaar grondig opgefrist en gerestaureerd.

De graven van de gesneuvelde soldaten op de begraafplaats van Zele-Centrum worden voortaan gemarkeerd door een Belgische vlag. (EA)

4-11 oktober

De oktoberkermis verloopt in coronaveilige omstandigheden.

Met neus- en mondkapjes op de kermisattractie en het toch nog uitschreeuwen van de pret! (RL)

Marktgangers en -kramers houden zich al maandenlang aan de opgelegde regels. (RL)

18 oktober

De uitgestelde voorjaarsklassieker Ronde van Vlaanderen raast door Zele. Geen volksfeest, hoogstens buurtbewoners - met neus- en mondkapje - als toeschouwers.

De virtuele versie van de wedstrijd werd gereden op 5 april en gewonnen door Greg van Avermaet.

19 oktober

Start van de Jan Praet stickeractie, ter stimulering van het “WinkelHieren” bij de Zeelse handelaars. De stickers, ontworpen door Zelenaar Peter D’Hollander van studio Huxley, worden gefaseerd in omloop gebracht.

Dit initiatief van het gemeentebestuur loopt tot na de feestdagen. Wie de 35 stickers verzamelt en die op een schattenkaart kleeft, kan een prijs winnen.

Sticker met Schele Miel, stroper en bij gelegenheid ook rover. (Gemeente Zele)

20 oktober

In hun openingsjaar mogen Niels Segers en Justine Lanoo van chocolaterie Goût Fou al pronken met de titel ‘ontdekking van het jaar’ in de nieuwe ‘Gault & Millau’-gids 2020 met de beste chocolatiers van het land.

28 oktober

Met de herfstvakantie in zicht raakt de corona-epidemie maar niet onder controle. De ziekenhuizen kunnen de druk nog nauwelijks aan en het aantal sterfgevallen neemt alsmaar toe. De al genomen maatregelen leiden nog niet tot een kentering. Beperkingen en afgelastingen worden aangescherpt of opgelegd, met als hoofddoel het inperken van verplaatsingen en ontmoetingen.

2 november

Het hele land gaat voor zes weken in verregaande lockdown. Het openbaar leven valt zo goed als stil. Het nieuws wordt al sinds maart overheerst door de corona-epidemie.

Halfweg november lijkt de tweede golf stilaan af te nemen. Voorzichtig wordt gehoopt op enige versoepeling van de voorzorgsmaatregelen. Voor sommige sectoren komt het in 2020 niet meer goed. Er wordt reikhalzend uitgekeken naar vaccins en speci eke geneesmiddelen. De meeste beperkingen blijven dan ook behouden.

11 november

Dit jaar geen grote optocht ter herdenking van Wapenstilstand.

De hulde aan het monument voor de slachtoffers van de twee wereldoorlogen gebeurt door een beperkte delegatie, met een bloemenhulde en het spelen van het Te Velde. Verenigingen konden vooraf al bloemen neerleggen.

Aan het oorlogsmonument is een 'vredesmuur' (in hekwerk) geplaatst waarop alle Zelenaars, ook kinderen, een boodschap van vrede, hoop en solidariteit kunnen aanbrenge.

Burgemeester Hans Knop en Marc Verberckmoes, voorzitter van het 11 novembercomité, brengen een boodschap aan. (MH)

17 november

Gezinnen XL is de titel van het boek van Frank Coene en Mark De Block waarin ze een ode brengen aan de Zeelse kroostrijke gezinnen vanaf 1900 tot 2020. De mooie foto's nodigen uit tot kijken en lezen. De bijhorende verhalen geven een gevarieerd beeld van de Zeelse samenleving. De kwartierstaten situeren de families in de vorige generaties.

De trotse auteurs van *Gezinnen XL*. (GDR via MDB)

18 november

Dat in coronatijden veel mensen zich eenzaam voelen, is zeker het geval in woonzorgcentra. In WZC De Vliet (Zorgnetwerk Trento) verbinden ze de bewoners, familieleden, vrijwilligers en medewerkers via Radio Trento. Als die radio langs komt – en dat is nu voor de tweede maal - kunnen verzoekplaten aangevraagd worden. Deze keer worden via de bindteksten, voorgelezen door Kristien Henderickx, pastor in De Vliet, ook de recent overleden rusthuisbewoners herdacht.

29 november

In deze tijd van dreigende vereenzaming nodigen gebedshuizen uit tot bezinning. Vooraan in de Sint-Ludgeruskerk staat een wisselende liturgische opstelling. Op zondag- en dinsdagvoormiddag zorgen Antoon Fauconnier en Stijn Roels voor orgelmuziek. In de Kouterkerk speelt Stijn Roels op zondagvoormiddag. Ze laten er o.m. oude Europese kerstliedjes weerklinken.

1 december

Er komt een voorzichtige versoepeling van de coronamaatregelen. Niet-essentiële winkels mogen terug openen. De horeca blijft gesloten, evenals sommige contactberoepen. Erediensten mogen nog steeds niet doorgaan tenzij in zeer beperkte kring. Kerst- en eindejaar moeten in gezinsverband gevierd worden. Op die manier wil men in België een nieuwe besmettingsgolf vermijden. De start van de vaccina-

tiēcampagne is gepland voor begin januari 2021. Dan zal het nog maandenlang duren vooraleer het dagelijks leven “normaler” kan verlopen.

14 december

De naam van de parochie Berlare/Zele (het vroegere dekenaat Zele) luidt voortaan: de parochie van de Heilige Ludgerus.

18 december

Naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de sportraad vat voorzitter Joost Arens de historiek van de sportraad samen in een boek. Hoeft het gezegd dat dit een bestseller wordt in sportminnend Zele? De boekvoorstelling zou gebeuren tijdens een academische zitting, eventueel in afgeslankte versie. Maar zelfs dat kan niet wegens corona.

Het sportgala dat voorzien was voor zaterdag 19 december wordt verplaatst naar zaterdag 6 maart 2021. Dan zullen de sportlaureaten 2020 gehuldigd worden.

Joost Arens verwerkte een schat aan informatie in zijn rijk geïllustreerd boek. (GDR)

Op weg naar 2021

Verspreid over gans Zele zijn heel wat kerststallen te bewonderen. Dit is authentiek erfgoed. Meestal zijn de Wijzen uit het Oosten reeds present, al gebeurt dat eigenlijk pas op 6 januari. Meer dan ooit staan ze symbool voor een hoopvolle overgang naar een nieuw jaar.

Op het Fonteinhof plaatst het gemeentebestuur een nieuwe kerststal. De voor-

stelling ervan gebeurt met afgevaardigden van alle levensbeschouwingen, die samen een boodschap brengen van vrede en samenhang.

De kerststal aan de kerk van Durmen. Je moet erdoor om binnen te gaan. (JVR)

Met dank aan: Johan Anthuenis (JA), Eric Arens (EA), Joost Arens, Koen Certyn, Geert De Rycke (GDR), Filip De Varé (FDV), Peter De Waele (PDW), Karel De Wilde (KDW), André D'Hooge (AD), Kristien Henderickx, Marcel Herwege (MH), Rita Lauwaert (RL), Debby Phillips (DP), Giovanni Van Avermaet, Rune Van Avermaet (RVA), Dirk Van de Vyver (DVDV), pastoor Jan Van Raemdonck (JVR), Dirk Van Wassenhove (DVW), Rita Van Wouwe, Joris Vereecken (JV), Yves Verschoore, VillaVip (VV).

ZEELSE KONINKLIJKE VERENIGINGEN

LUCIEN BOONE

DE TITEL “KONINKLIJK”

De titel “koninklijk” kan door de Koning worden toegekend aan Belgische verenigingen die 50 jaar ononderbroken bestaan. Ook met andere criteria wordt rekening gehouden, zoals het goed beheer, het niet-winstgevende doel dat door de vereniging wordt nagestreefd, de vitaliteit en de stevigheid van de vereniging, enz.¹

Een vereniging kan bij het Paleis de aanvraag indienen om een Koninklijke Vereniging (of Koninklijke Maatschappij) te worden en bij haar benaming het predicaat koninklijk te voegen, een loffelijke bijvoeging die naar waarde geschat wordt.

De Sint-Xaverius Jongensturngilde en de voetbalclubs Scela en Sportkring kregen de titel 25 jaar na hun stichting. Deze termijn was gangbaar tot 1958. Gezien het groot aantal aanvragen werd de vereiste anciënniteit toen verhoogd van 25 naar 35 jaar en sinds 1968 naar 50 jaar.²

Bij de fusie in 1970 van KFC Scela, KFC Sportkring en FC De Zeven nam de fusieclub het predicaat Koninklijk over in haar naam en logo.

Vereniging opgericht in <i>Gestopt in</i>	Konink- lijke sinds	TOEGELATEN NAAM	Toenmalige voorzitter	Besproken in Jaarboeken
Vóór 1817 Heropgericht in 1833	1907	Koninklijke Harmonie Sinte-Cecilia	Louis De Smedt	11 (1979-80) 44 (2013) 45 (2014) 46 (2015)
1509 <i>2000</i>	1911	Koninklijke Handboog- maatschappij Sint-Sebastiaan	Maurits Van Driessche. Opv. in 1911: Louis Rosseels.	
1848	1921	Koninklijke Volksfanfare De Leerzuchtige Broeders	Victor Van Cauteren	4 (1972-73) 49 (2018)

1900	1925	Koninklijke Katholieke Sint-Xaverius Jongensturngilde Vlug en Vroom	Jules Goossens	11 (1979-80)
1840	1926	Koninklijke Toneelmaatschappij Rhetorika	Hyppolite Van Uytfanghe	23 (1992)
1875	1930	Koninklijk Zangkoor De Vlamingen Vooruit (<i>Hansevelde</i>)	Raphael Hulpiau (<i>hoofdman</i>)	
1925 <i>Fusie tot KFC Eendracht Zele in 1970</i>	1951	Koninklijke Voetbalclub Scla Zele	Louis Walrave	
1927 <i>Fusie tot KFC Eendracht Zele in 1970</i>	1952	Koninklijke Voetbalclub Sportkring Zele	Joseph Troch	
1854 <i>ca. 2000</i>	1954	Koninklijke Handboogschuttersmaatschappij Willem Tell (<i>Durmen</i>)	Maurits Peelman	
1846	1956	Koninklijke Zangmaatschappij De Eendracht (<i>Heikant</i>)	Willy De Maesschalck	2 (1970-71)
1905	1968	Koninklijk Werk van den Akker	Honoré Van Malderen	
1870	1976	Kon. Harmonie Kunst Adelt Zele-Heikant	Gustaaf Van Cauteren	31 (2000)
1907 <i>Fusie met Bakkersbond Lokeren 2007</i>	1982	Koninklijke Vereniging De Verenigde Bakkers (Bakkersbond Zele)	Maurits Peelman	50 (2019)
1944	1994	Koninklijke Voetbalclub F.C. Heikant	Marius Derijckere	
1930	1995	Koninklijke Muziekkapel van de Zeelse Brandweer	Jos Dauwe	

1952 Gestopt met voetballen in 2015.	2002	KZV (Koninklijke Zeelse Vriendenvoetbalclub) De Straaljagers	Gilbert Van Hassel	
1954	2004	Koninklijke Ornithologische Vereniging De Goudvink	Hendrik de Kegel	
1955	2005	Koninklijke Zeelse Tennisclub	Jan De Kesel	
1961	2011	Koninklijk Zangkoor De Minnezangers	Gunter Muller	43 (2012)
1953	2013	Koninklijke Kunstkring Were Di	Maria Verheirstraeten	4 (1972-73) 34 (2003) 44 (2013)
1962	2013	Koninklijke Ornithologische Vereniging Zeelse Vogelvrienden	Désiré Michiels	
1967	2018	Koninklijke Karabijnclub De Kroonschutters	Luciaan De Graeve	49 (2017)
1968	2019	Heem- en Oudheidkundige Kring Zele Koninklijke Vereniging	Anne-Marie D'hooge	1, 5, 10, 19, 24, 29, 49

Eindnoten

¹ www.monarchie.be/monarchie-en-bevolking

² Informatie verstrekt door mw. Chantal Cooreman, directeur van de Dienst Verzoekschriften en Sociale Zaken van het Huis van Zijne Majesteit de Koning.

Koninklijke Handboogmaatschappij Sint-Sebastiaan, ca. 1925.
(HOK, via Denise Van Extergem)

ZEELSE SUIKERBAKKERS, CHOCOLATIERS EN ROOMIJSBEREIDERS

LUCIEN BOONE
ERIC ARENS

DEEL I

SUIKERBAKKERS EN CHOCOLATIERS

INLEIDING

SUIKERBAKKERS EN CHOCOLATIERS

Emiel Bontinck

Producten van onze suikerbakkers (1): gometjes

Hubert en Rudolf De Bock

Chocolade, een zoete zaligheid

Jozef De Bruyne

Petrus De Wilde

Peperkoek van de (suiker)bakker

Patacons

Con serie Gary

Kamiel Heirman

Producten van onze suikerbakkers (2): suikergoed.

Leon Van Kerckhove

BAKKERS-CHOCOLATIERS

Tableren, of de kunst om chocolade gebruiksklaar te maken

Hoe dunner hoe beter: Jean Heirman

EEN NIEUWE CHOCOLATERIE IN 2020: Goût Fou

INLEIDING

Zelee telde ooit een aantal ambachtelijke suikerbakkers en chocolatiers. Suikerbakkers vervaardigden suikerwaren en snoepgoed dat ze verkochten in hun eigen winkel en soms op markten. Ze leverden ook aan buurtwinkels, snoepwinkels en bakkers. Versjnd snoepgoed wordt ook con serie genoemd, de winkel of het bedrijf is dan een con serie. Con seur is een synoniem van suikerbakker.¹

De meeste suikerbakkers waren tevens chocoladebewaterkers (chocolatiers) of werden chocolatier in hoofdberoep. In één con serie-chocolaterie werd op industriële schaal geproduceerd.

Sommige bakkers-patissiers waren van opleiding tevens chocolatier en con-

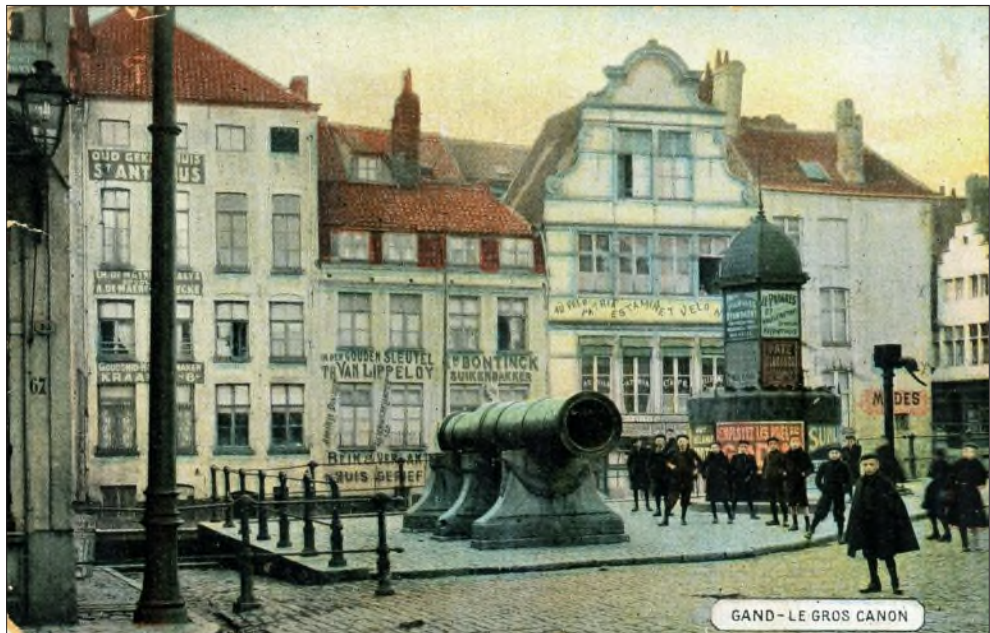
seur. Meer over deze creatieve vaklui vind je in LUCIEN BOONE en ERIC ARENS, *Bakkersbond Zele – De Verenigde Bakkers 1907-2007* (art.), HOK Zele, Jaarboek 50 (2019).

Er waren uiteraard ook suikerbakkers in dienstverband, maar we beperken ons tot zelfstandige beoefenaars van dit zoet beroep. Winkeliers die zelf op kleine schaal snoepjes maakten, worden evenmin behandeld.² Zonder afbreuk te doen aan het aantrekkelijk aanbod van winkels en bakkerijen die de Zelenaars verwennen met nationale con serie- en chocolateriemerken, beperken we ons tot lokale producenten.

In alfabetische volgorde bespreken we volgende suikerbakkers, suikerbakkers-chocolatiers en chocolatiers: Emiel Bontinck (Driesstraat), Hubert en Rudolf De Bock (Kouter), Jozef De Bruyne (Oudburgstraat, Kortestraat), Petrus De Wilde (Kloosterstraat), Con serie Gary (Langemuntstraat), Kamiel Heirman (Langemuntstraat), Leon Van Kerckhove (Oudburgstraat). Dan volgen nog enkele bakkers die gekend waren als chocolatier. Afsluiten doen we met Goût Fou (Kouter), een nieuwkomer in 2020.

SUKKERBAKKERS EN CHOCOLATIERS

Emiel Bontinck (°Waasmunster 1869 †Zele 1953) (zoon van Eduardus Bontinck °Zele 1832) huwde in 1893 te Gent met Christina Delina Van Lokeren (°1867 †1945) uit Zele. Ze leerden elkaar kennen in Gent. Delina werkte als winkeljuf-

Suikerbakkerij Bontinck in Gent, achtergevel, gezien vanaf het *groot kanon*. (PB)

frouw, tegenover de con serie waar Emiel werkte als suikerbakker. Emiel en Delina begonnen een eigen suikerbakkerij in de Kraanlei, achteraan palend aan de Leie. Er bestaat een foto, genomen vanaf het *groot kanon*, waarop een achtergevel te zien is met als opschrift: E. Bontinck Suikerwaren.³ Maar de locatie was te vochtig voor het bereiden en verhandelen van suikerwaren. En wellicht ook te krap voor het kroostrijk gezin.

De familie Bontinck, met vier zonen en vier dochters, verhuist in juni 1914 van de Kraanlei nr. 12 in Gent naar een nieuwgebouwd burgerhuis (eerder een villa) in de Driesstraat 75 te Zele. Rechts van de villa stond een bedrijfsgebouw, geschikt voor een nieuwe start als suikerbakker. Links van de woning lag een wegel, omzoomd met vlierbomen. Suikerbakker Bontinck gebruikte de bessen om er vliersiroop en vlierbollen mee te maken.

Woning Bontinck (rechts) op een fotokaart uit 1929 (HOK). Dit deel van de Driesstraat werd toen ook Stokstraat genoemd. In het pannendak van het bedrijfsgebouw staat een (moeilijk leesbare) jaartalaanduiding, vermoedelijk 1890.

Hoe het bedrijf de oorlogsjaren doorkwam, blijft alsnog een raadsel. Voedingsmiddelen waren schaars en wie kon zich snoepgoed permitteren? Bij de familie Patrick Bontinck (zie verder) weet men dat tijdens de Tweede Wereldoorlog klanten zelf een deel van hun suikerrantsoen binnenbrachten om er suikergoed mee te maken. Daarop werd dan winst geboekt. Ging het er tijdens de Grote Oorlog ook zo aan toe? In 1916 eist de Duitse bezetter allerlei metalen op.⁴ Wat gebeurde er met de koperen kookketels?

Hoe dan ook, de suikerbakkerij blijft actief en gaat een bloeiperiode tegemoet. Emiel Bontinck maakt vooral harde *spekken* (ook gedrenkt in geraspte kokos) en producten zoals karamellen, cuberdons, *zizipekes* (zwart en in kleur), *muizekens*, spekrepen, *muilentrekkers*, bûches-coco, coco worteltjes, enz.

Er wordt geleverd aan winkels en rechtstreeks verkocht op de markten van Zele, Lokeren en Wetteren. Er werken een vijftal mensen, onder wie de zonen. De dochters helpen mee aan kleine machines, o.a. voor het draaien van suikerbollen. Bij het inpakken van snoepgoed en het reinigen van de werkplaats, de ketels en het gereedschap, zijn hun helpende handen onontbeerlijk.

Tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog zijn suiker en chocolade, net als veel andere producten, gerantsoeneerd voor de bevolking.⁵ De maandelijkse rantsoenen worden gepubliceerd in de lokale pers. Moeilijke tijden voor suikerbakkers! Christiane Bontinck (°1936), weet ons te vertellen dat in 1940, bij het uitbreken van de oorlog, de bestelwagen van haar grootvader Emiel opgevorderd werd.

Emiel Bontinck overlijdt in 1953. De villa in de Driesstraat wordt in 1955 openbaar verkocht aan loodgieter en koperslager Benoit De Leenheer (x Alphonsine De Beule), die het bedrijfsgebouw gebruikt als werkplaats. Een zwaar arduinen werkblad blijft ter plekke.⁶

Alphonsine De Beule kende de familie Bontinck al van in haar jeugd. Tijdens drukke periodes trok ze naar Gent om bij te springen in de suikerbakkerij van Remi Bontinck.

* Twee zonen Bontinck stichten een con serie in Gent

Joseph en Remi zijn aanvankelijk suikerbakker bij hun vader maar beginnen een eigen zaak in hun geboortestad.

Joseph (°Gent 1893), oud-strijder 1914-18, verhuist in 1920 naar Gent en sticht de

Remi Bontinck en Julia Mariman. (PB)

Familiefoto t.g.v. een feest. Onderaan rechts zit Emiel Bontinck. In het midden zit Joseph Bontinck, die duidelijk iets te vieren heeft. (FDL)

1946. Emilien Bontinck bij het maken van vormbakjes voor het gieten van de suiker. (PB)

Patrick Bontinck aan het werk als con seur. De werkwijze gaat terug op de vorige generaties. (PB)

Barbara Bontinck met een doos gekandiseerde hartjes. Nu nog een bodempje van chocolade aanbrengeen en het product is klaar. De kookpotten dienen voor het koken van de kandijsiroop. Hierin wordt de fondant gedompeld, waardoor zich een kristallaagje vormt rond het product.

Con serie Bruxelloise. Hij levert uitsluitend aan de betere winkels in Brussel. Er zijn twee werknemers, maar geen opvolgers. Het overgeërfd recept van zijn *pâtes de fruits* wordt nog steeds gebruikt door de firma Con das uit Drongen. **Remi** (°Gent 1898) huwt in Zele met Julia Mariman (°1898). Het gezin woont een tijdlang in de Stokstraat maar verhuist halfweg de jaren 1920 naar Sint-Amandsberg (Gent), waar Remi de con serie Coco-Rico opricht.⁷ Drie zonen, Lucien (°Zele 1916), Emilien (°Zele 1924) en Gilbert (°Gent 1926) zetten de zaak verder als Bontinck Gebrs.⁸ Patrick, zoon van Emilien, richt in 1968 Chocolaterie Sueda op, in 1988 wordt dat NV Sueda Con serie & Chocolaterie. De zaak (nog steeds op de oorspronkelijke locatie) wordt sinds 2002 gerund door Barbara Bontinck (dochter van Patrick), de vijfde generatie. “De beste nog echte fondantsuiker” is één van de specialiteiten van het huis.⁹

* **Georges Bontinck** (°Gent 1901 †Zele1960) werkt als suikerbakker bij zijn vader. Hij huwt in 1926 met Maria De Potter (°Zele 1904 †Hamme 1985) en gaat wonen in de Drieputtenstraat. Maria baat er een snoepwinkel uit. Georges begint een groothandel. Hij verkoopt ook snoepgoed van Coco-Rico, dat hij ophaalt in Gent, met de tram en zelfs per fiets, uitgerust met een stevige laadstoel. De onvermoeibare man levert snoepgoed en chocolade aan buurtwinkels in Zele en omliggende gemeenten. Dat doet hij met een bakkerstriporteur met trekhond, later per fiets, voorzien van twee grote tassen. Georges sterft onverwachts. Hij heeft zes kinderen maar geen opvolgers in de zaak. Een zoon, Achiël, leerde de stiel bij suikerbakker Leon Van Kerckhove (zie verder) maar kiest voor een administratief beroep.

Georges Bontinck. (CB)

Producten van onze suikerbakkers (1)

Gommetjes (muizen, beertjes, cola esjes, tongen, ...)

Een mengsel van suiker, glucose en water wordt gekookt (au bain-marie) in koperen ketels. Na voldoende kooktijd wordt gelatine toegevoegd voor malse gommetjes of Arabische gom voor harde gommetjes. Na toevoeging van kleurstof en aroma is het warme mengsel klaar om in vormpjes te gieten.¹⁰

Hubert en Rudolf De Bock

Deze broers, zonen van Felix De Bock en Suzanne De Leenheer, groeien op in de Kouterstraat. Moeder Suzanne baat er de gekende herberg De Tramstatie en een winkel uit.¹¹ De broers gaan op leercontract bij meester-suikerbakker en chocoladebewerker Leon Van Kerckhove (zie verder). Bij Rudolf is dat vanaf 1 januari 1937. In de ouderlijke woning maken en verkopen de broers chocoladestukken en pralines. Vanaf 1945 beschikken ze over een kleine bakoven (vergund aan weduwe De Bock) en maken ze ook jn gebak, eveneens te koop in de winkel.¹² Maar geleidelijk gaan ze elk hun eigen weg.

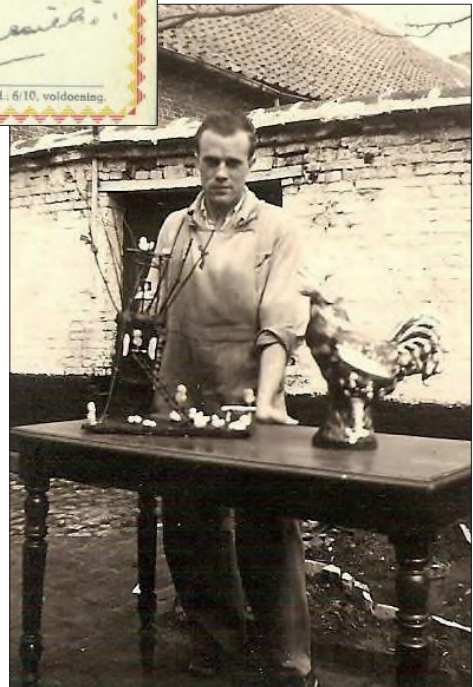
* **Hubert De Bock** (°1924 †1982) wordt, net als zijn broer Rudolf, suikerbakkersgast. Hij huwt, start een bakkerij in Lokeren en verkoopt zijn brood en gebak op markten, ook in Zele.

Hubert De Bock, ca. 1950, met suikerbakkersmuts, toont trots een groot chocoladestuk. (WDB)

* **Rudolf De Bock** (°1922 †1997)

Leerbrief van Rudolf De Bock, 1940. (WDB)

Rudolf De Bock, ca. 1950, met een sierstuk in opbouw en een chocoladen haan. (WDB)

Rudolf is er op een indrukwekkend sierstuk. (WDB)

Op 16 september 1940 legt Rudolf zijn eindexamen af en slaagt met grootste onderscheiding. Maar door oorlogsomstandigheden kan hij zijn geliefkoosd beroep vooralsnog niet uitoefenen. Vanaf november 1946 keert het tij. Rudolf gaat aan de slag bij Con serie Gary, een groot bedrijf in de Langemuntstraat. Van 13 december 1945 tot 1 februari 1950 heeft Rudolf zelf een inschrijving in het handelsregister als koopman. In deze periode is hij zelfstandig suikerbaker-chocolatier in het ouderlijk huis, waarschijnlijk in bijberoep en stopt daarmee op 1 februari 1950. Hij blijft in loondienst bij Con serie Gary.

Rudolf huwt in 1949 met Margareta Herwege (°1926 †2017) en woont tot maart 1955 met zijn gezin op de hoek van de Kouterstraat en de Van Heseedreef (recent gesloopt na lange leegstand voor de realisatie van een atgebouw).

Als in 1952 Con serie Gary de deuren sluit na een zware brand, kan Rudolf direct aan de slag in de con serie van Arthur Thijs in Sint-Niklaas. Na een werkongeval midden de jaren 1960 verandert Rudolf van beroep en gaat aan de slag in het instituut Emiliani te Lokeren. Suikerbakkerij en patisserie bleven steeds zijn hobby.

Chocoladevormen, tweedelig, met koppelklemmen (schoen, aprilvis en vis). (Coll. EA). De ambachtelijke chocolatier laat de overtollige chocolade uitvloeien in de vormen tot de gewenste dikte. Na uitharding in een droge koelruimte worden de chocoladestukken uit de geopende vormen gehaald.

Chocolade, een zoete zaligheid

Wie lust er niet graag een lekker stuk chocolade of chocolade gemengd met warme melk, een heerlijke drank?

Chocolade is een mengeling van cacaopoeder, cacaoboter, suiker en aroma's. Verwerken gebeurt meestal bij chocolatiers, banketbakkers en ook in de industriële koekjesbakkerijen.

Wat maken artisanale vaklui zoal van chocolade? Denk in de eerste plaats aan de guren en guurtjes voor Sint-Maarten en Sinterklaas. Grote en kleine stukken worden daarvoor gemaakt, ook met vormen van dieren, bloemen, planten, schoenen, enz. In de paastijd zijn er allerhande soorten paaseieren en paashazen. Uiteraard zijn er ook andere periodes om uit te pakken met iets speciaals.

Bij de banketbakkers wordt chocolade vooral verwerkt in gebak maar ook om taarten te garnieren (schilfers, banden en teksten), alsook om bepaalde soorten taarten te overgieten.

Pralines vindt men in vele vormen, met vullingen in allerlei kleuren en smaken. Chocolade wordt ook gebruikt om truffels en marsepein guren in onder te dompelen.

Bij het verwerken van chocolade gebruikt de vakman liefst couverturechocolade, deze blinkt mooier na verharding. Men werkt best in een warme en vochtvrije plaats. De chocolade wordt 'au bain-marie' gesmolten en op de juiste smeltemperatuur gebracht. Vooral bij het gieten in de guurvorm is dit belangrijk, anders komt de chocolade guur niet los en is men verplicht de vorm terug proper te maken en te herbeginnen. Chocolade bewaart men best in een vochtvrije en niet te koude plaats.

Jozef De Bruyne

Twee zonen van Pieter Jan De Bruyne en Irene Schobbens volgen een opleiding in het bakkersvak. Marcel wordt bakker-pâtissier, Jozef (°1936 †2012) wordt suikerbakker-chocolatier-marsepeinbewerker.

De familie De Bruyne verhuist in 1958 naar de Oudburgstraat 4 en neemt er de snoepwinkel over van de vorige bewoonster, Anna Strobbe (zie suikerbakker Leon Van Kerckhove).

Jozef helpt aanvankelijk zijn broer Marcel in diens pâtisserie in de De Deckerstraat, tegenover de vrijheidsboom. Na zijn legerdienst werkt hij gedurende zes jaar bij een Brusselse chocolatier. In 1962 gaat hij aan de slag bij de Zeelse aannemer Fiel Nies. Daar valt meer te verdienen, en dat zal nodig zijn om later een eigen chocolaterie te kunnen oprichten. Die droom wordt waar omstreeks 1965, dan start hij thuis een chocolaterie. In de voormalige snoepwinkel worden nu pralines verkocht.

In 1967 huwt Jozef met Godelieve Nies (°1944 †2015), dochter van Fiel. Het paar gaat wonen in de Oudburgstraat 4.

De chocolaterie oreert. Er worden naast pralines ook truffels, zeevruchten en petitfours (kleine gebakjes) gemaakt. Via een vertegenwoordiger worden de producten geleverd aan bakkerijen en winkels, tot aan de kust. In drukke periodes helpen zussen van Godelieve bij het inpakken.

In 1974 verhuist het gezin naar een nieuwe woning in de Kortestraat, met een atelier voor chocoladebewerking. De winkel in de Oudburgstraat wordt nog enkele jaren opgehouden door een gerante.

In april 1980 wordt Jozef De Bruyne, die al schepen is, onverwacht burgemeester van Zele. Kort daarna stopt hij als chocolatier. Tot 2000 gaat al zijn energie naar het burgemeesterschap.¹³

Burgemeester Jozef De Bruyne proeft een Ludgeruspraline, gelanceerd door bakkerpatissier Geert De Deyn t.g.v. de viering van *1200 jaar Zele* in 1999-2000. De pralines werden vervaardigd in een beschutte werkomgeving in het Gentse. (GDD)

Petrus Leonardus De Wilde (°1880 †1952), suikerbakker, huwt in 1908 met Maria Paulina Van Kerckhove (°1870 †1951) en gaat wonen in de Kloosterstraat (nr. 7), aan *het Brieleken*. Het echtpaar baat er ook café De Beurs uit.¹⁴ Vóór hen woonde er Gustavus Henricus Burm (°1857 †Buggenhout 1937), brood- en peperkoekbakker, die een jaar eerder, na het overlijden van zijn vrouw Maria Heirwegh (°1859 †1907), verhuisde naar Antwerpen.

Peperkoek van de (suiker)bakker

Werd er in Zele ooit peperkoek gebakken? Dit is weliswaar geen suikergoed, maar peperkoeken werden traditioneel ook als nieuwjaarsgeschenk gepresenteerd, versierd met fondantsuiker en chocolade guren. Bakkers en suikerbakkers kochten hun peperkoeken bij gespecialiseerde bedrijven. Maar alvast één Zeelse bakker en herbergier, Gustavus Burm uit de Kloosterstraat nr. 7, maakte in 1903 reclame voor zijn *versche peperkoek 1e kwaliteit, aan 0,90 fr. de kilo.*¹⁵

Het Brieleken, weggesaneerd rond 1950, was een doodlopend steegje met drie huizen en hoorde bij de Kattenbriel. Dit is een oude benaming voor de bebouwing ten zuidoosten van de kerktoeren. In een langgerekte bocht ging het om delen van de Plezantstraat (Dr. Armand Rubbensstraat) en de Dorpplaats (Markt), met een korte vertakking (Brieleken) vooraan in de Kloosterstraat.¹⁶ Petrus De Wilde was befaamd voor zijn patacons. Waar hij dit kunstambacht aanleerde, weten we niet. Enkele exemplaren die we onder ogen kregen zijn beschilderd met guren van mensen, planten, bloemen of dieren. In Jaarboek 50 (2019) staat een foto van een patacon, gestempeld P DE WILDE ZELE, met als afbeelding een beer met temmer en muzikant.

Een hoekje van de Kattenbriel. (HOK)

Herberg De Beurs, tevens suikerbakkerij, staat dwars op de Kloosterstraat. (FC)

Dit schilderijtje in Museum Zeels Erfgoed verbeeldt het *Brieleken*, met café De Beurs. (AM)

***Patacons** zijn ronde schijfjes met een reliëfversiering, bij voorkeur gebakken in pijpjaarde, dit is een witbakkende kleisoort. Patacons worden ook maantjes genoemd.*

Het maken gebeurt in verschillende stappen. De geprepareerde specie wordt aangedruwd in vormen of mallen, vervolgens gebakken en uitgedroogd. De volkse tafereeltjes, voorgevormd in laag reliëf, worden bijgewerkt en beschilderd met waterverf. Het beschilderen gebeurde meestal door de vrouw des huizes en andere vaardige handen.

Patacons werden soms nagemaakt, zodat dezelfde guren ook elders voorkomen.

Petrus De Wilde leverde zijn patacons aan bakkers (en ook aan particuliere ovenbezitters) die ze meebakten in hun geschenkbroden. Een kramiekbread met patacon was het nieuwjaarsgeschenk bij uitstek vanwege peter of meter aan hun pete- of metekind. Dit gebruik hield nog stand tot in de jaren '50. Patacons werden zorgvuldig bewaard in families en zijn nog steeds gegeerd door verzamelaars.

In *Patacons uit het Dendermondse* door Aimé Stroobants¹⁷ lezen we dat Petrus De Wilde zijn pataconvormen en overblijvende patacons heeft gekocht van de weduwe van de Hamse suikerbakker Ernest De Cock (°1876 †1930). Deze vormen waren afkomstig van de vermaarde Dendermondse potten- en pataconbakkers Bruylant en hadden dus een stevige staat van dienst.

We citeren Stroobants: *Als suikerbakker maakte Petrus De Wilde, naast allerlei soorten suikerbollen, ook peperkoek en in de periodes van Pasen en Kerstmis guurtjes in chocolade. In de dertiger jaren maakte hij met de vormen die hij te Hamme had aangekocht per seizoen ongeveer 500 manen of patacons. Hij verwerkte ze niet op zijn eigen koeken maar leverde ze aan bakkers in de streek.*

We lezen ook dat hij zijn patacons bakte in zijn bakkersoven. Naast pijpjaarde werkte hij ook regelmatig met rode potaarde.

Petrus De Wilde wordt beschouwd als één van de laatste pataconbakkers van de streek van Dendermonde en een deel van het Waasland.¹⁸ Hij leverde zijn producten met zijn bakkers ets. Na de Tweede Wereldoorlog stopte hij met het maken en verdelen van patacons. Het grootste deel van zijn eigen verzameling ging naar een privéverzamelaar en vervolgens deels naar het Volkskundemuseum van Antwerpen. De Hamse bakker-molenaar-keramist Pieter Mariman (°1904 †1970) kocht de overblijvende patacons en enkele vormen.¹⁹

Onbeschilderde patacon in potaarde van Petrus De Wilde. (collectie Stad Antwerpen MAS).

Patacon (diameter 8 cm.) met man en vrouw aan de wastobbe, gestempeld "P DE WILDE ZELE" (coll. Odilon Wiels en Marie-José Verhulst). (EA)

Pataconvormen en patacons (Collectie Mariman, Hamme). (SM)

* **Herman De Wilde** (°1894 †1952), geboren Herman Van Kerckhove (kind van Maria Paulina Van Kerckhove), aangenomen zoon van Petrus, wordt suikerbakkersgast bij zijn vader. In 1914 wordt hij gemobiliseerd en keert terug als oorlogsinvalide. Hij wordt suikerbakker en huwt in 1924 met Elvira Copers (°1895 †1974), een dochter van bakker Frans Copers.²⁰

Elvira woont al sinds haar jeugd bij haar oom Petrus Copers (1865 †1922), handelaar en winkelier in koloniale waren in de Oudburgstraat. Petrus Copers verkocht ook *nieuwjaarsprinten*. Printen (= patacons) doen denken aan suikerbakker Petrus De Wilde en zoon Herman als mogelijke leveranciers.

Het paar gaat wonen bij Petrus De Wilde in de Kloosterstraat, Herman zou zelf nog *maantjes* (patacons) gemaakt hebben.

In 1937 worden ze winkeliers in snoepgoed, handwerk- en naaigerief in de Dr. Armand Rubbensstraat. Na het overlijden van Herman verhuist Elvira naar het Dorp, waar ze haar winkel verder uitbaat.

P. COPERS - STEVENS
 34, Oudburgstraat, 34,
ZELE.

Gebrende KOFFIE, CHICOREI, WASCHPOEDER
 met en zonder Premies
Bougiën, Roetkeersen, Gist.

HOLLANDSCHE BESCHUIT
 Nieuwjaarsprinten,
Olïën, Vetten, Fetraol,
VULCAN STEKJES.

Echte KANTGARENS
 E. Peat, Son & Cie

Specialiteit
 VAN ZWART ANKER- EN BLAUW PAPIER
voor Naald- en Kussenwerk.
 ALLE SLAG VAN
PAPIERE-ZAKKEN.

Briefhoofd van de winkel Copers. Hollandse beschuit was een specialiteit van bakker Frans Copers, vader van Elvira.

Huwelijksfoto van Herman De Wilde en Elvira Copers, 1924. (AMP) Vooraan, eerste van links, zittend: Frans Copers. Vooraan, helemaal rechts, staand: Petrus De Wilde.

Con serie Gary

Jan Van Droogenbroeck (°Aalst 1911 †Edegem 1984), zoon van suikerbakker Franciscus Van Droogenbroeck, is gehuwd te Hamme in 1938 met Jeanne Van De Velde (°Hamme 1910 †Brasschaat 2006). Ze wonen in Aalst. In april 1941 koopt het echtpaar een imposant herenhuis in de Langemuntstraat, *met afhangen en erf en de overgebleven gebouwen eener haarsnijderij*.²¹ Deze eigendom is een deel van de voormalige Brouwerij Mathilde Roels.²²

Nijveraar en schroothandelaar Alfons Van Laere koopt een ander deel, *met de overblijvende gebouwen eener brouwerij*. Na ontmanteling en afbraak van het brouwerijgebouw – palend aan de woning - ontstaat een toegangsweg vanaf de Langemuntstraat naar de achterliggende percelen en dus ook naar de voormalige haarsnijderij.

Jan Van Droogenbroeck vraagt een vergunning voor de oprichting van een suikerbakkerij. De rmanaam is ook de voornaam van zoontje Gary (°Aalst 1940). Hij gebruikt daarvoor, mits de nodige ingrepen, het industrieel gebouw met verdieping, opgericht omstreeks 1920 als haarsnijderij. Tussen de woning en het productiegebouw wordt een siertuin aangelegd waarin een fontein spuit. Er lopen pauwen rond en er worden siervogels gehouden. Er komen nog twee kinderen: Norbertine (°1941) die maar enkele maanden leeft en Gerrette (°1943). Veel informatie over wat volgt is ons vooral verstrekt door Allard Jan van der Graaf, gehuwd met Gerrette Van Droogenbroeck (†Wilrijk 2017).

Zicht op de achtergevel van het voormalig brouwershuis en een deel van de siertuin. (AJvdG)

Productiehal. Tafels met hardstenen werkbladen. (AJvdG)

Productiehal, machinepark. (AJvdG). Opvallend zijn de drageertrommels. In deze toestellen worden laagjes suikerglazuur aangebracht op chocolade, hazelnoten, enz. of laagjes chocolade op noten en gedroogd fruit.

De Confiserie « Gary » Zele

J. VAN DROOGENBROECK-VAN DE VELDE
FABRIEK VAN CHOCOLADE EN SUIKERWERK
LANGEMUNTSTRAAT, 33 — ZELE.

Handelsreg. Dendermonde 11431 — Tel. 112 Zele.

biëdt U aan, de volgende specialiteiten

VOOR 1 KGR. SUIKER OF MEER MITS KLEINEN OPLEG :

ONS ASSORTIMENT

EXTRA FIJNE FONDANTS :

- 1) ONZE BANANEN-FONDANTS.
Gemaakt met het aroma der echt Indische Bananen.
- 2) ONZE RHUM-FONDANTS.
Geparfumeerd met extra Rhum Jamaïque.
- 3) ONZE FONDANTS ASSORTIS.
Bestaande uit zeven verschillende extra vruchtensappen.
- 4) ONZE DOOPSUIKER.
Natuurlijke smaak v. noten en amandels. Heeft een enorm succes !
Al deze artikelen mits opleg 13 fr. per kg

IETS NIEUWS !

DE GROOTE VERRASSING !

- Een ongelooflijk assortiment bonbons:
- 1) ONZE «GARY LUXE».
Bevattende : Liqueur Pralines, Diables, Marsepain, Fruit, Fondant met noten, crème, enz.
Mits opleg 17 fr. per kgr.
 - 2) ONZE BOTER- EN MOKA-TRUFFEN.
Kwaliteit tot hertoe ongekend.
Mits opleg 17 fr. per kgr.
 - 3) ONZE FONDANTS FRUITS.
Mits opleg 15 fr. per kgr.

AL DEZE ARTIKELN VINDT MEN IN DE VOLGENDE DEPOTS :

M. GASPAR COOL Denderm. Steenweg Blok Borreman, Aalst,
Mad. Wwe. Fr. ROGGHE, Brusselsche straat Aalst,
M. L. VERTONGEN, St Janstraat, Aalst.
M. BRONDEEL, Gentschestraat Aalst.

Opgepast ! Paaschklokken

Een buitengewone prachtigdoos Paaschgoed. Een assortiment Cacao en zilveren eieren, welke zal voldoen aan de hoogste eischen. Doozen v. 1 kg. opleg 17 fr. N. B. — DE CONFISERIE «GARY» HEEFT DEPOTS OVER GANSCH HET VLAAMSCH LAND.
Ingevolg de wettelijke voorschriften mogen deze artikelen niet in den handel gebracht worden.

Aankondiging in De Volksstem van 12 maart 1942. Suiker is gerantsoeneerd, vandaar de vermelding van een meerprijs. (Stadsarchief Aalst, digitaal krantenarchief)

Con serie-chocolaterie Gary wordt al vlug een succesverhaal, met een uitgebreid assortiment kwaliteitsproducten, ondersteund door de nodige publiciteit. Na enige tijd is het bedrijf marktleider op zijn gebied in het Vlaamse landsdeelte.

Dat er heel wat mensen aan de slag kunnen, blijkt uit een personeelsadvertentie in Gazet van Zele, oktober 1947, voor de aanwerving van 25 meisjes van 14 tot 18 jaar oud, inpaksters: *Aangenaam werk, goed loon.*

Jan Van Droogenbroeck (met witte kiel) en een bezoeker. (AJvdG)

Confiserie

Gary
Marque déposée

CHOCOLATERIE
CONFISERIE

CHOCOLADE
SUIKERWERK

33, Lange Muntstraat, 33
• Z E L E •
Téléphone 112 — Telefoon 112

Advertentie van confiserie Gary uit 1947, uit een prospectus. (KDW)

Confiserie Chocolaterie

Gary

M. SAUSSE.

ZELE, den 31 janvier 1949.

Mme Vve COLLET A.
12, rue 'an Hurbieek, CHIMAY.

FACT. N° 295 M

	AANTAL QUANTITE		PRIJS PRIX	TOTAAL TOTAL
Aantal Quantite	5	Boules liq.	4/-	200,00

Briefhoofd van de firma Gary uit 1949. (KDW)

Na de Tweede Wereldoorlog groeit de concurrentie pijlsnel, ook van buitenlandse producenten. Jan Van Droogenbroeck zoekt naar mogelijkheden om een activiteit te ontwikkelen in de tak chocolade of suikergoed, maar in een lager prijssegment en eventueel zelfs buiten België. Hij ziet op langere termijn kansen liggen in Belgisch-Congo. Dit vraagt een grondige voorbereiding, en er volgen verschillende oriëntatierizen.

Om het bedrijf in Zele intussen en in de toekomst te beheren wordt beroep gedaan op con seur **Arthur Thijs** uit Sint-Niklaas.²³

Gilbert Van Miegroet (°1941) bezocht in die periode met scoutsleider Aurélien Thijs (zoon van Arthur) de con serie Gary. Hij herinnert zich een zaal waarin kleurrijke kubusvormige snoepjes, gedoopt in kristalsuiker, lagen te drogen op lange rekken.

De keuze voor een vestiging in Congo valt op Bukavu, een stad aan het Kivu-meer. Alles verloopt volgens plan en de machines, van Duitse makelij, worden besteld en verscheept.

Maar in 1952 breekt brand uit in een droogkamer op de eerste verdieping van Con serie Gary. De machines in de onderliggende productiehal lopen onherstelbare schade op. Etienne Fobe (°1944), opgegroeid in de Langemuntstraat, weet nog dat er wikkels van chocoladerepen tot in de ouderlijke tuin dwarrelen.

De familie Van Droogenbroeck beslist na rijp beraad om de vestiging in Zele niet opnieuw op te starten en volop voor het Congolese project te gaan. Zo komt er een onvoorzien einde aan een onderneming die Zele, met chocolade en con serie, naast jenever en likeur, nog lang op de culinaire kaart kon zetten.

De verhuis naar Bukavu gebeurt in maart 1953. Alles moet daar nog opgestart worden. De machines komen in een modernistisch bedrijfsgebouw, er wordt

een woning gebouwd en een siertuin aangelegd. De productie komt in 1954 op gang. In tegenstelling tot Zele, waar vooral chocoladeproducten gemaakt werden, gaat het in Bukavu om hard gekookt snoepgoed. De zaken draaien goed en de familie is ervan overtuigd dat haar toekomst in Congo ligt.

Jan Van Droogenbroeck met lokaal personeel in Bukavu.

Maar zes jaar later keert het tij. De kolonie streeft al lang naar onafhankelijkheid, maar van een geplande overgangperiode is plots geen sprake meer. Tot veler ontsteltenis zal Congo op 30 juni 1960 een zelfstandige republiek worden. Al vlug ontstaan chaotische toestanden en breken hevige rellen uit. Bukavu blijft nog een tijdlang gespaard, maar eind december 1960 – begin 1961 breekt ook daar de hel los. Daarbij worden de suikerbakkerij en de woning beschadigd en geplunderd.²⁴

De familie Van Droogenbroeck (zoon Gary doet zijn legerdienst in België) keert terug naar België en verblijft een tijdje bij familie in Zele. Hun droom is letterlijk aan diggelen geslagen. Dochter Gerrette werkt in Congo voor een Italiaans bedrijf en blijft ter plaatse.

In 1962 wordt de site in Bukavu verkocht, Gary en Gerrette gaan hun eigen weg.

Toch volgt er nog een terugkeer naar Congo: Jan Van Droogenbroeck gaat in op een verzoek om in Elisabethville de productie in een suikergoedbedrijf te begeleiden. In 1967 gaan hij en zijn vrouw vroegtijdig op rust in België.

De site in de Langemuntstraat is intussen aangekocht door Leon Van Langenhove, die er in 1958 een magazijn opricht voor zijn bierhandel. De licht hellende spanten van dit magazijn overkappen ook een deel van de voormalige con serie. Het herenhuis laat hij verbouwen tot twee fraaie woningen, waarbij 6 van de oorspronkelijke 7 traveeën overblijven. De siertuin moet wijken omwille van de circulatie van vrachtwagens. In 1990 verwerft de familie Fobe-Rubbens de eigendom. De sporen van een brand zijn dan nog zichtbaar op de bovenverdieping van de voormalige con serie. De bedrijfsgebouwen worden gesaneerd en omgevormd tot magazijnen.

De voormalige con serie, toestand 1990. In de blinde gevel zat vroeger de toegangsdeur.
(EF)

Kamiel Heirman (°1918 †1998) was een landbouwerszoon uit de Langemuntstraat. Kamiel gaat van 1936 tot 1939 op leercontract bij Leon Van Kerckhove (zie verder), suikerbakker in de Oudburgstraat. Hij wordt gemobiliseerd in 1939 en neemt deel aan de 18-daagse Veldtocht. Daarna wordt hij pasteibakkersgast en meester-gast bij Con serie Gary (Langemuntstraat), overbuur van de ouderlijke woning.

Kamiel huwt met buurmeisje Maria Staes (°1919 †2002), dochter van metsers en ijskremmaker Leo “Max” Staes. In 1942 starten ze een eigen suikerbakkerij-chocolaterie, met winkel en atelier, in de Langemuntstraat 24, schuin tegenover Con serie Gary. Tijdens de oorlogsjaren worden al eens werklieden

‘Leerlingskaart’ van Kamiel Heirman. Op de ommezijde noteert de afgevaardigde van het leerlingsekretariaat en het Middenstandswezen de bezoeken aan het werkhuis. (LH)

aangeworven die op die manier ontsnappen aan verplichte tewerkstelling in Duitsland.

Er komt ook een groothandel voor de verdeling van eigen en aangekochte producten aan winkels en bakkers. In het atelier worden chocoladen posturen (o.a. Sint-Maarten), paaseieren en suikergoed vervaardigd. Daartoe schaft hij stelselmatig vormen aan.

In de aanloop naar feestdagen is het alle hens aan dek geblazen om de orders te kunnen volgen. Zoon Leon, die de knepen van het vak kent, wordt dan volop ingeschakeld, samen met andere familieleden.

Kamiel Heirman toont zijn chocoladewerk, klaar voor een grote levering. (LH)

Kamiel raakt gekend om zijn grote peperkoeken die hij tegen Nieuwjaar aankoopt en versiert met suikerguren, een jaartal in suikerslierten en als bekroning een chocoladen postuur. Die waardevolle stukken levert hij ook aan bakkers.

Als pasteibakker kon Kamiel zijn mannetje staan. Hij bezat een bakoven en een deegkneder. In een boekje noteerde hij, naast enkele recepten voor snoepgoed zoals chocoladetruffels en fruit, de ingrediënten en de werkwijze voor het bakken van zijn rozijnenbrood, amandelbrood, krakelingen, beschuit, frangipane, pain à la grecque, klets kopjes, enz.

Bij de voortverkochte waren gaat het om een serie zoals truffels, sneeuwballen, tutten, cuberdons, spek trompe-l'oeil, gom-armbanden, dragées, toffees en karamellen, verder ook chocolade van Meurisse, nougat, babelutten enz. Rond 1980 stopt hij met zijn zaak.

Leon Heirman bewaart zorgvuldig een reeks vormen, toestellen en gereedschap voor suikerbakkerij en chocoladebewerking uit het atelier van zijn vader.

Leon Heirman met een deel van zijn collectie. (EA)

Producten van onze suikerbakkers (2)

Suikergoed.

Hoe maakte Kamiel Heirman suikergoed? Zoon Leon vertelt het aan Eric Arens.

Het werk begon met het koken van suiker tot minstens 110° Celsius in een koperen pan (1). Het kookpunt verschilde naargelang het product dat er gemaakt werd.

Eerste bewerking: het maken van een luchtige suikerbol.

De gekookte suiker werd op een marmeren tafelblad gegoten en tot een grote suikerbol gemaakt. De warmte van de suikerbol was niet te onderschatten. Tijdens het bewerken voegde men smaak- en kleurmiddelen toe (2). Om de suiker luchtig te maken werd deze bol aan een stalen haak gehangen (3) en trok men regelmatig de suiker uit elkaar tot deze zeer luchtig werd. Een zwaar werk!

*De luchtig gemaakte suikermassa werd in slierten door speciale machientjes (5) gedraaid tot **suikerbollen** en **suiker guurtjes**.*

**** Suikerbollen***

Nadat de gekookte suiker, op smaak en op kleur gebracht naargelang het guurtje, op het marmeren tafelblad gespreid lag, kon het in repen gesneden worden met speciale ijzeren rollen van allerlei breedten (4), om daarna door de verschillende machientjes te draaien (5). Zo bekwam men suikerbollen in verschillende grootte en vorm. (6) Er werden zelfs suikerbollen gemaakt waar een muntstuk in verwerkt zat. (Likstokken).

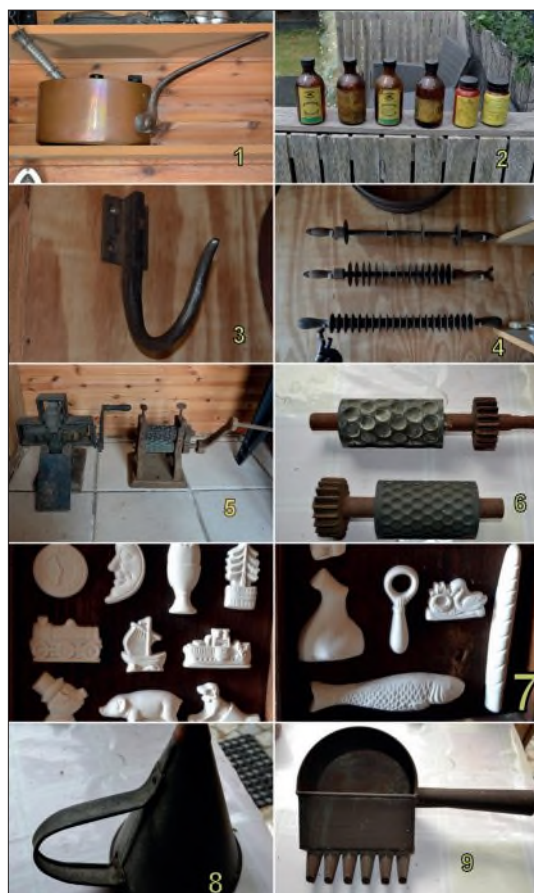
*** In vormen gegoten suiker guurtjes**

In een lange houten bak werd amidon (stijfsel) gegoten en effen gestreken. Men duwde de plaasteren vormpjes (7) in het amidon en nam ze weg, zodat men de op smaak en kleur gebrachte suikerstroop in de holte kon gieten. Na het opstijven werden de suiker guurtjes bijgekleurd, sommige werden half in de chocolade gedompeld. Resultaat: sigartjes, hespjes, enz. in verschillende groottes.

*** Handgemaakte suiker guurtjes**

Met een gewone trechter en een trechter met verschillende uitgangen (8 en 9) goot men de suikerstroop met verschillende smaken en kleuren uit op een marmeren tafelblad om na het opstijven in stukjes te snijden om er speciale vormen aan te geven.

Suikerbakker... zowaar een beroep apart!

Gereedschap en vormpjes voor het maken van suikergoed, coll. Leon Heirman. (EA)

Leon Van Kerckhove (°1895 †Wetteren 1963), zoon van een hovenier uit de Langestraat, huwt met Anna Strobbe (°Lokeren 1892 †1973) en gaat wonen in de Brugstraat te Lokeren. In 1919 komt het koppel naar Zele, Oudburgstraat 10. Leon is dan geregistreerd als bakker, vanaf 1920 als suikerbakker en winkelier. Leon en Anna krijgen drie kinderen: Paula, Fabiana en Annie. In 1923 wordt een elektrisch aangedreven deegknedder van 2 HP aangeschaft. Dat wijst op een activiteit als bakker. Bakte hij zelf zijn peperkoeken, die hij versierde met suikerwerk en chocoladestukken? Op de handelsfoor in juli 1933 in feestzaal Den Hert (Kloosterstraat) stelt hij zijn waren voor.

Huis Leon Van Kerckhove, Oudburgstraat, 10, Zele. — Confiserie, Chocolaterie (groot handel). Uitstalling eener collectie der prachtige premies.

Advertentie van Leon Van Kerckhove t.g.v. de handelsfoor in 1933. (HOK Zele Jaarboek 39)

Leon Van Kerckhove (rechts) in zijn suikerbakkerij. In witte werkkledij: Kamiel Heirman, Frans Van Accolijen (schoonzoon) en een (onbekende) leerjongen. (AMVA)

In 1934 komt er *een bakoven voor broodbakkerij* en, eveneens in 1934, *een ijzeren oven klein model voor suikerbakkerij*.²⁵ Leon is een gevestigde waarde als *meester* voor jongeren op leercontract. Vanaf 1937 wordt het huisnummer in de Oudburgstraat 4 i.p.v. 10.

Volgens kleindochter Anne-Marie Van Accolijen (die met haar man Marc De Muynck van 1985 tot 2009 een bakkerij uitbaatte op de Kouter) maakte haar grootvader ook *neuzekes*.

Als gevolg van ziekte moet Leon rond 1950 de activiteiten geleidelijk afbouwen. Maar Anna, een trotse vrouw, zet de winkel nog enkele jaren verder. Meer zelfs, *Annaken* blijft een begrip in snoepminnend Zele.

In 1958 betreft het gezin van Pieter De Bruyne de woning en neemt de winkel over. Zoon Jozef De Bruyne, suikerbakker-chocolatier, heeft er in de jaren '60 een pralinewinkel, waardoor de zoete cirkel nog geruime tijd rond is.

BAKKERS-CHOCOLATIERS

Naast de gespecialiseerde suikerbakkers en chocolatiers deden ook brood- en banketbakkers aan chocoladebewerking en maakten zelfs naam als chocolatier.²⁶ Sommige hedendaagse bakkers vervaardigen chocoladestukken tijdens de topdagen. Dan pronken ze ook met huisgemaakte speculaas.

Meer over deze bakkers lees je in Jaarboek 50 van HOK Zele.²⁷ We zullen ze hier dan ook niet allemaal behandelen en we beperken ons tot een reisje door de tijd aan de hand van enkele voorbeelden en getuigenissen.

Familie Laget

Adolf Laget (Cesar Meeusstraat) was naast brood- en pasteibakker ook *winkelier in suikergoed*.

Jules Laget (zoon van Adolf) wordt brood- en banketbakker, chocolatier en roomijsbereider. In 1945 verplaatst hij zijn zaak naar de Oudburgstraat en maakt er ook suikergoed en pralines.

Joris Laget (†2020), zoon van Jules, herinnert zich nog zeer goed hoe hij en zijn broers, naargelang het seizoen, moesten bijspringen voor het draaien van roomijs, het maken van suikergoed en chocoladen paaseieren.²⁸ Tijdens een gesprek op 29 februari 2020, enkele weken voor zijn overlijden, vertelt Joris dat ze tijdens de Tweede Wereldoorlog aan suiker geraakten bij Con serie Gary in de Langemuntstraat.

Willy Vael & zoon (Kloosterstraat, heden 4de generatie bakkersfamilie Vael) paken in 1963 bij de heropening van de bakkerij-patisserie uit met *alle bewerkingen van chocolade en marsepein*. Zoon Marc had toen zijn opleiding als patissier, con seur, bakker en ijsbereider afgerond. Hij beheerste de kunst van het suikerblazen, waardoor (zoals bij glasblazen) kleurrijke guren ontstonden die geassembleerd werden tot kunstige etalagestukken. Marc beoefende ook het suikergieten. Zo vervaardigde hij een glasraam in suiker, met als model een kerkraam,

waarbij de loodstroken vervangen werden door gekleurde marsepein. Met bijhorende belichting was dit een spektakel waar volk op afkwam.

Eric Arens (Markt) leerde en beoefende het vak in de Dendermondse patisserie Oosterlinck, ook gekend voor chocoladewerk. Na zijn huwelijk met dochter des huizes Jenny Oosterlinck werd Zele vanaf 1962 een patisserie rijker. Een mooie collectie chocoladevormen behoorde tot het startpakket en aan deskundig advies was geen gebrek.

1993. Eric Arens en schoonbroer Fernand Oosterlinck versieren paaseieren. (EA)

Tableren, of de kunst om chocolade gebruiksklaar te maken

De traditionele manier om chocolade te tempereren (voorkristalliseren) is hem bewerken op een marmeren werkblad. **Gilbert Van Miegroet** leerde dit tijdens zijn opleiding als bakker-patissier en beschrijft de werkwijze als volgt:

De chocolade werd gesmolten in een warmwaterbak, au bain-marie genoemd. Ongeveer de helft van de gesmolten chocolade (die te warm was om te bewerken) werd uitgegoten op een marmeren (of arduinen) tafelblad. De bedoeling was om deze chocolade af te koelen. Daarvoor gebruikte men in elke hand een speciaal mes (genre plamuurmes) waarmee men de chocolade heen en weer keerde, tot deze ink afgekoeld was. Deze koelere chocolade werd dan onder de warmere gespateld tot men de vereiste 31,7 °C bekwam. De techniek van het tableren was voor veel leerjongens het moeilijkste onderdeel om het tot gediplomeerd chocolatier te brengen.

Jean Heirman (Dr. Armand Rubbensstraat) leerde chocolade bewerken tijdens zijn opleiding in Ter Groene Poorte in Brugge. In 1974, tijdens zijn schoolperiode, werkte hij een half jaar bij chocolatier Jozef De Bruyne. Als zelfstandig brood- en pasteibakker sinds 1979 maakte hij paaseieren en chocolade guren. Door passie gedreven werd Jean een verwoed verzamelaar van chocoladevormen, in materialen gaande van bakeliet tot metaallegeringen en kunststof.

Hoe dunner hoe beter

In een interview met François De Geest in maart 2002 voor Gazet van Zele vertelt Jean voluit over zijn passie voor chocolade, waarbij hij ook enkele geheimen van de artisanale chocolatier prijsgeeft.²⁹ We plukken er enkele fragmenten uit.

De lekkerste chocolade guurtjes zijn diegene die uit een dun laagje chocolade bestaan. De chocolade moet knapperig zijn. (...)

Afhankelijk van de verhouding cacaoboter-melkpoeder, de toevoeging van andere vetten, de verwerkingstemperatuur en de processing kan de chocolatier kiezen uit 200 variëteiten die in blokken van 5 kg geleverd worden. De hele procedure om van een vaste lat chocolade een kunstig beeldje te maken blijkt een kwestie van timing en temperatuur. (...) Jean heeft twee machines waarin de chocolade wordt gesmolten, getempereerd, gekristalliseerd en getrild.

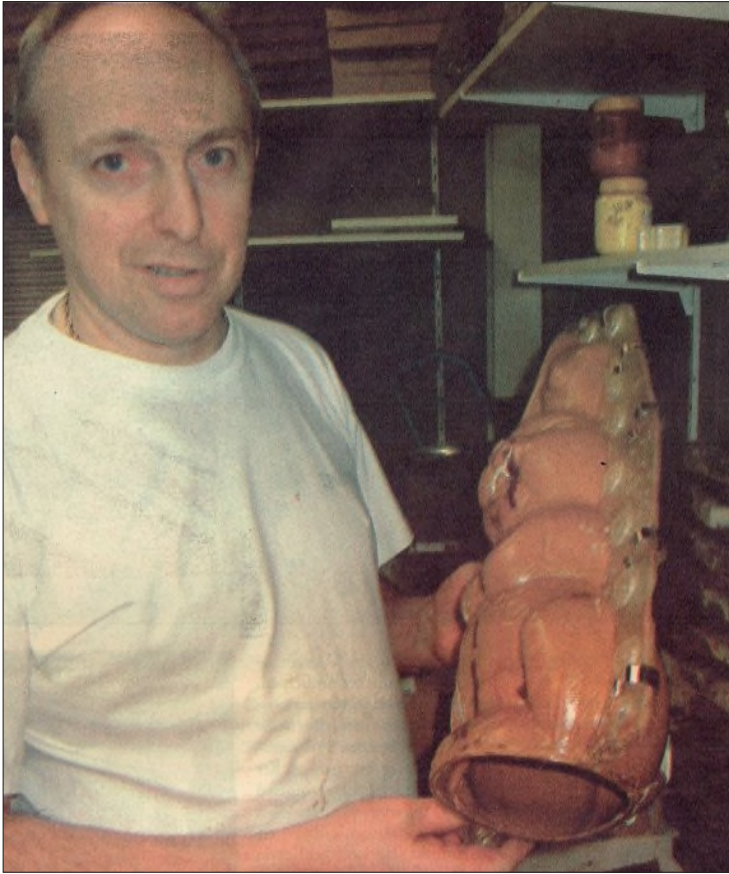
De chocolade smelt op 42° in een kuip waarin een automatische roerinstallatie is aangebracht. (...) Daarna wordt de temperatuur teruggebracht tot 30 à 31°. De afkoeling zorgt voor een kristallisatie die de chocolade sterk maakt. (...) Als de 30° bereikt worden, wordt een gietmond geïnstalleerd die de warme chocolade van een verticaal wiel, dat half in de chocoladebrij draait, afschraapt. De vormen worden volledig gevuld en op een triltafel geplaatst. De trillingen moeten ervoor zorgen dat de luchtbelletjes uit de chocolade verdwijnen. (...)

De vormen worden eerst ondersteboven, dus met de “buik” naar boven op dat rooster gelegd en de chocolade die zich niet aan de vorm heeft kunnen hechten vloeit (na het keren) terug in de kuip. Wat resteert is een dunne laag chocolade die tegen de wand van de vorm kleeft. (...)

Paaseieren met bolletjes en lintje (...)

Om dat eindproduct te verkrijgen uit de gestolde halve eivormen moet je met twee zijn. Om de twee helften aan elkaar te kunnen “kleven” heeft Jean een smelttafeltje ontworpen. (...) De halve eieren worden op de plaat gelegd met de buik naar boven. De randen beginnen lichtjes te smelten. Terwijl één van de chocolatiers de twee helften van de plaat neemt, vult de andere één van de twee helften met de kleurrijke bolletjes en houdt hij een lintje aan de bovenrand. De twee helften worden tegen elkaar gedrukt en door de verdere afkoeling kleven ze tegen elkaar en met het lintje in de rand. (...)

Chocolade guren maken... 't is een kunst!

Jean Heirman in 2002. (FDG in GVZ)

Chocoladevormen uit de verzameling van Jean Heirman. (EA)

Voor Erfgoeddag 2019 met als thema “Hoe maakt u het?” vervaardigde François De Geest een mal met de buste van beeldhouwer Aloïs De Beule. Jean Heirman installeerde een tijdelijke werkpost aan Museum Zeels Erfgoed en maakte tientallen *Alowiesjes*, die, fraai ingepakt, verloot werden onder de bezoekers. Een ideetje voor een Zeels streekgeschenk?

Het gebruiksklaar maken van de chocolade (tempereren) demonstreerde Jean op de traditionele manier, het tableren.

Jean Heirman in Museum Zeels Erfgoed, 2019. (EA)

Buste van Aloïs De Beule: soepele siliconenmal ingebed in vaste steunmal. (FDG)

EEN NIEUWE CHOCOLATERIE IN 2020: Goût Fou

Een volledig uitgeruste chocolaterie opstarten in 2020, in volle lockdown wegens de coronacrisis, maar op de valreep toch kunnen openen vóór Moederdag 10 mei: Niels Segers en Justine Lanoo (afkomstig van Dendermonde en Poperinge) zullen dit huzarenstuk niet licht vergeten. Vakmanschap en creativiteit zijn troeven die al vlug de ronde doen. Hun slogan liegt er niet om: “Puur - Belgisch - Verjning”. De chocolaterie is gevestigd in een hoekpand van de Kouterstraat en de Zuidlaan. De werkzaamheden in het atelier zijn te volgen vanaf de straat en vanuit de winkel.

Het team van Goût Fou: Justine, Niels en Hans (tweelingbroer van Niels). (EA)

Met dank aan en herkomst foto's ()

Barbara Bontinck (Gent), Patrick Bontinck (Oudenaarde) (PB), Christiane Bontinck, Clementine Buysens, Frank Coene (FC), Freddy Coene, Wim De Beule, Wilfried De Bock (WDB), Herman De Bruyne, Geert De Deyn (GDD), François De Geest (FDG), Freddy De Krijger, Henri De Kegel, Frank De Leenheer, Renaat De Schaepe meester, Karel De Wilde (KDW), Etienne Fobe (EF), Jean Heirman, Leon Heirman (LH), Joris Laget (†2020), Stijn Mariman (Hamme) (SM), Jeroen Meert (Stadsarchief Aalst), André Moens (AM), Bernadette Nies, Anne Marie Philips (Lochristi) (AMP), notaris Arne Ryssaert, Aimé Stroobants (Dendermonde), Joris Thijs (Sint-Niklaas), Marc Vael, Anne-Marie Van Accolijen (Aalter) (AMVA), Betty Van Damme, Allard Jan van der Graaf (x Gerrette Van Droogenbroeck, Berchem) (AJvdG), Magda Van de Velde (Oudenaarde), Tom Van Ghent (MAS Antwerpen), Jan Van Kerckhove, Gilbert Van Miegroet, Rita Van Wouwe, Yves Verschoore.

DEEL II

ROOMIJSBEREIDERS

INLEIDING

Het maken van roomijs, een delicate onderneming

AMBACHTELIJKE ROOMIJSBEREIDERS

Frans De Gols

René De Vuyst

Jozef Famaey (“Jef Tukke”)

Raymond Gogaert

René Goossens

Leo (“Max”) Staes

Familie Tackaert

René Temmerman

BAKKERS-ROOMIJSBEREIDERS

BEREIDERS VAN HOEVE-IJS

‘t Klein Veldeken

‘t Leenhof

INLEIDING

In dit deel zullen we het hebben over ambachtelijke roomijsbereiders (ijskreammakers) die actief waren in Zele. Enkele bakkers-pâtissiers, gekend voor hun ijstaarten en schepijs, passeren vervolgens de revue. We ronden af met landbouwers die hoeve-ijs maken.

Ijsventers die hun roomijs aankochten bij andere producenten, worden niet besproken in deze bijdrage.

Roomijsmakers en -venters hadden meestal een ander hoofdberoep, zoals een zuivelhandel, maar ook andere combinaties kwamen voor.³⁰ Hoe het er bij een ambachtelijke roomijsmaker aan toeging, lees je bij de familie Gogaert.

De verkoop gebeurde vooral op de baan. De vervoermiddelen evolueerden van handkarren, triporteur met een trekhond en koetsen met een paardje, tot gemotoriseerde triporteurs, omgebouwde auto’s en aangepaste bestelwagens. Een populaire verkoopplaats was het Donkmeer. Daar werden in de jaren ’50 door de familie Gustaaf Schoof uit Berlare, vanuit een daartoe uitgeruste roeiboot, zelfs ijsjes verkocht aan bootjevaarders.

Eén ding is zeker: een ijsje van de ijskar is en blijft een smakelijke ervaring voor jong en oud. Vooraleer te starten met onze ijsronde vertelt Eric Arens wat er zoal komt kijken bij het maken van roomijs. Als pâtissier maakte hij het voor zijn ijstaarten.

Het maken van roomijs, een delicate onderneming

Elke roomijsbereider heeft zowat zijn eigen recept. Maar bij het bereiden van roomijs geldt, zoals in de banketbakkerij: kwaliteit voorop. Roomijs en sorbets behoren tot het heerlijkste wat de natuur ons op de tong legt. Om de klanten een smakelijk product aan te bieden moeten vooreerst de grondstoffen van alerbste kwaliteit zijn. Melk, room, suiker, eieren, vruchten en vruchtensappen worden daarvoor gebruikt. Ze worden gekookt, gemixt en met behulp van ijsmachines (=turbines) en diepvries tot een heerlijk product gemaakt en aan de klant bezorgd.

Dit kan als schepijs, maar ook in de vorm van ijstaarten.

Bij elk groot feest hoort dikwijls een ijstaart met diverse smaken, met een speciale garnering naargelang de gelegenheid. Ook sorbet als tussendoortje bij uitgebreide feestmaaltijden wordt door iedereen fel gesmaakt.

Hoe ging een roomijsbereider te werk?

Melk met een deel van de suiker aan de kook brengen. Als het om vanille-ijs gaat, met een stokje vanille. Intussen worden de eieren met de rest van de suiker opgeklopt tot een luchtig geheel. Wanneer de melk het kookpunt heeft bereikt, wordt deze luchtige massa gemengd met de kokende melk en tot op ongeveer 85 graden gebracht. Deze massa gaat dan door een puntzeef, indien mogelijk homogeniseren, pasteuriseren, dan afkoelen in de frigo. Een nachtje laten rijpen, dan de room toevoegen en in de ijsmachine afdraaien.

Smaken zoals mokka, chocolade, vruchten, noten enz. worden voor of tijdens het afdraaien toegevoegd.

IJstaarten maken: *het afgedraaid product wordt in vormen gegoten en in de diepvries bewaard. De taarten worden nadien ontvormd. De roomijs guur wordt verder afgewerkt naargelang de gelegenheid. Dit alles gebeurt onder uiterst hygiënische omstandigheden, want roomijs is vlug vatbaar voor bacteriën.*

Vormen voor ijstaarten. (coll. EA)

AMBACHTELIJKE ROOMIJSBEREIDERS

We ontmoeten, in alfabetische volgorde: Frans De Gols, René De Vuyst (Rinkhout en Zandberg), Jozef Famaey (Kouterstraat), Raymond Gogaert (Roskotstraat), René Goossens (Bosstraat), Jules Malschaert (Durmen), Leo Staes (Langemuntstraat), Frans Tackaert (Gentsesteenweg), Marcel Tackaert (Langestraat) en René Temmerman (Wezepoelstraat).

Frans De Gols (°1924 †1978) had sinds 1952 een bakkerij op de hoek van de Kouterstraat en de Padweg. Samen met zijn vrouw combineerde hij dit met een groente- en fruitwinkel. Frans maakte ook roomijs, dat hij uitvoerde met zijn bakkerstripporteur. Later werd dit een Volkswagen “kever” en nog later een stationwagen. Toen hij de bakkerij omruilde voor de uitbating van een café (ook op de Kouter), bleef de ijskremronde nog enkele jaren behouden.

René De Vuyst (°1911 †1980) en Maria Van Doorselaer (°1913 †2003) trouwden in 1937 en woonden in Rinkhout, aan de *Kruislievenheer*. Ze maakten hun roomijs met melk van de lokale boeren en voerden het uit. Nichtje Lea Robberecht bestelde op zondagmiddag ijskroom aan *Vuystjen zijn deur*, met *crème fraîche*. In 1945 heropenen René en Maria een café op een hoek van het Zandbergplein en baten dit tot in de jaren '50 uit als café en crèmerie. In de Gazet van Zele kondigt hij dit aan t.g.v. oktoberkermis: *Goede bieren – Lekker ijsroom – Fijne coupon – Aangename muziek*. De ronde gebeurt eerst met een bak ets, later met een auto, bestuurd door Maria. René wordt stilaan bijna blind maar scheidt toch nog zelf de bollen ijskroom.

René De Vuyst in de jaren '40, op de Dorpplaats (Markt), naast de kiosk. (via GDB)

Jozef Famaey (°1905 †1966) en Theresia Maria Van Avermaet (°1893 †1967).

De zaak, gekend als “Jef (en Marie) Tukke”, was gevestigd op de linkerhoek van de Kouterstraat en de Kouterwegel (later Kerkstraat). Voorheen was dit de bakkerij van Arthur Van Langenhove (†1947).

Jozef was paardenslachter, Marie was winkelierster en maakte ijskreeem. Melkboer Roger Kint leverde de melk. Het huis had een verbruikzaaltje voor een tiental personen. In het winterseizoen werd er paardenvlees verkocht.

De ijskreeemronde, tot aan het Donkmeer, gebeurde met een witte bestelkoets, getrokken door een paard. De voorraadbussen waren afgedekt met blinkende koperen deksels. Het ijs werd geschept met een spatel (dus geen bollenknijper). Gerard De Wandel (°1932) herinnert zich dat Jef op zondagnamiddag langskwam in de wijk Bos en er een heuse loopwedstrijd organiseerde voor de kinderen... wie het eerst aan de kar stond kreeg een gratis ijsje. Gerard kon hard lopen!

De bestelkoets was sterk gelijkend op die van Raymond Gogaert, maar bekleed met spiegels. Die werden aangebracht nadat het paard op de loop ging, waarbij de koets beschadigd raakte en moest hersteld worden. Het dier werd wellicht ongeduldig toen Jef zijn werkdag afrondde in een herberg op de *Kleine Kouter*. Er waren geen opvolgers, de recepten werden niet doorgegeven. Het woon- en handelshuis maakt later plaats voor residentie Jef Tukke.

Jozef Famaey schept ijskreeem vanuit zijn bestelkoets. Een zeldzaam tijdsbeeld. (KDW)

Raymond Gogaert (°1912 †2005) huwde in 1935 met Anna Van Damme (°1913 †Gent 1973). Ze gingen wonen in de Kloosterstraat. Anna verkocht toen al ijskream.

Verkoopstandje (met vierkante blikken koekjesdozen) van ijskream, waarschijnlijk in de Kloosterstraat, ca. 1937. Anna Van Damme, (links) en haar schoonzus Delphine De Bondt. In het midden Etienne Gogaert. (EG)

Raymond Gogaert met zijn ijskoets en paard. (familie Gogaert, via MDB)

Het gezin verhuisde in februari 1938 naar de Langestraat.

Raymond was juteweaver maar streefde naar een eigen zaak. Als bijverdienste verkocht hij schorseneren die hij aankocht in Oudegem. Dat gebeurde per ets, met vooraan een stevige laadstoel.

Zoon Etienne (°1936, oudste van acht) herinnert zich nog goed dat moeder Anna na de Tweede Wereldoorlog enkele jaren 's zomers gedurende de week-ends een crèmerie uitbaatte.

We laten hem (lichtjes ingekort) verder aan het woord:

In 1947 werd het huurhuis verkocht en woonde het gezin Gogaert tijdelijk bij de ouders van Raymond in de Roskotstraat. In 1949 verhuisden ze naar hun nieuwe woning, eveneens in de Roskotstraat. Vanaf de zomer van dat jaar ging Raymond Gogaert de baan op met zelfgemaakte ijscrème.

Eerst gebeurde dit met een blauwe triporteur met spitse snuit, enkele jaren later met paard en kar. Zijn aanwezigheid maakte hij bekend door op een scheidsrechter uitje steeds het zelfde deuntje te uiten.

De crèmepap werd door mijn moeder gemaakt per 7 liter volle melk, de eerste jaren afkomstig van de boeren uit de Langestraat, later van de melkerij. Daarbij werden 7 pakjes vanillepoeder en 1 kg suiker gevoegd. Uitzonderlijk (feestdagen) werd er ook een snuijfe echte vanille (zeer duur) aan toegevoegd. Van andere ingrediënten heb ik geen weet.

Tot de pap klaar was moest er geroerd worden, een taak voor de oudsten van het gezin. Het vanillepoeder was in den beginne van het merk Waeslandia.

De ijscrèmemachine was aangekocht bij de firma Richard Adam uit Berlare. Ze bestond uit een houten vat, met centraal een draaiende stalen cilinder waarin de pap werd gegoten. In de cilinder draaide nog een trommel met houten latten, in tegengestelde richting. Die houten latten moesten beletten dat de ijskreeam aan de binnenkant van de cilinder vastvroor. De aandrijving gebeurde met een zware elektromotor, via een platte riem.

Tussen de wanden van het houten vat en de cilinder werd ijs aangebracht waarop men grof zout strooide. Het ijs smolt en het smeltwater werd daardoor op -3° C gebracht, waardoor de pap opsteef en ijskreeam werd.

Het ijs was afkomstig van het ijsfabriek in de Kapellestraat. Het ging om lange vierkante balken (ong. 20 x 20 x 90 cm). De ijsbalken, gewikkeld in jutezakken, werden door ons afgehaald met een platte kruiwagen.

De koekjes, galetten en hoorntjes werden aangekocht bij de ambachtelijke bakkerij De Lentdecker uit Hamme. Deze koekjes waren op zich reeds een lekkernij. Mijn vader zijn ijscrèmeronde situeerde zich voornamelijk: Roskotstraat, oudste gedeelte Burgemeester Van Ackerwijk, Langestraat, Veldeken en Avermaet. De boeren op hun velden zagen hem graag komen, zij waren zijn trouwste klanten.

Om te voorkomen dat mijn vader na het ijscrèmemseizoen op zoek moest naar werk, is hij enkele jaren later melkventer geworden. Omstreeks 1957-58 is hij gestopt als ijscrèmeman. Melkventer is hij gebleven tot rond 1975. Tot aan zijn pensioen werkte hij in het magazijn bij Kint Gebroeders te Hamme.

De ijskoets werd verkocht aan Emiel De Brabander (toen op Kamershoek), die ze nog een paar jaar gebruikte voor een eigen ronde.

René Goossens

Deze melkboer (°1932 †Dendermonde 2015), Gentsesteenweg, gehuwd met Florida Van Avermaet (°1930), deed zijn ronde met paard en kar. 's Namiddags maakte hij schepijs. Een bekende standplaats was aan de school van de Heikant. René verkocht zijn producten ook aan het Donkmeer, waar hij langs terrasjes wandelde met een *plateau* met schelpvormige bakjes ijskroom.

Van halfweg de jaren '80 tot begin jaren '90 was René een welgekomen gast op de speelplaats van de kleuterscholen van de Kouter en de Burgemeester Van Ackerwijk, op de feestdag van Moeder Julia (Julie Billart).

Leo ("Max") Staes

Leo Staes (°1888 †1966), gehuwd met Julia Baert (°1888 †1966), woonde in de Langemuntstraat. Leo was metselaar, grondwerker en ijskroommaker. Als vervoermiddel gebruikte hij een handkar.

Leo Staes, een opvallende persoonlijkheid. (LH)

Familie Tackaert

* **Frans Tackaert** (°1910 †1981) en **Aline De Rijcke** (°Overmere 1914 †Zelee 2001) huwden in 1934 en vestigden zich op de Gentsesteenweg. Frans was grondwerker.

Aline begon in 1945 op een bescheiden manier roomijs te maken en verkocht haar ijsjes in Zelee (met de wijken Heikant en Avermaat) en Overmere-Donk. Kort na de ontberingen van de Tweede Wereldoorlog was ijskroom een fel geëerde lekkernij. Als de *crèmekar* in de buurt kwam, repten de mensen zich op straat. Het duurde dan ook niet lang vooraleer Frans een ijskroomronde begon in Kalken, Laarne en Wetteren.

Aanvankelijk was het vervoermiddel een triporteur, later een bestelwagen. Aline reed niet zelf, schoondochter Edith bestuurde de auto, later afgelost door melkboer Roger Kint. Frans en Anna bleven roomijsmakers tot 1981.

Aline De Rijcke in 1950, aan een café in Heikant-dorp. (MT)

Aline De Rijcke in 1953, in de wijk Heikant (MT)

Frans Tackaert op weg naar Laarne. (MT)

Aline De Rijcke en haar bestelwagen, met schoondochter Edith aan het stuur, 1965. (MT)

* **Marcel Tackaert** (°1941) begon al op zijn 17de met een eigen roomijsbedrijf. Hij verkocht in 1957 zijn eerste ijsjes aan 1 fr. per bol. Dat komt overeen met 1/40 euro of iets tussen 2 en 2,5 eurocent...

Marcel huwde met Edith Van Hecke (°1944). Hij maakte roomijs en Edith hielp daarbij.

Dinsdags stond Marcel op de markt van Zele en in de zomer aan het Donkmeer. Een lokale ronde volstond niet om er een volwaardige broodwinning van te maken. Marcel posteerde zich op kermiskoersen en jaarmarkten, tot ver buiten Zele. Zoals op Schellebelle Potjesmarkt, de Begoniafeesten in Lochristi en andere publiekstrekkers.

Marcel beschikte over een ijskar met aangebouwde motor ets BSA 500. Niet altijd een pretje, door weer en wind. In de jaren '70 schakelt hij over op een fraaie bestelauto, weliswaar tweedehands.

Eventueel resterend ijs na verre verplaatsingen werd nog verkocht op een ronde dichtbij huis. Door een koelinstallatie in de auto bleef het roomijs langer houdbaar dan in een kuip met ijsblokken. In 1976 verhuisden Marcel en Edith naar een nieuwe woonst in de Langestraat, met een eigen roomijsatelier.

Het waren lange werkdagen, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

In de herfst- en wintermaanden werden ijstaarten gemaakt door Edith en versierd door Marcel. Reclame voeren hoefde niet, de klanten kwamen vanzelf. Ook enkele bakkers kochten basisvormen die ze dan zelf verder afwerkten. In 2002 stopte de familie Tackaert met het roomijsbedrijf.

Marcel Tackaert op de jaarmarkt van Kalken, jaren '70. (MT)

Een blik in het nieuwe roomijsatelier, 1976. Links de roomijsturbine, rechts de turbine voor diepvriesijs. In deze machine kon luchtiger roomijs gemaakt worden, ideaal voor het maken van ijsstaarten. (MT)

Zomer 2000, met kleine lekkerbekjes aan de ijskremwagen. (MT)

René Temmerman

René (°1908 †1996) en zijn vrouw Constance Vergeylen (°1911 †2000) woonden in de Wezepoelstraat. Ze voerden hun roomijs uit per triporteur, getrokken door een hond, in Zele en buurgemeenten. Vanaf ca. 1958 gebeurde de ronde met een bestelauto. Vanaf dan kondigden ze hun komst aan met het lied *Veel bittere tranen*, een razend populaire smartlap van zangeres Enny Denita. Maar in de straten van Hamme mocht geen muziek afgespeeld worden. René blies daar op een hoorn (*toeter*) om de klanten te verwittigen.

Voor de koeling, tijdens de bereiding en het vervoer van de ijskreeem, werden ijsblokken geleverd door ijsfabriek Van Damme.

René baatte lange tijd ook een frietkraam uit in de Roskotstraat en had ook een groenteronde. Constance ging ook werken *bij Goossens*. Het nijvere Zele, zomer en winter, op zijn best.

René Temmerman in de Cesar Meeustraats. Op de achtergrond: het hoekhuis naast stokerij Rubbens vóór de verbreding van de straat. Let ook op de oorspronkelijke fabrieksschouw. (PT)

Constance Vergeylen weet waar er veel volk komt, hier wellicht in Lokeren. (PT)

BAKKERS-ROOMIJSBEREIDERS

Heel wat bakkers-pâtisseries maakten ook ijstaarten met zelfbereid roomijs. Dit waren o.m. Eric Arens, Marc De Munck, Jules Laget, Herman Van Cauteren (met medewerker Robert De Meirsmen die de knepen van het vak leerde bij Jules Laget), Willy Vael & Zoon, Herman Van Miegroet, Walther Van Miegroet,... We lichten er enkele uit, ter illustratie.

* Bij Pâtisserie **Arens**, op de Markt, werden ijstaarten gemaakt die (zoals bij andere collega's) ook aan huis geleverd werden. Dat gebeurde met een *caveau*, een klein draagbare kastje, voorzien van diepgevroren koelplaten. Het roomijs werd bereid met een Carpigiani-ijsmachine, een Italiaans topmerk. *Gelato* is nu eenmaal een alom gekend product.

Zelenaar Hans D'heer werkte eind jaren '70 een tijdje bij pâtisserie Arens en leerde er omgaan met dit toestel. Roomijsbereiding wordt zijn passie. Beroepshalve leert hij als Carpigiani-specialist over de grenzen heen de knepen van het vak aan een volgende generatie. Ook als leraar aan de befaamde bakkerijschool Ter Groene Poorte (Brugge) kan hij zijn kennis doorgeven en verlenen. In 1999 verschijnt zijn boek over roomijsbereiding, dat hij dankbaar aanbiedt aan Eric Arens en Jenny Oosterlinck, "die hem de smaak voor het vak meegaven".³¹

* Familie **De Koning**, op de Markt, had een verbruikzaal, tevens crêmerie of ijssalon.

* **Adolf Laget** was brood-, banket- en beschuitbakker. In 1903, bij de verhuis van zijn zaak van de Zwaanstraat naar de Hoogpoortstraat, vermeldt hij in een annonce dat zijn brood- en pasteibakkerij goed uitgerust is voor het maken van *glacés en sorbet*.

Wellicht werkte hij met ijsblokken van een ijsfabriek. Sommige brouwers hadden een eigen ijsfabriekje. Ook Melkerij Den Rooden Molen leverde toen ijs aan herbergiers, slaggers, roomijsbereiders enz. Zoon Jules treedt nadrukkelijk in zijn voetsporen.

* **Jules Laget**, brood- en banketbakker, suikerbakker en chocolatier doet in 1938 de aanvraag voor het plaatsen van een vriesinstallatie in de ouderlijke bakkerij. In 1945 verhuist hij de zaak naar de Oudburgstraat. Een nieuwe ijskremmachine (met vrieskoeling) wordt aangeschaft. Ze wordt nog gebruiksklaar bewaard in het magazijn van Caféspeken Laget.

* **Jules Malschaert**, bakker in Durmen, schakelt in 1946 over op een groente- en fruitronde. In de jaren '50 wordt hij ijskremmaker. De bakkerstriporteur krijgt een zachtgele kleur en wordt gebruikt als ijskar. Oudere Durmenaars zeggen dat zijn roomijs van uitzonderlijke kwaliteit was.

* Bij Pâtisserie **Vael** en ook bij andere collega's maakten ze ijstaarten van huisbereid roomijs.

* In 1961 werd bij **Walther Van Miegroet** (Kouterstraat) op Moederdag voor het eerst roomijs (*crème-glace*) verkocht.

* **Anno 2020** pakken nog enkele Zeelse bakkers-pâtisseries uit met huisbereid

roomijs. Ze verwerken het in ijstaarten. Bij patisserie **Foubert** (Huivelde) wordt het ijs ook verpakt in ronde dozen.

An Schatteman en Manuel Foubert bereiden hun roomijs. (EA)

BEREIDERS VAN HOEVE-IJS

Van deze boerderijen weten we dat ze hoeveproducten maken, waaronder roomijs, gemaakt met verse hoefemelk, die verkocht wordt in de hoefwinkel en op evenementen.

* **'t Klein Veldeken** Langestraat
Familie Van den Bossche-Claessens

Roomijs, ijstaarten en sorbets worden sinds 1999 vervaardigd met melk van eigen hoeve. Een verkoopstandje wordt uitgeleend voor evenementen, zoals landbouwweekends, kermissen en feesten.

* **'t Leenhof** Wezepoelstraat
Melkvee- en geitenkaasboerderij 't Leenhof.
Familie De Maesschalck - Van de Vondel.

Marc De Maesschalck (°1967) leerde geitenkaas maken in Frankrijk. Begin jaren 1990 startte hij met zijn vrouw Reinhilde (°1970) op het ouderlijk melkveebedrijf met twee geitjes, kwestie van naast de 30 melkkoeien - maar ook uit passie - een bijkomende activiteit te ontwikkelen.

25 jaar later waren het al 200 melkgeiten, 3 bokken, talrijke jonge geitjes en 65 melkkoeien, met bijhorend jongvee.³²

Verkoopstand voor roomijs in de hoefwinkel van 't Klein Veldeken. (EA)

Al vlug was er een hoefwinkel, maar de kaasjes en afgeleide versnaperingen worden ook in andere winkels verkocht. Sinds 1998 worden ook ijsjes gemaakt van geitenmelk en room, een taak van Reinhilde. In 2018 zijn Jolan, David en Bo - drie van hun vier kinderen - mee in het bedrijf gekomen. Sinds de zomer van 2020 is er ook gestart met de bereiding van hoeve-ijs op basis van verse koeienmelk van eigen kweek.

Het familieteam van 't Leenhof. (LH)

Met dank aan en herkomst foto's

Frank Coene (FC), Freddy Coene, Mark De Block (MDB), Magda De Brabander, Godelieve De Bruyne (GDB), Kamiel De Caluwé, Freddy De Gols, Freddy De Krijger, Arthur De Waegemaeker (†2020), Gerard De Wandel, Karel De Wilde (KDW), Pauline Ernalsteen, Etienne Gogaert (Koksijde) (EG), Gertrude Gogaert, Marcel Herwege, Etienne Le Bon (Berlare), 't Leenhof (LH), Gilbert Van Miegroet, Rita Van Wouwe, Yves Verschoore.

Eindnoten

1 Con serie komt van het Latijn *con cere*: gereedmaken, prepareren. Het in suiker opleggen van vruchten noemt men *con jten*. Dit is een bewaarmethode met als resultaat jn snoepgoed.

2 Op de Kouter kende men nog tot in de jaren '50 de zgn. *peperhuizekens*, op basis van gekookte suiker en verpakt in "tipzakjes" van krantenpapier.

3 Zie *Gentblogt*, trefwoorden kanon + Bontinck. Het huis bestaat nog steeds, als deel van de behangwinkel Priem.

4 ETIENNE QUINTYN, *Ze le tijdens de Grote Oorlog*, Zele, blz. 169-170.

5 ETIENNE QUINTYN, *De meidagen van '40* (art.), HOK Jb. 40 (2009), blz. 158 en 222.

6 De familie De Leenheer splitst de villa op in twee woningen. In 1982 kopen dokter en mevr. Daniël De Keyser de villa en laten ze grondig renoveren. Later gaan het bedrijfsgebouw en een bijgebouwd handelshuis tegen de vlakte.

7 In 1991 wordt Coco-Rico verkocht en in 2009 terug overgenomen door Barbara Bontinck. De merknaam Coco-Rico wordt nog gebruikt voor één artikel, de fondant suikersigaar.

8 Op een overlijdensbericht van Lucien Bontinck (coll. Frank De Leenheer) staat dat hij medestichter was van bvba Bontinck Gebroeders - Coco-Rico. Hij was secretaris van de Beroepsvereniging der Meesters Suiker- en Chocoladebewerkeren der Vlaanderen.

9 www.sueda.be

10 Bron: website Con serie Joris - www.Joris-sweets.be/nl

11 Het pand diende o.m. nog als De Kruidenkouter en wacht anno 2020 op afbraak of renovatie.

12 Rudolf De Bock was lid van de Zeelse bakkersbond van 1946 tot 1949.

13 Lees meer in MARK DE BLOCK, *Mensen van bij ons*, nr. 40 (2011), Memoires van een burgervader – Jozef De Bruyne.

14 ETIENNE QUINTYN, *Ze le in oude prentkaarten*, foto 44. Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 1972.

15 ETIENNE QUINTYN, *Zeelse reclameboodschappen* (art.), HOK Zele, Jb. 39 (2008).

16 ETIENNE QUINTYN, *De Markt ten gronde*, (art.), HOK Zele, Jaarboek Nr. 27 (1996), p. 157. Apotheker De Kesel (Markt) kocht destijds de huisjes, liet ze afbreken en gebruikte het steegje als toegangsweg naar zijn tuin.

- 17 AIMÉ STROOBANTS, *Patacons uit het Dendermondse*, uitgegeven in 1992 t.g.v. een tentoonstelling in het Stedelijk Museum voor Volkskunde te Dendermonde (St.-Alexis-begijnhof), door de toenmalig conservator.
- 18 In de jaren '70 maakte ook Pros Ringoot, gekend als de pottenbakker van Durmen, patacons.
- 19 De familie Mariman is sinds 2000 eigenaar van de windmolen De Grote Napoleon. *Oud Huys Mariman*, aldaar gevestigd, heeft ook een uitgebreide verzameling bakkerijmateriaal. De kunst van het pataconmaken wordt nog beoefend door Annie Mariman (vzw Patacon, Dendermonde).
- 20 Frans Copers, bakker in de Plezantstraat (Dr. Armand Rubbensstraat) was in 1907 stichtend voorzitter van Bakkersbond Zele.
- 21 Jan Van Droogenbroeck kocht het goed aan van de 'NV Anciens Etablissements M. Roels' te Zele op 3 april 1941. Deze maatschappij had het goed verkregen op 30 oktober 1911.
- 22 Begin 20ste eeuw bouwen brouwster Mathilde Roels en haar neef Louis De Smedt het zgn. Geel Kasteeltje. In 1911 verkopen ze de brouwerij aan de Maatschappij Mathilde Roels. Na de Eerste Wereldoorlog schakelen de eigenaars over op een bierhandel. Op het terrein wordt ook een haarsnijderij opgericht.
- Meer over Brouwerij Roels: LUCIEN BOONE, *Brouwers en brouwerijen in Zele* (art.), HOK, Jaarboek 29 (1998).
- 23 Arthur Thijs richtte in 1934 in Sint-Niklaas de con serie Thijs op. Joris Thijs, kleinzoon van Arthur, weet ons (telefonisch) te vertellen dat hij enkele chocoladevormpjes bezit met het merkteken *G* en dat zijn driekleurige gometjes nog steeds gefabriceerd worden naar een recept uit Zele.
- 24 Bron i.v.m. de gebeurtenissen in Bukavu: internet, zoekterm: *Bukavu + suikerbakkerij*.
<https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/online-tijdschriften/rvs/1979-6.pdf>. (blz. 72-76)
- 25 Gemeente Zele, Archief Hinderlijke Inrichtingen.
- 26 Chocoladebewerking en ijsbereiding behoren tot de sector banketbakkerij.
- 27 LUCIEN BOONE en ERIC ARENS, *Bakkersbond Zele – De Verenigde Bakkers 1907-2007* (art.), HOK Zele, Jaarboek 50 (2019).
- 28 Lees ook MARK DE BLOCK, *Mensen van bij Ons* - nr. 214 - negen levens - Joris Laget (digitaal).
- 29 FRANÇOIS DE GEEST, *Jean, ho everancier bij klok en sint* (art.), *Gazet van Zele*, 29 maart 2002.
- 30 Zo was er Albert Schoof (°Berlare 1916), paardenslachter op de Lokerenbaan, die *crème-glace* verkocht aan huis. Bron: MAURITS DE VUYST, *Zeel uit het Verleden*, Zele, Samkoburo, 1986, blz. 45.
- 31 HANS D'HEER, *IJS koude kunstjes*, Tielt, Lannoo, 1999.
- 32 Lees meer in MARK DE BLOCK, *Mensen van bij ons*, nr. 29 (2011): De Geitenboer – Marc De Maesschalck.

Rechtzettingen en aanvullingen

Bijdrage in Jaarboek 50 (2019).

Bakkersbond Zele 1908-2008

* Blz. 125: foto bij Bakkerij Foubert: An Schatteman.

* Blz. 83 en 128. teksten over Patisserie Van Driessche: Donna Coles.

* Blz. 124: Brood- en banketbakkerij D'hont: overname in 1997 van Patisserie Arens.

* Blz. 122: aanvullingen bij overige (toenmalige) Zeelse bakkers sinds 1900

Hoogpoortstraat: Theo el Burm (in 1903 naar de Kloosterstraat).

Huivelde: Isidorus De Block.

Kloosterstraat: Gustaaf Burm (tot 1907, opv. Petrus De Wilde).

DE LAATSTE BROUWERSGAST VAN DE ZEELSE BROUWERIJEN

ARTHUR VAN MINGEROET

Toen ik in de jaarboeken nr. 29 en 32 van de Heem- en Oudheidkundige kring van Zele twee mooie artikels las over de geschiedenis van de Zeelse brouwerijen¹ trok een foto uit de jaren '50 van het toenmalige personeel van de brouwerij Amelot mijn aandacht. Ik had al die mensen goed gekend. Mijn vader was er toen tewerkgesteld als brouwersknecht, onderhoudsman en duiveltje-doet-al van ca. 1950 tot bij de sluiting in 1969; moeder was als huismeid ook nauw betrokken bij de opvoeding van de kinderen familie Marcel Amelot – Ocket.

Toen ik later een bezoek bracht aan het HOK-museum, werd ik aangenaam verrast bij het zien van al die goed bewaarde oude verzamelde voorwerpen en foto's in de mooie stand van de brouwerijen van Zele. Nadien kwam ik ook in contact met de auteur van de artikels over de Zeelse brouwerijen, Lucien Boone. In een gesprek vertelde ik hem toen dat ik daar bij brouwerij Amelot als jonge en laatste leerling-brouwersgast van Zele mijn loopbaan gestart had in 1964.

Lucien vond het spijtig dat hij mij niet 20 jaar eerder ontmoet had, toen hij bezig was met het schrijven van zijn artikels over de Zeelse brouwerijen. Ik had hem toen nog zoveel meer informatie kunnen vertellen, zeker over de structuur en de werking in die tijd! Maar hij voegde er met een kwinkslag aan toe: 'Niets houdt je tegen om daar een bijkomend vervolgartikel van te maken!'

Het meeste is al vakkundig beschreven over de Zeelse brouwerij Amelot in de vorige uitgaven.¹ Ikzelf beschik nog over een goed recordsysteem en vanuit mijn oogpunt en herinneringen zal ik trachten een schets te maken hoe het er toen aan toeging op de brouwerij: de week- en dagplanning, de verschillende fasen in het proces van brouwen tot verwerking en uitvoer naar klanten en cafés, de sfeer en de collegialiteit, de verstandhouding en vriendschap tussen werkgevers en brouwersknechten.

Einde van de paasvakantie 1964. Vader had zijn besluit al genomen en zegde mij: 'Jongen, gij zijt al slim genoeg en ge gaat werken juist zoals je oudere broers, we kunnen dat geld dat ge verdient meer dan goed gebruiken', wat moeder daar ook tegen inbracht! De naoorlogse jaren hadden veel gezinnen aan de rand van armoede gebracht en een extra loon was meer dan welkom. In die tijd was er keuze genoeg waar je kon beginnen werken: de bazen van de Zeelse fabrieken gingen op school- en huisbe-

zoek om de jongens en meisjes te overhalen om voor hen te werken. Maar vader nam me mee naar de brouwerij Amelot waar hijzelf ook tewerkgesteld was. Kinderarbeid bestond toen nog vanaf de leeftijd van veertien! Zo kwam ik op 1 juli bij het begin van de zomervakantie met mijn amper dertien jaar en tien maand terecht als leerling-brouwersgast in een echte mannenwereld, met een toen nog een zesdaagse werkweek voor een uurloon van 14 frank.

Madame Jacqueline (weduwe Jean Amelot), een korte stevige vrouw, hoofdzakelijk Franssprekend, meneer Marcel Amelot, een grijze rustige man, en zijn zoon Jean-Jacques trachtten het bedrijf te leiden in een woelige tijd waarin stilaan een nieuwe industriële crisis aankwam! Modernisatie en automatisatie deden in vele fabrieken hun intrede. De structuur en machines van de brouwerij waren toen al een beetje verouderd en nog te ambachtelijk. Ook de brouwerij Amelot kreeg het steeds maar moeilijker om op te boksen tegen de grote brouwerijen die de kleintjes als het ware opslopten in hun groep (begin van het latere Interbrew en AB InBev).

Madame Jacqueline Ocket - M. Marcel Amelot - M. Jean-Jacques Amelot.
Wed. Jean Amelot

De infrastructuur en werking van het brouwerijbedrijf

Wanneer men de ingang naast het statige herenhuis opreed aan het Zandbergplein, kwam men uit op een grote binnenkoer met het wegdek nog uitgevoerd in kasseien. Rechts van de oprit had men de oude paardenstallen en smidse, het werkhuis en de vatenmakerij, daarnaast een klein zaaltje dat werd gebruikt als kleedkamer en eetzaal², verder had men nog een magazijntje voor kroonkurken, etiketten enz. en nog een trapje dat naar de oude mouterij en droogeeest

ging, waar nog allerlei dingen uit een ver verleden bewaard werden die in onbruik geraakt waren.

Links van de oprit had men het bureau, dit was al een deel van het herenhuis en was ook het territorium van madame Jacqueline, zij deed de boekhouding hoofdzakelijk zelf, samen met meneer Marcel. De maandag was de dag dat alle cafébazen kwamen afrekenen; ook de huurders en pachters brachten het huur- en pachtgeld van de vele huizen en landerijen die eigendom waren van de familie. Die dag werd er altijd uitgekeken naar de raarste en gekke volks guren die er toen nog onder de cafébazen waren, om er enkele te noemen: Nie Katte, Charel Poette, Louis Rijkaard, den Bonne Schaepmeester, enz. Zij kwamen dan ook na het afrekenen met de brouwersknechten een praatje doen en een pilsje meedrinken.

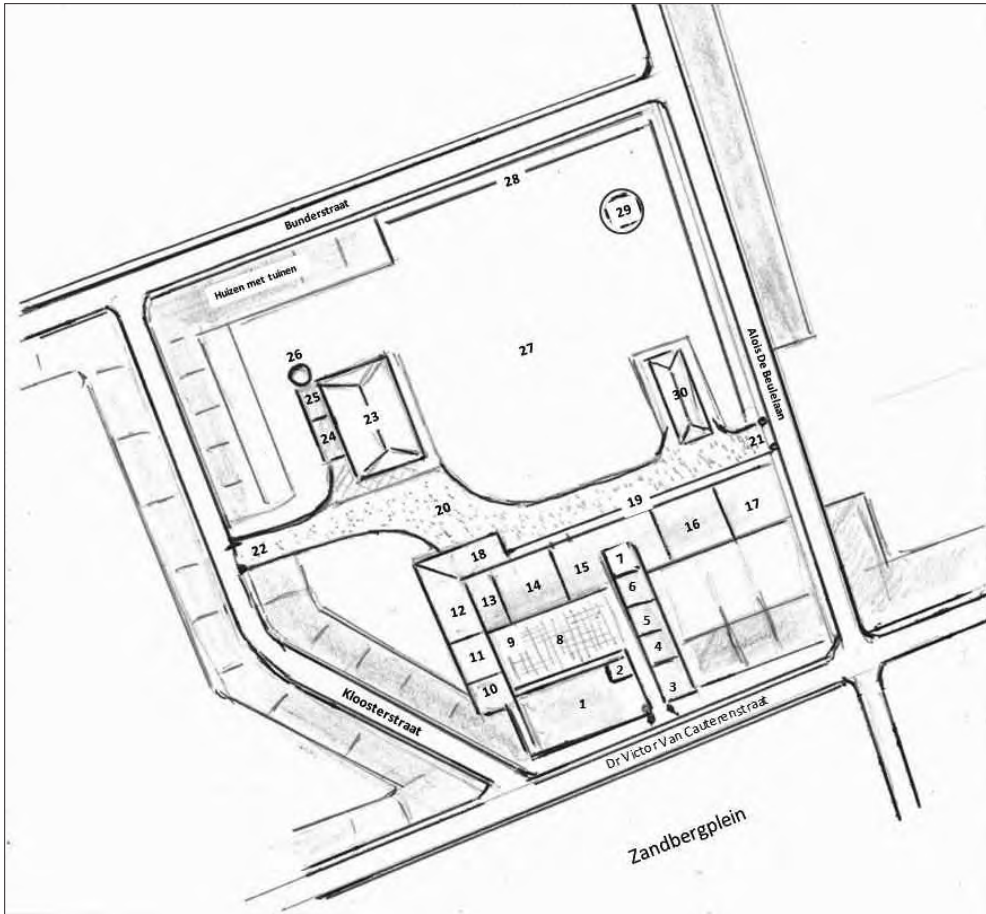
Zaterdagmiddag om 12 uur stipt was het uitbetaling van het salaris, dit was tot op de centiem uitgerekend door madame Jacqueline! Het ontvangen van het loon was ook voor de meeste mannen een reden om nog eens te gaan natellen of het wel juist was, dit in het café bij Poldiene op de hoek van de Zandberg en de Aloïs De Beulelaan en dit soms tot laat in de namiddag. Naast het bureau was de keuken, waar de meid elke dag verse soep maakte voor het middageten van de brouwersgasten.

De binnenkoer werd ook gebruikt als los- en laadplaats voor de bestelwagens die eigendom waren van de brouwerij, maar ook leveranciers van frisdranken en bronwater kwamen wekelijks langs. Ook de wekelijkse wasbeurt en het onderhoud van de wagens werden op de koer verzorgd. Verder was er nog het oude koetshuis, dat niet meer gebruikt werd maar waar wel de items gestoc-keerd werden voor het onderhoud van de wagens.

Het brouwerijgebouw

Het hart van het bedrijf was het brouwerijgebouw! Het hoofdgebouw met als afmetingen een lengte van +/- 30 m, een breedte van 15 meter en vier niveaus, met aanpalend de stokerij en de hoge gemetste ronde fabrieksschouw, waren ingeplant tegen de Kloosterstraat.³

Op het gelijkvloers waren de inkom en trappenhal, de losplaats voor mout, gerst en hoppe, een kantoortje voor de accijnsdiensten en een klein labo met bergplaats. De eerste verdieping was de brouwzaal met twee brouwketels met een inhoud van een 3000 liter per brouw, roerkuip of ketel, daarnaast de meng- of klaringskuip. Die waren alle uitgevoerd met prachtig roodkoperen plaatkoe-pels op een gemetste en wit betegelde ronde sokkel.⁽⁴⁾ De muren waren tot op manshoogte betegeld met witte glazuurtegels, wat voor die tijd een zeer keurige en hygiënische uitvoering was. Op de tweede verdieping was de mouterij met de opslagplaats (silo's) van mout, gerst en hoppe, die wekelijks geleverd werden door een voerman met een kar nog getrokken door een zwaar Brabants boerenpaard.

Schets stratenplan met inplanting herenhuis en brouwerij: 1 Herenhuis van de familie Amelot - Ocket. 2 Bureau. 3 Oude paardenstal en werkhuis. 4 Oude kuiperij en werkhuis. 5 Kleedkamer - eetzaal. 6 Magazijn voor kroonkurken, etiketten, bierkaartjes, cafébenodigdheden enz. 7 Droogees, mouterij, graanzolder, hout- en strozolder. 8 Binnenkoer met los- en laadplaats. 9 Auto- en vatenwasplaats. 10 Behoorde tot de woonst van de huismeid. 11 Oud koetshuis. 12 Gisterij met de gisttanks en Iterplaats. 13 Ingang kelders. 14 Bottelarij. 15 Magazijn voor lege en volle bierkratten. 16 Magazijn voor zware bieren. 16 & 17 Oude magazijnen met caféinterieurs. 13-14-15-16-17: compleet onderkelderd, hier waren de koeltanks, vaten-vulinstallatie, rijping en gisting vaten van bepaalde bieren op hoge gisting. Boven 16 en 17 was nog een zolder met allerlei afgedankte machines en oude ambachtelijke gebruiksvoorwerpen. 18 was de koelinstallatie en ijsmakerij. 19 Afdak met daaronder houten vaten met oud bier dat lag te gisten om bepaalde speciaalbieren te maken. 20 - 21 - 22 Verharde weg met twee toegangspoorten. 23 Brouwerijgebouw met vier niveaus. 24 Stokerij. 25 Hout- en kolmagazijn. 26 Fabrieksschouw. 27 Grote siertuin. 28 Heel de tuin was afgeschermd met een hoge gemetste stenen muur. 29 Priel met rustbanken. 30 Serre met druive-laars en groenten.

Op de derde verdieping stonden grote watertanks met een inhoud van een paar duizend liter, dit als buffer voor wanneer er gebrouwen werd. De water-toevoer van heel de brouwerij werd met pompen uit de ondergrond gehaald; na ltering werden de zuurtegraad en hardheid van het water aangepast. Ook een elektrische takelbrug was in de trappenhal aanwezig om de zware jutezakken gevuld met mout, gerst en hoppe naar de tweede verdieping te trekken.

Het brouwen

De brouwmeesters waren Marcel Amelot en Albert Van Hassel: zij deden de planning en het hele logistiek gebeuren van alles wat met brouwen te maken had. Afhankelijk van de periode werd er één- of tweemaal per week gebrouwen, meestal op donderdag en dit met begin om 4 uur in de morgen. Op woensdagnamiddag werd alles in gereedheid gebracht zowel in de brouwerij als de stokerij. Stoker Marcel Claes begon de oven dan al klaar te maken met hout en kolen, om in de vroege morgen de ketels op te stoken.

Albert en Marcel waren een vrolijk duo, steeds goed gemutst en altijd zingend! Als jong manneke was ik dan ook graag in het brouwersgebouw of de stokerij. Alhoewel... het kuisen van de stookketel binnenin, daar keek ik niet echt naar uit, maar ja als kleine jongen kon je in hoekjes kruipen en kuisen waar men normaal niet bij kon; op het einde van de dag was je juist zwarte piet.

Als ondersteuning voor het schrijven van mijn kroniek had ik een brouwerij - familiebedrijf gezocht die ook van vader op zoon overgedragen werd en die ongeveer hetzelfde jaartal van stichting en dezelfde achtergrond had als de brouwerij Amelot.

Veel informatie kreeg ik al bij het lezen van het boek 'Brouwerij MENA 1897-1969' uit Rotselaar. Maar ook een bezoek aan Brouwerij Van Den Bossche in Sint-Lievens-Esse, bekend van het lekkere bier 'Pater Lieven', heeft me heel wat bijgebracht. Die brouwerij, gesticht in 1897 en ook al generaties van vader op zoon overgedragen, met bijna hetzelfde profiel als brouwerij Amelot: toen ik dat bedrijf binnen ging, had ik een soort déjà vu! De binnenkoer, het bureau en dezelfde uitvoering van het metselwerk van de gebouwen deden me terugdenken aan de tijd toen ik begon bij Amelot. De brouwerij is bouwkundig erfgoed en geklasseerd als beschermd monument.

Blijkbaar gingen de brouwers in die tijd ook bij elkaar langs om te kijken hoe ze het best hun bedrijf konden inrichten, want vele van die oude brouwerijen zijn gebouwd met dezelfde structuur. Ik werd er goed ontvangen door de huidige zaakvoeder dhr. Bruno Van Den Bossche. Na een rondleiding in de brouwerij en het zien van het goed bewaarde gedeelte van de vroegere oude brouwinstallaties, kreeg ik nog meer beelden uit een verre opslagplaats in mijn geheugen. Bijna alles was identiek aan wat toen in de brouwerij Amelot aanwezig was. Ik was ook vooral geïnteresseerd in de hoeveelheden van de grondstoffen en het

De nieuwe brouwzaal.

Ketel 1 (boven): klaringskuip of wortfilter

Ketel 2 (midden): beslag- en brouwketel voor pils

Ketel 3: brouwketel, voornamelijk voor tafelbier.

Onder ketel 1 zijn er een aantal kranen om het filteren te doseren.

De verticale kranen dienen om de temperatuur te regelen (met stoom) en om de toevoer van het wort af te sluiten.

Deze installatie werd bediend door brouwer Frans Bracke en later door Albert Van Hassel, van 4 u tot 16 u, één à tweemaal per week.

63. Jean-Jacques Amelot bezorgde ons volgende uitleg over de werkwijze in de brouwerij:

Het brouwproces begint in ketel 2 (beslagketel). In die ketel zal men water mengen met mout. Door de temperatuur van deze mengeling op 50 °C te brengen, dan naar 65 °C en uiteindelijk naar 75 °C zal het zetmeel van het mout omgezet worden in suikers. Dit proces noemt men het maischen. Vervolgens zal men dit warm beslag integraal overpompen naar een andere koperen ketel, klaringskuip genoemd. Deze ketel heeft een platte bodem met talrijke gleuven. Men zal nu dit beslag filteren. Wat in de kuip overblijft zijn vliësjes van moutkorrels, draf genoemd en gebruikt als veevoeder. De vloeistof, nu "wort" genoemd, keert terug naar de beslagketel, die nu gebruikt wordt als brouwketel. Het eerst bekomen wort, rijk aan suikers, zal dienen voor pils; het laatste, na besproeiing met water, gaat naar ketel 3 en zal dienen voor tafelbier. Nu zal men hop voegen bij het wort (geeft bittere nasmaak aan het bier) en de vloeistof laten koken. Na een lange kookperiode zal men het wort afkoelen en overpompen naar gistkuipen waar alle suikers zullen omgezet worden in alcohol + CO₂. Het is dan hier geworden!

Blz. 85 uit jaarboek 32 – Beschrijving van het brouwproces⁴.

brouwproces dat vroeger gebruikt werd. Mr. Bruno gaf mij een heel deskundige snelcursus ambachtelijk brouwen. Hun brouwproces berust op jarenlange ervaring en is bijna copy van het blauwdruk hoe bier gemaakt wordt.

In de brouwerij VDB is een brouwsel 8000 liter – 90% water – 1200 kg mout (de mout wordt aangekocht omdat dit een specifieke bezigheid is door gespecialiseerde bedrijven).

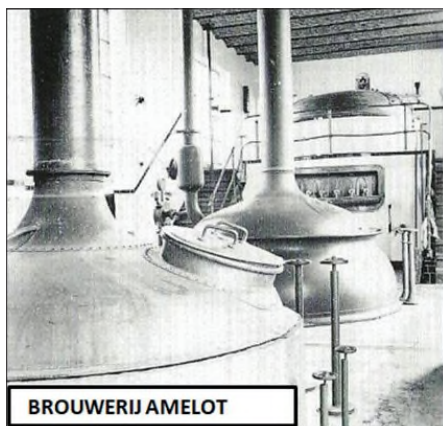
Het maischen: de mout wordt in water opgelost, dan wordt het mengsel geleidelijk opgewarmd: eerst enige tijd tot 63°C, daarna tot 73°C om dan naar 78°C gebracht te worden. Die verschillende temperaturen zijn nodig om een optimale werking te verkrijgen bij de verschillende enzymen. Het hele kookproces duurt ongeveer anderhalf uur; daarna moet het brouwsel 7 uur afkoelen in de brouwketel. Bij het behandelen van het beslag en het wort zal men hier nog ongeveer 12 kg hopextract en kruiden aan toevoegen; hierdoor krijgt het bier zijn kenmerkende bittere smaak en het karakter dat eigen is aan het type en merk van de brouwer.

De afscheiding van het draf gebeurt nog identiek op dezelfde manier als beschreven op blz. 85 van het HOK-jaarboek 32, maar tot daar de overeenkomst met het brouwproces van brouwerij Amelot.

De verdere behandelingen worden vandaag in geheel andere en moderne installaties verdergezet bij het bedrijf Van den Bossche. Die familiebrouwerij had tot 1969 een gelijkwaardig verloop als de brouwerij Amelot.

De koeling en prelters

Het warme brouwsel (het beslag) wordt overgepompt naar de klaringskuip, waar men het één tot anderhalf uur laat afkoelen tot een temperatuur van 80°C bekomen wordt. Wanneer het genoeg afgekoeld is, gebeurt de verdere afkoeling met een Baudelot-koelsysteem⁶; daarna wordt het beslag gelterd, van dan af noemt men het wort. De afgescheiden resten van de mout en hop-

BROUWERIJ AMELOT

BROUWERIJ VAN DEN BOSSCHE

Brouwketels bij Amelot en bij Brouwerij Van Den Bossche te Sint-Lievens-Esse.⁵

pe (de draf) worden manueel verwijderd en in de afvoerkoker gestort, waar het later afgehaald wordt door een voerman. Het wort krijgt dan nog verdere kookbehandelingen; na afkoeling tot een temperatuur van 21° opnieuw via het Baudelot-warmtewisselaarsysteem, wordt het overgepompt via bovengrondse leidingen 50 m verder naar het gistings- en lterhuis in de oude brouwerijgebouwen en in de gistingskuipen geloosd.

Daags na het brouwen werden de koperen brouwketels grondig gereinigd en binnenin afgeschuurd met een geconcentreerde oplossing van zoutzuur en biergist gemengd met water (met een zachte ankerborstel met geelkoperen draadjes werd de ketel ingewreven en daarna met proper water afgespoten). Ik was tener en kon dus gemakkelijk via het mangat in de ketels om die job uit te voeren. Ook alle pompen en leidingen moesten worden zuiver gemaakt en doorgespoeld met proper water.

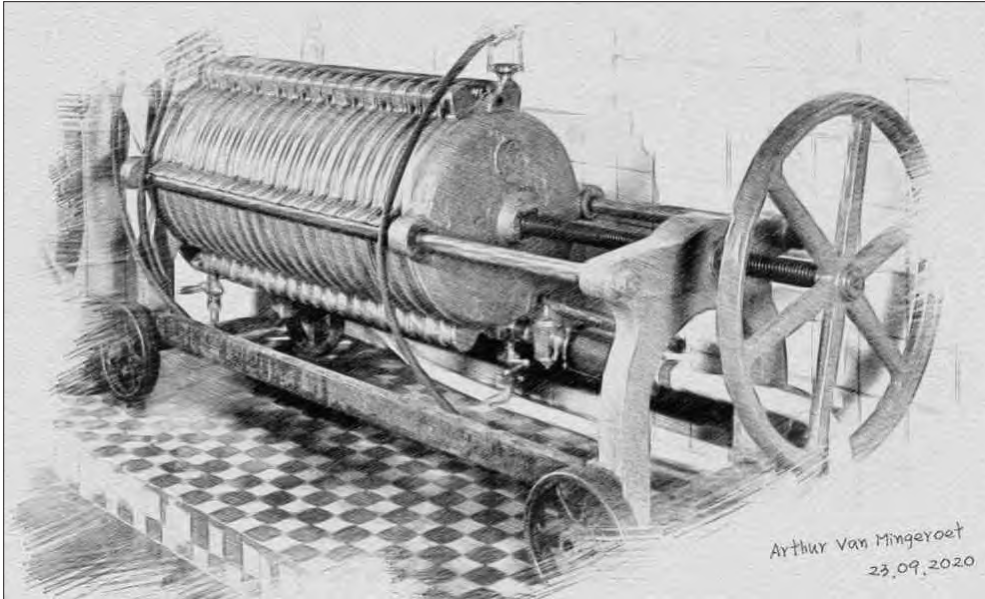
Anekdote van de voerman

De dag nadat er gebrouwen was, kwam de voerman met kar en paard de nog warme draf⁷ opladen, dit gebeurde meestal door twee mannen die met grote platte schoppen de draf in de laadbak van de voerwagen schepten, een zwaar en dorstig werkje! Ondertussen was ook het paard gulzig van het warme draf aan het eten. Dit bevatte nog resten van het pas gebrouwen wort en was zowel voedzaam als ook een beetje benevelend... Dus na een paar uur vertrok de voerman al zingend met een paard dat ook lichtjes onder invloed was.

De gisterij, het lterhuis en de ijsmachine

Dit was het domein van Oscar D'Hondt: die moest erop toezien dat de gisting en het lterproces correct uitgevoerd werden. Het pas gebrouwen wort ging eerst door een koelinstallatie (het koelen moet zo snel mogelijk gebeuren om schadelijke bacteriën geen kans te geven om zich te ontwikkelen), daarna werd het in de grote gistkuipen geloosd. Ondertussen werd ook nog de biergist bijgevoegd; dit was doseringswerk en echte ambachtelijke kennis, dat behoorde ook tot het familie-recept. Dit bleef een week gisten in de gistkuipen, daarna werd het uitgepompt en ging het door de jn- lterinstallatie. Dit was een samengestelde pers waarin 10 à 20 ronde lters konden ingebouwd worden^(Fig 2).

De lters, ook koeken genaamd, werden zelf met de hand gemaakt en geperst: eerst werd een pulp gemaakt van witte papiervezelvlokken, daarna werd die pulp of pap in een ronde vorm gegoten waar die werd samengeperst tot alle water eruit was; de lters waren rond met afmeting 50 cm x 5 cm. Het gegiste bier werd door de jn- lterinstallatie geperst en ging naar de bewaartanks in de koelkelder.

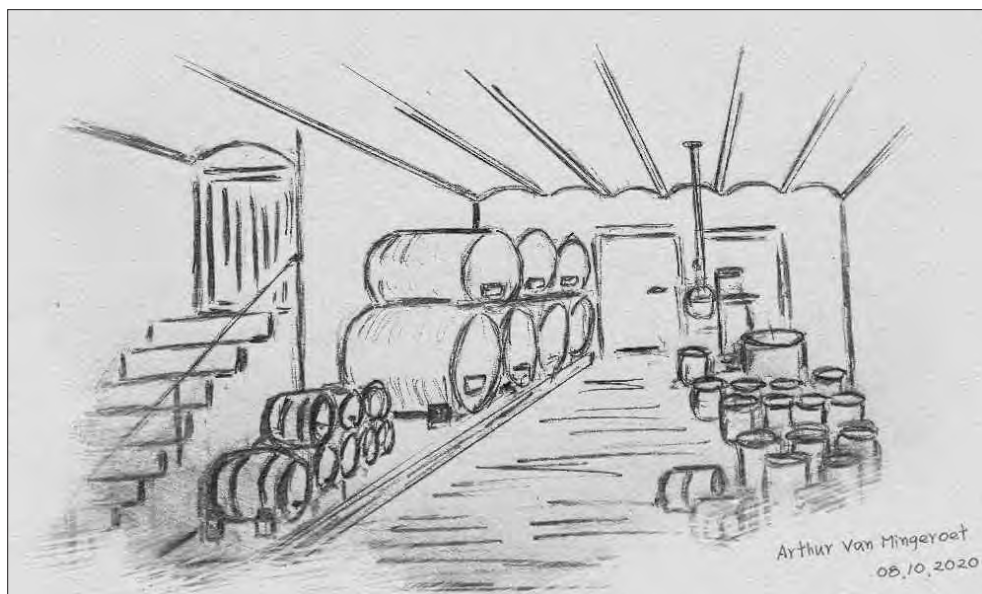
De lterinstallatie - lterpers waar een twintigtal lterkoeken konden ingebouwd worden.

De ijsmachine leverde in de zomermaanden ongeveer een honderdtal ijsstaven⁸ per week; die werden dan naar de diverse cafés uitgevoerd! Koelkasten waren toen nog zeldzaam.

De kelder met de bewaar- en koeltanks

Oscar Metdepenningen was de keldermeester; zijn taak was de bieren goed op de gepaste temperatuur te houden. Ook de datums van het opgeslagen bier werden van dan af zeer belangrijk. De oude kelderruimtes waren fris en droog; de muren en gewelven waren nog met bakstenen uitgemetseld, wat alles een speciaal karakter gaf. Er lagen verschillende tanks met een inhoud van elk 3000 l en ook twee koelruimtes. Verder was het daar een wirwar van pompen en leidingen en waren er de vaten-vulinstallaties met tientallen houten en aluminium vaten, ook nog verhoogde houten vatenrekken met daarop bieren die lagen te gisten.

Bijna dagelijks werden pompen en leidingen doorgespoeld om zeker geen bacteriën in de installatie te krijgen. Tweemaal per jaar werden ook de tanks binnenin met een nieuwe peklaag bekleed, ook meestal een werkje voor de kleinste van de brouwersgasten! Dat wil zeggen: het mangat in met een looplampje en een gasbrandertje met steekmes; na het afbranden en kuisen werd de wand dan terug met nieuwe hete pek ingestroken, alles samen een werkje van een paar dagen⁹.

De koel- en bewaarkelder: 1 Vatenrek met bieren voor hoge gisting. 2 Bierkoel- en bewaartanks 3000 l per tank. 3 Twee koelruimten. 4 Vaten-vulininstallatie.

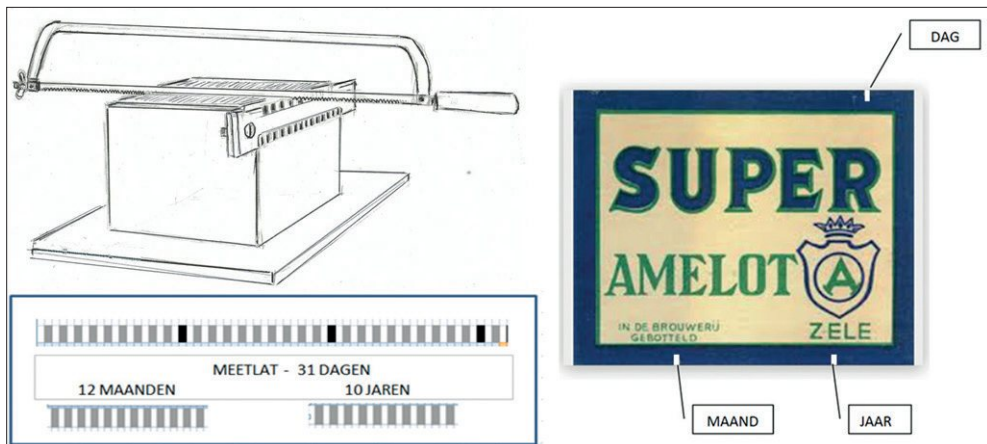
De bottelarij

Op zijn Zeels: de aftrekkerij! Het was een plaats van 10 m x 10 m. Hier was vader Gustaaf zijn werkterrein, samen met nog twee vaste brouwersgasten, Paul De Wilde en mezelf, met twee andere gelegenheids-brouwersgasten, gewoonlijk Oscar D'Hondt of Willy Beirnaert. Mr. Jean-Jacques Amelot had hier samen met zijn vader de supervisie. Ook hier was een vast patroon in de werkweek.

Maandag en dinsdag waren de dagen waarop alle bakken of kratten gesorteerd werden die door de voermannen de week ervoor teruggebracht waren. De houten kratten werden stuk voor stuk nagezien op eventuele beschadigingen en voor herstelling. Alle lege esjes werden aan een grondige controle onderworpen op glasbreuk of beschadiging aan de essenhals en op eventuele inhoud en vuil binnenin. De beugelsluitingen werden nagezien op hun werking en van een nieuw afsluitrubbertje voorzien. Ook de vaten die terugkwamen, kregen een zelfde visuele controle op beschadiging of mogelijk vuil binnenin, dit voor hun speelbeurt.

Woensdag begon de voorbereiding voor het bottelen: kratten met lege esjes binnenvoeren (zes opeengestapelde kratten noemde men een slag), de week- en spoelinstallatie opvullen met een mengeling van water en soda, de kroonkurkenmachine opvullen, de etikettenmachine gereed maken voor gebruik met lijm en etiketten; die waren voordien al voorzien van de botteldatum¹⁰. Ook de machines en de afvoerband werden aan een grondige controle onderworpen.

Vader was naast brouwersknecht ook een eerste klasse werktuigkundige. Van opleiding was hij schoenmaker, maar tijdens WO II had zijn vijfjarige verplichte tewerkstelling bij de Messerschmitt-vliegtuigfabrieken te Hannover (Duitsland) hem de Duitse *Gründlichkeit* in mechanica en machineafstelling perfect bijgebracht, wat bij de toch al verouderde brouwerijmachines zeker van pas kwam. Herstellingen gebeurden bijna altijd door eigen mensen, telkens onder het vakkundige oog van Mr. Marcel of Mr. Jean-Jacques. Voor grote herstellingen, las- en machinedraaiwerk werd altijd beroep gedaan op Fons *Velders*, de draaier-frezer van mevrouw De Vijlders werkhuis in de Cesar Meeusstraat.

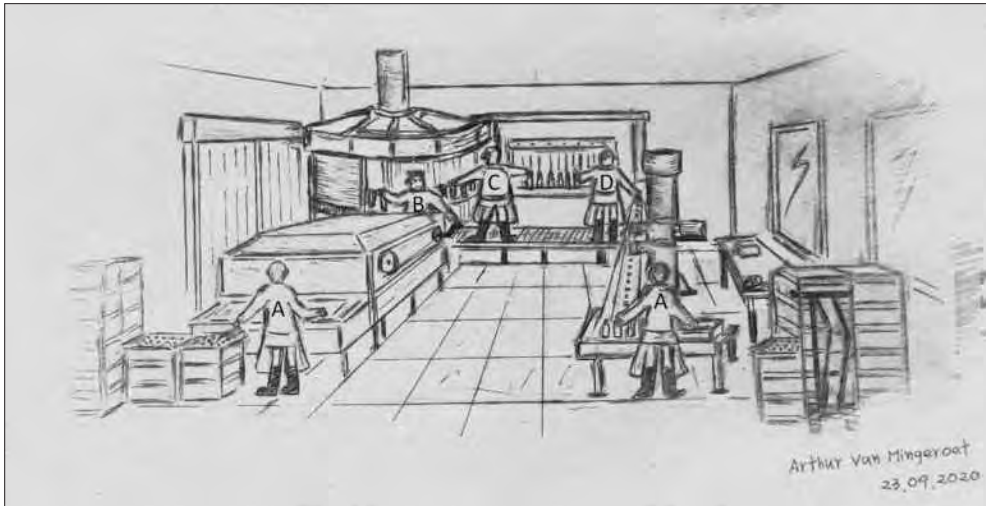

Tekening - Zaagsnedesysteem op de etiketten.

Het datum-zaagsnedesysteem op de etiketten voor bottel datum - dag / maand / jaar. Een dergelijk meetsysteem werd gebruikt door de mensen van de brouwerij om achteraf te kunnen bepalen op het etiket van de es wanneer die gebotteld was. Op de biervaten werd de datum gewoon met vetkrijt geschreven, dat men achteraf goed kon verwijderen.

Weekmachine en spoelinstallatie

Dat was bijna de schrik van de werkmensen die het moesten bedienen, gezien het zware en ongezonde werk door de warme sodadampen vermengd met het vuil en de bierresten uit de esjes. De achterman (A) moest de esjes in een roestvrije kooi met deksel plaatsen. Er gingen 50 esjes in een kooi, elke kooi was L 1.5 m x B 0.5 m x H 0.3 m. Er waren een vijftiental kooien. Die waren bevestigd aan een kettingsysteem, daarmee werden de kooien stuk voor stuk in de vloeistof getrokken en ondergedompeld, de inweektijd duurde ongeveer één à twee uur. De voorman (B) moest met een draaimechanisme aan de andere kant van de weekbak de kooien terug boven het sodawater brengen waar ze konden uitlekken, dan werden de geweekte esjes terug uitgenomen en op de draaitafel van de spoelmachine gezet.

Tekening van de bottelarij - Functies & Installaties:

A: die man had verschillende functies: De vuile lege esjes in de weekbak plaatsen.
De nieuw gevulde esjes terug in de kratten plaatsen.
Kratten met vuile esjes aanvoeren.
Kratten met nieuwe volle esjes wegvoeren.
Etiketten en kroonkurken bijvullen en eindcontrole.

De weekmachine: in de weekbak konden +/- 500 esjes geplaatst worden, de weektijd was 1,5 à 2 uur.

B: die man moest al de geweekte esjes op de spoelmachine plaatsen.

De spoelmachine: de geweekte esjes werden met de hals naar onder op een sproeier geplaatst.

C: die man nam de gespoelde esje uit de sproei-installatie en plaatste die op de vulinstallatie.

D: nam de gevulde esjes en plaatste die op de afvoerband, hij was de supervisor van de productie.

Afvoerband met kroonkurk & etiketten machine.

A = Arthur Van Mingeroot, B = Willy Beirnaert of Oscar D'Hondt,

C = Paul De Wilde, D = Gustaaf Van Mingeroot.

De spoelmachine & bottelininstallatie

De machine bestond uit een draaiende tafel waar de esjes rechtstaand op geplaatst werden met de hals naar beneden gericht, bovenop een sproeiersysteem dat water onder druk in het esje spoot.

Ander de andere kant van de band stond brouwersgast Paul De Wilde (C), die de gespoelde esjes er terug afnam en ze op de bottelininstallatie plaatste, waar ze afgevuuld werden met bier. Vader (D) nam de gevulde esjes er vervolgens terug af en plaatste deze op de afvoerband.

De afvoerband – capsuleuse – etikettenmachine

Een 5 m lange smalle band, waar de gevulde esjes eerst onder de capsuleuse kwamen, waar ze een kroondopje kregen; daarna gingen ze naar de etikettenmachine waar het gepaste etiket van de biersoort gekleefd werd. Beide machines moesten optimaal afgeregeld zijn, persdruk en timing waren hier van het grootste belang. Uiteindelijk kwamen de gevulde en afgewerkte esjes dan weer bij de achterman (A); die nam ze per vier stuks vast en plaatste ze in de lege bak of krat. Wanneer de krat vol was, moest hij ze op elkaar stapelen tot een hoogte van zes kratten. Er werden op een dag toch wel een 500 kratten gebotteld; men begon steeds met pils 300 kratten en daarna de tafelbieren 100 kratten blond en 100 kratten donker of faro.

Voor iedereen was dat toch wel een dag zwaar werk om dat gedurende uren vol te houden.

Bijna alles was handenarbeid op een tempo dat uiteindelijk door de machines werd bepaald.

Wat ik mij ook nog herinner na bijna 60 jaar, was het strakke tempo dat de achterman had om de esjes in de weekmachine te zetten en ondertussen de gevulde esjes in de kratten te plaatsen en te stapelen. Ook moest de achterman (A) om het uur verwisselen met de voorman (B) aan de weekinstallatie, zodat die eens frisse adem kon happen. Door het hete vet-tige sodawater vermengd met de vuilresten uit de esjes, was de damp bijna niet om in te ademen. Als ik er nu aan terug denk, 'krijg ik er nog braakneigingen van'. Rubberen handschoenen kon je niet dragen, door de spekgladheid van de esjes! Menig esje glipte dan ook uit je handen en snijwonden kwamen soms frequent voor. De volle esjes in de kratten plaatsen was ook niet alles! Je had de eskroontjes die je geweekte handpalmen meer en meer beschadigden en in de winter kwam daarbij nog de koude! En n er waren voor een veertienjarige jongen leukere dingen dan dat. Het moet wel vermeld worden dat dit paste in de tijd van de jaren 60, de werkomstandigheden waren toen totaal anders dan vandaag op de werkvloer.⁽⁹⁾

Het biermagazijn

De magazijnen waren twee grote gescheiden zalen. Zaal 1 was het stockdepot voor de volle kratten bier, zaal 2 dicht bij de bottelarij was voor de lege bakken. Elk magazijn was onderverdeeld in vakken! En elk type bier had zijn vaste plaats en stond gesorteerd volgens botteldatum. De oudste bieren van elk type werden natuurlijk steeds eerst opgebruikt. In de winter werd alles afgedekt met grote zeildoeken tegen het bevriezen; bij vorst werden extra kachels aangestoken die men dag en nacht liet branden.

Vervoer naar de cafés en leveringen aan particulieren

Het vervoer gebeurde met vier eigen kleine trucks. Er waren drie voermannen die bij de burgers gingen leveren; elk had zijn eigen dag- en weekplanning van de regio en de gemeenten waar hij zijn vaste klanten had, hij was ook steeds op zoek om nieuwe klandizie bij te krijgen.

De andere bestelwagen met voerman en helper bediende alle Amelot-café's in een straal van 25 km rond Zele. Die leverden zowel kratten als vaten. Ze stonden ook in voor het onderhoud en het doorspoelen van de tapsystemen; ook de ijslevering werd door hen verzorgd.

In de zomer werden alle dranken zorgvuldig afgedekt tegen de hitte en in de winter tegen de vrieskou.

's Morgens werd er geladen onder het waakzaam oog van Mr. Marcel of Mr. Jean-Jacques, zowel bier van eigen brouwsel als de bieren van hogere gisting komende van andere brouwerijen, ook frisdranken, bron- en spuitwater; alles werd zorgvuldig genoteerd in het notaboek van de voerman. Deze kreeg ook van Madame Jacqueline een lederen geldtas mee met wisselgeld.

's Avonds wanneer ze van hun ronde kwamen, volgde hetzelfde scenario maar dan in omgekeerde richting: aaden en leeggoed tellen van wat verbruikt was en dan naar het bureau voor de afrekening.

De cafés van de Zandberg en 't Eindeken werden op vrijdagmiddag en zaterdagmorgen bevoorradt door Paul De Wilde en mezelf! Paul, een doodbrave mens, je kon hem best vergelijken met de prentjes van zo een rondbuikige pater die op een biervat zit. Samen vertrokken we met een stootkar die volgeladen was met dranken, ijsstaven, enz., bestellingen die voordien al opgenomen waren. Paul was een graag geziene gast en iedereen kende hem, dus overal waar we kwamen dronk hij zijn pintje. Meestal draaide het erop uit dat bij de terugreis Paul wat minder goed te been was en de stootkar kwam dan goed van pas. Wanneer we dan op de koer van de brouwerij aankwamen, keek madame wel eens boven haar bril al hoofdschuddend.

De werksfeer en vriendschappen

In een klein familiebedrijf zijn de onderliggende verschillen tussen bazen en knechten veel kleiner; alles berustte meer op wederzijds respect. De brouwersknechten hadden ongeveer allen dezelfde leeftijd en achtergrond: laag geschoold, vijf jaar tewerkstelling in Duitsland tijdens WO II, stuk voor stuk *'self-*

De bestelwagens met chauffeurs.

Namen en werkterrein:

Paul Ros: Particulieren Lokeren - Eksaarde - Daknam en omstreken.

Roger Van Kerkhove: Particulieren Zele-Centrum - Heikant - Overmere -
Uitbergen.

Bert De Mesmaecker: Samen met zijn helper Willy Beirnaert (niet op de foto)
bevoorraadde hij alle Amelot-café's regio
Zele - Lokeren - Overmere enz.

Prosper x: Zijn taak bestond uit het leveren van bier en vaten aan de
café's en ook aan bierhandelaars buiten Zele, onder meer te
Wachtebeke, Stekene, de streek van Aalst en Dendermonde
- Grembergen - Hamme, enz. Al bij al dus een heel stuk van
Oost-Vlaanderen.

made man', die zich zeer polyvalent konden opstellen. Bij afwezigheid of ziekte van één van de knechten werd zijn werk verdeeld onder zijn collega's. Elk leerde ook de verschillende vaardigheden en werkwijzen aan, zodat hij op meerdere plaatsen kon ingezet worden.

In de zomermaanden werd er ook veel in de grote tuin gewerkt: gras maaien, onkruid verwijderen of in de serre werken. In de herfst was dat fruit plukken, snoeien, bladeren opharken en verwijderen. Paul De Wilde was de vaste hovenier en ik zijn helper, samen hebben we uren gesleten in de serre tussen de druivenranken en de serregroenten.

In de herfst- en wintermaanden gebeurden ook de nodige onderhoudswerkzaamheden aan installaties en aan de gebouwen die in de zomermaanden uitgesteld waren, ook dat waren werkjes die in de dagplanning ingedeeld werden, en n er was altijd wel iets te doen.

Teambuilding bestond nog niet! Maar toch was er een echte kameraadschap onder elkaar, samen naar sportwedstrijden gaan kijken, bijna allen waren bezeten van voetbal, wielrennen, kaatsen of duiven melken! Wat in de kleine eetplaats menige keer tot hilarische discussies leidde...

Maar uiteindelijk was er een bijna familiale band tussen zowel de brouwersknechten als hun partners; men deelde lief en leed. Het was toen ook de gewoonte bij communies van de arbeiderskinderen dat je zowel op de kof e gevraagd werd bij de familie Amelot als bij alle collega's. Ook trouwfeesten van zowel leden van de familie Amelot of brouwersgasten gaven steeds een gelegenheid om er samen een leuk feest van te maken.

Trouwfeest op 24 mei 1964. De bruid Yvette Vandenberghe, bruidegom Jean-Jacques Amelot en alle werkmensen van de brouwerij met hun partners.

Slotwoord

Brouwerij Amelot was de laatste van de 18 Zeelse bierbrouwerijen!¹¹ Een tweehonderd jaar lange traditie die spijtig genoeg verdween in een tijd waarin bijna geen plaats meer was voor ambachten.

Toen ik in 1966 andere oorden ging opzoeken en veranderde van beroep, was de brouwerij in feite al bijna zeltogend. De drie oudste brouwersgasten stonden op de drempel van hun pensioen en de andere werklieden waren ook reeds rond de zestig! Opvolging was er niet en een nieuwe, zware investering in modernisatie zou uiteindelijk de doorslag hebben moeten geven.

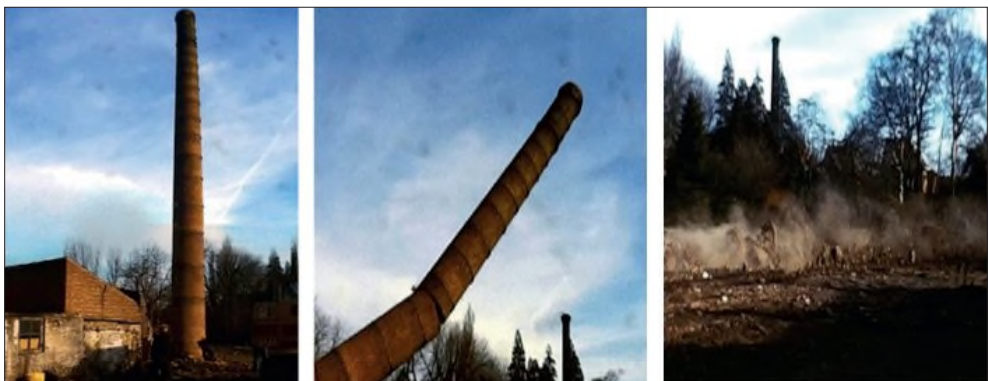
Voor de familie Amelot zal dat een zeer zware beslissing geweest zijn die niet zomaar genomen werd! Ik herinner mij nog goed de dag waarop vader naar

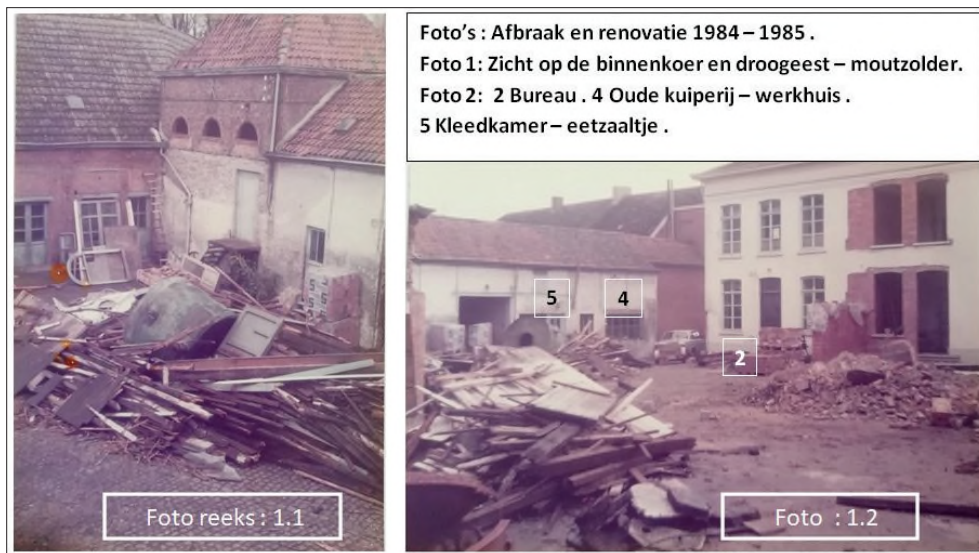
huis kwam met de tranen in zijn ogen en de melding dat het verdict gevallen was: 'De brouwerij sluit'. Zowel voor de familie Amelot als voor de mensen die op een paar jaar van hun pensioen stonden en er jarenlang gewekt hadden, waren dat persoonlijke drama's. In 1968 stopte de brouwerij haar activiteiten en in 1969 werden alle installaties ontmanteld en verkocht.¹²

Jarenlang bleef alles leeg staan en stilaan begon de tijd zijn tol te eisen op de leegstand. In 1983 werd dan besloten om zowel het herenhuis als alle andere gebouwen van de brouwerij en de aanpalende terreinen te verkopen en te verkavelen. Met de afbraak van het brouwerijgebouw in 1984 en het begin van de renovatie van de overige gebouwen en terreinen in datzelfde jaar, viel het doek over de laatste van de Zeelse brouwerijen.

Dat ik de laatste Zeelse brouwersgast was in een hele reeks brouwersgasten die in die 200 jaar bij de Zeelse brouwerijen tewerkgesteld waren, daar stond ik in 1964 niet bij stil. Toch ben ik er een beetje er op dat ik een deeltje uitmaakte van die geschiedenis en dat ik daar bijna 60 jaar later nog een kroniek kon over schrijven. Ondanks het feit dat ik dus op zeer jeugdige leeftijd begon te werken in de brouwerij, was dat toch een goede basis voor mijn latere beroepsloopbaan, een betere leerschool was er niet. Bij het opzoeken en bekijken van de oude documenten en foto's kwamen er veel beelden tevoorschijn die nog op mijn netvlies gebrand waren! Ik kijk er dan ook met veel nostalgie op terug.

Met dank aan M. Jean-Jacques Amelot voor de informatie en het ter beschikking stellen van foto's en documenten uit zijn persoonlijk familiearchief. Ook dank aan Karel De Wilde en Lucien Boone voor het geven en uitlenen van documenten, boeken en foto's.

Foto's : Afbraak en renovatie 1984 – 1985 .
 Foto 1: Zicht op de binnenkoer en drooggeest – moutzolder.
 Foto 2: 2 Bureau . 4 Oude kuiperij – werkhuis .
 5 Kleedkamer – eetzaaltje .

Foto 1.1 & 1.2 Afbraak en renovatie. Zicht op de binnenkoer, december 1984.

Foto 1.3 Voor de afbraak en renovatie Foto 1.4 Afbraak: december 1984
 Nr 6 Oude drooggeest en mouterij. 7 Magazijn. 14 Bottelarij. 15 Magazijnen volle en lege kratten.

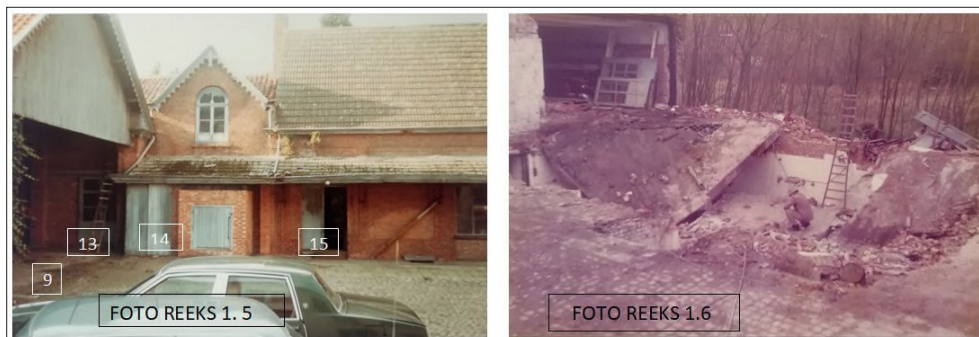

Foto 1.5 Voor de afbraakFoto 1.6 Tijdens de afbraak, december 1984
 Nr 9 Was- en losplaats. 13 Ingang gisterij en lterplaats. 14 Ingang kelders. 15 Ingang
 bottelarij.

Eindnoten

- 1 Jaarboek 1998 Nr. 29 Brouwers en brouwerijen in Zele, door Lucien Boone.
Jaarboek 2001 Nr. 32 Een huis op de Zandberg, door Lucien Boone en Frank Coene.
- 2 Kleed- en eetzaalvoorschriften zoals in de huidige CAO (collectieve arbeidsovereenkomst) bestonden nog niet.
- 3 Bij opzoeking in het archief op het gemeentehuis van Zele i.v.m. de oude plannen en kadastrergegevens van de brouwerij, blijkt daar bijna niets van bewaard gebleven te zijn! Evenmin van de verbouwingen en renovatie in 1984! Met dank aan M. André De Kimpe voor zijn opzoekingswerk in het archief.
- 4 Jaarboek 2001 Nr. 32 Een huis op de Zandberg, door Lucien Boone en Frank Coene.
Werkwijze en brouwproces uitgelegd door Jean-Jacques Amelot.
- 5 De inhoudsmaten van de brouwketels zijn niet meer te achterhalen, de info over dergelijke ketels en brouwproces komt van Brouwerij Van Den Bossche in Sint-Lievens-Esse (Herzele).
- 6 Baudelot-koelsysteem: het koelen moet zo snel mogelijk gebeuren om bacteriën geen kans te geven om zich te ontwikkelen. Jean Louis Baudelot (1797-1881), Franse ingenieur en uitvinder, specialiseerde zich in koeltechnieken.
- 7 Draft: waren de vliesjes van de moutkorrels die overbleven na het lteren van de brouwvloeistof.
- 8 De ijsstaven werden gemaakt met water dat in stalen mallen van 1m x 0.15m x 0.15 m ingevroren werd in een koelmachine met een ammoniakkoelmiddel, elke staaf woog +/- 25Kg.
- 9 Zoals in het begin vermeld, beschrijf ik de werkmethodes zoals ze waren in die tijd met de goede en minder goede kanten. Het is zeker niet mijn bedoeling om iets aan te klagen of in een minder goed daglicht te zetten. De CAO en veiligheidsvoorschriften op de werkvloer stonden nog in hun kinderschoenen op veel punten. Soms werd gewerkt zonder de nodige voorzieningen en in minder goede omstandigheden of aangepaste werkkleding zoals die nu wordt vastgelegd in de CAO en veiligheid. Vergeet ook niet dat dit in feite nog de naoorlogse jaren waren! De mensen waren toen ook helemaal anders ingesteld.
- 10 In 1950 ontwikkelde de Franse uitvinder Sauven een etikettencoderingssysteem (Bron: Wikipedia). Bij Amelot gebruikte men een gelijkaardig maar eigen systeem, ook door middel van zaagsneden: zie g. 4. In een stalen bakje werden ca. 500 etiketten geplaatst van het te bottelen type bier, daar werden dan met een handboogzaag kleine inkepingen ingezaagd volgens een meetsysteem.
- 11 Boekje 'Bier van hier' van de Erfgoedcel (Geschreven door André Delcart) uitgeleend door M. André De Kimpe.
- 12 (Jaarboek 32 – blz. 86): Beschrijving stopzetting en overname, afbraak en renovatie.

Foto's

Foto 1: Foto's Mme. Jacqueline – M. Marcel – M. Jean-Jacques (Archief: M. Jean-Jacques Amelot).

Foto 2: Pagina 85 van het jaarboek. nr 32 – Beschrijving brouwproces ⁽⁵⁾

Foto 3: Brouwketels bij Amelot en bij Brouwerij Van Den Bossche te Sint-Lievens-Esse. Met dank aan de heer Bruno Van Den Bossche.

Foto 4: Bestelwagens met chauffeurs (foto's archief M. Jean-Jacques Amelot).

Foto 5: Trouwfeest Mr Jean Jacques & Mvr Yvette Vandenberghe (foto's archief M. Jean-Jacques Amelot).

Foto 6: Afbraak van de schouw, het laatste bouwstuk van brouwerij Amelot. Super 8mm opname rond 1980 gemaakt door Albert Vael, gedigitaliseerd door studio Luc Arens.

Foto 7: Foto reeks afbraak en renovatie brouwerij Amelot (Archief: M. Jean-Jacques Amelot).

Figuren & Schetsen

Bewerkingen en tekeningen Arthur Van Mingeroet

Fig. 1: Schets stratenplan en inplanting herenhuis, brouwerijgebouw en stokerij, Iterhuis, bottelarij, magazijnen.

Fig. 2: De Iterinstallatie - Iterpers waar een twintigtal Iterkoeken konden ingebouwd worden.

Fig. 3: Schets van de kelder.

Fig. 4: Botteldatum (week-maand-jaar) zaagsnedesysteem op de etiketten (datummeetlat).

Fig. 5: Tekening van de bottelarij met de functie van de brouwersknechten en installaties: weekmachine, spoel- en vulinstallatie, afvoerband. (A) tot (D) waren de mensen in opstelling in de bottelarij.

UIT ZEELSE BODEM: EEN OVERZICHT VAN 70 JAAR BIJZONDERE ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN TE ZELE (1950-2020)

KAREL DE WILDE

Zeel stond vroeger bepaald niet bekend als een archeologisch waardevol gebied, in tegenstelling tot bijv. de cuesta van Waasmunster-Elversele in het Waasland, waar reeds in de late 19de eeuw spectaculaire ontdekkingen waren gedaan uit de Gallo-Romeinse periode. De prehistorische landtong van Zele tussen Schelde en Durme, aan de zuidrand van de ‘Vlaamse vallei’, bleef decennialang een blinde vlek op de archeologische landkaart.

Slechts vanaf de jaren 1950 werd onze gemeente op archeologisch gebied vermeld naar aanleiding van het overvloedig vondstmateriaal uit meerdere tijdperken tijdens baggerwerken in de Schelde tussen Zele en Appels. Dit deel van de Boven-Zeeschelde in het historische Land van Dendermonde had beslist heel wat archeologisch potentieel, zelfs uit de oudste tijden; de wetenschappelijke overzichtsstudies uit die periode vermeldde dat reeds. Desondanks bleven die baggervondsten, op een paar topstukken na, slechts bekend bij een beperkte kring van verzamelaars en specialisten, maar niet bij het grote publiek.

Nog tot in de jaren 1980 was Zele zowat ‘terra incognita’ wat archeologische opgravingen betrof. Dat beeld veranderde totaal in de jaren 1993 – 1998 – 2002 na noodopgravingen door archeologen van de UGent bij de aanleg van nieuwe wegen en een aardgaspijpleiding (N445 – Kamershoek – Keltenlaan). Bij die lineaire noodopgravingen aan de zuidwestelijke en zuidelijke rand van de prehistorische landduin ‘Zeel-Centrum’, nabij een vol-middeleeuwse heirweg, werden enkele interessante meerperiodenvindplaatsen aangesneden, volledig uitgewerkt en wetenschappelijk geanalyseerd. Aansluitend versterkten de resultaten van de vlakdekkende opgravingen Kouterbosstraat (Smeiersberg) in 2010-2011 en Eekstraat (Scoutsstraat) in 2014 het belang van dat zuidwestelijk gebied van Zele qua bewonings- en landbouwgeschiedenis.

Recenter in 2018 werden ook resten van bijgebouwen van een ijzertijdsite opgegraven nabij de Zandberg (sporthal De Klodde) en werd een intens gebruikte 13de-eeuwse landbouwzone blootgelegd aan de huidige Poldergotestraat (Wijnveld). Die sites bewijzen dat ook het centrum en het noordelijk deel van Zele toch ook een zeker archeologisch potentieel in zich dragen. Tot slot maken we ook melding van een aantal recente en zeer interessante losse vondsten door steentijdprospectoren nabij de Kapelleveldstraat en Zeel-Dijk, die duidelijk in lijn liggen met de baggervondsten uit de Schelde en de terreinopgravingen in Zeel.

Het is geenszins onze bedoeling om academische volledigheid na te streven bij de bespreking van alle vondstmateriaal uit alle Zeelse sites. We geven enkel een beknopt overzicht van de bijzonderste, markantste en meest toonbare archeologische vondsten die de voorbije 70 jaar uit de bodem van Zele tevoorschijn zijn gekomen. Baggervondsten en voorwerpen uit opgravingen *in situ* kenden elk hun eigen methodiek van verzameling, typering en bewaring. Daarom bespreken we ze ook geheel afzonderlijk.

Baggervondsten uit de Schelde, de ‘wonderbare visvangst’ van Zele-Dijk uit 1950-1952 en de verzameling Georges Hasse

Op het bochtige traject tussen Gent en Temse moest de Scheldestroom geregeld aan de meanders worden uitgebaggerd ter wille van de scheepvaart. In de 20ste eeuw (tot omstreeks 1975) gebeurde dit vooral met zgn. emmerbaggerschepen, met een continu kettingsysteem van grote kuipen die over de bodem sleepten, opgetild werden en de opgeschepte specie in een naastgelegen brede platbodemschuit kieperden. Na lozing van het overtollig water, werd het bezonken slib op bepaalde plaatsen aan de wal gebracht en uitgestort voor oeverversterking. Dergelijke kleine emmerbaggerschepen werden vooral ingezet voor corrigerende baggerwerken aan de vaargeul.

Afb. 1: Een emmerbaggerschip rond 1930 aan het werk op de Westerschelde nabij Saeftinghe. Bemerkt de kuipen aan de continuketting, de draaiende vliegwielen en de grote stortgleuf naar de naastgelegen platbodemschuit (duwbak).

Antwerpenaar Georges Hasse (1880-1956), zoon van een architect, raakte reeds op jonge leeftijd geboeid door de vondsten van archeologische curiosa op bouwwerven. Hoewel van opleiding veearts, raakte hij betrokken bij het oudheidkundig bodemonderzoek in Antwerpen ten tijde van de grote graafwerken voor de eerste havenuitbreiding (Albertdok, 1903-1907), waarbij een zeer grote hoeveelheid archeologisch materiaal aan het licht kwam. Hij publiceerde hierover een wetenschappelijke studie, de eerste van een lange reeks.

Na Antwerpen, waren het vooral zijn opvolgingen van baggercampagnes in de Boven-Zeeschelde en de Rupel die hem het grootste deel van zijn collectiestukken opleverden, onder meer Schoonaarde (1925-1927), Baasrode-Vlassenbroek (1929), Melle (1934), Boom-Willebroek (1937) en Dendermonde (1937). De baggerwerken te Zele-Dijk vormden de laatste campagne die hij nog actief heeft opgevolgd van 1950 tot 1952.¹ Hij was toen al enigszins op leeftijd gekomen, maar des te meer ervaren in het determineren van objecten. Hij publiceerde intensief zijn bevindingen in wetenschappelijke tijdschriften tot na 1953.

Afb. 2 A+B: Georges Hasse: links op een pasfoto uit 1938, rechts centraal staand en aandachtig kijkend naar een toonkastje tijdens een congres in 1954.

Naast Hasse, waren er in het Scheldebekken nog andere archeologen-verzamelaars van rivier- en baggerfondsten actief, onder meer Joseph Maertens de Noordhout (1872-1941) uit Gent (thans in collectie UGent), alsook de Wichelse burgemeester Leon Savoir (1867-1923), wiens collectie op vandaag in bezit is van de stad Dendermonde en wacht op verder onderzoek en ontsluiting. Verder waren er de Hamse brouwer en archeoloog-vorser Alphonse Van Bogaert (1882-1967) en aan Wase zijde Marcellijn Dewulf (1898-1980) van de KOKW Sint-Niklaas. Die heren ruilden of verhandelden onderling wel eens een aantal stukken. Bij Van Bogaert en Dewulf bestaat zelfs materieel bewijs dat enkele archeologische objecten uit hun collecties oorspronkelijk uit de verzameling van Georges Hasse stamden.

De verwijzing naar de ‘wonderbare visvangst’ om het uitzonderlijk rijke archeologische vondstmateriaal uit de baggercampagnes in de Schelde tussen Gent en Dendermonde mee aan te duiden, stamde in feite van Georges Hasse zelf. Hij had reeds allusie gemaakt op *la pêche miraculeuse* in zijn wetenschappelijke werken rond 1927 in verband met Schoonaarde en Wichelen.² In *Le maglemosien en Belgique* uit 1953, zowat het laatste wetenschappelijke werk dat hij bij leven nog publiceerde en waarin enkele van de toen kersverse baggervondsten uit Zele werden besproken³, herhaalde hij die allusie. Dat laat ons vandaag toe die beeldrijke typering van de wonderbare visvangst specifiek ook toe te passen op de baggervondsten uit Zele-Dijk 1950-1952.⁴

Tijdens die campagne verbleven de werklieden van de baggerschepen doorde-weeks te Zele-Dijk in ‘een bootshuis’.⁵ Het betrof de voorloper van het huidige clubhuis van waterskiclub Costa Zela. De baggerspecie werd aan de Zeelse kant (Dijkstraat) binnendijks gestort voor oeverversterking.⁶ Immers, die scherpe buitenzijde van de Scheldemeander was door de jaren steeds meer uitgespoeld geraakt, wat de dijken had verzwakt en in 1930 had geleid tot twee dijkbreuken te Zele.⁷ Door de oudere ‘Dijkenaars’ werd in de jaren 1970 die plaats nog altijd ‘het stort’ genoemd.⁸ Het betrof een verbredende strook opgehoogd binnen-

Afb. 3: De Schelde en de dijk van net voorbij Het Schipken in de richting van de Kleine Dijk en Appels-Veer. De huidige Sigmadijk is dubbel zo breed als de vorige. Vanaf hier lijkt de dijk zich wat te verwijderen van de oever. De begroeide strook binnendijks voorland loopt breder uit in de richting van Costa Zela.

dijks 'voorland', die startte net voorbij Het Schipken, haar maximale breedte bereikte aan Costa Zela en verder doorliep tot aan de Kleine Dijk. Zelfs na de dijkverbreding en -verhoging van de Sigmawerken is die langwerpige strook verhoogd binnendijs voorland van 'het stort' nog goed te zien in het landschap.

Net zoals zijn collega-verzamelaars, had Georges Hasse ook in 1950-1952 steeds een kratje bier in de koffer van zijn auto wanneer hij de baggercampagne te Zele-Dijk bezocht. De werklieden van de baggerboot werden steeds getraakteerd op een fris pintje wanneer ze hem oude curiosa in steen, been, hout of metaal aanbrachten.⁹ Vele 'anciens' kenden hem reeds van vorige baggercampagnes en toonden hem spontaan hun vele vondsten, daarbij ook ettelijke items die achteraf topstukken bleken te zijn.

Kort voor Hasses dood in 1956, kocht de stad Antwerpen zijn volledige archeologische collectie (9616 objecten) voor één miljoen Belgische frank. Nadien kon de stad eveneens zijn wetenschappelijke bibliotheek met 5000 titels verwerven.¹⁰ Sindsdien wordt de collectie beheerd door Museum Vleeshuis (sinds 2011 MAS Antwerpen - collectie Vleeshuis). Na een ietwat ondergewaardeerde periode in de jaren 1970¹¹, wordt de collectie Hasse de laatste jaren bestempeld als de belangrijkste privéverzameling van voorhistorische objecten in ons land.

Beukenhouten boegbeeld of stevenversiering: de snekkenkop van Zele

Tijdens die 'wonderbare visvangst', ving het baggerschip te Zele-Dijk in 1951 een wel heel bijzonder en groot exemplaar. Het betrof een gebeeldhouwde slangenkop (*snakar*) van 69 x 22 x 12 cm, met opengesperde muil en vier snijtanden (twee boven, twee onder), de oren plat tegen de kop, geen ogen en een ronde hals.¹² Het object in beukenhout is onderaan onregelmatig en schuin afgebroken ('groenhoutbreuk'). In het breuklitteken kwamen talrijke versteende schelpjes voor, wat wees op een hoge ouderdom van de breuk en een constant verblijf onder water.

Vrijwel onmiddellijk na zijn vondst, werd dit stuk als een drakar (drakenkop) in verband gebracht met de invallen van de Noormannen in de 9de eeuw. De benaming '*stevenversiering van een Vikingschip*' (die men nu soms nog aantreft) was geboren. Immers, tevoren waren nog andere vroegmiddeleeuwse stevenversieringen uit de Scheldebodem opgediept, alle in de streek van Dendermonde (Appels 1934 en Moerzeke 1939-1942)¹³, die ook al waren toegedicht aan de Noormannen: de 'hype' van de Vikingschepen was toen reeds ontstaan.

Radiokoolstofdateringen in de jaren 1970 brachten de onderzoekers echter nieuwe inzichten aan. De koppen uit Appels en Moerzeke waren te dateren rond 400 resp. 350 (periode van de Germaanse volksverhuizingen), de *snakar* uit Zele

werd geraamd omstreeks 690 (laat-Merovingisch dus).¹⁴ Latere C14-dateringen gaven een nog troebeler beeld qua potentiële datering van het hout.

Afb. 4 + 5: vergelijking van beide replica's. Links de Zeelse snekkenkop (liggend, in depot), rechts de geometrische stevenversiering uit Appels, waarbij de hechtspil is ingewerkt in het voetstuk.

Van de eikenhouten dierenkop uit Appels met zijn kenmerkend geometrisch patroon en zijn licht gebogen Hals (149 cm), kan men vrijwel zeker aannemen dat het effectief een stevenversiering van een schip geweest is. Immers, het exemplaar is intact bewaard, inclusief een met gaten doorboorde hechtspil.¹⁵ Het origineel exemplaar, gevonden in 1934, werd in 1938 verkocht aan het British Museum, waar het tot een van de topstukken behoort.¹⁶ Een exacte gipsen replica (MAS Antwerpen) bevindt zich in de stedelijke musea van Dendermonde, waar het item gecatalogeerd staat als Saksisch boegbeeld.¹⁷

Wat onze Zeelse snekkenkop betreft, werd van in den beginne eraan getwijfeld of het wel een versiering van een scheepsboeg geweest was, dan wel van een meubel, omdat het stuk niet uit eik maar wel uit beukenhout vervaardigd was.¹⁸ Er werd zelfs de mogelijkheid geopperd dat het een deel van een soort troon op een scheepsdek zou geweest zijn, wat dan toch weer een beetje in de marie-ne sfeer blijft. Dit resulteerde in ettelijke internationale publicaties waarin elk zijn zegje deed over dit merkwaardig stuk maar waarin eigenlijk weinig nieuws werd verteld. Wanneer Bruce-Mitford in 1970 de Zeelse snekkenkop *too thick*

and too clumsy for this purpose noemde, deed hij in feite een louter stilistische interpretatie, die volledig voorbijging aan het feit dat het stuk (halverwege?) afgebroken was en het onderste deel ontbrak. Wanneer de Nederlanders Lan-ting en Mook in 1977 uitpakten met een veel vroegere datering van de Zeelse snekkenkop om hem dan onmiddellijk te koppelen aan de plunderingen van de Getae in Oost-Friesland rond 526, blijkt dit compleet naast de kwestie omwille van de veel te grote geografische afstand.¹⁹

Afb. 6: de Zeelse snekkenkop in zijn klassieke museale opstelling: een topstuk.

Hoe dan ook, sinds zijn vondst in 1951 sprak de snekkenkop van Zele tot de verbeelding, zowel bij de vorsers als bij het grote publiek. Het originele stuk is als enige van de drie bekende snekkenkoppen altijd in Antwerps bezit gebleven: het behoorde ooit tot de collectie van het Scheepvaartmuseum in het Steen, werd in 1963 overgedragen aan Museum Vleeshuis en is sinds 2011 een van de topstukken in de collectie van het MAS (objectnummer AS.1963.030.001 A).²⁰ Diezelfde collectie in Antwerpen bevat ook twee replica's van dit stuk, met name een afgietsel in gips en een exacte kopiesculptuur in hout.

De snekkenkop van Zele-Dijk heeft onze gemeente in 1951 onmiddellijk met stip op de archeologische landkaart gezet, ook in geurlijke zin een boegbeeld!

Prachtstukken en verborgen pareltjes uit Zele in de Hasse-collectie

Vooreerst bevat de collectie Hasse enkele artefacten in brons uit de bagger-vondsten van Zele-Dijk die vandaag permanent tentoongesteld worden in het Vleeshuis te Dendermonde.²¹ Een paar bevatten nog het opschrift 'Zele' dat Georges Hasse destijds zelf op de stukken had aangebracht. Alle zijn te situeren in de late Bronstijd en wetenschappelijk goed beschreven²², met name: een in tweeën gebroken en verbogen tongzwaard²³ met bladvormige kling en vier nietgaten, een goed bewaarde bronzen lanspunt met ovaal blad en houten schacht, een verbogen lanspunt met spitsovaal blad, een zeer goed bewaarde bronzen pijlpunt van 3 cm met een smalle platte schachtdoorn, een bronzen hulsbijl met vleugeldecoratie, een open armring (met ronde doorsnede) versierd met lineaire motieven en vooral een ietwat mysterieuze bronzen spiraal met acht windingen versierd met gearceerde driehoeken en met een goudkleurige patina.²⁴

Wat de Steentijd betreft, zijn de baggervondsten van Hasse uit Zele (net als die uit Wichelen) misschien iets minder bekend bij het grote publiek, maar daarom niet minder interessant. De verzameling telt een hele reeks hertshoornen bijlen, schoffels en hamers, telkens met een perforatiegat voor de steel, uit het Mesolithicum en Neolithicum, alsook ettelijke andere stukken bewerkt hertengewei. We geven er eentje van weer bij wijze van voorbeeld.

Afb. 7: hertshoornen schoffel 15 cm met perforatie. Vondst 1950 Zele-Dijk.

Al iets specialer, om niet te zeggen behoorlijk zeldzaam, is de massieve steentijdbijl uit serpentieniet (lengte 20 cm, breedte van 3,5 cm conisch uitlopend naar 6 cm) die eveneens uit het Zeelse baggerslib tevoorschijn kwam. Het 'gemarmerde' serpentieniet is een stollingsgesteente dat ontstaat bij de wrijving van tektonische platen. Het komt in de Lage Landen absoluut niet voor, maar enkel in hooggebergtes zoals de Alpen of de Tatra en ook als zwerfstenen (rolstenen) langs de Scandinavische en Baltische kusten aan de Oostzee. De massieve conische bijl werd in de Steentijd aan de steel kruislings vastgemaakt met een soort bullenpees. Die vondst bewijst dat er toen in onze gewesten al sprake was van handel en transport over zeer lange afstand.

Afb. 8: massieve bijl 20 cm in serpentijniet.

Eveneens uit de Steentijd stamt een reeks van vier rundsbenen punten of priemen die men in 1950-1952 uit het baggerslib van Zele-Dijk opdiepte. Omdat ze eeuwenlang diep in de modder rustend op de bodem van de stroom hebben vertoefd, in een constant waterige en zuurstofarme omgeving, zijn ze nagenoeg in perfecte staat van bewaring en dat geldt ook voor de scherpte van de punt!

Afb. 9 A+B: twee rundsbenen priemen uit de Steentijd.

Ook enkele bewerkte vuurstenen (silex) uit Zele zitten in de collectie Hasse. De grootste heeft nog aan drie zijden zijn natuurlijke buitenkorst en is vrij rond, wat aantoont dat hij nog niet zo heel lang in gebruik was. Die nuttige grote steen is zeker per abuis in de Schelde beland; andere silexen werden steeds verder afgeslagen en bijgewerkt tot ze bijna kleine keien meer waren.

Een belangrijke Scheldebaggervondst waarmee Zele een speciale vermelding kreeg in de wetenschappelijke naslagwerken, betrof de vondst van een reeks benen harpoenen van het 'kunda'-type (eenzijdig getand, andere zijde geglad). De Gentse professor Siegfried J. De Laet (1914-1999), die trouwens in nauw

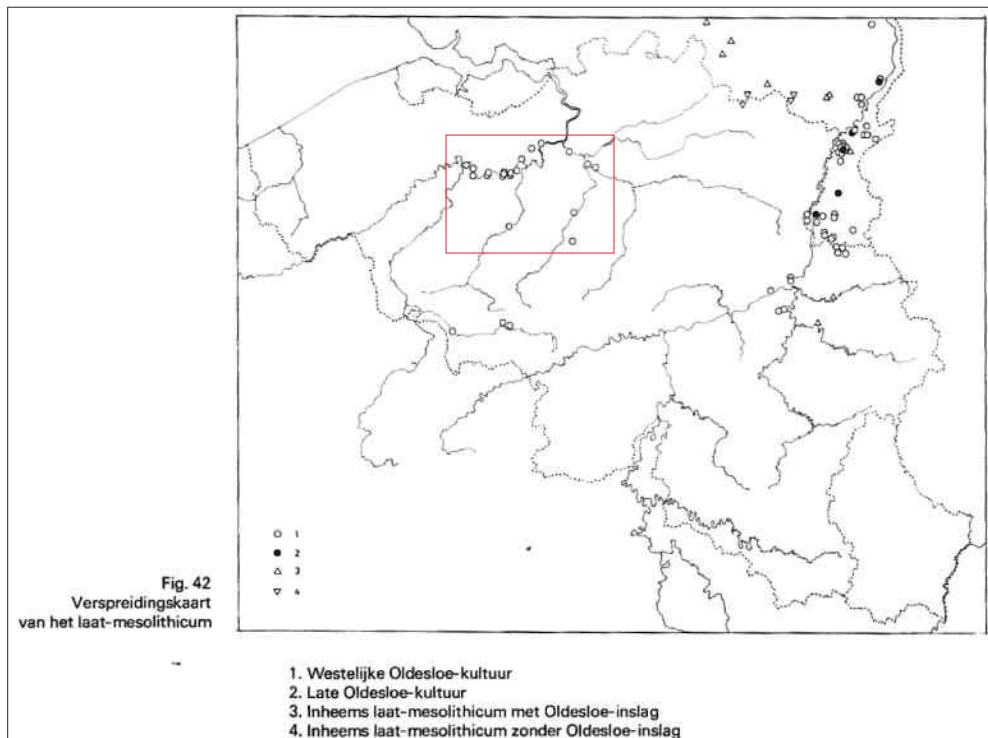

Afb. 10: grote bewerkte silexsteen uit de Scheldebodem te Zele.

Afb. 11: eenzijdig getande benen harpoenen (Mesolithicum) uit baggervondsten te Zele. Het tweede, platte harpoentje is enkel aangepunt als een pijltje. De derde en grootste harpoen vertoont talrijke sleetsporen en gebroken tanden door veelvuldig gebruik. De meest rechtse harpoen werd geregistreerd onder Appels.

contact stond met de oudere Georges Hasse²⁵, had in 1958 die eenzijdig getande benen harpoenen uit Zele eenduidig gedetermineerd als behorend tot de westelijke Oldesloe-cultuur (jagers-voedselverzamelaars van het Rijn-Maas-Schelde-Mesolithicum, ca. 7500-5500 v. Chr.).²⁶ Met die harpoenvondsten van het 'kunda'-type in Zele werd bijkomend bewijs geleverd dat de westelijke Oldesloe-cultuur²⁷ effectief tot in het Scheldebekken was doorgedrongen (en niet de 'maglemose'-cultuur zoals tevoren werd beweerd).

Afb. 12: kaart overgenomen uit S.J. De Laet 1974: verspreidingsgebied van vindplaatsen westelijke Oldesloe-cultuur in het Mesolithicum. Bemerkt de duidelijke cluster van plaatsen langsheen de Schelde tussen Temse en Gent.

In zijn zeer waardevolle overzichtswerk *Prehistorische Kulturen in het zuiden der Lage Landen* uit 1974²⁸ legde hij tevens de link met de Ertebölle-Ellerbek-cultuur van de eerste landbouwers in het Mesolithicum. Die cultuur had zich vanuit Denemarken en Sleeswijk-Holstein geleidelijk via Rijn en Maas ook naar het Scheldebekken verspreid. Daarvan getuigen o.m. de hertshoornen werktuigen met steelgat uit Wichelen en Zele (zie eerder). Dit samen voorkomen van beide culturen in eenzelfde zone pleit sterk voor de continuïteit van de bewoning in het gebied langs de Boven-Zeeschelde. Met andere woorden: de geleidelijke overgang van jagers-verzamelaars naar landbouwers in Zele en omgeving is archeologisch vrij goed gedocumenteerd in de collectie Georges Hasse!

In de verzameling zitten ook een heel aantal kleine stukken ruwe kwartsiet-zandsteen met een klein gaatje erin. Het betreft visnetverzwaarders die men zowat overal in elke Vlaamse rivierbodem terugvindt. Vanaf de Bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen waren dit overwegend lokaal gevonden losse stukken zandsteen uit de talrijke onbewerkte gronden of 'wastines'. Vanaf de 12de-13de eeuw waren dit meestal visnetverzwaarders in hardere blauwsteen, afvalproducten van de steenkapperijen.

Afb. 13: visnetverzwaarder in kwartsietzandsteen, uit de Schelde te Zele.

Uit de Romeinse tijd telt de collectie Hasse niet al te veel spectaculair baggervondstenmateriaal wat Zele betrof (in tegenstelling tot zijn grote collectie Antwerpse vondsten uit die periode). Vrijwel zeker heeft Hasse vele items verkocht of geruild met regionale collectioneers die zich toespitsten op artefacten uit de Romeinse tijd. Zo is het 10 cm hoge bronzen beeldje van een gehelmde, geharnaste en gewapende Mars Ultor uit de 2de eeuw (deels afgebroken aan beide armen) uit de collectie Van Bogaert-Wauters te Hamme gedetermineerd 'uit Scheldewerken te Zele', waarin we toch wel de helpende hand van Georges Hasse herkennen.²⁹ Ook anderen zoals Marcellijn Dewulf zochten én vonden zelfstandig Romeinse vondsten in het baggerzand te Zele-Dijk.³⁰ Eén Romeins item uit de baggervondsten te Zele dat wél in de collectie Hasse is gebleven, is een bronzen bula of mantelspeld van 5,5 cm lengte die nog niet nader is onderzocht.

Bij de laatste kleine baggercampagne 'oude stijl' op de Schelde te Zele-Dijk in 1966³¹ is er nog één bijzondere vondst te vermelden, via Marcellijn Dewulf. Het betreft een achterhoofdsbeen met lambda van een homo sapiens uit het Laat-Paleolithicum, opgebaggerd te Zele. Dit item werd in 1970 getoond in een overzichtstentoonstelling van bodemvondsten uit het Waasland.³² Het wordt

Afb. 14: Romeinse bronzen bula uit Zele (baggervondst).

tot op vandaag bewaard in het archeologisch depot van Erfpunt Sint-Niklaas. Dit is bij ons weten het oudste bewaarde skeletdeel van een mens dat ooit in het hele Scheldeland werd aangetroffen.³³

Beperkingen, twijfelgevallen en mogelijkheden bij baggervondsten

Afvoer van baggerslib betekent sowieso een grondige verstoring van de lokale archeologische context, in die zin vergelijkbaar met de omgewoelde ploeglagen van landbouwgronden of met grondverzet bij graaf- en bouwwerkzaamheden. Bovendien zijn archeologische riviervondsten per de nitie verwijderd van hun originele context aan land (intentioneel of accidenteel in het water verzeild geraakt) en kunnen ze door getijdewerking en stormen soms kilometers afdrijven.

Bij de campagnes in het Scheldebekken, voer het emmerbaggerschip heen en weer in een 'rayon' van wisselende lengte, meestal een viertal kilometer stroombedding. Het baggerslib werd op één bepaalde plek (binnen die rayon of net erbuiten) aan de oever gebracht en gestort of weggepompt. Die plek gold als vindplaats van de baggervondsten en werd meestal enkel met de gemeentenaam aangegeven.

In Zele aan de linkeroever vormt het midden van de Schelde de gemeentegrens met Appels (pre-fusie) en Dendermonde. Dat alleen al leidde soms tot verwarringen wat exacte vindplaatsaanduiding van de voorwerpen betrof. Daarbij kwam nog dat de collectioneurs van toen hun verzamelingen meestal thematisch volgens tijdperk klasseerden, wat ook weer kon leiden tot vergissingen naar analogie, zeker wanneer de stukken veranderd waren van eigenaar door ruil of verkoop. De eigenlijke vinders waren meestal nauwkeurig in hun plaatsaanduidingen.

We vonden een duidelijk voorbeeld wat complicaties qua plaatsaanduiding betrof. Georges Hasse beschreef in 1950 in een vaktijdschrift een platte rundsbene kam uit het Neolithicum die hij datzelfde jaar bij de baggerwerken te Zele had gevonden. Meer nog, omdat de bewaard gebleven tanden van de kam concaaf (hol) georiënteerd waren, had hij het stuk niet als een haarkam of weefkam geduid (recht), maar wel als een pottenbakkerswerktuig voor het maken van geometrische motieven in vaatwerk (bandkeramische cultuur ca. 5000 v. Chr).³⁴ In zijn collectie vonden we de neolithische kam met hol georiënteerde tanden effectief terug, gemonteerd op een kaartje dat hijzelf had beschreven met als vindplaats... Wichelen 1950.³⁵

Afb. 15: neolithische benen kam voor versiering van vaatwerk: Zele of Wichelen?

De oude emmerbaggerschepen zijn sinds jaren uit de vaart. Omdat zij bij het baggeren het bodemslib enkel uitschepten, leden de mee geschepte archeostukken over het algemeen weinig schade. Dat geldt niet voor de moderne baggerschepen en -installaties met hun krachtige zuigers en turbines, die zelfs hele boomstronken of steenbrokken kunnen vermalen. Eventuele archeologische artefacten in het baggerslib zijn volledig in stukjes gebroken of onkenne-lijk vervormd wanneer ze de buis naar de stortput verlaten. Daardoor is het verzamelen van baggerfondsten vandaag grotendeels op de achtergrond geraakt.

Concreet wat de baggervondstencollecties betreft uit de Boven-Zeeschelde tussen Gent en Temse, lijkt de tijd rijp voor overzichtsstudies die dit ganse traject van de stroom behandelen en ook de resultaten vergelijken met het reeds bekende vondstmateriaal aan artefacten uit opgravingen aan land in dezelfde regio. De geplande onderzoeksbalans die GATE Gent in opdracht van de IOED Schelde-Durme³⁶ begin 2021 publiceert, zal daar hopelijk een aanzet toe geven.

Voor de stilaan ietwat oudere privécollecties baggervondsten (Hasse, Savoir, Dewulf) is een grondig structureel hernieuwd wetenschappelijk onderzoek van de collectiestukken nodig om die verzamelingen te toetsen aan de recente vooruitgang van de archeologische wetenschappen, ze de nitief uit het meewarig bekeken verdomhoekje van antieke curiosa te halen en ze te valoriseren als topcollecties.

Een wandeling langs archeologische opgravingen te Zele en hun markantste vondstmateriaal

Een oude vermelding van een ‘opgraving in volle grond’ te Zele betrof een vondst van enkele tientallen mensengeraamten bij grondwerken nabij een boerderij te Huivelde in 1873. Tien jaar later koppelde volksschrijver Honoré Staes die skelettenvondst aan de moord op 200 vluchtende Gentenaars door de Bourgondische legers nabij Zele-Huivelde tijdens de opstanden van mei 1452.³⁷ Hij maakte echter géén melding van enige parallelle vondst van (resten van) wapens, werktuigen of voorwerpen die men op een dergelijk ‘slagveld’ zou kunnen verwachten.

Sporadische vondsten van oude voorwerpen in de bodem tijdens het ploegen van landbouwgronden of bij bouwwerken, zo ze niet achteloos werden weggegooid, bleven meestal bij de vindsters thuis in een of ander kastje of werden doorgegeven aan geïnteresseerden. Van structurele terreinarcheologie was in Zele nog geen sprake.

Een eerste aanzet daartoe werd gegeven in 1979, toen de Sint-Ludgerusdries was vrijgemaakt na de sloop van enkele oude huizen op het voormalig driehoekig plein. Omdat men een zeer oude oorsprong van dit plein vermoedde, gaf het Zeelse gemeentebestuur aan een specialist van de UGent de opdracht een paar proefsleuven te trekken. Het resultaat was heel pover. Behalve twee potscherven uit de 16de eeuw en een spoor van een enkel weidepaaltje (om dieren te laten grazen) werd er niets gevonden. Het bleek dat de ‘dries’ als dorpsplein en ‘gemene weide’ tevoren altijd onbebouwd was gebleven.³⁸

Enkele jaren later kwam Zele in het blikveld van de professionele archeologie. Via luchtfotografie door piloot Jacques Semey voor prospecties in opdracht van UGent vakgroep Archeologie³⁹, werden in Zele twee circulaire structuren

in de bodem van landbouwgronden ontdekt (verkleurde ringen), sporen van omgrachte grafheuvels uit de Bronstijd, in 1989 nabij het Torenhof⁴⁰ en in 1990 te Kamershoek. Dat leek behoorlijk uitzonderlijk in onze streek en vrij excentrisch gelegen ten opzichte van het 'kerngebied' van die ronde structuren, dat zich eerder situeerde in West-Vlaanderen, de Leievallei en het Meetjesland.⁴¹

Een paar jaar later, in 1993 om precies te zijn, vonden noodopgravingen plaats in het uitgekofferde nieuwe wegtracé van de N445 tussen Torenhof en Veldeken. Hierbij werd de grote circulaire structuur nabij het Torenhof (diameter 26 m) rakelings gepasseerd, maar toch oppervlakkig via boringen onderzocht. In het tracé werden vier zones opgegraven die alle bewoningssporen uit de IJzertijd bevatten. In zones II en IV werden afvaldepots van lokaal grijs aardewerk (ca. 500 v. Chr.) aangetroffen, waarvan een paar stuks mogelijk kunnen gediend hebben als zoutcontainers.⁴²

Voor de aanleg van de aardgaspijpleiding Zeebrugge-Raeren, verrichte UGent in 1997-1998 noodopgravingen op het voorziene tracé dat in Kamershoek passeerde. Daarbij werd de circulaire structuur uit de Bronstijd (diameter 12 m) rechtstreeks aangesneden en bemonsterd. Vlak ernaast werd een Gallo-Romeinse boerderij (ca. 200 na Chr.) blootgelegd met sporen van een houten woonhuis, een palenzwerm die de houten vloer van een schuur (droogeest) had gestut en aan de andere zijde een veestal. De hoeve was eigenlijk min of meer rond de Bronstijdgrafheuvel gelegen, waarbij de vele Romeinse grachten sporen de 1600 jaar oudere grafheuvel nergens doorsneden. De grachten liepen uit op de kringgreppel. Dat bewijst dat het heuvellichaam toen nog intact moet geweest zijn, weliswaar niet meer als grafheuvel herkend, maar bijv. gebruikt als kleine uitkijkpost.⁴³

Onderzoek van een vrij omvangrijke afvalkuil op die site toonde een breed scala aardewerk uit de 3de eeuw voor opslag, bereiding en consumptie. Vooral de Scheldevallei-kruikamforen en potten in zgn. Waasland-aardewerk vielen op, naast een groot deel handgemaakt aardewerk en enkele stuks terra sigillata van Dragendorff-types.

Totaal onverwacht kwam echter op de bodem van een vierkante kuil een depot van vroeg-Germaans Fries aardewerk uit de late 3de eeuw aan het licht. Dit is zowat het oudste fysieke spoor van de Germaanse inwijking in de Lage Landen en de rol van de Friezen in dat verband.⁴⁴ Terwijl de meeste hoeses in de 3de eeuw verlaten werden ten tijde van de Germaanse invallen, bleef die van Zele-Kamershoek minstens tot diep in de 4de eeuw bewoond door Friezen, de vroegste Germaanse immigranten in Noord-Gallisch gebied.⁴⁵ Door die uitzonderlijke vondst werd Zele opnieuw met stip op de archeologische landkaart gezet. Drie stuks vroeg-Germaans Fries aardewerk uit Zele-Kamershoek behoren thans tot de vaste collectie van PAM Velzeke.

Afb. 16+17: Twee stuks vroeg-Germaans Fries aardewerk uit Zele-Kamershoek. Links een gedraaide kookpot, rechts een voorraadpot.

Toen in 2002 het tweede deel van de nieuwe N445 (Keltenlaan) werd aangelegd tussen Veldeken en de Pieter Gorusstraat, kwamen bij opgravingen door de UGent drie volledig gescheiden zones met uitgebreide bewoningssporen tevoorschijn: een middeleeuws erf uit de 12de eeuw, een Gallo-Romeinse *enclosure* (2de-3de eeuw) en vooral een complexe IJzertijdsite met een hoofdgebouw van het zgn. Haps-type.⁴⁶

Die laatste site was behoorlijk rijk aan interessant vondstmateriaal. Vooreerst waren er twee resten van waterputten, de ene met een vulling uit de 5de eeuw v. Chr., de andere 'ingestuipte' waterput was kriskras gevuld met houten recuperatiebalken uit de late IJzertijd. Qua aardewerkvondsten (Jogasses in de eerste, late La Tène in de tweede put) waren vooral de voet van een zuiderse wijnamfoor en een bekertje in jnwendig importaardewerk uit het Middellandse Zeegebied opvallend.⁴⁷ Blijkbaar lustten de Galliërs uit onze contreien toen ook al een zuiders wijntje.⁴⁸

Afb. 18: archeologe Vanessa Gelorini en een collega aan het werk tijdens de opgravingen aan de Pieter Gorusstraat in 2002. Terreinarcheologie is ook puntsgewijs meten in lengte, breedte en diepte en zorgvuldig registreren.

Meest opvallend was een randfragment van een kom (diameter 30 cm) uit esenhout met een brede uitstaande rand. Het betreft een imitatie in hout van een klassiek vroeg-Romeins mortarium (een wrijfschaal) van het type Haltern 59.⁴⁹ Zelfs de typische groeven op de rand waren nagebootst. Dit houten mortarium is een fraai voorbeeld van de inventiviteit waarmee men toen tewerk ging om courant 'keukengereedschap' handiger en lichter in het gebruik (en allicht ook goedkoper) te maken. Het houten mortarium (gedetermineerd door Ignace Bourgeois⁵⁰) staat met foto en tekening afgebeeld in 'Zelee in de kijker' (VOBOV 57) pag. 29.

Bij het verder onderzoek van de vondsten uit die opgraving te Zelee werd ook een niet-alledaags Y-vormig getuig uit esenhout (lengte 2 m) gedetermineerd, met twee ronde gaten in het niet-gevorkte gedeelte. Het betrof een *eergetouw*, het sturingselement van een primitieve haakploeg.⁵¹

Uit onze wandeling vanaf Kamershoek, via het Torenhof en de Keltenlaan naar de Pieter Gorusstraat onthouden we dat die zuidwestelijke en zuidelijke 'boord' van de Zeelse zandrug nabij de alluviale vlakte van de Schelde vanouds een gunstige zone voor bewoning is geweest, waar mensen hebben geleefd, gewoond, gewerkt en landbouw bedreven. Is het dan zo verwonderlijk dat vanaf de volle middeleeuwen in diezelfde zone een belangrijke verbindingsweg passeerde, de heirbaan tussen Gent en Dendermonde langs de linkeroever?

Meerperiodenvindplaatsen op de Zeelse zandrug: Smeiersberg en Eekstraat

In 2010-2011 vond een vlakdekkende opgraving plaats op het grote terrein tussen de Kouterbosstraat en de Gentsesteenweg, waarop nadien de woonwijk Smeiersberg zou worden aangelegd. Het proefsleuvenonderzoek door All-Archeo⁵² uit Bornem in 2009 had reeds een zeer gunstig resultaat aan prospectievondsten opgeleverd. De eigenlijke terreinopgraving gebeurde van november 2010 tot mei 2011 door het archeologenteam van Monument Vandekerckhove uit Ingelmunster.⁵³ Reeds bij de start van de opgraving, was HOK Zelee door hen al gecontacteerd voor het verstrekken van historische bronneninformatie over de oorsprong van de Smeiersberg. Enkele bestuursleden van onze kring kregen in maart 2011 ook een rondleiding doorheen het vijf hectare grote opgravingsterrein.

Een beknopt overzicht van de opgravingsresultaten van de site Kouterbosstraat werd reeds in 2012 in ons jaarboek gepubliceerd. We hoeven de volledige inhoud van dat artikel hier niet te herhalen, het volstaat dat we ernaar verwijzen.⁵⁴ Het areaal van bewoningssporen vanaf de Bronstijd, doorheen de Romeinse tijd tot en met de late middeleeuwen, is ronduit indrukwekkend.⁵⁵ Zelfs uit het Mesolithicum werd op dat terrein een bewerkingsplaats van silexstenen ontdekt nabij een boomval, met een neolithische stenen pijlpunt van het 'denenboom'-type en enkele bijfragmenten als nevenvondsten.⁵⁶

Aan de uiterste oostrand van het terrein werd een grafcirkel (diameter 14 m) uit de midden-Bronstijd voor $\frac{1}{4}$ blootgelegd. Naast een maalsteenfragment werden hier enkele scherven bruingrijs aardewerk aangetroffen, die alle in mekaar lijken te passen (urne?). Hierbij kan men de link leggen met de drie andere circulaire structuren in de onmiddellijke omgeving (Torenhof, Kamershoek en Nonneveld), zodat hier toch wel al sprake is van een kleine 'cluster' van brons-tijdgrafheuvels.⁵⁷

Vooraf de grondvesten van de waterputten uit alle genoemde tijdsperiodes bevatten het meeste vondstmateriaal, waaronder ook een paar heel bijzondere exemplaren. De waterputten van de site Smeiersberg hadden we recent reeds beknopt besproken in onze bijdrage over de historiek van de drinkwatervoorziening in Zele, inclusief afbeeldingen.⁵⁸

Bij de bronstijdwaterput met zijn ronde beschoeiing in vlechtwerk van takken, hadden we reeds aangestipt dat die put zowaar toen reeds voorzien was van een bodemplank. Het betrof onder meer een dikke plank met onderaan drie doorboringen en bovenaan een uitgezaagde opening die zeer veel weg had van een tang.⁵⁹ Ons lijkt het een getuig geweest te zijn om die stugge twijgen van de beschoeiing te vlechten zonder ze te breken.⁶⁰

Afb. 19: uit de bronstijdwaterput: vlechtang voor twijgen van de waterputbeschoeiing.

Afb. 20: Gallo-Romeins drinkbekertje met een intentioneel gebroken bovenrand: een duidelijk verlatingsoffer.

De Romeinse waterput (ca. 150 n. Chr.) bevatte in de onderste laag van de navulling heel wat fragmenten van tegulae en maalstenen, maar ook een vrij gaaf bolrond drinkbekertje in 'lowlands ware' aardewerk.⁶¹ Het bekertje was quasi intact, zelfs nog een weinig geglansd aan de buitenzijde, het vertoonde geen enkel spoor van sleet of schade. Enkel de bovenste rand van de beker was met zorg intentioneel afgebroken, een duidelijk voorbeeld van een verlatingsoffer!⁶² Zo lang de put in gebruik was en goed water leverde, waren er 'geen potten aan gebroken'; wanneer de put werd afgedankt, werd het potje met bewust afgebroken rand symbolisch in de put gegooid. Het opvullen van de 'nazak' van de afgedankte put met allerhande steenpuin, houtafval enz. kon dan beginnen.

Afb. 21: één van de vele afdraaiende grachtsporen op het terrein in de directe nabijheid van de Smeiersberg-motte.

In het uiterste westen van het opgravingsterrein werd de historische Smeiersberg raketings aangeroerd. De ronde walgracht⁶³ is voor ¼ bewaard en deels nog watervoerend; het grootste deel zit echter onder een aanpalend bedrijfsgebouw. Op basis van het bewaarde kwartdeel, kon men berekenen dat de ronde motte-structuur een diameter had van 80 meter en een oppervlakte van 6400 m². Ten noorden daarvan (nog net binnen de opgravingsite) bevonden zich twee bewoningsconcentraties uit de 12de eeuw, elk volledig omgracht (in vijf fases) met afgeronde terreinhoeken. Het wemelde daar van de afdraaiende grachtsporen. Er werden drie middeleeuwse waterputten bemonsterd; in één ervan werd ook een verlatingsoffer gevonden op de bodem van de put: een tuitpotje in aardewerk van een lokaal baksel én een maalsteenfragment.⁶⁴ De bewoning lijkt abrupt te stoppen in de late 14de eeuw. De historische ronde motte van de Smeiersberg, de 'berg van de meier', met zijn aanpalende omgrachte gebouwen heeft nog niet al zijn geheimen prijsgegeven!

Over de vlakdekkende opgraving aan de Eekstraat in 2014 (voor de aanleg van de huidige Scoutsstraat) kunnen we een stuk beknopter zijn. Enkele schaarse

sporen uit de Bronstijd en een opgevulde gracht uit de Romeinse tijd toonden aan dat de grond in die periodes reeds werd gebruikt door de mens, maar nog niet rechtstreeks bewoond. Uit de volle middeleeuwen werden wel bewoningsstructuren aangetroffen, waarbij het kleine erf uit de 11de eeuw reeds in de 12de eeuw werd vervangen door een iets groter erf ernaast (met slechts één waterput). Vanaf de 13de eeuw raakte de bewoning in onbruik en werd het terrein verder als landbouwgrond gebruikt. Afgezien van enkele fragmenten basaltlava als maalstenen, werden er slechts courante types witbakkend aardewerk of van lokale makelij aangetroffen.⁶⁵

Recentste opgravingen in Zele

In 2016-2017 volgde een opgraving in vijf fasen in het noorden van Zele nabij het Wijnveld, voor de aanleg van de Poldergotestraat (uitbreiding industriezone). Daarbij werd een heel aantal laatmiddeleeuwse sporen aangetroffen die wezen op intensieve landbouw (o.a. rootputten, potstallen) en ambachten (o.a. sporen van een klampoven voor steenbakkerij) en een ensemble van kleine bijgebouwtjes uit de 12de-14de eeuw.⁶⁶ Daarbij werden géén rechtstreekse sporen van een woonhuis in de bodem aangetroffen, zodat men hier een lemen huis op poeren⁶⁷ vermoedt (met standgreppels dus). Uit het vondstmateriaal onthouden we een afgebroken oor van een stenen vuurklok, een primitief maar transporteerbaar klein verwarmingselement, bovendien zeer brandveilig in lemen of houten huizen.

Afb. 22: afgebroken oor van een 13de-eeuwse vuurklok uit het Wijnveld.

In diezelfde zone in 2017 maar onafhankelijk van de opgraving Wijnveld, werd door een metaaldetectorist een munt gevonden die exact kon gedetermineerd worden in het magische jaar 1302.⁶⁸ Het betreft een Tournooise groot van Willem VI van Dampierre (1248-1311), landheer van Dendermonde.

Na proefsleuvenonderzoek in 2017⁶⁹, werd in 2018 een vlakdekkende opgraving verricht door De Logi & Hoorne op het vroegere voetbalveld tussen de Zandberg en de Rotstraat (ter voorbereiding van het bouwbegin van sporthal De Klodde). Hier werden sporen van vijf schuurtjes (spiekers) blootgelegd uit de late IJzertijd, die deel uitmaakten van een boerderij.⁷⁰ Het hoevegebouw zelf werd niet teruggevonden: het bevond zich allicht dichter naar de Rotstraat of de Zandberg toe, thans door bewoning overdekt. Er werd wél een waterput uit de IJzertijd teruggevonden en ook die bevatte een bodemplank, met name een deel van een gebroken schijfwiel uit eik. Zowaar het asgat is nog voor de helft zichtbaar als een ronde inkeping in het hout.⁷¹

Deze twee recentste opgravingen bewijzen dat het centrum en ook het noorden van Zele een zeker archeologisch potentieel in zich dragen.

Vondsten uit steentijdprospectie

In de marge van onze speurtocht naar archeologisch vondstmateriaal uit Zele, kwamen we in contact met twee steentijdprospectoren uit het Waasland, Hubert De Bock en Marc De Meireleir. Deze twee specialisten hebben sinds de jaren 1980 via systematische veldprospecties al ettelijke vindplaatsen van objecten uit de Steentijd ontdekt. Normaal beperken ze zich tot het eigenlijke Waasland, maar ook Zele en meer bepaald de zuidelijke boord nabij de Schelde (omgeving Kapelleveldstraat nabij Zele-Dijk) hebben ze sinds enkele jaren bij hun veldonderzoek betrokken. Ze publiceren in eigen beheer jaarverslagen met gedetailleerde beschrijving van hun steentijdvondsten per topografische lokalisatie, objecttype en interpretatie.⁷²

Steentijdprospecties zijn in feite een aparte specialiteit binnen de archeologie. Zonder diepe ingreep in de bodem (veldkartering) of hoogstens met een geringe boring voor staalname, worden percelen weiland of akker meter per meter aan het oppervlak onderzocht, bij voorkeur na het ploegen of na de oogst, wanneer de grond ietwat is omgewoeld. Ze worden vaak ook betrokken bij proefsleuven, als voorbereidend steentijdonderzoek voor de start van een eigenlijke opgraving.

Tot de mooiste Zeelse stukken uit de collectie De Bock-De Meireleir behoren een tweezijdig geretoucheerde meso-spits in bruine silex en een neolithische gevleugelde pijlpunt met schachtdoorn (om de punt bovenop een stokje te monteren). Bemerkt het 'dennenboompje' in de structuur⁷³; een gelijkaardig exemplaar werd ook als nevenvondst aangetroffen nabij de mesolithische boomval van de archeosite Kouterbosstraat (Smeiersberg).

Afb. 23: tweezijdig geretoucheerde mesolithische spits in bruine silex.

Afb. 24: neolithische pijlpunt met schachtdoorn, een 'dennenboompje'.

Eveneens een heel bijzondere vondst is een reeksje van acht microlithische spitsen in Wommersomkwartsiet, alle te Zele nabij de Kapelleveldstraat gevonden. Voor de prehistorische mens waren ze zeer handige kleine werktuigen om te snijden, kerven en schrapen. Wommersom wordt paleontologisch beschouwd als een 'gidsgesteente' wegens exact traceerbaar in ruimte en tijd, met een wel

gede nieerd economisch hinterland. Dit type kwartsietgesteente werd namelijk slechts op één enkele plaats ontgonnen: de steenberg van Wommersom bij Tienen en enkel tijdens het Mesolithicum voor het vervaardigen van kleine werktuigen gebruikt.⁷⁴ Wetenschappers beschouwen Wommersomkwartsiet als een van de meest typische producten uit het Rijn-Maas-Schelde-Mesolithicum (7500-5500 v. Chr.)⁷⁵, met een verspreidingsgebied tot over de Maas (Veluwe) en de Rijn (Duisburg). Méér nog, men zou enigszins een link kunnen leggen tussen types kerfstenen uit Wommersomkwartsiet en het aanbrengen van de tanding op de 'kunda'-harpoenen die ook al in Zele aangetroffen waren bij Scheldebaggerwerken.

Afb. 25: acht kleine mesolithische werktuigen uit Wommersomkwartsiet, gevonden te Zele.

Toch is het niet enkel Steentijdwaar wat tijdens prospecties tevoorschijn komt. Geregeld zijn er ook wel eens toevalvondsten; sommige zijn ook wel interessant wegens hun historische achtergrond en traceerbaarheid. Zo bijvoorbeeld een scherf in geglaazuurd steengoed met de beeltenis van een edelman en het jaartal 1604 in de decoratie aangebracht. Of zelfs een mijt (munt) van het Graafschap Vlaanderen anno 1410, met het wapenschild van Jan zonder Vrees (muntheer 1404-1419), een lang kruis met lelie en leeuw in de kwartieren.⁷⁶ Het stuk werd in 2017 te Zele uit een ploeglaag opgediept. Na 600 jaar verblijf in de bodem hebben de zuren van landbouwbemesting al een deel van hun werk gedaan. *Sic transit gloria mundi...*

Afb. 26+27: toevalvondsten te Zele. Links een scherf steengoed met beeltenis uit 1604, rechts een munt met wapenschild van Jan zonder Vrees uit 1410.

Niettemin, al wat archeologisch onderzocht, gedetermineerd en beschreven kan worden, is sowieso altijd de moeite waard. Het verschaft ons inzicht in de wereld waarin onze verre voorouders woonden, werkten en leefden. Gefocust op lokale schaal, geldt dat beslist ook voor het gevarieerde archeologische vondstmateriaal uit vele tijdperken dat de voorbije 70 jaar in Zele is aan de oppervlakte gekomen.

Met dank aan: Annemie De Vos en Vicky Dechamp (MAS Antwerpen/collectie Vleeshuis), Johan Van Cauter (Erfpunt Sint-Niklaas), Adeline Beurms (PAM Velzeke), Lien Lombaert (PAM Ename), Hubert De Bock (Nieuwkerken-Waas), Marie-Thérèse Poppe (gemeente Zele), André Moens (Museum Zeels Erfgoed).

Bronvermelding foto's:

MAS Antwerpen/Vleeshuis: 2A, 2B, 4, 5, 6, 7, 8, 9A, 9B, 10, 11, 13, 14, 15.

Hubert De Bock: 23, 24, 25, 26, 27.

PAM Velzeke: 16, 17.

HOK Zele: 18.

André Moens: 22, 28.

Karel De Wilde: 1, 3, 12, 19, 20, 21.

Eindnoten

- 1 A. De Vos & E. Warmenbol, *De archeologische collectie van het MAS - collectie Vleeshuis, Georges Hasse, de Schelde en de schone Schijn* (art.), in: *Lunula. Archaeologia protohistorica, deel XXVII*, Antwerpen, 2019, pag. 3.
- 2 Onder meer in: G. Hasse, *Les chaudrons en bronze de l'Escaut de la fin de l'âge du Bronze à la fin de l'âge du Fer*, Institut International d'Anthropologie, Paris, 1927 en G. Hasse, *Wichelen préhistorique* (art.), in: *Bulletin de la Société Royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire, XLIX*, Brussel, 1934, pag. 65-74.
- 3 G. Hasse, *Le maglémorien en Belgique* (art.), in: B.S.B.A.P., LXIV, Brussel, 1953, met verwijzingen naar Zele op pag. 91, 94 en 105.

Afb. 28: een lijn door het landschap. Proefsleuf bij de start van de opgraving op het Wijnveld te Zele in 2018.

4 In latere publicaties werd die beeldrijke typering herhaald voor de Oost-Vlaamse Scheldebaggervondsten in het algemeen. Zie W. Van Strydonck, J. Bourgeois & Ph. Crombé, *De wonderbare visvangst. Dateringsstudie van baggervondsten uit de Schelde* (art.), in: *Een duik in het verleden. Schelde, Maas en Rijn in de pre- en protohistorie*, Publicaties van het PAMZOV site Velzeke nr. 4, Zottegem, 2002, pag. 71-86.

5 De Zeelse bakker Cyriel Michiels leverde in de vroege jaren 1950 wekelijks 40 broden aan de ter plaatse gelogeerde werklieden van de baggerwerken aan de 'Kleine Dijk'. Zie daarover L. Boone & E. Arens, *Bakkersbond Zele: de verenigde bakkers 1907-2007* (art.), in: HOK Zele, jaarboek nr. 50 (2019), Zele, 2020, pag. 98. Een ploeg werklieden op de baggerboten bestond gemiddeld uit een tiental mannen.

6 Zie daarover K. Verlaeckt, *Metalen voorwerpen uit de Bronstijd, gevonden op het grondgebied van de provincie Oost-Vlaanderen* (art.), in: J. Bourgeois red., *Archeologisch Jaarboek Gent 1992*, Gent, 1993, pag. 119 sub voetnoot 122: *'De baggerspecie van de werken afkomstig van het Schelde-traject tussen Zele en Appels, werd opgespoten aan de Dijkstraat te Zele omstreeks 1950'*.

7 Website Bovenzeeschelde-Durme, rubriek Stormtijen, sub 1930: *'Ook werd de dijk doorgebroken ter hoogte van 't Strooien Huisje en aan de kille tegenover Het Schipken. Tegen de boerderij van Thienpondt werd eveneens, in een zwakke plek van de dijk, een bres geslagen op de plaats waar momenteel de watersportvereniging Costa Zela gevestigd is.'* Bron: <http://bovenzeeschelde-durme.be/index.php/stormtijen> (raadpl. 26.11.2020). Allicht werden de bressen van 1930 onmiddellijk gedicht met baggerzand van andere stortplaatsen in de omgeving (Appels-Eegenen). Reeds in 1932 is er sprake van een *boerke van 't stort* te Zele-Dijk, een volks guur, wat het ontstaan van een primitief huisje of 'bootshuis' op die plaats zou kunnen verklaren.

8 Ter vergelijking: In 1882 werd tussen Appels en Schoonaarde (Eegenen) een korte scherpe Scheldebocht rechtgetrokken. In de jaren 1920 werd die gecoupeerde meander (Oude Schelde) volledig met baggerspecie gedempt (baggervondsten!). Ook die plaats werd toen reeds 'het stort' genoemd. Achteraf werd dat stuk land verder opgehoogd door het jarenlange gebruik als huisvuilstort. Thans is dit het verhoogde terrein achter de Intercommunale DDS, waar o.a. bedrijfseigen methaangas gewonnen wordt.

9 Volgens mondeling verhaal van Odile 'Dileken' Van Assel (1886-1988), destijds warden van Het Schipken te Zele-Dijk (en peettante van de auteur) kwam toen *'een deftige oudere heer met een witte baard'* soms een kratje bier halen in het café. Een paar maal kwam hij er ook telefoneren. *'Die mannen van de baggerboten noemden hem meneer de professor. Ook een paar mensen van de Dijk zijn via hen aan enkele antiquiteiten uit de Schelde geraakt'*.

10 A. De Vos & E. Warmenbol, *De archeologische collectie van het MAS - collectie Vleeshuis, Georges Hasse, de Schelde en de schone Schijn* (art.), in: *Lunula. Archaeologia protohistorica, deel XXVII*, Antwerpen, 2019, pag. 3-6.

11 De collectie werd zelfs ietwat in diskrediet gebracht omwille van enkele artefacten die vervalsingen bleken te zijn. Georges Hasse, die nochtans vrij consciëntieus te werk ging, had zich klaarblijkelijk toch eens laten 'rollen' door enkele gladde verkopers-antiquairs. Een tentoonstelling van topstukken in 1987 (Schatten uit de Schelde) na verificatie van hun authenticiteit, vormde de start van het eerherstel voor de collectie Hasse.

12 Beschrijving volgens de publiekscatalogus van MAS Antwerpen 2020.

13 Daarbij laten we de ‘scheepskoppen’ van Wetteren en Hamme buiten beschouwing. Het betreft vrij vormeloze en zwaar beschadigde baggervondsten waarop nauwelijks nog enige guratieve voorstelling of decoratie herkenbaar is en waarop geen verder wetenschappelijk onderzoek werd verricht (althans niet bekend).

14 Zie daarover S. Mortier, J. Bastiaens e.a., *Een archeologische kijk op Zele in de Middeleeuwen* (art.), in: K. Verlaeckt red., *Zele in de kijker*, VOBOV info. Nr. 57, Dendermonde, 2003, pag. 37-38. Dit VOBOV-themanummer Zele uit die helaas intussen stopgezette tijdschriftreeks is nog steeds verkrijgbaar bij HOK Zele!

15 Zie T. Moens, *Bodem- en baggervondsten uit Appels*, Dendermonde, 1993, pag. 46.

16 Ook de dierenkop uit Moerzeke (opengesperde eendensnavel?) werd in 1942 door een Gentse handelaar verkocht aan het British Museum. De laatste jaren wordt meer en meer getwijfeld aan de authenticiteit van het stuk, niet qua dendrochronologie, maar wel qua herkomst van het artefact. Zie daarover: A. De Graeve, *Het vergeten deel van de collectie Maertens de Noordhout boven water gehaald. Studie naar vroegmiddeleeuwse rivierdeposities in de Scheldevallei*, Masterthesis UGent, Gent, 2010, pag. 66, voetnoot 34.

17 Men verwijst daarbij naar een plausibel verband met Saksische brandrestengraven op de Zwijvekekouter te Dendermonde (A. Van Doorselaer & L. Opsteyn, 1999).

18 S.J. De Laet, *Wooden Animal Heads of Carolingian Times found in the River Scheldt* (art.), in: *Acta Archaeologica XXVII*, Kopenhagen, 1956, pag. 135-136.

19 Heel die passage over ‘elk zijn zegje’ hebben we als bloemlezing geleend uit de zeer degelijke masterthesis van Arne De Graeve uit 2010, pag. 65-68, volledig online:

https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/457/548/RUG01-001457548_2011_0001_AC.pdf, rubriek 3.1.2.1.1. Houten scheepskoppen uit de Schelde.

20 We waren dan ook niet weinig verbaasd in de Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen, Archeologie, Maritiem, deel 8.2. *‘Scheepswrakken en scheepsonderdelen in rivieren en aan land’*, versie 1, 2008 (auteurs M. Pieters, I. Zeebroek e.a.) te lezen dat de drakenkop uit Zele (rubriek 2.5) zich in een buitenlands museum te Leiden bevindt. Men herhaalt dit nog eens nominatim in de eindconclusies! Gaat het ‘elk zijn zegje’ verder? Zie: <https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/maritiem/scheepswrakken> (raadpl. 29.11.2020).

21 Inventaris MAS Antwerpen/collectie Vleeshuis: permanente bruikleen aan Vleeshuis Dendermonde.

22 Zie K. Verlaeckt, *Between River and Barrow. A reappraisal of Bronze Age metalworks found in the province of East-Flanders (Belgium)* (art.), in: BAR International Series 632, Oxford, 1996, pag. 122-123.

23 Een rituele rivierdepositie van een intentioneel gebogen of gebroken zwaard is een belangrijk symbool van vrede sluiten.

24 E. Warmenbol, *Schatten uit de Schelde. De voorwerpen uit de metaaltijden uit de verzameling Hasse*, Antwerpen, 1997, pag. 54.

25 Zie A. De Vos & E. Warmenbol, o.c., *Lunula XXVII*, 2019, pag. 4.

26 S.J. De Laet, *The Low Countries*, London, 1958, pag. 52 en 225 annex g. 5. Zie ook bij S.J. De Laet & W. Glasbergen, *De voorgeschiedenis der Lage Landen*, Brussel, 1959, pag. 37 en 270 annex g. 4, wat in feite een bewerkte vertaling is van het voorgaande werk.

- 27 Genoemd naar de Duitse stad Bad Oldesloe in Sleeswijk-Holstein, waar de oudste 'cluster' van die prehistorische cultuur werd gedetermineerd.
- 28 S.J. De Laet, *Prehistorische Kulturen in het zuiden der Lage Landen*, Universa, Wetteren, 1974, pag. 108-109 (sub Oldesloe, met foto van harpoenen uit Zele) en pag. 146-147 (sub Ertebölle-Ellerbek, met tekening van hertshoornen bijen uit Wichelen).
- 29 Zie A. Van Mele, *Bronzen godenbeeldjes uit het museum Van Bogaert-Wauters te Hamme: bijdrage tot het onderzoek naar de authenticiteit van de bronzen voorwerpen*, licentiaatsthesis UGent, Gent, 1998, deel 2 catalogus, pag. 27-30 met kleurenfoto's. Dit beeldje van een 'Mars met wapenrusting' uit de Schelde te Zele wordt ook geciteerd bij E. Taelman, *Rivierfondsten en rituele deposities uit de late ijzertijd en Romeinse tijd in het huidige België en Zuid-Nederland*, Licentiaatsthesis UGent, Gent, 2007, inventaris pag. 62.
- 30 M. Dewulf, *Romeinse ijzergieterijen in het Land van Waas* (art.), in: *Annalen KOKW* jaargang 67 nr. 1, Sint-Niklaas, 1964, pag. 132 vermeldt: 'Tijdens het wegvoeren van het baggerzand langs de Schelde te Zele vonden we in 1962 veel fragmenten van Romeins vaatwerk en Romeinse dakpannen, waarvan enkele tegulae doorboord waren en hadden gediend voor visnetverzwaren, alsook ijzerslakken en één fragment van een gietskroes.'
- 31 Schrijver dezes heeft als kind in de zomer van 1966 een emmerbaggerschip (niet in werking) aan de ketting zien liggen nabij de scheepssloperij Christiaens (Kleine Dijk).
- 32 L. Vanhaeke, *Bodemfondsten in het Waasland*, Stedelijke Musea, Sint-Niklaas, 1970, (catalogus), pag. 57.
- 33 Het zou dus nog een stuk ouder zijn dan het menselijk sleutelbeen uit het Mesolithicum (ca. 4700 v. Chr.) dat in 2012 te Kruibeke werd aangetroffen in het sediment van de Scheldeoever bij de aanleg van een poldersluis.
- 34 G. Hasse, *L'outillage du potier pré- et protohistorique en Belgique* (art.), in B.S.B.A.P., LX-LXI, Brussel, 1950, pag. 293.
- 35 MAS Antwerpen/collectie Vleeshuis, inventarisnummer AV.1956.035.1950.
- 36 GATE = Ghent Archaeological Team. IOED Schelde-Durme = Intergemeentelijke Onroerend-Erfgoeddienst bevoegd voor Berlare, Buggenhout, Dendermonde, Hamme, Laarne, Lebbeke, Wetteren, Wichelen en Zele. Archeologie ressorteert onder het onroerend erfgoed. Tijdens de voorbereiding van deze bijdrage, hebben we de onderzoekers alvast gewezen op het bijzondere belang van de baggerfondstencollectie Georges Hasse voor wat Zele betreft.
- 37 H. Staes, *Schets eener geschiedenis van de gemeente Zele*, Gent, 1883, [reed. Zele 1969], pag. 31-32.
- 38 Zie daarover prof. dr. M. Van Uytvanghe, *Graven naar Zeels verleden* (art.), in: *HOK Zele*, Jaarboek nr. 10 / 1978-1979, Zele, 1980, pag. XII - XIII. Bij de voorbespreking met de specialist, wees toenmalig burgemeester Avil Geerinck (1917-1980) op het archeologisch belang van de Smeiersberg te Zele; 32 jaar later zouden zijn woorden bewaarheid worden tijdens een vlakdekkende opgraving in 2010-2011 (zie verder).
- 39 Zie <https://www.ugent.be/lw/archeologie/nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/prohis-vlaamse-luchtfotografie.htm> (raadpl. 5.12.2020).
- 40 M. Van Strydonck & G. De Mulder, *De Schelde, verhaal van een rivier*, Davidsfonds, Leuven, 2000, p. 59, bevat een kleurenfoto van die structuur nabij het Torenghof voor de

aanleg van de Keltenlaan (dus nog met de heirbaan erop). Verder vinden we bij B. Cherretté, *Over grafheuvels en bronzen rivierovondsten: de bronstijd te Zele* (art.), in: *Zele in de kijker*, VOBVO-info nr. 57, Dendermonde, 2003, pag. 7, een foto van diezelfde structuur nabij het Torenhof en een splinternieuw aangelegde N445 (nadien Keltenlaan) die raketings langs de grafcirkel passeerde.

41 Afgezien van een kleine cluster van circulaire structuren in het noordelijke Waasland rond Sint-Gillis-Waas en Stekene. Zie de overzichtskaarten bij Van Strydonck & De Mulder, o.c., pag. 58 en bij Cherretté, o.c., pag. 5.

42 L. Bauters, M. Meganck & P. Rondelez, *IJzertijdnederzettingen te Zele (O.-VI.): noodopgraving 1993* (art.), in: *Lunula, Archaeologia Protohistorica*, deel II, Han-sur-Lesse, 1994, pag. 45-46. Diezelfde drie auteurs leverden ook een bijdrage 'Zele in de metaaltijden' aan ons Jaarboek Nr. 24 (1993), Zele, 1994, pag. 81-90.

43 W. De Clercq & H. Van Rechem, *Archeologisch onderzoek bij de aanleg van de aardgasleiding Zeebrugge-Raeren (1998): een overzicht van de sporen uit de metaaltijden op het grondgebied van de provincie Oost-Vlaanderen* (art.), in: *Lunula, Archaeologia Protohistorica VII*, Brussel, 1999, pag. 18-22.

44 W. De Clercq, H. Van Rechem, V. Gelorini e.a., *Een meerperioden-vindplaats langs de Schelde te Zele-Kamershoek. Een grafheuvel uit de Bronstijd, een erf uit de Gallo-Romeinse periode en sporen van Germaanse inwijkelingen* (art.), in: I. In 't Ven & W. De Clercq red., *Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, Brussel, 2005, deel 2, pag. 222-223.

45 Zie W. De Clercq, J. Bastiaens, I. Bourgeois e.a., *Een plaats bij de Schelde in de eerste eeuwen van de jaartelling. Het Gallo-Romeinse Zele op basis van de opgravingen op de Kamershoek en de Zuidelijke Omleiding* (art.), in: *Zele in de kijker*, VOBVO-info nr. 57, Dendermonde, 2003, pag. 33.

46 I. Bourgeois, *De opgraving van een IJzertijdsite aan de Pieter Gorusstraat: de voorlopige resultaten* (art.), in: HOK Zele, jaarboek nr. 33 (2002), Zele, 2003, pag. 159-162.

47 W. De Clercq, I. Bourgeois, J. Delrue e.a., *Meerfasige ijzertijdbewoning nabij de Schelde te Zele (O.-VI.): voorlopige resultaten van de opgravingen op de Zuidelijke Omleiding en de aangrenzende percelen (campagnes 2002)* (art.), in: *Lunula, Archaeologia Protohistorica XI*, Treignes, 2003, pag. 25-32.

48 Volgens literaire bronnen uit de Oudheid (Caesar, *De bello Gallico*) dronken de Galliërs hun wijnen steeds puur en onversneden. De Romeinen zelf, die soms behoorlijk wat water bij hun wijn deden, vonden zoiets boertig en een gemis aan cultureel peil.

49 W. De Clercq, I. Bourgeois, J. Delrue e.a., o.c., *Lunula XI*, 2003, pag. 30.

50 I. Bourgeois & W. De Clercq, *Une imitation en bois du mortier précoce Haltern 59, provenant de Zele (Fl. Or., Belgique)* (art.), in: SFECAG, *Actes du congrès de Saint-Romain-en-Gal*, 2003, pag. 585-588.

51 Website Erfgoedinzicht PAM Velzeke, waar het tot de museale collectie behoort (objectnr. 06122).

52 N. Reyns & J. Bruggeman, *Archeologisch vooronderzoek Zele-Kouterbosstraat*, Rapporten All-Archeo nr. 004, Bornem, 2010. Digitaal beschikbaar: https://www.all-archeo.be/rapporten/0004_Zele_Kouterbosstraat/Rapport004ZeleKouterbosstraat.pdf.

53 G. Wyns, M. Bracke, B. Mestdagh, *Archeologische opgraving Zele-Kouterbosstraat*

Basisrapport, Rapport nr. 2017/32, Ingelmunster, 2017, 264 pag. + 60 bijlagen.

54 M. Bracke, B. Mestdagh, G. Wyns, *Twee millennia bewoning op een zandrug langs de Schelde: voorlopige resultaten van de opgraving in de Kouterbosstraat te Zele* (art.), in: HOK Zele, jaarboek nr. 42 (2011), Zele, 2012, pag. 27-42.

55 S. Reniere, *Sourcing the stone in Roman northern Gaul. On the provenance, use and socio-economics of stone tools in a stoneless landscape*, doctoraatsthesis UGent, Gent, 2018, pag. 105-106.

56 M. Bracke, G. Wyns, T. Apers e.a., *Een boomval met (vroeg-)mesolithische vondsten langsheen een oude Scheldemeander te Zele (O.-VI., B)* (art.), in: *Notae Praehistoricae* 32, Brugge, 2012, pag. 185-189.

57 Basisrapport 2017, o.c., pag. 42-47. Zie eindnoot 53.

58 K. De Wilde & H. Lagast, *Waterdrager; draag het water naar Zele. Een beknopte historische schets van drinkwaterproductie en -verdeling in Zele en omliggende* (art.), in: HOK Zele, jaarboek nr. 49 (2018), Zele, 2019, pag. 120-121.

59 Basisrapport 2017, o.c., pag. 50-52.

60 Daarbij kunnen de doorboringen gediend hebben om dwarsstangen door te steken, om daarmee meer kracht te kunnen zetten op de draaiende vlechtbeweging.

61 Basisrapport 2017, o.c., pag. 133-135.

62 A. De Rijck, *Romeinse bouwoffers en verlatingsrituelen binnen de domestieke omgeving in het Vlaamse gedeelte van de civitas Menapiorum*, Masterthesis UGent, Gent, 2012, pag. 59. Zie ook D. Herremans, *Boeren langs de Schelde. Zele van ijzertijd tot middeleeuwen* (art.), in: *Ex Situ, Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie*, jaargang 1 nr. 1, Deinze, 2012, pag. 70-74.

63 De walgracht van de Smeiersberg werd archeologisch gecoupeerd en wees een originele diepte aan van 2 meter. Omdat de grond op die plaats echter vrij sterk vergraven bleek, kan het zijn dat de gracht tussentijds of achteraf geregeld werd uitgediept.

64 Basisrapport 2017, o.c., pag. 247.

65 G. Wyns, S. Scheltjens, *Archeologische opgraving Zele Eekstraat – Basisrapport*, Monument Vandekerckhove rapport 2017/03, Ingelmunster, 2017, pag. 163 (synthese). Digitaal: <https://oar.onroerendergoed.be/publicaties/ROEV/831/ROEV0831-001.pdf> .

66 T. Dyselinck, *Archeologische opgraving Zele-Wijnveld fase 1*, BAAC VI. rapport 802, Gent, 2018: <https://oar.onroerendergoed.be/publicaties/ROEV/3976/ROEV3976-001.pdf> (raadpl. 30.10.2019).

67 T. Dyselinck, *Het erf met onzichtbaar woonhuis te Zele Wijnveld fase 1 (O.-VI.)* (art.), in: *Archaeologia Medievalis* 42, Brussel, 2019, pag. 51-54.

68 Centrale Archeologische Inventaris (CAI) ref. 40117.

69 N. Derweduwen, *Zandberg te Zele (Oost-Vlaanderen). Verslag van de resultaten door middel van proefsleuven*, ADEDE Archeologisch Rapport 307, Gent, 2018. Digitaal beschikbaar via loket.onroerendergoed.be/notas .

70 Het eindrapport van de opgraving Zandberg 2018 door De Logi & Hoorne werd nog niet gepubliceerd. Eindrapporten nemen gemiddeld tot vijf jaar in beslag omwille van de complexiteit en de vele benodigde analyses (koolstof-14-dateringen, pollenonderzoek).

71 Zie: <https://www.woodan.org/detail.php?woodannumber=21243000&language=NL>

(raadpl. 30.10.2019). Woodan is een recente gespecialiseerde databank voor archeologische voorwerpen uit hout.

72 De Bock-De Meireleir Prospectieverslag 32 (2016-2017) bevat informatie over Zele op pag. 27 en 28, Prospectieverslag 33 (2017-2018) op pag. 24 en 25.

73 Dit exemplaar blijkt ooit verbrand geweest te zijn, wat het 'craquelé' verklaart in de buitenste steenlaag.

74 Wikipedia, rubriek 'Wommersom': <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wommersom>.

75 Zie S.J. De Laet & W. Glasbergen, *De voorgeschiedenis der Lage Landen*, Brussel, 1959, pag. 39-40.

76 Dank aan dhr. Hubert De Bock voor de gedetailleerde beschrijving van de Zeelse vondsten uit zijn collectie.

FAMILIAAL ERFGOED IN WOORD EN BEELD: NAORLOGSE SPORTIEVE RIVALITEIT TUSSEN GROTE VOETBALGEZINNEN PIETERS VERSUS CHRISTIAENS

JORIS VAN DOORSSELAERE

Erfgoed draagt, dikwijls ten onrechte, een saaie connotatie met zich mee. Stof ge museumkasten met voorwerpen, vervallen gebouwen in de omgeving, verouderde tradities waarmee de voeling verdwenen lijkt... Niets is uiteraard minder waar. Maar betrokkenheid is hier een belangrijk aspect dat vaak over het hoofd wordt gezien. Erfgoed wordt namelijk gecreëerd door de mensen zelf. Het gaat over wat zij de moeite waard vinden uit het verleden om te behouden voor de komende generaties. Eén van de meest kleinschalige voorbeelden hiervan is familiaal erfgoed. Gezinnen en families bewaren voorwerpen of foto's die zij belangrijk achten. Maar ook immateriële zaken worden talrijk in stand gehouden. Denk maar aan de recepten voor 'echte' Zeelse vlaaien, die van generatie op generatie worden doorgegeven. Iedere familie hecht waarde aan de eigen bereidingswijze.

Dit relaas handelt over een dubbel voetbalduel tussen twee grote gezinnen uit de buurt: de familie Christiaens uit Zele en de familie Pieters uit Sint-Anna in Hamme. Deze sportieve rivaliteit lokte meer dan zeventig jaar geleden enkele duizenden toeschouwers en haalde zelfs de nationale pers. Vandaag resten ons nog slechts een paar arden van die gebeurtenissen. Hier treedt het belang van familiaal erfgoed op de voorgrond. Beide families hebben namelijk, onafhankelijk van elkaar én over verschillende generaties heen, foto's en krantenartikels bewaard en herinneringen mondeling in leven gehouden. In een poging om de gebeurtenissen te reconstrueren en door te kunnen vertellen aan andere generaties, doen we hier een beroep op hun familiaal erfgoed.

De komende pagina's nemen u mee naar het najaar van 1948. De oorlog was nog maar enkele jaren achter de rug. De voetbalsport zorgde voor ontspanning en was de heersende manier van tijdverdrijf. Postbedienden, scholen, spoorwegpersoneel, legereenheden... Allen verenigden ze zich in ploegen en competities. De communicatie, zoals aankondigingen, resultaten en matchverslagen, verliep hoofdzakelijk via de kranten. Daarnaast waren ook grote gezinnen in trek. Zeven, acht of negen kinderen waren vaak de norm. Maar huishoudens met elf of meer jongens waren eerder een curiosum. En wat als die dan ook nog eens besloten om het tegen elkaar op te nemen op een voetbalveld? Het is in de combinatie van voorgaande zaken dat het verhaal tussen de families Christiaens en Pieters zich afspeelt.

Een uitdaging op een mooie nazomerdag

In de Hamse parochie Sint-Anna woonde in de jaren veertig een opmerkelijk groot gezin. Die familie, Pieters genaamd, telde maar liefst dertien zonen en twee dochters. Voldoende om een voetbalploeg te vullen. Zo oordeelden ook de vier oudste zonen, Jozef, Jules, Paul en Albert. Nochtans ging hun interesse aanvankelijk uit naar de wielersport, maar de drukte van de eigen handelszaken ontnam hen de tijd voor voldoende oefening. Het bleef op dit vlak dus bij liefhebberij. Een andere passie lag bij de voetbalsport, die bovendien werd gedeeld door de jongere gezinsgenoten. Het idee groeide om samen het veld op te stappen om te kampen tegen andere gezinnen.

Op een mooie nazomerdag in 1948 bond Jozef, als oudste telg, de kat de bel aan en richtte zich tot de sportredactie van dagblad Het Volk in Gent. De broers schreven op 26 september een publieke uitdaging uit, gericht aan andere kroostrijke gezinnen die in de numerieke mogelijkheid verkeerden om elf broers het veld op te sturen.

Tot hun grote verbazing verscheen enkele dagen later in diezelfde krant een antwoord. De familie Christiaens was bereid gevonden de uitdaging aan te gaan. Dit gezin uit Zele liet op 5 oktober weten dat een plaats en tijdstip mocht worden onderzocht voor een heen- en terugmatch. Niettegenstaande beide families op amper vijf kilometer van elkaar woonden, verliep de communicatie via Sportkronieken Wittoch in Zele en Jérôme Stevens, medewerker van de sportredactie van dagblad Het Volk in Gent.

Een voorstelling van beide ploegen

Hoewel het gezin Christiaens 'slechts' bestond uit tien zonen, aanvaardde de familie Pieters met veel vreugde het tegenvoorstel. De huisvader en tevens oudstrijder, Louis Christiaens, zou immers de rol van aanvoerder op zich nemen, om zo het familieduel te vervolledigen. Welke ploeg kon hij het veld op sturen?

De familie Christiaens woonde op de Dries nummer 19, op een boogscheut van het Scelaplein in Zele. Bij het aanvaarden van de uitdaging, was vader Louis reeds 57 jaar. Tien dagen voor de heenmatch zou hij zelfs een extra kaarsje mogen uitblazen. Zijn tien zonen waren op dat moment allen nog actief in competitieverband. Hij kon zich dus omringen met behoorlijk wat talent en ervaring. Het elftal beschikte met de eenentwintigjarige Albert over de doelwachter van Scela. Niettemin zou vader Louis de handschoenen zelf aantrekken. Albert mocht vooraan het mooie weer maken als midvoor, gesteund door de technisch vaardige Filemon (roepnaam den Braziliaan) en Hubert. Voor de aanvoer van bruikbare ballen rekende het gezin op Emiel en César, die de linker- en rechter ank voor hun rekening namen. De jonge Aloïs (roepnaam Wies) en Werner, respectievelijk zestien en dertien jaar oud, vervolledigden het centrum. De oudere broers bemanden de verdediging.

" Het team CHRISTIAENS tegen PIETERS-BROS

Matchen voorzien te Hamme en te Zele :

Onze lezers weten dat de originele uitdaging der elf Pieters-Bros uit Hamme aanvaard werd door het team Christiaens uit Zele.

Laatstgenoemde formatie zal omvatten :

1 .	Christiaens Louis (vader) geboren	1-11-1890
2 .	César	3-03-1914
3 .	Léon	13-03-1915
4 .	Hendrik	29-10-1919
5 .	Emiel	23-02-1921
6 .	Karel	4-07-1924
7 .	Filemon	31-12-1925
8 .	Albert	23-10-1927
9 .	Hubert	25-06-1930
10.	Aloïs	23-01-1932
11.	Werner	23-12-1934

Op 9 oktober 1948 verscheen deze spelerslijst van de familie Christiaens in Het Volk.

Toen dit nieuws de uitdager bereikte, werd de aanvankelijke vreugde om de aanvaarde uitdaging ook aangevuld met schrik en sloop er zelfs wat twijfel in de rangen. De familie Christiaens stond immers bekend om haar technisch vaardige spelers. Het gezin Pieters, met spelers tussen 12 en 34 jaar, telde enkele oudgedienden van lokale clubs, zoals Vigor Wuitens Hamme. Hoewel Léon op dat moment speler was van Sparta Waasmunster en ook Firmin wel beschikte over voldoende technisch vernuft, rekende het gezin op hun werkkijver en fysieke paraatheid om de slag thuis te halen. Bovendien konden zij vertrouwen op de goede zorgen langs de lijn van hun zusters, Maria en Aline. De twee overige broers zouden de rol van lijnrechter opnemen. Vader Pieters, jarenlang handelaar in breigoed en gewezen gemeenteraadslid te Hamme, kon de hechtheid en vastberadenheid waarmee zijn gezin het sportief tweeluik voorbereidde echter niet meer aanschouwen, hij overleed drie jaar eerder aan zenuwverlamming.

"PIETERS-BROS"	
een publieke uitdaging richten voor een match te Hamme aan evenveel tegenvoeters uit eenzelfde gezin.	
Jozef	geboren op 4-08-1914
Jules	9-03-1921
Paul	17-04-1922
Albert	3-08-1923
Frans	25-10-1924
Leopold	28-03-1926
Pierre	25-07-1927
Léon	1-12-1928
Lucien	16-08-1930
Firmin	17-02-1932
André	2-11-1936
Als linesmen fungeren :	
Raymond	20-10-1915
Marc	23-01-1939
Voor de verzorging zijn aangewezen :	
Maria	6-05-1917
Aline	30-12-1918
Belanghebbenden "Elf-broeders-formatie" gelieven te schrijven naar dagblad "Het Volk" sportredaktie Gent."	

Deze boodschap van het gezin Pieters verscheen op 26 september 1948 in Het Volk.

Met geloof in eigen kunnen zocht de uitdager naar een terrein om de bezoekers uit Zele te ontvangen. Aangezien de parochie Sint-Anna op dat moment nog niet over een voetbalterrein beschikte, richtte Jozef Pieters zich tot de clubsecretaris van Vigor Wuitens Hamme. Maar tot hun grote verbazing weigerde het clubbestuur hun vriendelijke aanvraag. De bondsreglementen lieten namelijk geen gebruik van faciliteiten toe door niet-aangesloten 'clubs'. Ook een tweede schrijven van Jozef werd negatief onthaald. Op de weigering verscheen een opmerkelijke reactie van John Langenus. Een Hammenaar van geboorte, maar hij kreeg vooral wereldfaam als scheidsrechter van de eerste nale op het wereldkampioenschap voetbal in 1930 in Uruguay.¹ Op 3 november 1948 schreef hij in de Gazet van Antwerpen:

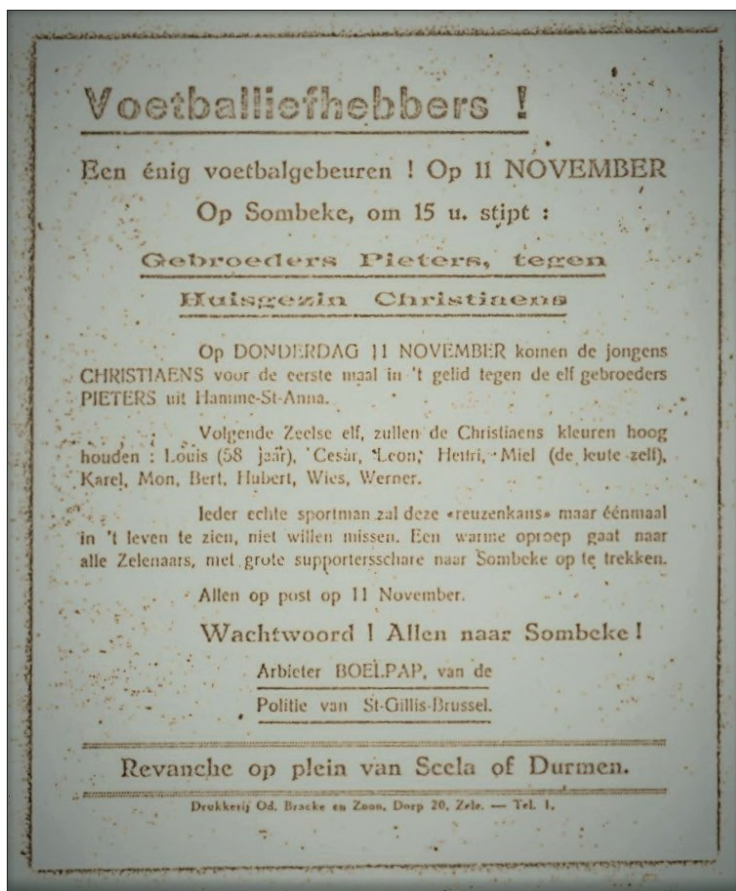
“Dezer dagen bestond de kans dat we een wedstrijd zouden krijgen die nu werkelijk eens een enig feit zou zijn. Te Hamme bestaat er een gezin met elf zonen, die alle elf wel geen goede voetballer zijn, maar die toch allen tegen een bal kunnen trappen. En vermits er te Zele een huisgezin bestaat met tien zonen, die ook allen tegen een bal kunnen trappen, zo kon een wedstrijd voor kroostrijke gezinnen worden gespeeld, waarbij de elf broeders uit Hamme spelen zouden tegen de tien broeders uit Zele, waarbij dan de vader, nog fris en lenig, als doelman het elftal zou vervolledigen. Maar onze bond heeft reglementen. De speelvelden van de aangesloten clubs mogen niet openstaan voor zulk een wedstrijd omdat al die jongens uit beide kroostrijke gezinnen niet bij de aangeslotenen zijn. De wondere match Hamme-Zele zal dus niet op een speelveld van de Bond kunnen doorgaan, tenzij een niet aangesloten club zijn veld wil afstaan. Als eigenaardigheid zou het in ieder geval kunnen tellen.”²

De familie Pieters liet zich niet uit het lood slaan, en zocht naar een naburig speelveld van een niet-aangesloten club. Op zeer korte tijd vonden ze in Sombeke een geschikt terrein voor het strijdtoneel. Bovendien werd scheidsrechter dhr. Boelpap (bijgenaamd de Mon) van het politiekorps Sint-Gillis-Brussel bereid gevonden de match te leiden. Hij stond bekend als zeer sportief en was een kennis van Paul Pieters.

De voorbereidingen naast het terrein verliepen vlot en op het veld kon er gestart worden met trainen. Om daarnaast ook wedstrijdritme te ervaren, werden er in de korte aanloop naar het dubbelduel tegen de bureu uit Zele twee oefenwedstrijden ingericht. In de eerste, gespeeld op het oefenterrein van Vigor Wuitens Hamme, klopte de familie Pieters met 3-1 het gemeentepersoneel van Hamme, dat nochtans naar verluidt de rangen stevig had versterkt. De tweede match ging door in Oostakker, tegen de vakschool van de Broeders van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes-Oostakker. De match eindigde, nadat het terrein in een modderpoel was herschapen door een stortbui, op 2-2. Het gezin Pieters keek vol vertrouwen uit naar het langverwachte duel in Sombeke.

De heenmatch

Als datum voor de strijd werd gekozen voor een vrije dag, Wapenstilstand. Zo-
doende vond op donderdag 11 november 1948 om 15u het eerste treffen plaats
tussen beide families. In de lokale pers werd volop reclame gemaakt. De Ze-
lenaar van 6 november 1948 spreekt over een 'unieke' match en lanceert een
warme oproep om met een grote supportersschare de familie Christiaens aan
te moedigen. Om dit kracht bij te zetten werden er strooibiljetten rondgedragen
van deur tot deur en aanplakbrieven verspreid. Op de matchdag zelf zorgde de
familie De Thaeij voor vervoer met de autocar richting Sombeke.

Deze strooibrief werd verspreid in Zele in de aanloop naar 11 november 1948.

Het treffen tussen beide families leefde duidelijk zeer sterk in Zele. Maar ook de Hammenaren lieten zich niet onbetuigd. In de Durmeklokken verscheen op 6 november, op dezelfde dag van de Zelenaar, een uitgebreid artikel. Er werd gewag gemaakt van een 'unicum' waarop de gemeente Hamme er mocht zijn. Ook hier moedigde de redactie de dorpsgenoten aan om massaal richting Sombeke te trekken op Wapenstilstand.

Om de laatste twijfelende voetballiefhebbers te overtuigen, verscheen één dag voor de heenwedstrijd zowel in Het Laatste Nieuws als in Het Volk nog een -nale aankondiging en oproep. De talloze berichten in lokale en regionale kranten bleven niet zonder gevolg. Volgens diverse bronnen zakten naar schatting tussen 1200 en 1500 toeschouwers op de dag van de match af naar Sombeke. Een aangename herfstzon zorgde voor ideaal voetbalweer.

De familie Christiaens arriveerde in groep met de autocar genaamd “De Gele Vogel” omstreeks 14u15. Naast de spelers, zette ook moeder des huizes Christiaens voet op het terrein van White Star Sombeke, samen met een aantal schoondochters, kleinkinderen en kinderwagens. Niet veel later kwam een grote kolonne auto’s toe. De Pieterszonen stapten vastberaden uit. Ook zij brachten een heel familiaal gevolg mee.

Het eerste uitsignaal naderde. De ploegen liepen onder luid applaus het veld op. De persfotograaf nam snel nog enkele ploegfoto’s, waarna de beide aanvoerders elkaar de hand schudden.³ Het ging er voor de match zeer fair aan toe tussen spelers en supporters van beide families, en dat zou ook zo blijven tijdens en na het treffen. In de negende minuut wijkt Albert, de midvoor van de Christiaens, uit naar links en treft raak met een overhoeks schot. De vroege score sterkte het vertrouwen van het gezin Christiaens. Verscheidene doelkanalen werden opgezet langs de linkerkant, maar tot scoren kwam het niet. Mede door het optreden van hun krachtige backs, konden de Christiaens de eerste helft uitvoetballen zonder verder in de problemen te komen. Vader Louis had nog geen al te zwaar werk moeten opknappen.

Het spelbeeld veranderde echter na de pauze. De Pieters drongen meer hun eigen spel op. De technisch vaardige Firmin speelde centraal op het middenveld een puike partij en stuwde zijn broers vooruit. Aan de andere kant diende vader Louis zich enkele malen te onderscheiden. Zijn stunt- en vliegwerk leverde veel animo op bij de aanwezige supporters. Maar rond het uur moest hij toch zijn meerdere erkennen in Léon Pieters, die zich dribbelvaardig door het hart van de verdediging slalomde. Louis kon het leer nog aanraken, maar moest zich toch gewonnen geven. De bordjes hingen weer in evenwicht. Het gezin Christiaens ging nog op zoek naar een winnende treffer, maar doelwachter Albert Pieters was niet meer te vermurwen. De heenmatch eindigde zo op een 1-1 gelijkspel. De terugmatch op het Scelaplein zal moeten uitwijzen wie de sterkste is. In het clublokaal van White Star kroop men samen rond de kachel en werd, met voldoende druppels, het plan voor de revanche duchtig besproken. De terugreis met autocar verliep onder luid gezang.

De terugmatch

De revanchematch stond al tien dagen later gepland, op zondag 21 november om 15u. Ditmaal zou het een thuiswedstrijd voor de familie Christiaens wor-

den. Zij woonden bovendien maar op enkele meters van het Scelaplein, in een klein arbeidershuis op Zele-Dries. Bijgevolg konden zij in groep afzakken voor het weerzien met hun rivalen. Opnieuw werden strooibiljetten en aanplakbrieven verspreid in de buurt om mensen warm te maken voor het vervolg van het sportief tweeluik. Ook de kranten droegen weer hun steentje bij. Het aangename schouwspel van tien dagen eerder, leverde de revanchematch zelfs nog meer persaandacht op. Speciaal voor deze gelegenheid schonk de krant Het Volk een beker aan de winnaar. Bij een gelijke eindstand zouden verlengingen worden gespeeld.

Voetballiefhebbers een buitenkansje !
met de
„revanche,, Christiaens-Pieters
OP HET SCELAPLEIN.

HET EFTAL DER CHRISTIAENS BOYS
Staande v. links n. rechts: Wies, Leon, Vader Louis, Karel, Henk, Philemon.
Knielend v. links n. rechts: César, Hubert, Bert, Werner en Miel.

Op Zondag 21 Novemb.
heeft om 15 ure de herkansing plaats tussen de twee sympathieke elftallen - kroostrijke gezinnen : CHRISTIAENS en PIETERS van Hamme St-Anna.

Wie zal het halen, in deze spannende en harde betwiste partij om het meesterschap, met als inzet

Beker „Het Volk,,

We hopen weer op puike prestaties van beide elftallen.

Zal Papa Louis, zijn «laam» van «lenige» portier in ere houden?

Zullen «zijn» jongens alles in de weegschaal werpen om de zege te forceren ?

Of komen de Pieters-boys naar Scela, met de wil, na hun moedige partij op Sombeke, de overwinning al te dwingen ?

Zeker wordt het een boeiende voetbalmatch en lachpartijen op 't programma.

Bij gelijke stand : **extra-times !**

Er wordt met «**nieuwe**» bal gestart. Lotjes worden hiervoor op 't plein aangeboden.

DE PIETERS-BROS-JONGENS
van Hamme-St-Anna. — Flink elftal en sympathieke kerels !

Arbieter Boelpap van Politie St-Gillis-Brussel.
Spijts België-Holland zal het VOLLE BAK worden in de Elststraat.

Wachtwoord : Allen naar de match van de dag ! Inkom vrij.

Drukkerij: O. Bracke en Zoon Dierpplaats 20, Zele. — Tel. 1.

De afche van de terugmatch op het Scelaplein

Beide ploegen verschenen ongeschonden aan de aftrap en konden elkaar bekampen met een nieuw geschonken bal. De gebroeders Pieters beloofden een aangepaste tactiek om het technisch overwicht van hun tegenstanders te neutraliseren. Voor de match zelf werd geen toegangsgeld gevraagd. Wel zou er rond worden gegaan met lotjes en pronostieken. Al die mooie vooruitzichten en de toegenomen persaandacht zorgden ervoor dat een grote stroom aan supporters de weg naar het Scelaplein vond.⁴ Diverse lokale en regionale kranten spraken achteraf over ruim 3 000 toeschouwers. De vele wagens en auto's voor de ingang verraadden dat ook een massa Hammenaars de verplaatsing had gemaakt.

Het valt niet te verwonderen dat de familie Christiaens al eerste aanwezig was op het terrein. Vader Louis arriveerde onder luid gejoel en applaus. Bij de tegenpartij was het nog even bang afwachten. Het eerste uitsignaal naderde, maar de oudste broer, Jozef, en scheidsrechter Boelpap, waren nog niet aangekomen vanuit Brussel. Dit leverde de nodige nervositeit op, zowel bij de jongere broers als bij de familie Christiaens. Uiteindelijk kwamen zij net op tijd toe en kon met volle concentratie naar de match worden toegewerkt.

Aanvoerders Louis en Jozef staan tegenover elkaar. Scheidsrechter Boelpap werpt de munt op, geaankeerd door twee netjes uitgedoste lijnrechters.

Van bij de aftrap gingen beide supportersfronten hevig en onophoudelijk tekeer. De Christiaens-verdediging stond pal, en gaf zo vader Louis de kans om geregeld eens van zijn 'exporken' te drinken.⁵ Dit leverde de nodige hilariteit op en wakkerde het enthousiasme van de toeschouwers alleen maar meer aan. In de achttiende minuut kon midvoor Albert een eerste doelpunt verzilveren, na mistasten van de doelman. De euforie van het gezin Christiaens bleek van korte duur. Drie minuten later bracht Firmin, met een hoog en hard schot de gebroeders Pieters langs. Het moet gezegd dat vader Louis nog uitpakte met een acrobatische redding, maar de bal bleek, tot zijn grote verbazing, de doellijn toch te hebben overschreden. Maar het was opnieuw Albert die zijn gezin op voorsprong schoot, na een mooi dribbelnummer. De Christiaens gingen met een kleine marge de rust in.

Vader Louis brengt de bal terug in het spel met een uittrap.

De bezoekers kwamen verbeten uit de kleedkamer. De tweede helft was amper vier minuten ver, toen zij opnieuw de bordjes in evenwicht wisten te hangen. Na een puike combinatie van Paul en Pierre stond het 2-2. De hoop op verlengingen wakkerde ook de euforie bij de supporters nogmaals aan. Christiaens midvoor Albert ontnam hen echter snel alle illusies. Na mooi samenspel kon hij, met een derde treffer van de namiddag, zijn gezin de overwinning bezorgen. Vader Louis danste in zijn goal van vreugde. Er stond hem echter nog een ware belegering te wachten, maar zijn oudste zonen hielden stand in de verdediging. Het laatste uitsignaal bracht verlossing. Fons Thienpondt van dagblad Het Volk overhandigde de trofee aan aanvoerder Louis. Onder luid applaus droegen zijn tien zonen hem van het veld. Het beloofde nog een stevige avond te

worden op het Scelaplein. Gelukkig voor de familie Christiaens bevond hun huis zich op slechts enkele meters van het feestgedruis.

Louis Christiaens: vader, doelman en aanvoerder van zijn team.

Dat in de hele regio de wedstrijd zeer sterk leefde, bleek uit de berichtgeving in de kranten van de dag nadien. Het Volk, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws pakten namelijk elk uit met een verslag van de match. De eerstgenoemde krant, die de beker had geschonken, spendeerde er twee dagen later nog meer ruimte in de krant aan. Het artikel maakte, zij het met gevoel voor lichte overdrijving, gewag van “de match der 20ste eeuw”.

De familie Pieters bleef niet bij de pakken zitten. De zoons zetten hun familievoetbalploeg verder en noemden zich de ‘Pieters-Bros’. Er zouden nog matches tegen andere kroostrijke families volgen. Zelfs over de landsgrenzen heen, met de familie Klep uit Nederland, werd een gelijkgestemd gezin uitgedaagd en bereid gevonden. De volgende generatie Pieters kreeg ook de zin te pakken en werd geregeld opgetrommeld om matches tegen andere families te spelen. In

de jaren tachtig volgde zo een “revanchematch” tegen nakomelingen van de Christiaens. Op deze manier hebben zij de traditie van hun vaders nieuw leven ingeblazen.

Een woord van dank

Zoals reeds aangehaald kwam dit relaas tot stand met behulp van beide families. Zij hielden de voorbije zeventig jaar allerhande zaken nauwkeurig bij, omwille van de waarde die zij eraan toekenden. Zonder dit familiaal erfgoed zou een reconstructie van de gebeurtenissen niet mogelijk zijn geweest.

In de familie Christiaens bedank ik in het bijzonder Peter, Odette en Nicole. Zij verstrekten, als kleinkinderen van Louis en kinderen van Emiel, originele foto's, krantenknipsels en verhalen. Peter volgde als jonge knaap beide wedstrijden langs de zijlijn mee en deelde met enthousiasme zijn herinneringen. Bij het gezin Pieters wens ik mijn oprechte dank uit te spreken aan Geert.⁶ Hun familiechroniek, boordevol krantenartikels, foto's en eigen commentaren, bleek van onschatbare waarde.

Door het samenbrengen van elkaanders erfgoed konden de gebeurtenissen zo nauwkeurig mogelijk worden gereconstrueerd. Beide wedstrijden vonden plaats in zeer sportieve omstandigheden, met veel plezier op en naast het veld. In geen enkel krantenartikel werd gerept over problemen of vechtpartijen tussen de families of hun supporters. Ook in het heden, bij de volgende generaties, kwam geen slecht woord aan de oppervlakte over de tegenpartij. Beide families koesteren nog steeds mooie herinneringen aan dit uitzonderlijk treffen van meer dan zeventig jaar geleden.

Eindnoten

¹ De finale tussen het thuisland en Argentinië ging door op 30 juli 1930 in het Estadio Centenario te Montevideo. Uruguay won het treffen met 4-2. Ook op het Wereldkampioenschap van 1934 in Italië en vier jaar later in Frankrijk sloot Langenus nog enkele wedstrijden. Tussendoor was hij ook actief als sportjournalist.

² Verschenen in de *Gazet van Antwerpen* op 3 november 1948. De reactie van John Langenus kaderde in een artikel over familievoetbal, naar aanleiding van de gebroeders Sinibaldi in de Franse sportpers.

³ Eén van deze foto's genomen door de pers werd op 12 november 1948 gestuurd naar koning Leopold III, die toen nog in ballingschap verbleef te Pregny in Zwitserland. In deze brief wordt ook kort melding gemaakt van het kroostrijke gezin Christiaens uit Zele. Met deze attentie wou de familie Pieters de koning bedanken, die exact twaalf jaar eerder het huisgezin bezocht, om het veertiende kind, de pasgeboren André, te komen groeten. De koning was op dat moment in het dorp omwille van een dijkbreuk.

Zie ook: M. Van Uytfanghe, *Nog wat sprokkelers over de Durme*, HOK Zele, jaarboek 49 (2018), pag. 160-161.

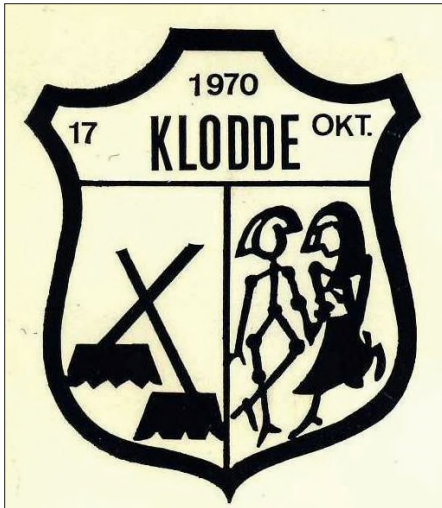
⁴ Op diezelfde dag speelde België een vriendschappelijke interland tegen Nederland in Antwerpen. De match, die eindigde op 1-1, eiste vanzelfsprekend ook veel aandacht in de pers op.

⁵ Een 'exporken' was een lichter bier dan de gebruikelijke Belgische pils van toen. Het bevatte minder hoppe, waardoor het ook minder met accijnzen werd belast. Het was meer geënt op de buitenlandse biersmaak en daardoor geschikt voor export.

⁶ Dank aan Karel De Wilde voor het contacteren van Geert Pieters.

H.S.K. MOEDER KLODDE ZELE 50 JAAR 17 OKTOBER 1970 – 17 OKTOBER 2020

FRANK ARBYN

Hoogstudentenklub (H.S.K.) Moeder Klodde verwijst naar de bijnaam die de Zelenaars dragen, de Kloddezakken. Moeder staat voor de geborgenheid die de studenten ervaren bij deze studentenclub. Het is 'Hoogstudentenklub' omdat initieel vooral universiteitsstudenten lid waren. De club is of cieel gesticht op zaterdag 17 oktober 1970.

Het linkerdeel van het embleem verwijst naar het gemeenteschild van Zele met zijn twee boekhamers. Het rechterdeel verwijst naar een der activiteiten van de club, namelijk het organiseren en bezoeken van TD's ofte thé dansants. Dit was meteen ook het middel om geld in de kas te krijgen. De vlag verwijst naar hetzelfde maar geeft ook de Klodde-kleuren weer, namelijk geel en groen.

Clublied: Piet Engelbeen. Schildontwerp: Remi Van Bogaert.

Even duiden: studentenclub Moeder Klodde

Dit verslag over 50 jaar Moeder Klodde bestaat uit nieuw geschreven artikels, artikels gebaseerd op oude teksten en gekopieerde artikels uit de oude verslagboeken. Voor de nieuw geschreven artikels hebben we geprobeerd correct Nederlands te gebruiken.

De hier gepubliceerde artikels die gebaseerd zijn op oude verslagen, zijn in principe niet aangepast qua structuur, taalfouten, enz. In die tijd werd er nog

gebruik gemaakt van de 'progressieve spelling', alles was wat vrijer. Een voorbeeld hiervan is de 'K' van 'Klub' i.p.v. Club in 'Hoog Studenten Klub'. Ondertussen is onze spelling ook nog gewijzigd.

Desalniettemin zijn de artikels soms licht aangepast opdat de lezer, die geen Klodde-lid is geweest, dit ook zou begrijpen. Hier en daar is er een kleine verduidelijking aan toegevoegd (bijv. bij anekdotes die anders niet of moeilijk kunnen verstaan worden door buitenstaanders).

Deze bijdrage aan het jaarboek van HOK Zele behandelt hoofdzakelijk de geschiedenis van Hoog Studenten Klub Moeder Klodde. We maken korte zijsprongetjes naar wat we eventueel weten over het Zeelse studentenleven, ook buiten H.S.K. Moeder Klodde. Maar wat is nu eigenlijk een studentenclub, welk soort club is Moeder Klodde, waarvoor staat ze en wat is haar bestaansrecht?

Moeder Klodde was de regionale studentenclub van de gemeente Zele en omstreken, die zich sterk onderscheidde van het gros van de andere studentenverenigingen. De andere zijn meestal beperkt tot één faculteit of toch zeker tot één universiteit of hogeschool en hadden hun activiteiten vooral in hun studentenstad (Gent, Leuven of Brussel). Ook typisch voor Moeder Klodde is dat zij een gemengde club was. We hadden 'porren'!

Moeder Klodde richt zich tot al haar kinderen. Bij ons vind je studenten uit Gent, Brussel, Leuven, Antwerpen en uit alle mogelijke studierichtingen, hogescholen of universiteiten. Het enige gemeenschappelijke punt is dat onze leden in Zele of omgeving wonen. Op die manier krijg je een bonte verzameling van studenten die zowat alle facetten van het studentenleven belicht.

Ooit werd het doel van H.S.K. Moeder Klodde als volgt omschreven:

Moeder Klodde is in het leven geroepen om door leute, plezier en zotdoenerij, aangename afwisseling te brengen in het saaie, eentonige leven van de blokkende student. Om de eenzame, verloren student aan de grote unief in contact te brengen met andere studenten in een ambiancieuse sfeer, en om hem de kans te geven met andere studenten over zijn problemen te praten, ervaringen uit te wisselen. Hierdoor wordt hem de kans geboden moeilijkheden op te lossen die hij individueel niet aankan, en zal tevens de kans op slagen worden verhoogd.

Niet alle tradities die vermeld worden, waren gebruikelijk over de volledige periode van 50 jaar. We zijn ervan overtuigd dat niet alles wat hier vermeld staat volledig zal begrepen of gesmaakt worden door niet-oud-leden van Moeder Klodde, maar het geeft wel weer wat H.S.K. Moeder Klodde was en wat ons Moeder betekende voor Zele en het studentenras.

Hoe het begon

Het broeide, het gloeide, het groeide; hieruit sproot de spruit 'MOEDER KLODDE'.

Een natte, doch wulpse zaterdagavond te Hekelgem in augustus 1970; toch was er verveling waar te nemen, of beter: het was eerder een heimwee naar iets dat we nog niet kenden doch dat we aanvoelden alsof 'het' werkelijkheid was.

Een gedachte, een idee... en bij de toenmalige vrienden klaarden de gezichten op als een zomerse zon. Een studentenclub in Zele: dat was DE oplossing. Remi Van Bogaert, Peter Van Acker, Paul Van der Straeten, Luc Troch en Norbert De Kimpe begonnen te werken, verzamelden nuttige gegevens en wenken.

Zo hoorden we dat er reeds een studentenclub bestond of beter: bestaan had, want in '68 was ze praktisch opgedoekt, ze had geen armslag genoeg gekregen. Enkele oud-leden van '*Mater Zelensis*', die gepolst waren voor de oprichting van een nieuwe club, staken op hun beurt ook de koppen samen en wilden het opnieuw proberen.

De twee ploegen fuseerden (later werd dit voorbeeld gevolgd door de voetbalploegen Scela en Sportkring) en er werd een eerste maal vergaderd op 9 oktober 1970. De problemen werden besproken; onder welke naam gaan we onze 'voedstermoeder' van wal laten steken...

Zo konden we de eerste uitnodiging op punt stellen (of beter: op stencil zetten) en versturen naar al wie we kenden als student. Dit was het exemplaar:

Wij
melden U met grote vreugde de
(weder)geboorte van ons aller
MOEDER KLODDE

Zij zal boven de doopvont worden
gehouden op
zaterdag 17 oktober, om 20.00 stipt;
in het lokale godshuis "het postje"

ALLE studenten en studentinnes
worden op deze plechtigheid
uitgenodigd en verwacht.

P.S. een student is arm
hij stuurt zijn kat niet!

Die dag was een hoogdag in het studentenleven te Zele. Het was het begin van wat later een formidabele onderneming zou blijken.

Een citaat uit het archief: de eerste speech van de eerste praeses van H.S.K. Moeder Klodde

“Dierbare Massa hier aanwezig, de afwezigen hebben natuurlijk weer ongelijk. Er zijn ogenblikken in het studentenleven en vanzelfsprekend ook in het studentinnekesbestaan dat we plotseling uit onze gewone alledaagse kringloop wakker worden geschud en oog in oog komen te staan met de koude, harde werkelijkheid, een werkelijkheid waarvan wij ons nauwelijks bewust waren of door onverschilligheid onderschat hadden.

Het valt niet te ontkennen dat zonder illusies, zonder luchtkastelen, het aardse leven, het studentikoze leven in het bijzonder, leeg en zonder kleur zou zijn en men aan de werkelijke reden van het bestaan zou gaan twijfelen.

Beste vrienden, zo mag ik jullie wel noemen, jullie zijn m'n vrienden of zullen het worden; ik stel jullie de vraag: wat gebeurt er of wat is er te bespeuren op Zele qua studentikoziteit? Wat! Zegt ge niets? Juist ja, er is hier niets, het is een grote zero en dat willen we veranderen, dat moet veranderen, dat zullen we veranderen. Daarom zeg ik jullie: Het komt er alleen op aan zich in het volle besef van zijn 'eigen nikswaarde' te ontdoen van alle persoonlijke pretentiegevoelens en zich te realiseren dat men niet alleen op de wereld loopt en er zijn bestaan onverbreekbaar verbonden is aan het bestaan van andere studenten, hoe ver of hoe dicht die dan ook tot ons mogen staan of liggen.

Als een der eersten wil ik de stap zetten en dit is geen waaghalzerij, doch een rotsvaste overtuiging. Het studentenleven is een mooie tijd, student-zijn leert men niet, dat is men of men is het niet!

En daarom, commilitones, commilitoneskes, schachten en schachtinnekes, heb ik mij, met name Remi Van Bogaert, kandidaat-praeses gesteld. Er moet een leiding zijn, akkoord, doch er moet ook een totale inzet en samenwerking ontstaan onder ons allen, naar de leuze: eendracht maakt macht! Ze zullen van ons horen op Zele, nog veel horen en liefst in een goede uiting van studentikoziteit. Laat ons als besluit een lied aanheffen, een liedje dat we allen kennen, doch de tekst is enigszins gewijzigd.

Leve onze studenten en ze mogen er wezen,
Leve onze studenten en ze mogen er zijn.
Leve Moeder Klodde en ze mag er wezen,
Leve Moeder Klodde en ze mag er zijn.
Zonder Moeder Klodde kunnen wij niet leven,
Zonder Moeder Klodde kunnen wij niet zijn.
Hip, Hip, Hip, Hoera (3X)
Dixi (ik heb gezegd).”

Remi Van Bogaert

De voorgangers van H.S.K. Moeder Klodde

In de periode rond de eerste Wereldoorlog was er in Zele reeds een zekere studentenactiviteit met als stuwende kracht Edmond Rubbens. Tijdens zijn studies was hij actief in de Vlaamsgezinde katholieke studentenbeweging. Hij was voorzitter van de studentenbond in Zele en secretaris en voorzitter van de Oost-Vlaamse Gouwbond van het *Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond*.

De doelstelling van de katholieke Vlaamse studentenbeweging steunde op een vruchtbare spanning tussen vorming en actie. Dat specifieke kenmerk vloeide voort uit haar functie in de V.B. Ze stelde zich namelijk ten doel de jeugdigen te vormen 'voor later', maar hen tegelijk ook nu al te richten op een actieve

inzet in de Vlaamse strijd. Of anders geformuleerd, ze wilde de (3) jeugdbevingsdimensie (permanent groepsleven gericht op vorming) combineren met de dimensie van een studentenbeweging (een voorhoederol in een bredere sociale beweging). Met die karakteristieken kreeg de katholieke Vlaamse studentenbeweging, waarvan verenigingen met verschillende benamingen elkaar opvolgden als organisatorische spil, in de geschiedenis van de Vlaamse Beweging een eigen identiteit.

Verder werd er steeds verteld in Zele dat in de periode rond WO II de Gentse studenten afzakten tot in Zele om te komen feesten. Er was toen nog een tramverbinding tussen Zele en Gent. De Gentsesteeweg te Zele was toen blijkbaar ook bekend als 'De Warme Landen', waar zich vele cafétjes bevonden met bevallige caféhoudsters. De Gentse studenten bleven niet alleen hangen in de Warme Landen, maar zakten ook af tot in het centrum van Zele, meer bepaald tot in den Olympia ofte den Biekorf met zijn drie bijtjes.

**STUDENTENLEVEN BLOEIT OP
TE ZELE**

Zopas vernemen we de oprichting van een hoogstudentenclub te Zele, die boven de doopvont werd gehouden op 17 oktober en die « Klodde » gekerstend werd.

Dat er vaart in steekt is nu reeds bewezen (vraag dat maar aan « Calkine » van Kalken en « Scaldis » van Dendermonde). Voor twee jaar werd, wegens gebrek aan leden, de hoogstudentenclub « Mater Zelensis » opgedoekt. Wat zien we nu : twee jaar later, bij de oprichting van Moeder « Klodde » hebben we niet minder dan 50 leden !

En dat in het bestuur alles al in kannen en kruiken is, laat zich zien in de samenstelling van het praesidium :

Praeses : Remi Van Bogaert (2e jaar apoteker R.U.G.);

Vice-praeses : Eugeen De Kimpe (3e jaar landbouwingenieur R.U.G.);

Bureau, secretaris - penningmeester : juffr. Marijke De Vriendt (2e jaar medisch secret. Wetteren);

Public relation : Norbert De Kimpe (5e jaar ir. voor de scheikunde en de landbouw-industrieën R.U.G.);

Cantor : Piet Engelbeen (3e jaar apoteker R.U.G.);

Schachtenemmer : Joost Van Poeck (3e j. kinesith. Gent);

Zedenmeester : Martin Rupus (3e jaar scheikund. ass. Gent);

Sportmonitor : Peter Van Acker (2e jaar landbouwingenieur R.U.G.).

Voor de toekomst is ook reeds gezorgd : vooreerst een voetbalwedstrijd op de Broedersschol, dit op zondag 7 november, om 14,30 uur.

En voor de andere ontspanning zal gezorgd worden op zaterdag 21 november met een eerste groots dansfeest in de zaal « Het Anker », te Zele, met disko-bar « Apollo 11 », uit Bertlare.

Ooit is er dan nog een studentenclub 'Klodde' actief geweest (geen details bekend), opgevolgd door Studentenclub 'Mater Zelensis'. Die club heeft er het bijltje bij neergelegd eind jaren zestig (1968 wegens gebrek aan leden). Het is de heersende heimwee naar een lokale studentenclub die in 1970 enkele studenten ertoe gedreven heeft om H.S.K. Moeder Klodde op te richten.

Een van de pro-senioren van Mater Zelensis is Etienne Waterschoot (senior in 1967-1968), hij was aanwezig op het 5de lustrum van Moeder Klodde en hield bij die gelegenheid de hierna weergegeven speech:

Io Vivat

“Dat de studenten zich minder bezighouden met lezen dan met vechten; minder met boeken dan met dolken; minder met ganzenveren dan met degens. Ze leggen zich niet zozeer toe op de geleerde conversatie, dan wel op bloedige kampen. In plaats van de vlijtige arbeid, verkiezen ze onophoudelijke braspertijen. Men vindt ze minder in studeerkamers en bibliotheken, dan in herbergen en huizen van lichte zeden.”

Zo beschreef, anno 1631, ene LOTTICHIUS, onmiskenbaar een stuk chagrijn met punthoofd, de “gevaren” die, volgens hem, het universitaire leven van zijn tijd bedreigden. Van deze weinig fraaie – alhoewel! – maar tot de verbeelding sprekende momentopname, blijft in onze zogenaamd moderne tijden nog maar bitter weinig over.

Hoewel de predicaten ‘iere uiter’, ‘klaploper’, of wat al méér, hem of haar allicht tot in der eeuwigheid amen, zullen blijven achtervolgen, is de hedendaagse modale student - helaas - nog slechts een nauw aftreksel van de roemruchte generaties die hem op het steile, glibberige pad naar de hoogste wetenschap zijn voorafgegaan.

Kan moeilijk anders in een prestatiegerichte maatschappij waarin, via allerlei hightech hoogstandjes, de hoofden worden volgepropt met massa's nauwelijks te verteren 'kennis'. Universiteiten, hogescholen, ze wezen HOKT of HOLT, ze verworden meer en meer tot kweekscholen met als enig doel: het aevenen van uniforme, kleurloze exemplaren, onderling uitwisselbaar, op rendement gespitst. Triest!

Nee hoor, voor mij hoeft het allemaal niet meer. Geef mij maar mijn generatie, de 'Sturmers' van '68, de kleppers die jarenlang de goegemeente de stuipen op het lijf joegen. Noem me rustig een ouwe sentimentele dwaas, zo eentje die is blijven hangen aan de tijd: het maakt me geen ene moer uit!

Ach, we zijn er uiteindelijk ook ingetuind. Hebben we ondertussen niet allemaal een baan - al dan niet om van te balen? - een hypotheek, een onrustbarend

cholesterolgehalte, een verhoogde kans op een hartinfarct, een stel koters die ons het bloed vanonder de nagels pesten? Eén aspect van het studentenleven blijkt nochtans op een of andere manier de stormen der tijden moeiteloos te weerstaan: de zogenaamde studentenclubs.

Ook Zele kan, zij het met horten en stoten, bogen op een lange, bewogen traditie ter zake. Klodde, Mater Zelensis, Moeder Klodde, een paar generaties onderhand. De voorlopig laatste (?) loot aan deze bloeiende boom vierde onlangs zijn 25-jarig bestaan. Studentikoos, zoals het hoort: met een ludieke etstocht, een serieuze cantus, een galabal, een feestmaal, een bezoek aan een plaatselijke tempel der wijsheid, waar het pittige vocht de geesten ongetwijfeld zal hebben aangescherpt.

Ook op het gemeentehuis zijn ze even langs gekomen, zij het in twee ploegen en met een uurtje tussenpoos. Een academische zitting, maar dan van een ongebruikelijke soort. Met drankjes voor de toespraak, met nog meer drankjes, "schoon" gezang en straffe klap erna. Heel plezant met veel nostalgie. Het feestgedruis is verstomd, de koppen weer geredelijk helder. Zoetjes aan verglijden de dagen. Billen knepen dicht, het spook der ultieme beproeving doemt langzaam op: de examens, geen ontkomen aan. *Omnes ad sedes et tabulas; quae voluptas est studente!* Succes ermee, in juni... of september."

De Structuur van H.S.K. Moeder Klodde

Het bestuur van Moeder Klodde, zoals bij alle andere Vlaamse studentenclubs was het presidium. Dit presidium bestond in hiërarchische volgorde uit:

- de voorzitter, ook praeses of senior en tijdens clubavonden (cantussen ed.) aangesproken als senior
- de vicevoorzitter, ook vice-praeses
- de secretaris, ook abactis
- de penningmeester, ook quaestor of schatbewaarder genoemd

De schachtentemmer behoort in de strikte zin niet tot het presidium. Bij Moeder Klodde maakte hij wel deel uit van het bestuur. Hij is de verantwoordelijke voor de schachten (kandidaat-leden) tijdens hun eerste jaar bij de club. De schachtentemmer gedraagt zich als tussenpersoon (zeker op een cantus) tussen de senior en de schachten. Hij zal hen helpen een volleerd lid te worden van de studentenclub. Zo is het zijn taak hun de doopbelofte voor te lezen tijdens de doop. Dit gebeurt volgens de verenigingsrituelen beschreven op de *blauwe bladzijden* van de clubcodex. Na de doop overhandigt hij de schachten een clublintje, dat ze evenwel over de linkerschouder dienen te dragen. Vanaf dan zijn ze of cieel lid van de club.

Andere functies horen in de strikte zin historisch niet tot het presidium. Echter, bij Moeder Klodde waren de zedenmeester, feestpraeses, cantor en sportprae-

ses ook lid van het presidium. Oud-voorzitters worden aangeduid als pro-senior.

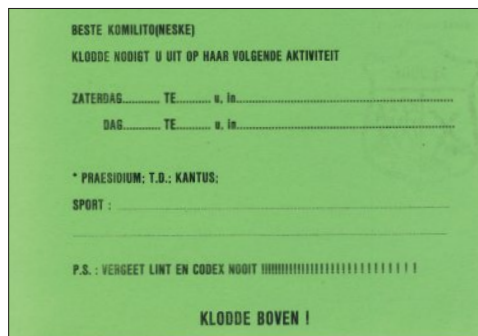
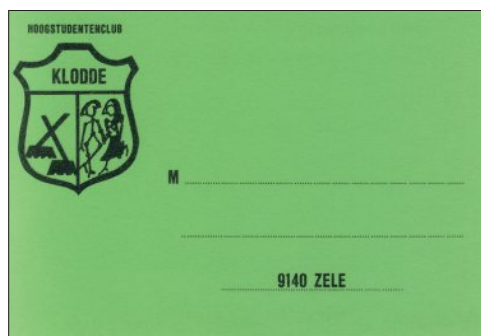
Communicatie gedurende 50 jaar Moeder Klodde

Gedurende de 50 jaar dat H.S.K. Moeder Klodde regeerde in Zele was communicatie tussen het presidium en de commilito's, tussen de commilito's onderling en tussen Moeder Klodde en de buitenwereld heel belangrijk.

We hadden in de jaren 70 nog geen mobiele telefoon of gsm en zeker geen sociale media. Laat staan dat er al iemand beschikte over een pc of laptop. Alles gebeurde nog via de mondelinge tamtam, papier, postkaarten, afspraken en de lokale pers.

Meestal werd er tijdens een bijeenkomst meegedeeld wat er in de directe toekomst (volgende week) te gebeuren stond. Ook mondelinge communicatie tussen de studenten die op kot zaten in Gent en zij die dagelijks pendelden van Zele naar Gent.

Een andere belangrijk middel was afspreken op quasi vaste momenten op quasi vaste locaties. Dit was bijvoorbeeld vrijdagavond om 21 uur in De Lantaarn. Hier werden afspraken gemaakt voor de rest van het weekend, voor zover de agenda nog niet vastgelegd was middels onze maandelijkse activiteitenkalender en bevestigd of overruled was door onze postkaarten, manueel ingevuld door – meestal – de secretaris en verstuurd met de post (als er genoeg geld in kas was voor postzegels) of met de ets rondgedeeld. Dit ronddelen was meestal het werk van schachten of commilito's die niet op kot zaten natuurlijk.

Niet-ingevulde postkaart (voor- en achterkant). Alles was reeds zo veel mogelijk voorgedrukt om zo weinig mogelijk te moeten schrijven (tijdrovend en deden we niet graag). Let ook nog op de oude postcode van Zele. De lezer kan hier ook duidelijk zien wat onze meest courante activiteiten waren (reeds voorgedrukt).

Aan onze maandelijkse activiteitenkalender was meer werk natuurlijk en die werd daarom ook al eens vergeten. Dit was dan weer een werkje dat liefst gedaan werd door een commilito die wel op kot zat op momenten dat hij daar alleen zat, het studeren een beetje moe, eenzaam en verlaten. Dit was het moment dat de stencil nog gebruikt werd als je iemand kende die beschikte over een stencilmachine. Dus je contacten met de jeugdbeweging waren ook nog belangrijk om deze machine te kunnen gebruiken. Indien je niet beschikte over deze – toen nog moderne – apparatuur had je geen keuze meer (fotokopies konden alleen als er voldoende geld in kas was) dan te werken met de vervelende ‘kalkpapiertjes’ of beter ‘pellulekes’. Je moest dan wel heel goed kunnen typen want correcties uitvoeren was geen sinecure en tijdrovend. Dat gedoe met het ‘potje wit’ was niet alles. Alle correcties moesten apart op elk papiertje gebeuren en genoeg wachten tot alles goed droog was of uw kalkpapiertje was ook nog naar de vaantjes, en de kwaliteit ervan was meestal al niet erg groot wegens te veel gebruikt, om geld te sparen. Je kon natuurlijk ook een lief zoeken die goed kon typen.

De lokale pers... werd gebruikt om onze thé dansants aan te kondigen en om verslagen van activiteiten te publiceren, zodat ook in de goegemeente bekend was wat ons aller Moeder Klodde zoal uitspookte. De advertenties voor onze TD's waren betalend en dit zorgde ervoor dat we gemakkelijker artikels konden gepubliceerd krijgen natuurlijk (of denk ik toch).

Maar ook dit was niet simpel want je moest eerst een slachtoffer vinden om een degelijke tekst te produceren die iedereen kon begrijpen, ook de niet-Klodders. Deze tekst moest dan nog, zonder te veel fouten, uitgetypt worden en op tijd geleverd bij de redactie. Onze meest gebruikte publicaties waren de Gazet van Zele, het Reclameblad en De Voorpost.

Zoals reeds vermeld was het de gewoonte om - als er geen goede afspraken waren gemaakt, hetgeen ook regelmatig gebeurde - op vaste tijdstippen aanwezig te zijn op vaste locaties (meestal een café natuurlijk). Iedereen kwam daar dan ongeveer gelijk toe, waarna kon afgesproken worden wat we gingen doen. Deze info werd ook steeds doorgegeven aan de cafébaas of -bazin, die dit dan minutieus doorgaf aan laatkomers die dan konden volgen of niet. Dit gebeurde zo in alle tussenpunten, waardoor we mekaar meestal op het einde van de avond hadden gevonden.

Als je dan bedenkt hoe snel en eenvoudig het nu kan.

Wat waren nu de gangbare activiteiten van Moeder Klodde?

Tijdens een goed werkingsjaar van Moeder Klodde waren er wel elk weekend, buiten de grote vakantie en de blokperiode, activiteiten gepland. Die activiteiten waren o.a.:

- Cantussen
- Rollingen; op regelmatige tijdstippen hield Moeder Klodde een rolling. Dit hield in dat we in groep enkele cafés bezochten, daar enkele liederen brulden en enkele pinten dronken en ons nog dikwijls lieten trakteren door de toen nog massaal aanwezige klanten. We hielden steeds een rolling na een cantus, ook een kermisrolling en een nieuwjaarring. Bij een kermisrolling deden we zowel de kermisattracties als leden herbergiers aan.
- Uitstappen naar o.a. toneelvoorstellingen van Rhetorika, TD's van andere clubs in de buurt, een concert, enz.
- Sportieve activiteiten zoals bowling, bolschieten (op den Heikant), schaatsen en niet te vergeten onze minivoetbalploeg.
- Schachtendoop bij het begin van het jaar en ontgroening op het einde.
- Elk jaar hadden wij ook een Sint-Ceciliafeest, want een van onze hoofdactiviteiten was zingen.
- Deelname aan activiteiten van andere clubs in de buurt, zoals de wielervedstrijd 'De Vierzustersteden' in Dendermonde.
- Verder waren we ook lid van de Zeelse Jeugdraad. Een tijd lang hebben we geen subsidie van de Jeugdraad gewild omdat we genoeg inkomsten hadden uit de organisatie van onze TD's. Die subsidie werd dan doorgegeven aan een andere organisatie die het op dat moment beter kon gebruiken. Altruïsme ten top.

Tijdens een feestjaar werden hier nog extra activiteiten aan toegevoegd zoals bijvoorbeeld een brouwerijbezoek, een academische zitting, een Cecilia (rolling, maaltijd, enz.).

Tijdens al deze activiteiten had elke commilito en commilitoneske steeds zijn of haar lint aan, een petje op en zijn of haar codex bij de hand.

Toch even verduidelijken: Wat is nu een Cantus?

(Bron: Wikipedia, aangevuld met speci citeiten van Moeder Klodde)

De precieze inhoud van een cantus verschilt erg per vereniging en gelegenheid, maar enkele elementen zijn meestal gelijk.

Een cantus wordt voorgezeten door het zogenaamde presidium, bestaande uit een senior (de praeses) en soms een (pro)cantor, quaestor of abactis. De senior is de baas en leidt de cantus; hij staat tevens boven de cantusregels. Meestal bepaalt hij/zij, doorgaans in samenspraak met de cantor, ook welke liederen er gezongen worden. Op het moment dat het presidium opkomt, wordt meestal het *Io Vivat* gezongen, het *Gaudeamus Igitur* ontbreekt zelden en tijdens elke activiteit wordt ons clublied meermaals gezongen.

Ad fundum

Een regelmatig terugkerende gebeurtenis op een cantus is de zogenaamde ad fundum. Dit is het in één teug leegdrinken van een glas. Bij een correcte ad

fundum moet er vaak ook nog achtereenvolgens worden geproost op de senior (voorzitter), de pro-seniores (oud-voorzitters) en de *corona* (alle overige aanwezigen naast het presidium en de schachten) met de woorden: 'Prosit Senior, prosit Pro-senior(es), prosit Corona, ad fundum!'

Codex

Er wordt gezongen met behulp van een zogenaamde studentencodex, welke bestaat uit een clubcodex en een liederenboek. De liederen gaan over verschillende onderwerpen (van religieuze liederen tot traditionele en drinkliederen). De leden van de corona kunnen naar believen bier drinken, gezeten aan een tafel. Een cantus kan gepaard gaan met heel wat ceremonieel en oog voor traditie. Het is een belangrijke gebeurtenis in heel wat studentenclubs, omdat hier de schachten (eerstejaars) worden opgeleid tot volwaardige leden (*commilitones*), er afscheid wordt genomen van de laatstejaars (zwanenzang) of het bestuur gekozen of gewisseld wordt. Naast deze speciale cantussen zijn er uiteraard ook gewone cantussen het hele jaar door.

Salamander

Een van de ceremonies is een salamander, een heildronk met een geijkte formule op de gezondheid van iemand of iets. De salamander wordt door de Praeses ingezet met: *Ad exercitium sanctissimae salamandrae, omnes commilitones qui adsunt, surgite!* De corona antwoordt met: 'Surgimus!' De corona gaat staan wanneer de praeses '*levate pocula*' verkondigt, de corona antwoordt '*levamus*'. Hierna begint de praeses een ritmische monoloog naar eigen inspiratie, waarbij de corona na iedere zin zijn goedkeuring (of afkeer) laat blijken. De Praeses kan het woord eventueel doorgeven aan anderen in de corona. Op het einde geeft hij het commando 'ad fundum' te drinken. Binnen Moeder Klodde wijken we licht af van deze manier van doen. Een Salamander is ook een wedstrijd tussen twee groepen van plusminus tien studenten die - elk op toer, na mekaar - om ter rapst hun pinten leeg drinken.

Kiel

Traditioneel dragen de meeste commilito's een kiel tijdens de cantus. Dat is een labo-jas waar iedereen allerhande dingen kan opschrijven. Bij veel studentenverenigingen staat er op de achterkant ook nog eens het logo van de studentenvereniging.

Beschrijving accessoires van een student bij Moeder Klodde

De invoering van het gebruik van **pet** en **lint** in studentenverenigingen wordt doorgaans toegeschreven aan de Duitse 'Corps', die begin negentiende eeuw op geheel eigen hoofddeksels en schuin op de borst gedragen **linten** de verengingskleuren begonnen af te beelden. Deze traditie werd gewoon overgenomen van de Duitse Studententradities.

Het petje bij Moeder Klodde is een plat petje zonder 'schijn', in de kleuren groen en geel. Op de bovenzijde is het monogram afgebeeld, bestaande uit de letters (in één pennentrek):

F of Floreat
V of Valeat
C of Crescat
K voor Klodde,
gevolgd door een '!'

Het lint bij Moeder Klodde:

- Schachten en commilito's: 1,10 meter lang, 3 cm breed, kleuren groen-geel. De commilito's dragen dit lint over de rechter schouder, de schachten over de linker. De schachtentemmer draagt twee linten; een rechts en een links.

- Presidium: 10 cm breed, kleuren groen–geel, vermelding van het monogram en vermelding van de functie.
- Praeses: 15 cm breed, kleuren groen–geel, vermelding ‘Praeses met jaartallen’.

Verder gebruikte Moeder Klodde de Codex van Gent.

Hoe werden schachten behandeld en aangesproken

Schachten waren gedoemd om ter beschikking te staan van de rest van de club. ‘Ter beschikking’ wil zeggen ten dienste. Zo moesten zij steeds doen wat een praesidiumlid, de schachtentemmer of een commilito hem of haar opdroeg te doen. Dit kon inhouden het opkuisen van rommel door eenieder achtergelaten, het schenken van een pint of wat dan ook. Ge kunt u indenken dat er toch al eens iets meer gebeurde dan puur uitschenken van een frisse pint en deze beleeft aanbieden aan een commilito (een ongelukje was rap gebeurd).

Bij het aanschrijven van de Klodders werden de schachten nooit goed bejegend in de aanspreking, het was meestal duidelijk wat de plaats en rang van een schacht was. De gradatie was wel afhankelijk van de dienstdoende secretaris.

Zo waren bijvoorbeeld volgende aansprekingen gangbaar in een bepaalde periode (laat het duidelijk zijn dat de derde regel van de aanspreking steeds slaat op de schachten):

Majestueus praesidium,
 Gerie ijke commilitones,
 Vetganzen, assenpotten, BH-vullingen, achterkomerkes, gezwollen,
 slijmvliesontstekingen,

Psychedelisch praesidium,
 Hippe commilitones,
 Schijtluizen (→ heb moed schachtjes, de ontgroening is nabij),

Eerbiedwaardige praesidiumleden,
 Valsgelijke commilitones,
 Uitschot en tussenschot,

Uit hun eigen zak bijgevende praesidiumleden,
 Betrouwbare commilitones,
 Langs geen kanten te betrouwen schachten,

Schatjes van praesidiumleden,
 Zuivere commilitones,
 Vuil van tstroate,

Hoogwaardig praesidium,
Waardige commilitones,
Stront,

Maar het werd nooit persoonlijk... het was steeds de 'functie' die geïsoleerd werd, nooit een persoon.

Onze Clublokalen

Ons eerste en meest gebruikte lokaal was 't Kelderken onder café 'Het Postje' op het Centrum, nu Avil Geerincklaan. Hier voelden we ons thuis, het kon praktisch niet vuil worden (het was al vuil), het was goed geïsoleerd voor het geluid. Dit laatste was nodig om ons gebrul dat toen moest doorgaan als gezangen, te isoleren van de naaste burens. We hebben niet één keer de vloeren op ons dak gehad met de vraag een beetje stiller te zijn. Enkel dankzij ons lokaal denk ik.

Verder was het ook steeds een ontdekking op zaterdagmiddag, toen we ons aanboden om het Kelderken toch een beetje op te kuisen en klaar te zetten voor de Cantus, of het al dan niet weer onder water zou staan. In het eerste geval was er maar één oplossing, namelijk planken op de stoelen leggen zodat we droog aan het hoger gelegen deel raakten waar de Cantus zich onttolde.

We hebben toch een aantal jaren exclusief kunnen gebruik maken van *ons* Kelderken. Tot de cafébaas het voor gezien hield en het Postje tijdelijk gesloten werd. Dan maar uitwijken naar andere locaties. Zo mochten we gebruik maken van o.a.: de Kapellemis (clublokalen van de Chiro-meisjes), het Scoutsheem (Eekstraat), 't Kelderken van het Gildenhuis (onder het huidige podium, de zaal stond er toen nog niet) en café Slachthuis (Lokerenbaan). Ook werden de zaaltjes van café De Pallieter en café De Lantaarn regelmatig gebruikt.

Eerste autoloze zondag: rolling met paard en kar, 18 november 1973

Een tiental Klodders kwamen samen aan 't Postje. Jean-Pierre Brusselmans was de "chauffeur" van onze benzinevrije bus. Aangezien er geen auto's meer mochten rijden op zondag, kon Klodde zich permitteren om met paard en kar de bierwinkels in Zele te bezoeken. Een tafel, vele bakken bier en enkele stoelen - meer hadden we niet nodig. Toen aan de kerk een mini-cantus gegeven werd, groeide het aantal Kloddeleden op de kar plots met een tiental. De speeches klonken ditmaal niet in het kleine Kelderken, maar rolden over het autoloze marktplein.

"Na de mis werd het clublied gezongen ter ere van de vrome kerkgangers die ditmaal te voet hun plichten waren komen vervullen. De Fontein, de 'Saf',

De kar bestaat nog, het paard is dood.

Het Anker, minivoetbal op Pius X, De Lantaarn en nog enkele andere cafés werden vereerd met een Klodde-bezoek. Een paar snoodaards hadden voor de Lantaarn het paard afgekoppeld en toen Jean-Pierre het vertreksein gaf, vertrok het paard alleen. Maar een paar handen brachten alles weer in orde. Erger was het gesteld met Herman Van Acker die z'n handen opofferde om de bakken bier te redden die samen met hem van de kar vielen. De esjes stellen het goed (Herman ook). Rond 13u werd deze super-Klodde-activiteit besloten met het zingen van het clublied”.

Thé dansants of TD's, ons grote vermaak en de grootste inkomensbron

Jaarlijks organiseerde Moeder Klodde een achttal TD's. Dit was onze manier om geld in het laatje te brengen, en dat lukte ons meestal heel goed. Zo hielden we steeds een TD op een zaterdag van oktoberkermis en op 'koude kermis' (tweede weekend). Idem bij de lentekermis. Deze vier TD's werden steeds in groten getale bezocht door de jeugdige kermisgangers. Tussendoor hadden we nog een aantal TD's die we zo strategisch mogelijk probeerden te plannen. Eénmaal is dit niet gelukt. We hadden namelijk onze TD gepland op de avond van het Eurovisie Songfestival. We hadden toen welgeteld zeven betalende aanwezigen.

Onze grote 'klepper' was natuurlijk ons kerstmisbal in het Zelehof. Dit was qua inkomsten minstens twee à drie goede TD's waard. Het hielp natuurlijk ook dat

wij een zeldzaamheid waren in de wijde omgeving. Wij waren namelijk een studentenclub met Commilitoneskes, wat veel studenten van andere clubs lokte.

De meeste van onze TD's werden gehouden in Het Anker en De Kroon. Wanneer deze zalen niet vrij waren (andere activiteiten of gesloten wegen...) konden we steeds uitwijken naar Piet-de-Vogel (Spiegelpaleis) of het Gildenhuis. Ook hebben we nog noodgedwongen gebruik gemaakt van Sporthal De Zeven en zelfs het clubhuis van Eendracht Zele.

In die periode waren in Zele meerdere discobars werkzaam. Met de meesten hebben we ook samengewerkt. De gekendste waren: Studio Magister, The Bogy (met André Van Roste), Python (met Yvan Waterschoot), Easy Rider (met Johan Van Acker), Studio Soundmaster (met Carlos Van den Eeckhout) en Long eld.

Zoals reeds vermeld, hadden we het grote geluk te beschikken over commilitoneskes waarop vele commilito's van heinde en ver op af kwamen. Toch moesten we onze TD's bekend maken en een beetje reclame was ook wenselijk. Dit gebeurde door advertenties in de lokale pers, uitdelen van yertjes (ja, dat deden we toen ook reeds), uithangen van af ches en vooral de mond-tot-mond-reclame was efficiënt. Onze yertjes waren simpel, maar alle benodigde info stond erop (voorbeeld hierboven).

Een andere zaak waren onze af ches. Soms waren dit af ches met ook een eenvoudige lay-out, maar we probeerden – als we de capaciteiten in huis hadden,

of iemand die iemand kende die deze capaciteiten had – onze af ches apart te maken. Op deze manier vielen ze op en wist heel Zele en omgeving dat er weer een TD van Klodde was. Dit ging dan verder rond van mond tot mond, met als gevolg dat in de meeste gevallen de zaal bomvol was en onze kas achteraf navenant.

Kent ge ook nog die vervelende takszegel die je op elke af che moest kleven?

Ook was het min of meer een sport voor ons om te proberen te ontsnappen aan de taksen die moesten betaald worden aan het Gemeentebestuur en aan SABAM. Dit lukte tamelijk veel, maar ooit is het gebeurd dat de zaal van De Kroon verzegeld werd door een controleur van Sabam omdat we reeds meerdere malen niet betaald hadden. Het is uiteindelijk toch nog in orde gekomen door bemiddeling van een andere - Zeelse - controleur van belastingen en mits directe betaling.

Eerste lustrum: H.S.K. Moeder Klodde 5 jaar in 1974

Van vrijdag 20 december 1974 tot zondag 29 december 1974 vierde Moeder Klodde haar eerste lustrum of vijfjarig bestaan.

Vrijdag 20 december werd dit gevierd met een bierrally. Samen met enkele andere studentenclubs uit de omgeving voerde deze rally ons langs meerdere Zee-lse bierhuizen. In elk bierhuis dienden opdrachten uitgevoerd te worden. Zaterdag 21 december werd 's namiddags de finale van het voetbaltornooi gespeeld. Dit tornooi werd georganiseerd in de De Zeven, samen met de studentenclubs Filoke (Oudegem), Inter-Nos (Lebbeke) en Scaldis (Dendermonde).

's Avonds was er de eigenlijke Lustrumviering of het Kloddebal in het Zelehof, en dit met 'The Garnets' en discobar Soundmaster.

Zondag 22 december ging Moeder Klodde kijken naar 'De Vossenjacht' gebracht door Rhetorika. Maandag 23 december: Reuze Kaartavond in café de Nieuwe Post ('t Postjen). Zaterdag 28 december hadden we onze kleinkunst-avond met Walter De Buck en Armand in de Kroon.

Tot slot was er een grote lustrumviering op zondag 29 december met volgend programma: om 10 uur verzamelen aan 't Postjen voor een bezoek aan de leden herbergiers ofte een zondagvoormiddag-rolling. Om 13 uur in Huize Tijn ons lustrumfeestmaal.

Meteen werden reeds de volgende geplande TD's aangekondigd om onze kas opnieuw te spijsen, want onze oorlogskas was opgesoupeerd.

Onze Clubliederen

Ons eigenlijke Clublied

Melodie: Oude roldersklacht

Tekst: Piet Engelbeen

Hoe heerlijk is de studententijd
in Zeel bij Moeder Klodde.
't Is 't kruim van heel 't studentenras
dat daar bijeen is gesmolten.
Men vindt er bier en wijvekes jn,
en clubs gelijk er nergens zijn.

Refrein (2 maal):

O' Klodde, Klodde boven.
Moeder Klodde, der goat er niksken boven

Waar wij zijn of gaan is er altijd plezier.
Wij zijn d'ambiance scheppers.
Een tapkraan staat voor ons nooit dicht
Of 't zij dat 't vat is afgedronken.
"Op tijd een lief en potten bij de vleet."
Dat is de Leus van Klodde altijd geweest.

Mijn kanarievogel

Melodie: Bobbejaan Schoepen

Tekst: Piet Engelbeen

Refrein:

Als mijn kanarievogel zingt...
Doedoebidoebidoebidoe
Zijn uiten door de kamer klinkt
Doedoe...
Dan is het hele huis vervuld
Met zonneshijn (bis)

Strofe:

Een beetje zangzaad en wat water
Dat geef ik hem (bis)
En in ruil geeft hij mij 't jubbelen
Van zijn mooie stem

Strofe:

Het is fameus hoe zielsveel
Dat ik van hem hou (bis)
Of je 't gelooft of niet, ik blijf hem
Altijd trouw (bis)

Wat zijn de grote mijlpalen in een studentenleven?

Schachtendoop - Schacht

Dopen, dat is het toelaten van iemand tot een bepaalde kring van gelijkgezinden, na het onderwerpen van die persoon aan een bepaald ritueel. Deze zeer algemene omschrijving van "een doop" is een treffende samenvatting van de wijze waarop in het begin van het academiejaar schachten in de Hoogstudentenclub Moeder Klodde werden opgenomen. Het was altijd een beetje stres-

sen, maar op het einde van de doopcantus mochten zij zich volwaardig schacht noemen. Volgens aloude studentengebruiken blijven ze tot het einde van het academiejaar die status bezitten. In deze periode moeten zij het bewijs leveren het dragen van het clublint waard te zijn. Ze dienen dit lint, in tegenstelling tot de commilito's links te dragen in plaats van rechts (de schachtentemmer draagt twee linten, een rechts als commilito en een links uit sympathie met zijn schachten).

Een doopceremonie bestaat uit grappen, grollen en ludieke proeven, om zo de kandidaat-schachten duidelijk te maken dat zij op de onderste trap van de ladder in de clubhiërarchie staan. Dit wil niet zeggen dat het ook voor hen geen plezante dag/avond kan zijn. Het was bij Moeder Klodde immers niet de bedoeling om de kandidaat-leden door een extreme behandeling af te schrikken en zodoende af te stoten. Wel werd hen duidelijk hun plaats voor hun eerste lidmaatschapsjaar gewezen, en werd hen voorgehouden dat dit maar een tijdelijk ongemak betreft. Als volwaardige commilito zouden zij immers ten volle in de club geïntegreerd worden en in die hoedanigheid aan haar activiteiten kunnen deelnemen.

Een academiejaar is zo voorbij!

Op het einde van het academiejaar vindt dan een nieuw ritueel plaats, de ontgroening om als volwaardige commilito tot de club te worden toegelaten.

Foto links: Na de rondrit op een kar doorheen de gemeente werd de schacht afgezet voor de Sint-Ludgeruskerk. De kerkgangers mochten gratis eieren werpen naar deze Domme Schacht. Er werden veel eieren geworpen.

Rechts: Illustratie Chris Kesteleyn.

Ontgroening

Bij H.S.K. Moeder Klodde is de ontgroening eigenlijk de eindfase van de doop. Na een jaar dienen als Schacht word je – meestal tijdens een cantus – op het einde van je Schachtenjaar ontgroend, waardoor je volwaardige commilito van Moeder Klodde wordt en waardoor je alle functies in het presidium kan opnemen. De eigenlijke ontgroening is een korte, maar plechtige ceremonie met toespraak van de Senior.

Zwanenzang

De zwanenzang bij H.S.K. Moeder Klodde is een plechtige ceremonie die plaatsvindt tijdens de laatste cantus van het academiejaar. In de aanloop van of vlak na het beëindigen van de studies nemen de oudste commilito's op deze wijze plechtig en emotioneel afscheid van hun actief lidmaatschap. Het is het afscheid van de laatstejaars. Het is blijkbaar een typisch Vlaamse traditie. Traditioneel vindt het plaats op de laatste cantus van het academiejaar nadat alle andere procedures afgelopen zijn, zoals de ontgroening van de schachten en de verkiezing van de nieuwe praeses en andere bestuursfuncties.

In de aanloop van de zwanenzang worden een aantal liederen gezongen, die de sfeer moeten voorbereiden en aankondigen. De laatstejaars krijgen de kans om de corona toe te spreken. Meestal wordt een terugblik op de afgelopen studentenjaren gegeven. Absolute stilte is verplicht en de cantuszaal wordt verduisterd. Enkel kaarslicht is toegelaten. Nadat elke ouderejaars de zwanenzang doorlopen heeft, wordt het Ruiterslied door hen gezongen, op een plechtige en ingetogen wijze. Elk beschikt over een vol glas bier. Dit glas wordt tijdens het zingen van het lied uitgedronken in drie slokken. Daarmee is de zwanenzang beëindigd en kan de cantus worden afgesloten. Daarna wordt de oude rolderklacht gezongen en is de cantus beëindigd, waarna een rolling begint. Een heel emotioneel moment voor elke commilito.

H.S.K. Moeder Klodde en haar kinderen

Een van de voornaamste taken van ons aller Moeder was het laven van haar kinderen. Gelukkig beschikte ons Moeder over het algemeen over een goed gespijsde kas (toch in de jaren 70 en 80, de jaren van de thé dansants). Op deze manier kon ons Moeder voldoen aan haar wens haar kinderen op tijd en stond te laven.

Zo stond er in onze statuten vermeld (hoofdstuk 8):

Consumpties op kosten van de clubkas:

- Voorwaarde tot het drinken op de clubkas is de aanwezigheid van de praeses of vice-praeses getooid met hun lint, die toestemming moeten geven.
- Elk op de club drinkend coronalid moet tevens drager van een clublint zijn.
- Bij presidiumactiviteiten mag echter wel op de clubkas gedronken worden zonder het dragen van het clublint.

Dit hoofdstuk werd ingevoegd om 'misbruiken' te vermijden. We beschikten wel over een goede kas, maar die was niet onuitputtelijk. Een druk weekend kon een serieus gat in onze kas slaan natuurlijk.

Tweede lustrum: Moeder Klodde 10 jaar in 1979

De lezer zal zelf wel opmerken dat een lustrum voor de Klodders niet snel genoeg kon gevierd worden. We deden dit dan ook steeds een jaar te vroeg. Dit lustrum werd reeds gevierd na 9 i.p.v. 10 jaar activiteit. Tijdens dit tweede lustrum waren ettelijke activiteiten gepland (het was die periode nog gangbaar dat voor studenten de kerstvakantie nog bestond uit vrije tijd). Feesten dus! Dat er geëest werd, blijkt uit het Feestprogramma dat je hieronder kan raadplegen. Het spreekt voor zich dat na dergelijk programma, de studenten verlangden naar het einde van de vakantie. Toen konden we weer uitrusten op school of unief.

Groepsfoto met het Gemeentebestuur bij de ontvangst van H.S.K.
Moeder Klodde op het gemeentehuis.

Om de viering van haar tweede lustrum glans bij te zetten, werd ook toestemming gevraagd aan het gemeentebestuur voor een ontvangst op het gemeentehuis, met academische zitting en receptie geschonken door het gemeentebestuur. Dit was in die periode nog niet echt de gewoonte, zeker niet voor een Studentenclub, maar... Hieronder de toezegging van het gemeentebestuur aan

Samen met Reus César die insprong voor Reus Moeder Klodde, alle pro-senioren rond de jubilerende Senior Peter Moens. Van links naar rechts... Staand: André Van Dromme, Edmond Van Driessche, Serge Van Eeghem, Paul Quintyn, Jacques Brusselmans. Zittend: Frank Arbyn, Peter Moens, Remi Van Bogaert, Paul Van Der Straeten.

onze Praeses Peter Moens. Zou het kunnen dat de toenmalige burgervader Avil Geerinck, zelf ooit universiteitsstudent geweest, ons Moeder Klodde zeer genegen was?

Dat we iets kenden van feesten, getraind door praktijk, blijkt uit het programma voor onze feestweek van het tweede Lustrum. Hieronder de uitnodiging / programma voor de Lustrumweek:

Een van de verrassingen was dat van elke pro-senior op dat moment een karikatuur getekend werd door een student aan Sint-Lucas (via Jan Van Kerckhove), namelijk Geert Van Nuffel uit Oudegem. Om dit mogelijk te maken hebben Peter Moens en Frank Arbyn de ronde gedaan van alle pro-senioren om een foto te nemen die dan gebruikt werd door de tekenaar om de karikatuur te maken, waarvan een voorbeeld hieronder.

Blijkbaar was het te moeilijk om ook de biersmurf te tekenen. Om privacy-redenen heb ik hier het voorbeeld van mezelf gegeven (geen discussie over

Gemeente

ZELE, 6 december 1979.

ZELE

Postnummer : 3143
Postboksing : 000-0019279-73
Tel. : 052 / 44.50.21
S/79.1356.WDB.

Hoogstudentenclub Moeder Klodde
p/a de heer P. Noens
Acaciaaan 56

ZELE.

Geachte Heer,

Gevolg gevend aan uw brief van 3° deser, delen wij U mede dat het schepencollege ermee akkoord gaat om de studentenclub in het gemeentehuis te ontvangen op zondag 23 december 1979 te 11 uur.

U gelieve ons het aantal personen mede te delen die op de receptie zullen aanwezig zijn.

Het hoogachtting.

Op bevel:
De Gemeentesekretaris, Burgemeester & Schepenen,

M. ANTHUENS

A. BEERINCX

H.S.K. Moeder Klodde

Zelë, 18 december 1979.

Beste commilito(neske),

Alverens de tempels onbesuid te vieren en de bloemetjes eens flink buiten (in de kou) te zetten willen we alle activiteiten tot en met nieuwjaar nog eens netjes op een rij zetten.

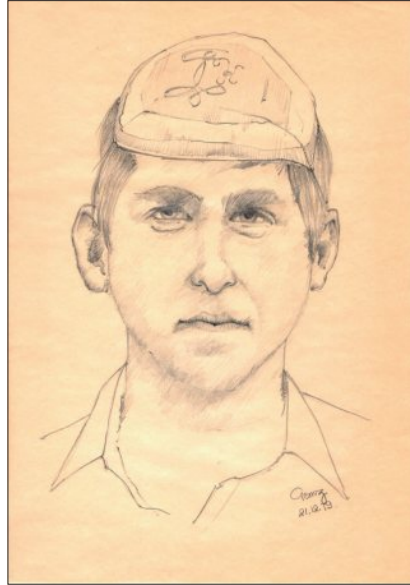
Als aanloop op onze fameuze lustrumweek gaan we zaterdag 22 dec. naar Dendermonde het sêrats woerzien der dikke buiken vieren (cfr. kaartje eerder deze week verzonden).

Hoogtepunt van het jaar: LUSTRUM-viering Week: 23 -29 dec

- zondag 23/12: CECILIA 10.30u samenkomst in cafe 'De Lantaarn
10.55u (ten laatste!) vertrek in stoet naar het gemeentehuis voorafgegaan door 'ons Moeder'.
 - 11.00u Ontvangst op het gemeentehuis door ons eller burgervader, gevolgd door een kleine receptie
 - 12.00u Bezoek leden herbergiers
 - (as) 14.00u Middagmaal in zaal 'De Kroon' (menu: aperitief -- aspergesoep varkensgebraad, aardappelen en groenten -- ijsstaart -- koffie met cognac) gevolgd door gezellig samensijn men speelt ten dans.
 - 20.00u
 - dinsdag 25/12: ERNST - T.B. (5° editie) aanvang om 20.00u We verwachten van de leden dat ze in kostuum en in het leng komen (zoals de Klodde-traditie het wil) Maak reclame en breng al je vrienden, vriendinnen en kennissen mee !!!
 - woensdag 26/12: Dufespelen per fiets ! Samenkomst in cafe Pompijken met vertrek om 20.00u.
 - donderdag 27/12: 12.30u Samenkomst in cafe 'Baf' voor het brouwerijbezoek.
15.00u (soep stript) Vertrek naar Roesslars voor een bezoek aan de brouwerij Roden Bosch.
17.30u we zeken af naar Gullegem waar we onze schaatstalenten (of wat daar nog van rest) zullen tentoon spreiden.
 - vrijdag 28/12: 20.00u Kaartavond in cafe Pompijken.
 - zaterdag 29/12: 17.30u Voetbaltoernooi met als deelnemende ploegen: HSK Moeder Klodde
Oud Klodde
Moeder Vos
Salamaider + De Holders
supporters en spelers: slien op post!
20.00u Maatskappij in 't Kolderken (Gildenhuus)!
- Tot zover voor onze lustrumweek. Voor de jaarwisseling hebben we nog het volgende in petto:
- maandagocht 31/12: H.S. studentenclub Neer-Brabant. Vertrek om ca 01.00u (samenkomst kort na middernacht) Verdere uitieg volgt nog op de Ce-
ciliëviering zelf.
 - dinsdag 1/1: Nieuwjaarsgroling, samenkomst in cafe Pompijken om 20.00u.

Nog veel plezier en prettige feestdagen,

Het Praesidium.

privacy mogelijk) en ook omdat ik deze karikatuur nog in mijn bezit heb. Pfff... wat waren we toen nog jong hé!

Preventie

We deden ook aan preventie om het uitgaansleven in Zele plezanter en veiliger te maken. Hiertoe deden we de nodige publicaties in de plaatselijke pers en spraken we onze politici en lokale politie erop aan.

We willen hierbij niet verhullen dat er ook een beetje eigenbelang kwam kijken. We wisten ook dat, als de veiligheid op onze thé dansants te wensen over liet, dit de pret van de bezoekers zou bederven. Als gevolg daarvan zouden er minder bezoekers kunnen komen, minder inkomgelden, enz. Onze kas zou eronder kunnen lijden.

Dus actie was nodig en daarom hebben we toen een artikel gepubliceerd in de *Gazet van Zele* van vrijdag 20 april 1979 met titel:

“Moeder Klodde” betreurt...

Zeel: toekomstoor voor vandalisme en vergaderplaats voor de onderwereld?

In dit artikel, dat te lang is om hier gepubliceerd te worden, deden we een aanklacht tegen al dit geweld op de TD's in Zele. Dit niet alleen voor onszelf, want we organiseerden genoeg TD's om onze kas te spijzen, en we hadden genoeg 'buitenwippers' om onze TD's aantrekkelijk te houden, maar vooral ook voor de andere organisaties die moesten leven van hun TD's, en om het lokale uitgaansleven aantrekkelijk te houden voor de jeugd.

**We leefden niet op ons eigen eilandje:
10 September 1983, Burgemeesterfeesten**

H.S.K. Moeder Klodde en de Reus Cesar (tijdelijk lid van Moeder Klodde) gaan mee in de stoet ter inhuldiging van burgemeester Jozef De Bruyne. Ter gelegenheid van die stoet en inhuldiging hadden de Klodders opnieuw hun Kloddezakken aangetrokken. Dezelfde reus en Kloddezakken werden gebruikt in de stoet in Cham (Duitsland). Bijkomend weetje: de drager van reus César was Senior Peter Moens, die ook de reus droeg tijdens activiteiten waar reus César van Huivelde uitging.

Let ook op de vlaggenmast waarmee onze vlag gedragen werd. Een kobbejager.

Enkele foto's van activiteiten van de jongere generaties

Een Grieks-Romeinse orgie (1989).

Op een doop van de jongere garde.

Cultuur

Dat we ook aan cultuur met een grote 'C' deden, bewijst volgend overzicht van activiteiten in 1980 (ons tweede lustrumjaar).

BSK Moeder Klodde		Zele, 27 februari 1980.	
Commissies, afdelingen,			
Hierbij een kort en voorafgevoerd voorlopig overzichtje van wat er voor volgende maand op 't programma staat:			
zaterdag	7/3:	20.00 u	Kaartavond in 't Heiderken.
zaterdag	8/3:	20.00 u	Kantus EENDEE porren evensens in ons feestelijke Klublokaal.
zondag	9/3:	Voetbal I	i Het veelgevoerde Klodde - team slaat weer toe. Ditmaal heeft een jeugdclub (?) ons gevraagd hun toernooi allure te geven. Daarna zullen we dan ook zondag voor- en maandag (16.00 en 14.00) met onze eerste ploeg aantreden om de baren van jeugdclub Erotica hun beker af te luiken. Plaats v/h gebruiser-Collegevelden, Gentse Steenweg Lokeren. Beterkenmen zijn Voorzien. Dus alle spelers en supporters op post!
vrijdag	14/3:	Maurice Bédart en het Ballet v/d 20 ^e E	in Volkst Nationaal. Plaats en uur nog te bepalen; bijdrage in de kosten: 150F
zaterdag	15/3:	19.15 u	Zaal De Kroon: toneelopvoering van de Rhetorics-kring
zaterdag	22/3:	19.45 u	Zaal De Kroon/ Kermis - TD.
Voorgaand schouwde nog wijzigingen ondergaan in die zin dat een activiteit kan verschuiven of wegvallen voor een één-dags trip naar Engeland en dit aan zeer schappelijke voorwaarden. Hierover meer in een bijgevoegd blad v/d Feningementen. (PS: de kousedate 22/3 vervalt o.w.v. de Kermis - TD. Bij die eventueel één zondag zouden prefereren, kunnen dit uiteraard vermelden, hoewel een zaterdag ons meer aangewezen lijkt.)			
Voor de activiteiten Bédart, toneel: inschrijven bij de proeven uiterlijk voor 2/3. Wie niet inschrijft heeft jammer genoeg geen plaats.			
Ik, op mee op			
	0	14/3	naar Bédart en totaal 150 fr.
	0	15/3	naar Het toneel
Balletje swart maken en bij de proeven bezorgen VOOR 2/3.			
In Volkst Klodde I			
de proeven		de sekretaria	

De lezer kan opmerken dat er ook steeds een evenwicht was tussen de uitgaven en de inkomsten.

De eerste vijf activiteiten vertegenwoordigen telkens kosten voor de kas van ons Moeder (alle gezamenlijke activiteiten waren meestal volledig betaald door ons aller Moeder). De laatste activiteit was in feite een fundraising om onze kas te spijzen. Eigenlijk hadden we maar één fundraising-activiteit: het organiseren van winstgevende thé dansants. En dit deden we graag en menigmaal per jaar.

En steeds was het toch vooral plezant!

Sport

Buiten de studentikoze activiteiten deed Moeder Klodde ook aan sport. We gingen schaatsen, we gingen bolschieten en bowlen op de Donk of in Gent. We

sponsorden Klodde, een eigen minivoetbalploeg, waarover volgend krantenknipsel handelt.

In die tijd werden de matches nog buiten gespeeld op de koer van het Pius X-college. Merk ook op de achtergrond de kleedkamers: onverwarmd en elke speler kreeg een plastic teiltje met zo veel koud water als hij wilde om zich te wassen. Dat waren nog eens sportmannen hé!

Kennismaking met de ploegen uit de Zeelse minivoetbalkompetitie

HSC KLODDE

HSC KLODDE
Rik Vehent, Jan Vehent,
Tom D'Hooge en Eddy
De Raedt.
Fritz Raemdonck, Peter Moens
en Piet Bracke.

HSC Klodde, de Zeelse hoogstudenten, besloot in 1973 om het studentenleven af te wisselen met de nodige ontspanning. Uit de grote schare studenten werden enkele sterke voetbalelementen opgetrommeld om een minivoetbalploeg op te richten.

Het eerste seizoen was trouwens heel voortreffelijk.

De ploeg behaalde mooie resultaten met spelers als doelman Remi Van Bogaert, Freddy Van De Velde, Paul Van der Straeten, Freddy Troch e.a. De daaropvolgende twee jaren werd er niet voor de verjonging gezorgd zodat Klodde twee jaar van het strijdtoneel verdween.

In '76-'77 was Klodde terug van de partij. Maar het eens zo sterke Klodde moest nu tevreden zijn met een bescheiden rol. Telkens eindigden de studenten om en bij de twaalfde plaats.

Het voorbije seizoen was echter een uitzondering hierop. Klodde streed tot de laatste speeldag om de rode lantaarn kwijt te raken, doch tevergeefs. Verjonging maakte dit jaar van Klodde een sterk aanvallende ploeg, wat niet altijd het verdedigende compartiment van de ploeg ten goede komt. Fritz Raemdonck, Rik Vehent, Vincent De Smedt, Eddy De Raedt, Tom D'Hooge e.a. zullen er moeten voor zorgen dat doelman Peter Moens wat minder werk op de winkel krijgt!

Deelname aan de Vier-Zustersteden-Fietstocht

Over de Vier-Zustersteden kunnen we vanaf 1970 tot in de jaren tachtig elk jaar een verslag naar boven toveren. De rode draad erin is dat Moeder Klodde er steeds goed uit kwam. Ofwel vielen we sportief op, ofwel maakten we het meest leuke, waren we de ludiekste club, waren we de sportiefste en heel dikwijls hadden we de beste en mooiste porren, enz.. Zonder afbreuk te willen doen aan onze porren, was dit wel heel logisch aangezien we over het algemeen de enige studentenclub waren met porren. Ha ja, ter info: een porre dat is een meisjes-studente.

Eentje uit 1973: deelnemers van H.S.K. Moeder Klodde aan de Vier-Zustersteden.

Schaatsen was er ook bij... niet altijd heel succesvol natuurlijk. Zeker niet als je dat doet na een brouwerijbezoek bij Rodenbach. De vraag is of Paul geholpen wordt door Toon, of dat Toon zich recht houdt aan de gevallen Paul.

Een dubbele foto (twee overeen genomen – ge moet dat nu nog eens proberen te maken digitaal en zonder photoshop). Zo voelden we ons toen ook, na dat brouwerijbezoek.

Derde Lustrum – 15 jaar – 1985

Ons Moeder had 19.000 BEF in kas. Dat geld zat daar te wroeten om weg te kunnen en daarom besloot het presidium om een goed, deugddoend derde lustrum te vieren. Het programma was terug een klassieker natuurlijk.

Op zondag 17 februari 1985 om 11 uur kwamen de Klodders samen op het Gemeentehuis voor een receptie. Rond 13 uur begaven ze zich naar de Oude Kroon voor een feestmaal. De dag werd afgesloten met een klassieke rolling. Voor een meer gedetailleerd verslag van dit lustrum verwijst men in het verslagboek naar het 'Lustrumboek'. Spijtig genoeg is dit boekje spoorloos.

Duiding – Politiek debat – 3 maart 1989

Naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen in oktober 1988 hadden enkele Klodders het idee om een Politiek Debat te organiseren. Dit debat vond plaats op 3 maart 1989 in de raadzaal van het Gemeentehuis.

Vanuit de politiek hadden alle partijen hun twee 'beste' afgevaardigden gestuurd. Op onderstaande 'foto' (van links naar rechts):

Bovenste rij: PVV: Patrick Poppe en Guido De Block
ZCD: Jozef Van Kerckhove en Piet Certyn
ZB: Hubert Temmerman en Jozef De Bruyne
Middelste rij: Moderator Gino Roosendans (lid H.S.K. Moeder Klodde)
SP: Mario Verstraete en Gustaaf Vercauteren
CVP: Philip Van Damme en Maria Verheirstraeten
Vanuit de studentenclub waren afgevaardigd:
Onderste rij: Hans D'hooghe, Jan Theus, Filip Verhofsté, Jan Heirwegh,
Jan Robberecht en praeses Dominique Dauwe.

'Het Zeelse Hoogstudentenverbond Moeder Klodde verdient voor 1989 de prijs van originaliteit om het beste initiatief' schreef de Gazet Van Antwerpen op maandag 6 maart 1989. Iets wat de leden van H.S.K. Moeder Klodde steeds graag hoorden, of lazen in dit geval.

We onderhielden ook oudere tradities uit de samenleving: caféspele

Regelmatig organiseerde Moeder Klodde nog echte caféspele. Soms was dit één caféspele op een avond (bijv. bolschieten op Den Bos), waarrond een kleine competitie werd gehouden, soms was dit een avondvullende activiteit die in meerdere cafés georganiseerd werd. Meestal ging dit ook gepaard met veel gezang en het consumeren van het nodige gerstenat. Om een duidelijk beeld te schetsen, volgen hierna twee verkorte verslagen van dergelijke activiteiten.

Bolschieten op Den Bos

Geregeld gingen de commilito's van Moeder Klodde op den Bos aan bolschieten doen. Voor deze gelegenheden deden de gezusters en hun broer hun café nog eens open voor ons. Onder begeleiding van de broer werden ons de reglementen en trucs uitgelegd. Deze sportieve activiteit werd regelmatig onderbroken door onze gezangen, het nuttigen van een pint en andere studentikoze activiteiten. We mogen wel zeggen dat zowel de studenten als de cafébazen echt genoten van dergelijke avonden.

Caféspelen per ets

Een andere activiteit die we jaarlijks organiseerden was een etstocht van café naar café, waar we telkens enkele proeven moesten aeggen en punten kregen naargelang het resultaat.

Door deze caféspelen per ets te organiseren konden we ook enkele cafés aandoen die we anders niet bezochten. Wat waren deze activiteiten? Bijvoorbeeld Pietjesbakken (gekend denken we), weegwedstrijd (de vijf zwaarste commilito's samen wegen...), Zangconours (elke groep zingt het clublied en de cafébaas geeft punten), vogelpikken (ook gekend), salamanderwedstrijd (...), kickertornooi... Het was ook de gewoonte om op elke locatie een pint te drinken natuurlijk.

Ook reizen deden we

H.S.K. Moeder Klodde heeft zeker niet veel reizen georganiseerd. Waarschijnlijk omdat reizen vooral met vakantie geassocieerd werd en dit gebeurde dan ook vooral in de zomermaanden of vakantieperiode. In deze periode was Moeder Klodde minder actief. De ene reis was dan een volledig succes, de andere iets minder. We geven hier van elke soort een voorbeeld.

Cham – Beieren – 2 tot 8 augustus 1983

Een van onze mooiste reizen was naar Cham in Beieren. Dit was op uitnodiging van de oud-leerlingenbond van het Pius X-college, die reeds geruime tijd verbroederde met de oud-leerlingenbond van de Maristenschule in Cham. Wij hadden onszelf gekleed in echte kloddezakken, getooid met ons lint, petje en codex. Ook hadden we beide vlaggen meegenomen samen met Reus César die we omgevormd hadden tot Reus Klodde. Dankzij het gebruik van een camionette van Fiel Nies (Nido) konden we onze reus op een praktische en goedkope manier in Cham krijgen. Reus Klodde werd tijdelijk tentoongesteld in de inkomhal van het Klooster van de broeders Maristen, maar werd daar 's nachts jammerlijk aangevallen door een groepje dronken (?) Oostenrijkers die daar ook verbleven. Het gevolg was dat de reus niet meer kon optreden de dag nadien. De broeders hebben er dan niet beter op gevonden om alle borstelstelen die te vinden waren in het klooster en de school te verzamelen en 's nachts de manden van onze reus hiermee te repareren. Reus Klodde is kunnen uitgaan en was de attractie van de stoet. De Oostenrijkers hebben nadien ook welwillend betaald om reus César thuis deftig te laten repareren.

In stijl in Cham.

Wie is de reus?

Later, in het jaar 2010, is de gemeente Zele of cieel verbroederd met de stad Cham.

Dover – 15 maart 1980

Een tweede reis was van iets kortere duur, op een dag heen en weer naar Dover. Het thema was: Engeland veroveren! Dit gingen ze doen met 15 commilito's. De verovering begon om 5:30 u. op het Kerkplein van Zele. De overtocht duurde vijf uur en vele veroveraars waren zeeziek. Op een veroverd plannetje van Dover konden de lokale pubs gelokaliseerd en veroverd worden, waar slechts een afkooksel van ons Belgisch bier geserveerd werd. Bovendien geraakten de troepen niet aan voldoende voedsel om op krachten te komen, waarna de stoottroepen besloten om niet verder op te rukken in Engeland en werd de eerste boot terug genomen. Als beloning konden de Klodders in hun heimat een paar lekkere pinten drinken.

Klodde-Weekend – Watervallen van Coö – 18 t/m 20 februari 1994

Geen verslag wegens *'De secretaris niet aanwezig'*. Spijtig hé!

Dat het niet steeds van een leien dakje loopt...

De waarheid heeft ook haar rechten. Uit dit document zou de lezer tot nu toe kunnen denken dat het een studentenclub steeds voor de wind gaat. Dit is zeker niet het geval. Zoals bij elke vereniging waren er ups en downs, en dit vooral bij een vereniging die haar leden zeer snel moet wisselen omwille van de leeftijd. Dit is zeker het geval bij een studentenclub waar leden 2 à 3 jaar lid zijn of 4 à 6 jaar naargelang de studierichting en het sneller of trager slagen.

In 1983 verging het Moeder Klodde ook zo. De gelederen waren sterk uitgedund en er was niet snel genoeg of adequaat genoeg gereageerd. Toch is er steeds zonneschijn na de regen, en enkele leden namen initiatief. Gevolg: een nieuwe periode van bloei voor ons aller Moeder Klodde.

Hierna wordt in een drieluik, drie vergaderingen zeer kort op elkaar, een idee gegeven van hoe dit probleem (of was het een uitdaging?) aangepakt werd. De teksten komen uit het verslagboek van de secretaris.

Eerste vergadering: Klodde herboren

Vrijdag 9 december werd in het zaaltje van café "De Lantaarn" een kleine bijeenkomst georganiseerd. De kroost van onze geliefde Moeder Klodde was immers sterk uitgedund en daarom hadden de nog resterende telgen aan Filip Verhofsé gevraagd of hij niet voor een nieuw nakomelingschap zou willen zorgen. Met veel ijver was hij daaraan begonnen en de resultaten zaten hier nu met een pint voor hunne neus. Er was daar eentje bij die een beetje onstuimig begon te doen en de voet van een palm sloeg, terwijl de garçon daarmee nog in

zijn handen stond (hilariteit alom, maar gelukkig was er geen bierverlies). Ook was daar een oud-praeses aanwezig, met name Edmond Van Driessche, die ons een paar woordjes kwam spreken over het fenomeen 'De student'.

Afgezien van het feit dat onze voorzitter zich om het half uur voor vijf minuten moest verontschuldigen om telkens als een levend lijk weer binnen te stappen (hij zal zich waarschijnlijk te veel ingespannen hebben) is alles vlot verlopen. Het voorlopige presidium werd opgesteld, het lidgeld besproken, de aanschaf van linten, petjes, codex enz. En n, we hopen er het beste van te maken en de naam 'Klodde' hoog te houden.

Vergadering van vrijdag 16 december: tweede vergadering (zelfde plaats, zelfde tijd)
Deze vergadering begon tamelijk serieus; er werd niet meer gelachen met schijntende voorzitters of palmkens zonder voet. We waren bijeengekomen om de overgang van oud- naar nieuw-Klodde te bespreken. Daarvoor waren aanwezig:

- Edmond Van Driessche (Praeses 76-77)
- Frank Arbyn (Praeses 77-78)
- Peter Moens (Praeses 79-80)
- Marc De Kegel (Praeses 82-83).

De vergadering werd ingezet met het Klodde-lied, dat niemand van ons kende, maar waarvan het refrein al dapper werd meegezongen. Door de oud-leden werd voorgesteld de opbrengst van de tap van de jaarlijkse kerst-TD in de clubkas te steken om ons nancieel op weg te helpen (waarvoor we hen natuurlijk zeer dankbaar zijn). Het inkomgeld zou dan dienen om hun pintje te vullen. Na nog een paar tips te hebben gekregen, ging de vergadering spontaan over tot een cantus (kwestie van een beetje te roderen voor die van volgende avond). De aanzet daartoe was een salamander van de oud-leden. Er werd nog veel gezongen en gedronken.

De secretaris

De cantus van 17 december

Ik ben niet van plan voor elke cantus een verslag te schrijven omdat daar toch altijd dezelfde streken uitgehaald worden. Toch wil ik deze cantus vermelden omdat het niet zomaar een cantus was. Ten eerste, het was onze eerste cantus, tenminste als we die bijeenkomst van de dag voordien als vergadering bestempelen (we konden het ook een zangrepetitie noemen).

Ten tweede, die avond werd het praesidium of cieel verkozen:

- Praeses: Filip Verhofste
- Vice-praeses: Dirk Van Langenhove
- Penningmeester: Jan Poppe
- Sekretaris: Generaal T.

Ten derde, het was hun laatste cantus. Zij hebben destijds de Klodde-traditie voortgezet. We hopen dat nu ook te doen. We danken diegenen die ons op weg geholpen hebben. Seniores, bibituri vos salutant.

De secretaris

Vierde lustrum – Moeder Klodde 20 jaar – 1990

We gaan hier niet alweer opsommen welke activiteiten ons Moeder Klodde heeft georganiseerd om dit vierde lustrum luister bij te zetten, maar toch waren er opnieuw enkele klassiekers, zoals op zaterdag een academische zitting in het gemeentehuis (met receptie aangeboden door het gemeentebestuur natuurlijk, die academische zitting was maar een uitvlucht), een galabal met de 'Golden Bis Band' en op zondag een groots feestdiner en, om af te sluiten, een rolling door Zele.

Dat schachten schachten blijven en aldus zullen blijven behandeld worden, wordt duidelijk uit een stukje geschiedenis, aangehaald door een schacht (Jan Theus) in 1985-'86 ter gelegenheid van deze Lustrumviering. Hier gaan we ...

“84-85. Als kersvers getuigschriftigde van het Pius X werd ik opgenomen in de schoot van ons Moeder Klodde. Pas 1 jaar opnieuw gestart door Filip Verhofste, had ons Moeder reeds een stevige reputatie verworven van zuipen, ambiance en fuiven. Daar wou ik dus ook bij horen, kots wat kots. Van mijn doop weet ik niet veel meer, wel weet ik dat door de beestige praktijken van onze meester, Mark Verhofsté, onder de schachten een spontane drang ontstond om zich te organiseren in een, verschiet niet..., SCHACHTENVAKBOND: Solidariklodde of Kloddidarnosk. Mark Jaruzelski kreeg weerstand van Lech De Kegel (secretaris) en Jan Walesa ... (voorzitter). Bloedige represailles vanwege het toenmalige presidium konden het verzet niet breken. Hoogtepunt van onze psychologische oorlogsvoe-ring tegen Jaru was het letterlijk buitensluiten van onze temmer op het scouts-heim. Die jongen heeft achteraf vijf strafpinten gedronken omdat hij zich in de luren heeft laten leggen door 'domme' schachten”.

Even ter info. Het menu van het feestmaal in de Oude Kroon (toch weer dat menu):

Zalmschotel
Florentijnse roomsoep
Vleesmedaillon met groene pepersaus
IJsgerecht
Mokka

Bij die mokka was er wellicht ook nog eenousse-café, maar die is niet vermeld.

Vijfde lustrum – Moeder Klodde 25 jaar – 1995

Ter gelegenheid van dit vijfde lustrum eens niet het programma, noch de feestdis opgesomd, maar enkele straffe uitspraken van oudere en iets minder oude oud-Klodders:

- Student zijn, dat wordt men niet, dat is men of dat is men niet, men kan 't wel leren, maar dat is niet hetzelfde. Allé, ge moet dat maar verstaan. (Remi, pro-senior 1970-1972 – ofte de Stichter).
- Alle mannen die te kapper willen varen moeten mannen met baarden zijn! Alle studenten die schachten willen paren, moeten mannen zonder haren zijn! (Guido de commilito).
- Nee, 1914, dat waren de tijden. Bloemetje in de geweerloop en al uitend naar 't front, om dan vier jaar in een drek terecht te komen waarmee zelfs de doop van Klodde niets vergeleken is. Maar in 1918 kon de leute herbeginnen, en dat gaan we op 11 november vieren! (uw secretaris).
- Uw praeses en secretaris waren afgelopen weekend in Praag, en zijn trots u mee te delen dat bier in het Tsjechisch 'PIVO' noemt, zo weet u het ook (uw secretaris).
- De student mag, kan en moet vrij en vrank zijn. Tart de wetten en de regels, daagt de gevestigde orde uit en pro teert van al die hemelse verboden vruchten die er bestaan. Leve de student! Leve de studentikoziteit! Leve de durvers! (Guido de Commilito).
- Dwazen kunnen ons niet beledigen en verstandige mensen doen zoiets niet (Beschuit).

Toch vermelden dat er weer lustig gefeest en gebrast is!

Zomaar een reünie – 2002

Er was géén zesde noch zevende lustrum van Moeder Klodde omdat er op dat ogenblik niet veel te vieren was. Van 1999 tot 2008 zat ons Moeder Klodde in een dipje – ofte een grote dip. Er was namelijk geen presidium en er waren geen actieve leden van H.S.K. Moeder Klodde. Dus eigenlijk lag ons Moeder op apegapen. Gelukkig kon ons Moeder dan toch rekenen op haar oud-leden om de waakvlam brandende te houden.

Klodde zou Klodde niet zijn mocht er niet gevierd worden, ook in barre tijden. Ook als er niet echt een goede reden was om te vieren, bleef de microbe toch actief aanwezig bij de meeste oud-studenten. Enkele oud-Klodders (Annette De Brauwier, Antoine Helon, Paul Van der Straeten, André Geerinck en Piet Engelbeen) kregen de kriebels en wilden een grote 'Klodde-reünie' organiseren. Zo gezegd, zo gedaan. Op zaterdag 19 oktober 2002 werd verzamelen geblazen in 'Feestzaal Het Anker', ooit het decor van legendarische TD's.

Het einde van H.S.K. Moeder Klodde (of toch niet?)

De bestaansperiode van Moeder Klodde was een heel bloeiende periode voor de regionale studentenclubs. Dit mag blijken uit de contacten die Moeder Klodde had met de studentenclubs uit de omringende steden en gemeenten. Aan alles komt een einde zegt men, en dat is gebleken. Van de hierna opgesomde regionale studentenclubs is er bijna geen enkele nog actief. Spijtig genoeg ook Moeder Klodde niet (of toch?). Moeder Klodde had regelmatig contact (op sportief gebied, bezoeken van elkaars TD's en andere samenwerkingen) met o.a.:

Scaldis uit Dendermonde
 Zonneblomme uit Berlare
 Moeder Fik uit Grembergen
 Moeder Pompeloers uit Buggenhout
 Filoke uit Oudegem
 Salamander uit Daknam
 Calckine uit Kalken
 De Rolders
 Moeder Vos uit Overmere
 Inter Nos uit Lebbeke
 Malpertuus uit Lochristi
 Moeder Merelaar uit Merelbeke
 Polydoor uit Hamme
 Nydrop uit Opwijk
 Ochsenia uit Lede
 Moeder Den Destel uit Destelbergen

Giganten uit Wetteren
Moeder Scientia uit Wetteren
't Wiltje uit Lebbeke

Zoals de lezer opmerkt, heeft Moeder Klodde hoogtepunten gehad, maar ook moeilijke tijden meegemaakt. Het is blijkbaar 'normaal' dat regionale studentenclubs het om de zoveel jaar moeilijk hebben om voort te bestaan. Dikwijls gebeurt dit als er een grotere groep studenten gelijktijdig afstuderen en de club noodgedwongen verlaten. Als op dergelijk moment de opvolging niet in voldoende getale klaar staat en het financieel ook iets moeilijker gaat, is dit een gevaarlijk moment voor het voortbestaan van de club. Moeder Klodde heeft enkele van deze momenten gekend maar is steeds terug opgestaan. Dit is niet gelukt in de periode vanaf 2000 – had het met de millenniumwissel te maken? Nadien is er nog een opstanding geweest van 2008 tot 2011, waarna het alweer niet meer gelukt is... tot in 2020 met het tiende lustrum of 50-jarig bestaan!

Zie ook de lijst van lokale clubs in onze omstreken hierboven. Allemaal clubs die ooit heel succesvol waren. Sommigen zijn gaan doorleven in een studentenstad om zo te kunnen overleven.

Hoe zal het Moeder Klodde verder vergaan? Indien geïnteresseerd, zeker verder lezen. Ons Moeder zorgt voor haar kleintjes.

Enkele korte anekdotes en weetjes

Enkele initiatieven die niet gelukt zijn...

- Voor de viering van ons tweede lustrum wilden we een plaat opnemen met Studentenliederen. Onze zangkwaliteiten ten spijt, werd er geen enkele platen rma gevonden die interesse toonde.
- Ooit wilden we op kamp gaan naar de Ardennen. We zijn wel op kampverkenning geweest (Die dag waren er verkiezingen. Eerst gaan stemmen of onze plicht vervullen) en hadden een mooie plek gevonden, maar geraakten naderhand niet aan de nodige tenten. Onze aanvraag bij Defensie werd geweigerd door Luitenant-Kolonel SBH Vandenabeele omdat ook hun middelen beperkt bleken.

Enkele bijna ongelukjes...

- Iets waar we nochtans genoeg ervaring in moesten hebben was het betalen van SABAM telkens we een TD organiseerden. We 'vergeten' dit telkens opnieuw aan te vragen en konden ons wegstoppen achter het feit dat het bestuur van de Club elk jaar vernieuwd werd. Het is ons veel gelukt om niet te betalen, maar éénmaal werd de zaal op zaterdagmiddag gesloten

door Sabam. We hebben dan de hulp moeten inroepen van dhr. Mertens en plechtig beloven dat we in het vervolg steeds en tijdig zouden betalen. Of dit laatste gebeurde, is ongeweten.

- Dat we niet bij iedereen geliefd waren, bewijst volgende foto. Iemand (we weten niet wie) heeft onze reus een zetje gegeven zodat hij ei zo na onthoofd was. Gelukkig kwam alles weer goed met reus César.

Zicht op de gevallen reus César vanuit café De Pallieter.

- We hebben een aantal maanden geen gebruik kunnen maken van de zaal van Gasthof Het Anker, omdat er een snoodaard (we weten weer niet wie) tijdens een TD de vogeltjes van André had laten vliegen. Blijkbaar kon hij (André) er niet mee lachen. Gelukkig konden de volgende TD's doorgaan in zaal De Kroon.
- Tijdens de doop van het jaar 1977 werd er in stoet door Zele gegaan met een zware boerenkar waarop enkele schachten ten toon stonden gesteld. Deze kar werd getrokken door de andere schachten. Op de Kouter, ter hoogte van het kruispunt met de Langestraat, besloten enkele schachten deze kar richting vitrine van de winkel op de hoek te trekken. Dit zou hen effectief gelukt zijn had het Presidium niet de vooruitziende blik gehad om twee commilito's met een zware kassei te laten meelopen naast de kar. Op deze manier konden we deze twee stenen voor de wielen van onze mobiel smijten en de kar nog voor de vitrine tot stilstand te laten komen. Iemand moet zijn verstand gebruiken hé.

Het was deze kar. Trouwens, toen zoemden de bieken nog in de Biekorf, tikte het uurwerk van Hertecant nog op de Kouter en verkocht Van Cauteren nog sigaren...

Wist-je-datjes:

- Wist je dat we bij gebrek aan een echte vlaggenstok, in de stoet van 11 november naar het monument van de gesneuvelden onze vlag aan een “kobbejager” hadden gehangen en dat de aanwezige oud-strijders er niet konden mee lachen?
- Kermisrolling: Zowel bezoek aan alle ‘meulekes’ als aan alle leden herbergiers.
- Wist je dat, volgens de vroege statuten (eerste helft jaren 70), de praeses, noch de vice-praeses van het vrouwelijke geslacht mocht zijn? Alle andere functies stonden open voor beide seksen.
- Wist je dat de praeses een praeseshamer ter beschikking had om de orde te handhaven tijdens bijv. een cantus.
- Wist je dat alle commilitones en schachten gelijke gehoorzaamheid aan de praeses verschuldigd waren; de jongere commilito’s eerbied verschuldigd waren aan de oudere en hen voorrang lieten; de schachten absolute gehoorzaamheid verschuldigd waren aan de schachtentemmer en tevens aan elke commilito.
- Wist je dat we naar de Wieze Bierfeesten uit voorzichtigheid met de bus gingen. We zaten met 11 in een bus van 56. Gelukkig hadden we ook enkele studenten van Overmere en Kalken meegenomen. Die zaten ook bij die 11 geteld.

- Wist je dat we – ook op dezelfde Wieze Bierfeesten – de wc-madammen omkochten om enkel “geel-groene” linten binnen te laten om water in de wc te halen voor de watergevechten (eigenlijk waren het bier-gevechten, maar dat was ons te duur en met een godendrank pruts je niet).
- Wist je dat we in '75 onze vlag niet meer vonden en we deze dringend nodig hadden voor een rolling? We hebben dan twee commilitoneskes (Annette en Marleen) bereid gevonden om een nieuwe vlag te maken. Toen we deze nieuwe vlag nog niet zo lang hadden vonden we de oude onder een hoopje vuil in ons Kelderken. Sindsdien hadden we twee vlaggen, maar spijtig genoeg zijn we nu de tweede vlag kwijt. Hieronder een foto met beide vlaggen broederlijk naast elkaar.

Het was dan ook ons eerste lustrumjaar met als gevolg dat er reeds vele verslagen moesten geschreven worden.

Feestelijkheden ter gelegenheid van 50 jaar Moeder Klodde

Het feestcomité van 50 jaar Studentenclub Moeder Klodde had voor het weekend van 17 oktober 2020 een feestprogramma uitgewerkt. Het was de bedoeling om hier een verslagje weer te geven van de feestelijkheden, maar zoals jullie allen weten heeft ook hier corona van zich laten horen.

We hebben dan ook besloten om dit feestprogramma met een jaar uit te stellen. Het zal ooit wel lukken en de feestvreugde zal er niet minder om zijn, integendeel.

Wat hadden we gepland vóór de coronacrisis – je merkt op dat ook studenten van Moeder Klodde onderhevig zijn aan dit kwade virus? Het programma bestond ‘voorlopig’ uit volgende activiteiten (niets nieuws onder de zon):

Zaterdag 17 oktober 2020:

- 19 uur - Ontvangst op het Gemeentehuis – Academische zitting + receptie
- 20 uur – Cantus – enkel oud-Klodders (zonder partners)

Zondag 18 oktober 2020:

- 10 uur – Grootse Rolling (met partners)
- 13 uur – Serieus noenmaal (met partners)

Geen feesten dus!

Geen verslag van deze feesten dus!

Als afsluiter nog een recente tekst opgesteld door Geert Van Acker
(Commilito van destijds)

Klodde in de vroege jaren zeventig

Een studentenvereniging is per definitie onderverdeeld in vrij korte perioden, want een studie duurt zo'n vier jaar, en de leden en het bestuur wisselden na-

tuurlijk in een tempo dat misschien nog sneller ging dan een ad fundum. Maar ik kan natuurlijk vooral spreken over mijn eigen tijd, en dat waren de jaren vanaf 1971.

In de buitenwereld was Boudewijn nog steeds braaf koning, betoogden de studenten tegen Van den Boeynants, en luisterden we naar de muziek van CCR en TRex. En voor de slow and sexy time hadden we Lynsey de Paul met haar zeer erotiserende hit "Sugar me".

Bij Moeder Klodde zwaaide toen de hoogblonde (het woord "rost" was plaatselijk taboe) Remi Van Bogaert de scepter. Een zeer vriendelijke praeses, die de troepen goed samenhiel. In zijn bestuur zat toen de beroemde cantor Piet Engelbeen, bekend van zijn wereldhit 'Als mijn kanarievogel zingt', originele versie. Wie heeft er niet met door emotie geprikkelde keel (ook wat door het bier) in vervoering zitten luisteren naar deze pure blues? In ieder geval wel de oudere leden, zoals Renaat De Schaepmeester, Freddy Troch, Eugeen De Kimpe, Antoine Helon, Magde Audenaert, Ria De Schepper, Robert Geens, Rita De Waele, Martin De Brouwer, Nicole Van Eetvelde, André Vanderstraeten, en ik vergeet er nog een pak.

En dan waren er natuurlijk de schachten, waar ik bij was. Ik herinner mij nog Tineke De Waele, Maurice Van Roste, Annette De Brouwer, Filip De Smedt, André Vandromme, Bernadette De Vriendt, Annemie De Win, Ann Engelbeen, Marianne Van Hecke, Luc Van Acker, en voor der rest laat mijn geheugen mij in de steek.

Toen was er nog in het begin van het academiejaar een schachtendoop. En dat was echt niet volgens een charter zoals dat nu gaat. Het dient wel gezegd: de schachtenmeester en de anciens haalden wel toeren uit met ons, maar er waren echt geen onverantwoorde drama's zoals we de laatste jaren op tv moesten zien. Misschien was alles in die jaren wat luchtiger en vrolijker. En ook konden wij toen tegen wat meer tegen. Wij maakten daar geen spel van dat wij blauw bier moesten drinken, en dat we in zwembroek moesten staan om vervolgens ingesmeerd te worden met een mengsel van siroop en zagemeel. Ik heb nog een klein kikvorsje moeten inslikken. Maar als je gewoon meedeed zoals wij, dan was je na die avond volwaardig lid van Klodde. Dan had je het gemaakt. En 's avonds werden we door de anciens toegejuicht, en met drank overvoerd om onze ontgroening te vieren. Ik heb er toch goeie herinneringen aan.

Bij Klodde was een van de regelmatige activiteiten op zaterdagavond in groep naar de TD's gaan.. Dan reden we met een stuk of vijf auto's naar Lebbeke of Opwijk of nog verder, en dat was altijd ambiance. En om 2 of 3 uur 's nachts naar de Rembrandt in Lebbeke om nog wat te eten en te drinken. Dan denk ik terug aan onze betreurde André De Brabander. Steeds was Dré bereid om ons,

jongeren zonder auto, mee te voeren naar de TD's. En hij was nog meer bereid om de aldaar rond adderende porren en andere dames met zachte hand in te wijden in de *grand' amour*. Hoe hij het deed, niemand begreep het, maar zoals den Dré succes had bij 't vrouwvolk, daar was zelf Julio Iglesias jaloers van. Aan zijn uiterlijk kan het niet gelegen hebben, maar ge uisterd werd dat hij "ne gouwen" had. Het moet toch iets geweest zijn...

Maar waar Klodde vooral groot in was, dat waren de cantussen. En we hadden dus de beroemde Piet als cantor. Maar plots kwam het. Werd de roem hem te machtig, of zocht hij de anonimiteit op, we zullen het nooit weten. Maar Piet besliste onverwacht dat hij stopte met cantor zijn. En een nieuwe moest er komen.

We hebben allemaal horen spreken van het mysterie van Laken, van Boudevijn. Maar het mysterie van Klodde, hoewel minder bekend, kan daar gerust naast staan. Om een duistere reden dwong Piet af dat Jacques Brusselmans, tot dan gekend als de man die het meest vals kon zingen van de hele club, dat net Jacques de nieuwe cantor zou zijn. En toen begon het mysterie van Klodde. Terwijl iedereen in paniek de eerste valse klanken van de nieuwe cantor aanhoorde, ontstond er een vreemd gevoel van resonantie in het lokaal. Was het de drank, waren er toen al hallucinerende middelen in gebruik, het blijft een raadsel. Maar hoewel tot voor kort iedereen dacht dat Jacques niet kon zingen, was hijzelf, samen met zijn lief, een andere mening toegedaan. Net zoals Trump tegenwoordig spreekt van 'alternative facts', begon iedereen te spreken over een "andere vorm van zingen", een "interplanetair klankenlabo", het mysterie van de sirenenzang van Jacques. Was het oprecht of is er sprake van laaghartige spotternij, het werd plots bon ton om te zeggen dat onze cantor goed kon zingen. Tot op vandaag is de twijfel nog zeer groot: de ene groep zegt dat hij vals zingt, de andere groep (voornamelijk Jacques) twijfelt daaraan, en heeft het meer over een gouden stem, the voice of Europe.

Het beste lijkt me misschien om op de viering van 50 jaar aan Jacques te vragen of hij nog eens zijn versie van de kanarievogel ten beste wil geven.

Ja, toen sprak heel Zele van Moeder Klodde. Zoals toen we met bijna 100 man mee op straat kwamen bij de kampioenviering van 1974, toen Eendracht Zele met spelers als Goossens, Coles en de Szapinsky's de titel veroverd had en promoveerde naar derde. En toen diezelfde nacht, toen de meeste Zelenaars zat over de grond kropen, de Kloddenaren, gehard door de cantussen en de TD's, nog luidop het kanarielied brulden. Vals of niet.

Dat waren nog eens tijden!

Geert Van Acker, Oud-Klodder

Toch nog positief nieuws – heet van de naald

Dit jaar (2020) zijn er, waarschijnlijk onder impuls van de geplande feestelijkheden, enkele gloednieuwe Zeelse studenten die besloten hebben om zich aan de borsten van ons aller Moeder Klodde te gaan laven. Omwille van de coronacrisis stellen ze fysieke activiteiten noodgedwongen uit, maar ondertussen zijn reeds contacten gelegd met een aantal oud-Klodders en pro-senioren om dit initiatief verder uit te werken.

Het is nu de bedoeling dat een aantal oud-Klodders, samen met deze jeugdige commilito's deze start goed uitwerken om er zo voor te zorgen dat de huidige Zeelse jeugd ook kan genieten van hun studententijd onder het toezien van ons aller Moeder Klodde.

Io Vivat!

Het nieuwe schild van Moeder Klodde

De (toekomstige) geschiedenis van deze verjongde Studentenclub zal de lezer misschien kunnen lezen in het nog te schrijven 'boek' ter gelegenheid van H.S.K. Moeder Klodde 100 jaar of de 'Centennial van Moeder Klodde'.

Nawoordje

Wij zijn ervan overtuigd dat het lezen van deze teksten de oud-leden van Moeder Klodde veel plezier zal doen en herinneringen zal boven halen.

Dank aan de stichters van H.S.K. Moeder Klodde die ervoor gezorgd hebben dat we onszelf en anderen veel plezier bezorgd hebben tijdens onze studentenjaren. Dank aan alle café-uitbaters en zaal-uitbaters (incl. de jeugdheden die we mochten gebruiken) die er ook voor zorgden dat we een plaats hadden om onze leuke activiteiten te organiseren. Dank aan alle leden van Moeder Klodde omdat we zo steeds gezelschap en vrienden rondom ons hadden om plezier mee te maken. Dank aan onze toenmalige 'sponsors' en ereleden.

Dank aan allen en alles wat hier vergeten is om te danken.

Dank ook aan HOK Zele om deze teksten te willen opnemen in hun jaarboek ter gelegenheid van de viering van 50 jaar Moeder Klodde. Laat het een inspiratie zijn voor de huidige studenten van Zele.

Wij hebben ervan genoten, vroeger en nu.

We hopen dat deze publicatie in het jaarboek van HOK Zele bijdraagt tot de kennis over hoe en wat een regionale studentenclub zoal deed en doet. We hopen ook dat via deze weg de HOK en zijn jaarboeken ook weer iets ruimer bekend worden bij een ander publiek.

Werkten mee aan deze publicatie: vele artikels zijn overgenomen uit de oude verslagboeken, zijn kopies of afgeleid van krantenknipsels. De algemene artikels zijn recent geschreven door meerdere oud-Kloddeleden, met name Frank Arbyn, Jan Heirwegh, Geert Van Acker en Piet Engelbeen.

Getekend, alle pro-senioren van H.S.K. Moeder Klodde:

Remi Van Bogaert, Paul Van Der Straeten, Jacques Brusselmans, André Van Dromme, Serge Van Eeghem, Edmond Van Driessche, Frank Arbyn, Paul Quintyn, Peter Moens, Luc Herrebaut, Philippe Theus, Herman Van Driessche, Jan Van Caeckenbergh, Marc De Kegel, Filip Verhofsté, Marc Verhofsté, Marc Vercammen, Chris Kesteley (ad interim), Dominique Dauwe, Carl Heiremans, Wim Temmerman, Jos Van Acker, Tom D'Hauwer, Gorik Poppe, Frank Van Wiele, Filip Schiettecat, Didier Van Damme, Lieven Schelstraete, Maarten Raemdonck, Lothar Van Driessche en Fabrice Hofman.

ZEELSE SIGARETTEN

FRANÇOIS DE GEEST

Om de *Rony* en de *Samy* - twee Zelenaars - te kennen, moet je niet Methusalem heten, maar het helpt. Rony en Samy waren twee sigarettenmerken die hier bij ons in Zele een tijd geleden van de band rolden.

Voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog gedurende anderhalf decennium werden in onze gemeente sigaretten geproduceerd. In een bedrijf met de eerbiedwaardige naam *Etablissement René Geens*, naast een mooie villa¹ aan de Dendermondebaan. De sigaretten vonden hun weg naar het ruime afzetgebied van vooral mannelijke rokers die door het roken hun mannelijkheid voelden toenemen: *'t Is geen man die niet roken kan.*

Naast deze prachtige villa begon René Geens met zijn sigaretten.

In tijden dat roken nog onbesproken risicoloos was, werd er ongegeneerd nicotine in de longen gepompt, hulden huiskamers en cafés zich in vossige walmen en mochten de kinderen eendrachtig doch passief meeroken in de auto achter vader en moeder, op de autostrade, tijdens de jaarlijkse verplaatsing naar Blankenberge. Roken mocht, roken moest en dat had de familie Geens goed begrepen.

René Geens en Maria van Biesen met de zonen Gilbert (links) en Albert.

De peetvader van de Geensen was René Geens (1889-1966). Hij was onderwijzer en getrouwd met Maria Van Biesen (1888-1976). De voorouders van René kwamen uit de streek van Tienen en Limburg, de familie Van Biesen kwam uit het Brusselse. Ook al was vader René de schoolmeester, thuis had moeder Maria het hoogste en het laatste woord, naar het schijnt. René Geens was een sociale guur zoals onderwijzers in die tijd geacht werden te zijn: actief in het verenigingsleven, mee met de harmonie, met hart en ziel bij diverse andere maatschappijen, onder het volk.

Het gezin kreeg twee kinderen: Gilbert (1913-1973) en Albert (1915-1977). Hun respectievelijke echtgenoten: Celestine Demonie (1920-2015) en Marie-Louise Van Den Abbeele (1917-2009). Albert was de drijvende kracht van het bedrijf, vindingrijk en handig. Gilbert was de econoom. Gilbert en Celestine kregen drie kinderen: Luc, Jacques, Ginette. Albert en Marie-Louise hadden er vijf:

Marc, Carlos, Annette, Robert en Philippe. De tweede zoon van Albert, Carlos (°1943), heeft de nodige gegevens verstrekt voor dit artikel. Een broer van Carlos, Robert (°1950), heeft me een spoor aangewezen naar een informant. Tot hun spijt is veel van het bedrijf verloren gegaan bij de verhuis. Alle machines zijn verkocht, de boekhouding en correspondentie opgeruimd, documenten en publiciteit vernietigd, kortom, er is bitter weinig overgebleven. Een lijvig fotoalbum, enkele lms - vader Albert was een fervent amateur lmer - en een hoop herinneringen moeten dit verslag stofferen. Gelukkig viel er op internet nog wat te sprokkelen en vonden we in ons gemeentelijk archief enige sporen van de sigarettenfabriek.

Foto van 1962: René en Maria vieren hun gouden jubileum.V.l.n.r. staand: Jacques (ZG), Albert, Luc (ZG), Annette (DA), Marc (ZA), Gilbert, Carlos (ZA). Zittend: Marie-Louise Van Den Abbeele (VA), René (Vader van GA), Maria Van Biesen (Moeder van GA), Celestine Demonie (VG). Vooraan: Ginette (DG), Philip (ZA), Robert (ZA). (Afkortingen: **V**rouw, **Z**oon of **D**ochter van **G**ilbert of **A**lbert).

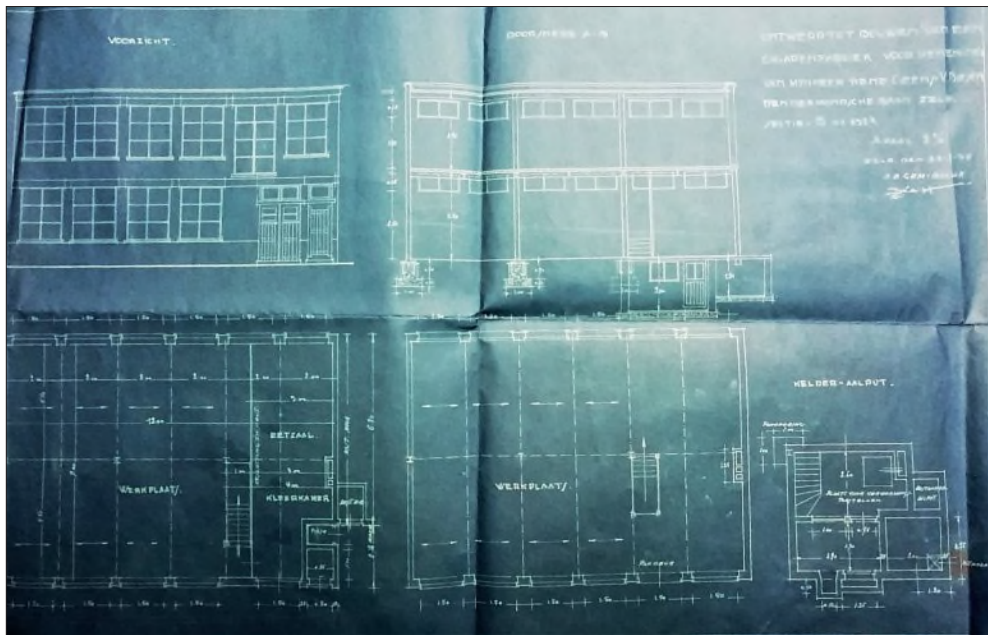
Van Rony tot Samy

Wanneer de sigarettenfabriek van Geens opstartte, kon in de familie niet met zekerheid gezegd worden. De eerste versies van deze tekst meldden dan ook vaag: enige tijd vóór WO II. Tot enkele *ontdekkingen* ons veel dichter bij de startdatum brachten. De eerste ontdekking kwam van Frank Coene. In een telefoonboek van 1933 vond hij bij het telefoonnummer 36, toegekend aan Geens-Van Biesen R. : *Rookartikelen*. Van sigarettenproductie was nog geen sprake.

Een bezoek aan het Rijksarchief Antwerpen-Beveren, gevestigd te Beveren, legde nog meer bloot. Daar constateerden we dat pas vanaf 1929 begonnen werd

met het bijhouden van een handelsregister en dat in datzelfde jaar, 23 december, in het Handelsregister van Dendermonde ene René Geens, Dendermondse-baan 47, Zele werd ingeschreven. Aard van het bedrijf en van de handel: *Tabak en Rookartikelen*. Datum waarop de exploitatie van de handelszaak in het rechtsgebied is begonnen: *sedert huwelijk*. René Geens en echtgenote Maria Van Biesen trouwden op 26-8-1912.

Het echtpaar Geens-Van Biesen handelde dus van meet af aan in tabaks- en rookartikelen. Dat was de aanloop naar de eigen productie van sigaretten die veel later opstartte. De startdatum kenden we nog niet. Tot André De Kimpe² de reeds gedigitaliseerde bouwaanvragen van onze gemeentelijke archieven doorzocht en er drie vond met betrekking tot René Geens. Op 6 augustus 1935 diende René Geens een aanvraag in bij het gemeentebestuur voor het bouwen van een 'cigarenfabriek'³.

Plan van 1935 voor de sigarettenfabriek

Besluit. Eerder dan algemeen werd gedacht was René Geens al doende met rookgerief vanaf zijn huwelijk in 1912. De industriële productie van sigaretten begon rond 1935. Maar was er daarvoor al sprake van enige andere activiteit zoals het snijden van tabak of het vervaardigen van sigaren?

We blijven het antwoord schuldig. Sigaren maken op kleine schaal kan je zonder machines, maar we hebben geen enkel bewijs dat René Geens, met of zon-

der werknemer(s) dat effectief deed. We denken eerder dat hij, zeker gesteund door zijn echtgenote, een ondernemend persoon was, een handeltje startte en grossierde in - waarom niet? - rookwaren. Bij Geens was het ambitie, bij veel schoolmeesters was een bijverdienste noodzaak, zij hadden wel de status van de dorpsnotabelen maar niet hun inkomen.

De bouwaanvraag van 1935 geeft ons de zekerheid dat het menens was met de sigarettenproductie, ook al stond in de aanvraag 'cigarenfabriek'. Vijf jaar daarna (08-11-1940) werd een vergroting van de werkplaats aangevraagd en een jaar daarna (18-11-1941) een verhoging van het magazijn.

De snelle opeenvolging van verbouwingen doet veronderstellen dat de zaken goed draaiden bij de firma Geens. Op een factuur⁴ van 1940 zien we als hoof-

Briefhoofd van een factuur

ding naast R. Geens-Van Biesen: *Sigaren, Sigaretten, Tabak & Snuif, enz.* Daar- onder staat in kapitalen en onderstreept: GROOT.

De lijst rookartikelen verkocht door de firma Geens was uitgebreid, ook al beperkte de fabricage zich, volgens alle bronnen, tot het maken van sigaretten.

Carlos, onze belangrijkste woordvoerder, was een knaap van een jaar of tien toen de sigarettenfabriek stopte. De herinneringen aan de sigarettenproductie zijn daardoor ook niet meer zo scherp. Van horen zeggen herinnert hij zich dat het einde van de oorlog, de bevrijding en de jaren erna gouden tijden waren voor de firma Geens. De talrijke soldaten waren gulzige afnemers. Tot 150 mannen en vrouwen werden er tewerkgesteld. Na Belga⁵ was de Zeelse sigarettenfabriek de grootste producent in België.

René Geens rook wat de soldaten van een sigaret verlangden. Vooral de Amerikaanse soldaten prefereerden de gesausde⁶ sigaretten van bij hen thuis. Hij speelde daarop in en bracht als eerste in ons land dergelijke sigaretten op de markt.

Tijdens de jaren na de oorlog, met de stijgende welvaart en meer tijd voor ontspanning, werd de sigaret haast een statussymbool en bereikbaar voor iedereen. Over kwalijke gevolgen van het roken had nog niemand gehoord.

Een etalage met luxurookartikelen.

Een stand op een beurs met de Zeelse sigaretten: Samy, Douglas en Lancaster.

De Geensen waren pientere zakenmensen. Zij begrepen dat diversiteit in het aanbod de kooplust aanwakkert. De ene sigaret is de andere niet, de ene roker wil zich ook distantieëren van de andere en daarom werden de sigaretten van Geens onder verschillende namen aan de rokende man gebracht. Er waren: *Rony*, *Samy*, *Douglas* en *Lancaster*. *Rony*, met een Duitse herder op de verpakking, was de populairste sigaret uit het gamma. *Douglas* en *Lancaster* boden zich aan als *American blend*. Om het nog exclusiever te maken kreeg *Lancaster* als bijschrift: *Special American blend*.

Samy en *Lancaster* kregen een eenhoorn op het pakje. De Geensen waren paardenliefhebbers. Mijn woordvoerder Carlos is in zijn jonge jaren nog ruiter geweest. Het merk *Douglas* verwijst naar de legendarische bommenwerper tijdens WO II. Op de verpakking staat onder andere een silhouet van het vliegtuig.

Blijf gezond, van Rony zult ge houden

Sport kan niet zonder reclame. Het is van alle tijden. In ons landje worden voetbal en een bepaald biermerk in één adem - hoeveel promille? - vernoemd. In minder preutse tijden was het nog erger.

Reclame maken doet kopen en van marketing en merchandising - kenden ze de woorden wel? - moest je de familie Geens niets bijleren. Hun sigaretten werden dan ook overal waar veel volk kwam in de kijker gezet. Aan zee stond tweetalig *cigarettes Douglas sigaretten* op de boot die dagtoeristen meenam voor *Excursions en mer, Uitstapjes op zee*. In Blankenberge natuurlijk.

Van Rony tot Samy, iedere sigaret had haar eigen doelgroep, wat het afzetgebied aanzienlijk verruimde. Vooral Rony was populair bij de gewone werkman. En die ging graag naar de wielervedstrijden om de magneten Coppi, Ockers en Van Steenbergen aan het werk te zien. De Antwerpse Zesdaagse was in de naoorlogse jaren enorm populair. Iets wat de familie Geens niet ontgaan was. Zij waren dan ook present in Antwerpen, als hoofdsponsor zelfs. *De Geensen wisten waarom*. De hoofdsponsor van hét wielerevenement kreeg in ruil uiteraard de kans om in de kijker te staan. De wielersliefhebbers konden er niet naast kijken toen ze op weg naar de ingang de rijen auto's met Samy, Rony en Douglas passeerden.

Blankenberge sur Mer. Excursions en mer avec les cigarettes Douglas.

Waar de actie is, is ook de Zeelse sigarettenkaravaan met Rony, Samy en Douglas. Hier ergens in Brussel of Wallonië.

Tijdens de Antwerpse Zesdaagse van 1948 werd zelfs een Rony-lied gemaakt waarin letterlijk staat: *Doe zoals ik en blijf gezond, van Rony zult ge houden*. De wielervedette op rust Georges Ronsse werd in het lied als (nog) levend voorbeeld geciteerd om alle twijfels over mogelijk nadelige gevolgen van roken de kop in te drukken. Ronsse was twee keer wereldkampioen op de weg, won verscheidene klassiekers, wat hem niet belette een overtuigde Rony-roker te zijn.

Volgens bepaalde mondelinge bronnen waren de sigaretten Geens ook vertegenwoordigd in de publiciteitskaravaan van de Ronde Van Frankrijk en voerden ze ook publiciteit in de Omloop Het Volk.

Sigaretten RONY

De sigaret der **KAMPIOENEN**
De **KAMPIOEN** der Sigaretten.

BIANCHI
COPPI
Internationale Kampioen
Amstel 1934
Sigaretten Rony

Wie die volgende sigaretten uit de Rony's van Amstel 1934
opgevoerd zijn: Internationaal Kampioen van de Wereld, G. Bianchi.

GRYSOLLE
Internationaal Kampioen Rony
Wolke - 1934-1935

7 frank de 20

VOOR SPORT EN NIEUWS Lees dagblad Het Volk

Publiciteit - De afbeelding mag niet op de sporten van groepen worden

'Strooibiljet' voor de *Zesdagen* van Antwerpen van 1948. (Dank aan Robert Pijcke van www.wielersportboeken.nl/ be).
Op de achterkant van de flyer: het Rony-lied.

RONY-LIED

Zangwijze: Aan den Oever van de Schelde.

I

*En mens heeft veel zorgen soms ook verdriet
En wat zal het zijn voor morgen
Het leven is duur maar gaat steeds voort
En houdt ook niets verborgen
En toch draait de wereld steeds rond
En we moeten maar stand houden
Doe zoals ik en blij gezond
Van Rony zult ge houden*

Georges RONSE
Wereldkampioen 1932-1933

Maurice DE WOLF
Specialist Zesdaagen

REFEIN

*Ik hou liever van een Rony
't Is de beste sigaret
't Wordt van ieder nog den hobby
Men geraakt er op gezet
Ja geloof me al de mensen
Roken ze 't is goeie waar
Laten we hopen en weensen
Een RONY nog vele jaar*

II

*De renners en kenners hier in de zaal
Roken ze ja alle dagen
Georges Ronse de man met wereldfaam
Ja daar kunt g'het eens aan vragen
Ook prijzen zijn er steeds aan vast
Ze zijn gratis te verloten
Dus geen zorgen en ook geen last
Met Rony wordt genoten*

Opgedragen aan Georges Ronse.
6-2-45.
Carlo Gevaerts.

N.V. Drukkerij 'HET VOLK', GMBL

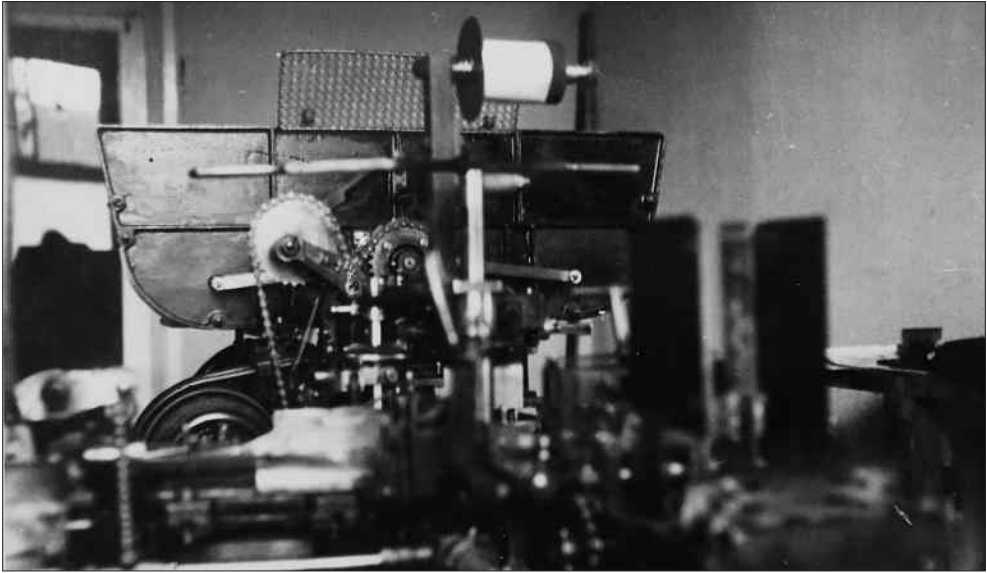
De Firma Geens bracht in 1949 zelfs een fraai kijk- en leesboek uit: *Geschiedenis der Ronde van Frankrijk*. Collega Karel De Wilde heeft er een exemplaar van en schrijft er het volgende over: 'Het documentaire boek, opgesteld als een jaarkroniek, was geschreven door Sportwereld-journalist Achiël Van Den Broeck (Booischoot 1899 - Wilrijk 1979), met een inleiding door de toen reeds legendarische Karel Van Wynendaele. Het was het eerste naoorlogse overzichtswerk over de historiek van de Tour (met gegevens tot 1948), alleszins het allereerste in de Nederlandse taal.'

Geschiedenis der Ronde Van Frankrijk uitgegeven door de firma Geens te Zele in 1949.

Sportbeleving en rookgedrag zorgden in tolerantere tijden voor, zo werd toch beweerd, gezelligheid en samenhang. Nadelig voor de sportieve prestaties? Eddy Merckx zag er geen graten in om te poseren met een sigaretje tussen de vingers en Freddy Maertens beleefde in 1981 zijn verrijzenisjaar - vijf ritten in de Tour én wereldkampioen - dank zij het sigarettenmerk *Boule d'Or*. Daar bleef hij nog een jaar bij zonder veel succes en de jaren daarna, zonder *Boule d'Or*, was het gedaan met Maertens.

De sigarettenfabriek van Geens werd professioneel geleid. Vanaf de ontvangst van de geperste balen tabak in de haven van Antwerpen tot de distributie van de sigaretten naar de kleinhandel. Alle bewerkingen, van blad tot sigaret, werden met de nodige zorg uitgevoerd. Het bedrijf probeerde naarstig van de wierekte, de sigaretten rolden massaal uit de machines en Geens was verplicht de beste krachten aan te trekken om de productie vol te houden. De beste technici van concurrent Belga wilden zelfs voor Geens komen werken. Aan goede technici was nood in een sigarettenfabriek. Van de machines met hun vele onderdelen werd het uiterste gevraagd en herstellingen moesten regelmatig en vooral vlug uitgevoerd worden. Ook werden de technieken geregeld geperfectioneerd voor een optimale productie. Carlos herinnert zich een werknemer, een zekere André Roels, een uiterst bekwaam vakman die heel zijn leven voor het

Eén van de machines om sigaretten te rollen.

onderhoud en de herstellingen van de machines instond. Zelfs in de weekends offerde hij zich op om defecten te repareren.

Carlos denkt ook nog aan een paar andere zeer trouwe medewerkers: administratief directeur Arthur De Bisschop (vader van opticien Paul De Bisschop⁷) en Maurice Van Hecke, personeelsdirecteur.

Karel De Wilde, wiens moeder een tijdje werkzaam was bij Geens, deelt ons ook nog mee: 'Alle stadia van het productieproces ondergingen een nauwgezette controle. Geens had een vaste *keurder* in dienst die soms als steekproef drie sigaretten tegelijk rookte. Het inpakken van de afgewerkte rookwaren, veelal in blikken of kartonnen dozen per gros (144 stuks), gebeurde in hoofdzaak door jonge Zeelse vrouwenhanden.'

Rony is dood, leve Alba

De laatste jaren van de sigarettenproductie bij Geens verliepen moeizaam. De monopolisering van de sigarettenfabrikant Tabaco na⁸ deed het bedrijf de strop om. Tabaco na met onder andere *Belga* en *Tigra* strekte vanuit Antwerpen haar tentakels uit over het Belgische sigarettenland. De Geensen, familie-mensen, wensten zich met hun bedrijf, van vader op zonen, niet aan te sluiten bij de gigant. Dit standvastige gedrag werd *bestraft* met beperkingen allerhande bij de uitvoer. Omdat 75 % van de sigaretten van Geens werden gemaakt voor de export, wogen deze restrictieve maatregelen zwaar door. De aanhoudende tegenwerkingen dwongen de firma om geleidelijk de productie van sigaretten af te remmen en over te schakelen op een andere, hopelijk even lucratieve handel.

Links: Arthur De Bisschop, administratief directeur. Rechts: Maurice Van Hecke, personeelsdirecteur

(Foto's genomen in het Alba-tijdperk.)

Al gedurende de laatste moeilijke jaren van de sigarettenproductie verkende René Geens andere horizons. Tijdens zijn regelmatige verplaatsingen naar de States om er tabak te kopen maakte hij kennis met... droogkuis. Droogkuis was toen hier te lande een onbekende techniek en Geens zag er brood in.

Op 21 oktober 1950 diende de *N.V. Retex* een verzoekschrift in bij het gemeentebestuur voor de inrichting van een droogkuisinstallatie met mechanische wasserij, het plaatsen van een stoomketel, een statische transformator, twee bovengrondse mazouttanks, een autobergplaats voor zes autovoertuigen en een magazijn voor chloorhoudende oplosmiddelen. De vraag werd door het Schepencollege op 20 december 1951 ingewilligd⁹.

De Geensen kochten machines aan, riepen hun beste techniekers bijeen en verdiepten zich in de knowhow van een voor België innoverende techniek. Retex kwam naar buiten met de frisse naam *Alba* en ook met deze omschakeling ging het de familie Geens voor de wind.

We gaan ervan uit dat *Retex-Alba* al operationeel was in 1952. We hebben geen bewijs dat de sigarettenproductie toen al helemaal was stopgezet. Er werd

ons meegedeeld dat gedurende enkele jaren de twee activiteiten, sigaretten en droogkuis, parallel naast elkaar voortliepen. De huid werd blijkbaar niet verkocht voor de beer geschoten was. Pas toen de droogkuis voldoende rendabel bleek, stopte het met de sigaretten. De laatste Rony's en Samy's gingen in rook op.

Dank aan

Dit artikel is tot stand gekomen dankzij vooral mondelinge bronnen. Voor zover het mogelijk was hebben we in archieven bepaalde gegevens kunnen weerleggen of bevestigen. Online vonden we sporadisch enkele afbeeldingen van sigarettenpakjes en één keer hadden we echt geluk toen we een [yer](http://www.wielersportboeken.nl/be) vonden op www.wielersportboeken.nl/be, verspreid tijdens de Zesdagen van Antwerpen van 1948. De heer Robert Pijcke heeft ons de toelating gegeven ze te publiceren.

Verder danken we ook enkele personen die ons tips hebben gegeven of ons naar sporen hebben geleid. Vooral Carlos Geens voor zijn 'mondeling' archief en voor zijn foto's, Robert Geens voor zijn tips, Paul De Bisschop voor zijn opzoekingswerk en de foto van zijn vader, André De Kimpe voor zijn opzoekingswerk in de bouwaanvragen (Gemeentelijk Archief Zele), Lucien Boone voor de hulp bij het zoeken in de dozen 'Gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen' (Gemeentelijk Archief Zele), Frank Coene voor zijn opzoekingswerk en een vondst in een telefoonboek van 1933, Mark De Block voor een tip. Ook veel dank aan collega Karel De Wilde die in ons jubileumjaarboek nr. 50 met zijn artikel over Zeelse sigarenbandjes en tabaksreclame de voorzet gaf voor dit artikel.

Eindnoten

¹ Op de site van de familie Geens, Dendermondebaan, hebben twee villa's gestaan. De eerste was een eclectische villa van kolenhandelaar Arsène Haegens-Verstraeten van circa 1903, mogelijk een ontwerp van architect T. Présiaux (Lede). In 1947 werd een bouwaanvraag ingediend voor de bouw van een tweede villa naar plannen van architect Frans Van Severen (Dendermonde), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/83893>, naar gegevens van BOONE L., *Architectuurinventaris Zele. Overzicht architectuur in Zele, hoofdzakelijk 1900-1960 aangevuld met opmerkelijke realisaties uit andere periodes* (onuitgegeven document), Zele, 2005-2006.

² Met dank aan André De Kimpe die de bouwaanvragen, bewaard in het Gemeentelijk Archief Zele (GAZ), heeft gedigitaliseerd. Dat gebeurde met begeleiding van Erfgoedcel Land van Dendermonde en met hulp van echtgenote Agnes Verniers en enkele andere personen. Voor de bewuste bouwaanvragen heeft André ons de weg gewezen naar dozen nr. 818, 1379 en 1487.

³ In doos 818 van GAZ bevindt zich naast de aanvraag van 1935 ook het afgebeelde plan.

- 4 Een factuur opgespoord door Frank Coene, waarvoor dank.
- 5 Belga, de populairste sigaret van ons land, werd in 1923 gelanceerd en in Antwerpen geproduceerd door de broers Alphonse en François Vander Elst. De dame op het pakje met gele sjaal en zwarte hoed was niet alleen voor rokers een iconisch beeld.
- 6 Naar Amerikaans voorbeeld werd ook hier bij ons tabak gesausd: smaak- en geurstoffen moesten het rookgenot optillen. Drop was één van de mogelijke supplementen.
- 7 Veel dank aan Paul De Bisschop, die op zoek ging in het archief van zijn vader, wat twee foto's opleverde: vader Arthur De Bisschop en collega Maurice Van Hecke, twee trouwe steunpilaren van de firma Geens.
- 8 Tabaco na-Vander Elst werd in 1921 gesticht en moest in 2004 sluiten. De fabriek lag aan het Albertkanaal in Merksem.
- 9 GAZ: 'Gevaarlijke, ongezonde, hinderlijke inrichtingen' 1950.

E.H. MARCEL VAN LEUVEN, ELFDE PASTOOR VAN ZELE-HEIKANT

MARCEL HERWEGE

Marcel Van Leuven werd geboren te Beveren-Waas op 25 april 1932. Hij werd priester gewijd te Gent op 18 augustus 1957 en hield zijn eremis in Beveren op 25 augustus 1957. In 1958 werd hij benoemd tot onderpastoor te Wachtebeke, waar hij bleef tot in 1967. Aansluitend werd hij onderpastoor te Burcht, op zijn verzoek zodat zijn bejaarde moeder daar bij hem kon inwonen. Hij deed er dienst van 1967 tot 1981.

Op 13 november 1981 werd hij aangesteld tot pastoor te Zele-Heikant, in opvolging van pastoor Cyriel Smet die op rust ging. Bij zijn aankomst werd de nieuwe pastoor verwelkomd door burgemeester Jozef De Bruyne, deken Jean Van Driessche en enkele leden van het kerkbestuur. Pastoor Ephrem Van Uytfang uit Burcht en E.H. Hugo Verbeke, directeur van het Pius X-college, waren zijn getuigen in de kerk. Die plechtige dag werd afgesloten met een feestmaal in het zaaltje van de school.

Op 27 september 1987 werd de pastoor te Zele-Heikant gevierd voor zijn 30 jaar priesterschap. Gelijkertijd werden zuster overste (Madeleine Onraet) gevierd voor 70 jaar kloosterleven en zuster Celina (Maria Van de Vijver) voor 50 jaar kloosterleven. In 2007 vierde hij zijn gouden priesterjubileum.

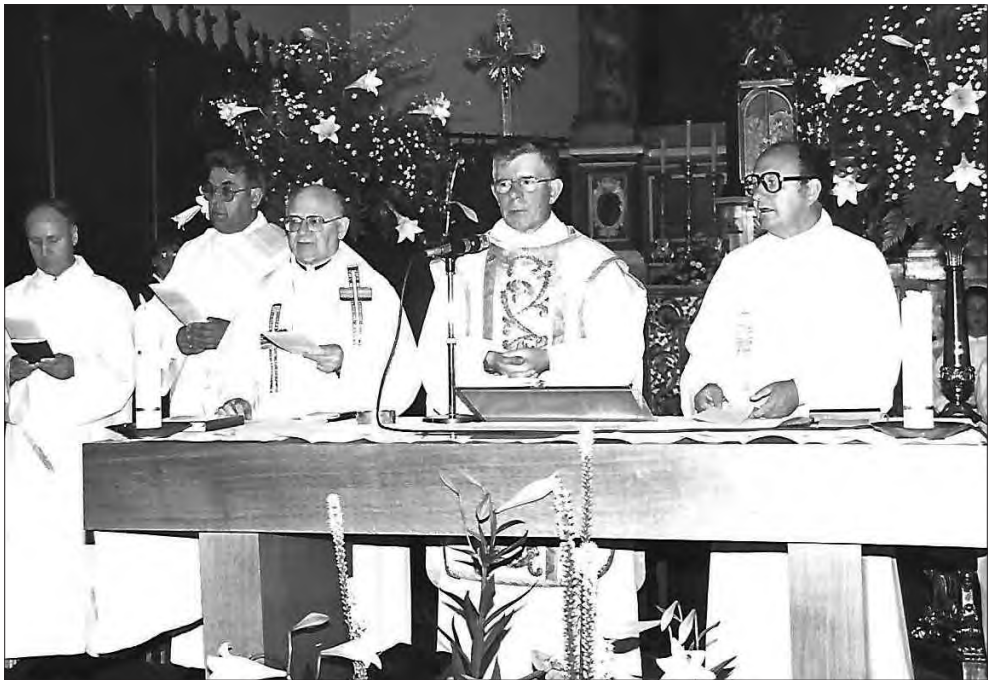
Toen zijn gezondheid begon te tanen, nam hij in 2012 afscheid van zijn geliefde Heikant en verbleef hij sindsdien in rusthuis Sint-Eligius te Zeveneken. Hij was tot dan 31 jaar pastoor op de Heikant geweest, bijna een hele generatie lang.

Op 8 augustus 2020 is hij te Zeveneken overleden. Zijn uitvaart had plaats in de parochiekerk van de Heikant op 14 augustus 2020. Omwille van het coronavirus gebeurde dat in beperkte kring. De avond ervoor was er gelegenheid tot een laatste groet in funerarium Van Damme. De pastoor kreeg zijn laatste rustplaats op het kerkhof van de Heikant. Bij het schrijven van deze tekst (half november) stond er nog geen zerk, maar enkel een eenvoudig houten kruisje als voorlopig grafteken.

Nu woont E.H. René Baetens in de pastorie. Deze priester op rust leidt nog veel vieringen op de Heikant en in Zele. Een erg moedig man!

Tijdens het pastoraat van Marcel Van Leuven kwamen geregeld andere priesters hem assisteren. We denken aan E.H. Hugo Verbeke (Pius X-college), pastoor Berlengee van Uitbergen (tevens proost van Barendonk), pater De Meirman en pater Ernalsteen als die in het land waren, evenals broeder marist Theo el Van Driessche, van Heikantse bodem.

Pastoor Van Leuven heeft als parochieherder veel gerealiseerd en gestimuleerd op de Heikant. In de kerk kwam vloerbekleding. Dat gaf inderdaad een warmer gevoel en werkte geluiddempend. De parochiezaal werd uitgebreid met een catecheselokaal, een jeugdlokaal en nieuwe toiletten. Er werd ook nieuwe verwarming geïnstalleerd. Dit alles heeft zijn nut al bewezen.

Eremis bij de aanstelling van E.H. Marcel Van Leuven tot pastoor van Zele-Heikant op 27 november 1987, met v.l.n.r. broeder marist Theo el Van Driessche, diaken Jozef Van Kerckhove, afscheidnemd pastoor Cyriel Smet, de nieuwe pastoor Marcel Van Leuven en E.H. Hugo Verbeke.

Het hoofdaltaar in de kerk werd door specialisten vakkundig gereinigd. Het hoge kostenplaatje schrok de pastoor aanvankelijk af. Gelukkig kon men hem alsnog overhalen het te doen omwille van de beschikbare subsidie. Achteraf was hij er over het schitterende resultaat.

De pastoor bezocht stevast de bejaarden en zieken van zijn parochie, zelfs door alle weer en wind. Zodra hij het overlijden van een parochiaan vernam, liet hij

Pastoor Van Leuven omringd door een groep Heikantse kloosterzusters bij het verlaten van de kerk. Linksachter diaken Jozef Van Kerckhove.

Inhuldiging van het nieuwe kerkhofdeel op de Heikant op 18 september 1988. Burgemeester De Bruyne houdt een inleidende toespraak. Centraal staan v.l.n.r. pastoor Marcel Van Leuven, deken Alfons Willems en pater Ernalsteen.

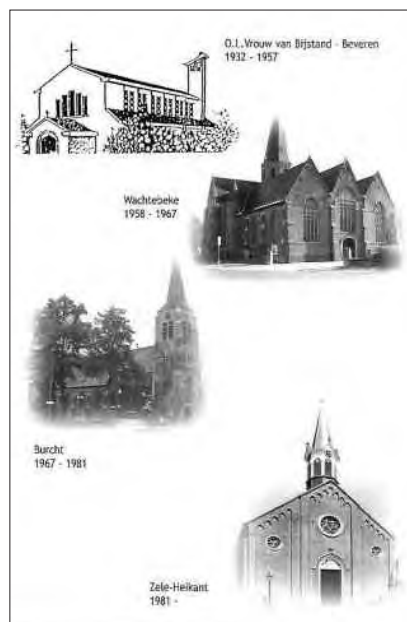
onmiddellijk de klokken luiden, op eender welk uur van de dag. Dat viel op! Vele mensen vonden het een mooi gebruik.

De parochieschool lag hem na aan het hart; hij kwam er dan ook vaak op bezoek. Vooral de verbetering van de lokalen in de 'jongensschool' kreeg aandacht: herstelling van het dak, nieuwe ramen en vloeren, vernieuwde verwarming en een nieuw sanitair blok, containerklassen,... Er is veel gerealiseerd. De 'meisjesschool' baarde hem minder zorgen; daarvoor zorgde in hoofdzaak het moederklooster van Deinze.

Pastoor Van Leuven stond ook bekend als een vurig supporter van KFC Heikant, dé voetbalploeg. Het moest al héél slecht weer zijn om een thuismatch te missen. Hij las veel boeken en hield van klassieke muziek. Men kon hem dan ook vooral plezieren met een boekenbon of cd-bon.

Pastoor Marcel Van Leuven was ook de laatste Zeelse pastoor die nog een processie liet uitgaan: per jaar afwisselend naar 'den voorsten eind', naar 'den achtersten eind' of naar 'den Bos'. Tenminste als het niet regende... Hij zal waarschijnlijk de laatste eigen pastoor van een afzonderlijke Zeelse parochie geweest zijn, tenzij de tijden alsnog sterk zouden veranderen.

Wie meer wil weten over hem, kan ook het interview lezen van Mark De Block in 'Mensen van bij ons' van 11.12.2010 (www.mensenvanbijons.be).

De vier parochiekerken die een grote rol hebben gespeeld in het religieuze leven van E.H. Marcel Van Leuven.

DE JAREN 1930-1945 IN ZELE-DURMEN: VLAAMSGEZINDE KATHOLIEKEN VERSUS KATHOLIEKE FLAMINGANTEN, ENGELSGEZINDEN VERSUS DUTSGEZINDEN

DEEL II: DE TWEE RIVALISERENDE BONDEN IN DURMEN

EM. PROF. DR. MARC VAN UYTFANGHE

Voor de algemene inleiding op deze artikelenreeks (opzet, context, documentatie, bedankingen) verwijs ik de lezer naar deel I in jaarboek 50¹ (aan de lijst van de te bedanken personen voeg ik de namen toe van Frank Coene², René De Bock, Lea De Craene, René Hebbelinck, Martine Goossens, Myriam Lories, Bianca Tackaert³, Hubert Temmerman en Marc Van Driessche, zonder François De Geest te vergeten, die ook nu weer de illustraties heeft gescand). Ik heb daarin ook het bredere kader van het interbellum in Vlaanderen en België geschetst, met een bibliografie. Zele en Durmen kwamen toen al ter sprake, maar in deze tweede bijdrage van de trilogie zal het zeer specifiek gaan over de jaren '30 in Durmen en de rivaliteit tussen de *Katholieke Vlaamse Bond* en de afgescheurde *Vlaamse Bond* van de parochie. De lezer moet weten dat dit tweede, "lokale" deel slechts kan begrepen worden tegen de achtergrond van wat ik vorig jaar in deel I heb uiteengezet.

Aanvankelijk één bond

Het is mij niet bekend wanneer de *Katholieke Vlaamse Bond Durmen* gesticht is. Ik heb geen documentatie daarover van vóór 1931 en in het *Liber memorialis* van de parochie is niets ingeschreven voor de periode 1922-1932. De bond kan dus ontstaan zijn in het begin van de jaren '30, maar kan ook ouder zijn. Vanzelfsprekend kadert hij in de Katholieke Actie en in het streven naar overkoepelende structuren waarin katholieke (sociaal-culturele) verenigingen samenwerkten, ook met de traditionele Katholieke Partij (zie deel I). Op 21 mei 1933, bij de jubelviering van dr. Armand Rubbens, burgemeester van Zele van 1908 tot 1941, wees jutefabrikant Alfons Goossens (1870-1943), voorzitter van het *Katholiek Verbond van Zele*, erop dat de burgemeester al snel beseft had "dat de Katholieke organisatie diende te worden uitgediept en uitgebreid". Meer dan 20 katholieke verenigingen had hij samengebracht in het Verbond, "waar ruim vierduizend leden in 't gelid stonden, tot verspreiding der Christene gedachten, en tot handhaving van Orde en Vrede". "Aan uw diep geloof

en onbaatzuchtige toewijding”, zo vervolgde Goossens (die zelf in 1900 de katholieke jongensturnkring *Vlug en vroom* had gesticht en de eerste voorzitter ervan werd), “hebben wij die sterke eendracht te danken, die onze Katholieke groeperingen kenmerkt, en U als burgemeester toeliet, dien kerngezonden christelijken, vlaamschen en volksgezinden geest te kweken, die hier heerscht in alle middens onzer bevolking”⁴.

Wie het initiatief genomen heeft tot de oprichting van een wijkbond in Durmen, weet ik niet, maar hij had niet alleen een politiek oogmerk (voorzitter Julien De Cock (g. 1) werd overigens in 1932 in de gemeenteraad verkozen op de katholieke lijst); hij behelsde bv. ook een *Katholieke Vlaamsche Toneelbond Durmen*, waarvan een ongedateerd reglement is bewaard gebleven. Hij moest dienen om “Vlaamsche verbroedering op te wekken” en “gezellige katholieke Vlaamsche vergaderingen en feesten in te richten”⁵. De oudste gedateerde documenten in mijn bezit zijn trouwens twee losse briefjes betreffende toneelopvoeringen. Het eerste is getekend door Julien De Cock (1899-1977) en Guillaume Lories (1877-1957) en vermeldt 678,50 Belgische frank ontvangsten van een toneel op 5 april 1931, waaronder 388,50 fr. “ontvangen van Raphael”. Het tweede registreert

1. Julien De Cock (1899-1977), voorzitter van de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen*.

allerlei gedetailleerde uitgaven (kostuums, voerman en onkosten van stoelen, saucissen, bloempotten, bier, papier, drukwerk) en ook “rekening Famaey R.”. Het maakt gewag van een “zuivere winst van 404,85 fr.” na twee opvoeringen op 12 en 19 april 1931. Zeker is dat Raphael Famaey toen in het bestuur van de bond zetelde.

Het AVV-VVK was het logo van de bond, die uiteraard geestelijk werd begeleid door een proost. Die was toen echter niet de pastoor van Durmen, maar Arthur Druez (1893-1961), die eind 1923 was benoemd tot onderpastoor te Zele-Centrum. In juni 1932 zal hij aangesteld worden tot directeur van de Zusters van de Heilige Vincentius te Temse. Nadien kreeg hij nog functies in Oudenaarde en Sint-Amandsberg. Toen hij met rust ging, keerde hij terug naar Zele en ligt hier op het centrale kerkhof begraven.

Het chronologisch volgende document in de bundel van Louis De Cock (zie deel I) bestaat uit een aantal gekopieerde bladzijden uit het (eveneens in deel I geciteerde) *Vlaamsch Nationalistisch Weekblad* van het arrondissement Dendermonde, nl. *Scheldeland* van 3 mei 1931. Onmiddellijk valt de scherpe, haast pathetische toon van het blad op. Het begint al met een frontale aanval op de katholiek-liberale regering van Henri Jaspar (1870-1939), die was aangetreden in november 1927⁶: *Jaspar breekt z'n woord, Jaspar wil of kan het Vlaamsche vraagstuk nog niet oplossen. Jaspar stappe het af en late aan het Volk over te oordeelen. Vandaag klinke te Wemmel den eisch: Wij willen Jaspar weg! Wij willen nieuwe verkiezingen!* Op 3 mei werd inderdaad te Wemmel de Vlaams-nationale landdag gehouden (zie deel I). Verderop wordt daaraan een artikel gewijd onder de titel *Weg met het Belgisch-Fransch militair bloedaccoord⁷ – Brussel Vlaamsche grond*. En nog: *Te Wemmel zal onze stoere leider, Staf De Clercq, zijn begeesterend woord over de Vlaamsch nationale scharen laten weerklinken! Te Wemmel zal de grootste offeraar van Vlaanderen, onzen... nooit genoeg geprezen Dokter A. Borms, zijn ere woorden laten weerklinken opdat men tot in Brussel hoore dat hij, alhoewel...tien jaar lang...gekerkerd, niettemin nog veel sterker staat in het geloof dat hem bezielt, en ons allen leiden zal naar Vlaamsche zelfstandigheid als eerste mijlpaal in onzen vaderlandschen strijd...God zij met ons!*⁸ Op 21 mei 1931 viel dan inderdaad de tweede regering-Jaspar.

Een ander artikeltje over *Kardinaal Van Roey en het Nederlandsch. Een Vlaamsche universiteit te Leuven?* klinkt dan weer vrij gematigd. Er staat wel dat *de overgang van een aanzienlijk aantal te Leuven aan de Katholieke universiteit studeerende jonge Vlamingen naar de Vlaamsche universiteit te Gent* de bisschoppen kennelijk tot verder nadenken heeft gebracht. Na een “gedeeltelijke ver nederlandse van de Leuvense universitaire colleges” zou Van Roey nu blijkbaar akkoord gaan met een volledige Vlaamse universiteit naast de Franstalige. De redacteur gebruikt het woord niet, maar het motief van de bisschoppelijke ommezwaai lijkt hier toch nogal opportunistisch (verlies van studenten aan de in 1930 volledig vervlaamste Rijksuniversiteit van Gent)⁹.

Op de lokale bladzijden komt Zele ruim aan bod, met o.m. Vlaams-nationalistische voordrachten in Huivelde bij Cesar Geerinck¹⁰ en op de Heikant bij Petrus Blanquaert (in de herberg “De Hul”). Op de Heikant waren ook twee “sprekers der Christenen” komen vertellen “dat de leiders der Vlaamsch-nationalisten geen waarborg geven op godsdienstig gebied; de volgelingen wel, zegden ze”. Commentaar van de redacteur: “Hoe rijmt men dat te zamen? Pharizeërs, witgekalkte graven zijn ze”, met een verwijzing naar het evangelie volgens Mattheüs 23:27.

En dan plots staat daar een zeer lovend verslag over de twee reeds vermelde tooneelopvoeringen van de *Vlaamsche Bond* van Durmen in april 1931. Het betrof blijkbaar “het beroemde missiedrama *Padrecito*”, dat in 1925 was gepubliceerd door de gewezen activist Reinier Ysabie¹¹. “Geen enkele toneelgilde der gemeente levert beter werk”, klinkt het verder en de “leider” (regisseur) wordt de hemel in geprezen. Te meer daar de zaal vol hing met Vlaamse kleuren en leeuwen, “die alles overklauwden”, en “een dreunende Vlaamsche Leeuw de twee goed geslaagde toneelavonden afsloot”. Bizar is dat in de verwijzing naar de Durmense bond het adjectief “katholiek” is weggelaten... (g. 2). Nog verbazender

Durmen.
De Vlaamsche Bond van Durmen gaf twee opvoeringen van het beroemde missiedrama «Padrecito» en tweemaal werden die kranige jongens door een volle zaal toegejuicht. De rollen waren wel verdeeld, ieder was in zijn rol, het decor, de achtking, 't was allemaal verzorgd. En wat gezegd van de versiering der zaal, waarlijk goed, overal Vlaamsche kleuren en leeuwen, die alles overklauwden.
We houden er ten eerste aan de Durmsche toneelneemers en in het bijzonder den leider van harte geluk te wenschen, geen enkele toneelgilde der gemeente levert beter werk. Voornoemde leider heeft zich waarlijk noch tijd nog moeite gespaard om de zaak te doen lukken. Een gultige klocht bracht de lachspieren in beweging en een dreunende Vlaamsche Leeuw sloot deze twee goed geslaagde toneelavonden.

Men zegt:
Dat heer Alfons Goossens, Voorzitter van het katholiek verbond van Zele alle pogingen aanwendt om de Durmenaars onder den hiel houden.
Dat de heer Julien De Cock daaraan meedoet.
Dat de Durmenaars die soort aardige belangstelling van het katholiek verbond klaar doorzien en weten wat er achter schuilt.
Dat de schrijver van den bond op de laatste algemeene vergadering verklaarde «We zullen streng buiten alle partijpolitiek blijven».
Dat de meerderheid der bestuurleden tegen de aansluiting of voegsel van het katholiek verbond gekant is.
Dat een gebeurlijke bestuursverkiezing aan den heer De Cock de noodige vingerwijzing zou geven.

Dat de Vlaamsch Nationale gedachte in Durmen fel ontwikkeld is.
Dat de staatskatholieken uit de zaal hebben gevoeld bij sinne laatste groote... volksvergadering.
Dat de Eerw. Heer Druetz zich ten onrechte den titel van Proost van den bond te Durmen toeëigent.
Dat de Durmenaars zich nooit hebben laten vangen.
Dat de staatskatholieken weten dat hunnen haring niet meer brandt en dit best zullen gevoelen bij de toekomstige zitting... ja, het gaat goed in Vlaanderen.

2, 3, 4. *Scheldeland* van 3 mei 1931 over Durmen.

oogt het vervolg op dit verslag, nl. een aantal beweringen ingeleid door “Men zegt:”. Daarin wordt zwaar uitgehaald naar de “staatskatholieken”, meer bepaald naar het “Katholiek Verbond van Zele” dat de Durmenaars “onder den hiel” zoekt te houden met medewerking van voorzitter Julien De Cock himself (g. 3), en naar E.H. Druetz “die zich ten onrechte de titel van Proost van den bond te Durmen toeëigent”. De tekst dreigt ook met een “vingerwijzing bij een gebeurlijke bestuursverkiezing” en stelt “dat de Vlaamsch Nationale gedachte in Durmen fel ontwikkeld is” (g. 4). Hier is duidelijk iemand aan het werk die de katholieke unitatiepolitiek van burgemeester Armand Rubbens niet ziet zitten en voor Durmen andere plannen aan het smeden is.

Raphael Famaey

Die iemand is Raphael Famaey, die ook de berichten over Zele in *Scheldeland* voor zijn rekening nam. Wie is die merkwaardige guur, van wie ik in deel I reeds twee foto's heb toegevoegd? Hij is geboren op 9 december 1907 te Zele, als zesde kind in een gezin van elf (van wie er drie slechts enkele maanden geleefd hebben). Zijn vader Alfons Famaey (1868-1934) (g. 5) was een van de kleinere boeren in Durmen, maar vervaardigde ook stijfjel ("ameldonkmaker"). Alfons huwde in 1902 met klermaakster Euphrosina Van Haver (1881-1963), de zuster van Maurice Van Haver (1885-1976). Deze laatste was de privémedienaar geweest van kanunnik Adolf Bernard Van der Moeren (1836-1913), de stichter van de parochie Durmen, op wiens aanraden hij via zelfstudie in 1904 het diploma van onderwijzer verwierf voor de Centrale Examencommissie. Hij werd uiteindelijk bestuurder van de gemeentelijke jongensschool van Zele en van de gemeentelijke vak- en nijverheidsschool¹². Maurice Van Haver is laat gehuwd en steunde nancieel het gezin van zijn oudste zuster, o.m. door het schoolgeld van de kinderen te betalen, zo vertelde mij zijn dochter, mevr. Lydia Van Haver (g. 6). Ivonne Famaey (1904-1969), een oudere zus van Raphael, is nog huishoudster geweest bij haar oom Maurice.

5. Alfons Famaey (1869-1934)

6. Familiefoto ter beschikking gesteld door mevr. Lydia Van Haver, weduwe van Paul Van Roste. Haar vader Maurice Van Haver is de vierde van links op de tweede rij. Eerste en tweede van rechts op die tweede rij zijn Euphrosina Van Haver en Alfons Famaey.

Het gezin Famaey-Van Haver woonde in Durmen recht tegenover de huidige Schoolstraat, op een erf dat ruim genoeg was om er later ook een herberg en een belendend feestzaaltje uit te baten (zie verder). Er liep daarlangs ook een dreef. Toen Maurice Van Haver in 1930 huwde, bezat hij in dezelfde omgeving twee huisjes, die Raphael later zou overkopen. Heel dat eigendom van de familie Famaey bestaat nu niet meer; het terrein is nu een groot grasplein dat verhuurd wordt aan *De Vlinderboom* om er de schoolkinderen te laten spelen.

Raphael was ongetwijfeld de verstandigste van het gezin¹³, want na zijn basisschool in Durmen volgde hij het lager middelbaar aan het Sint-Lodewijkscollege te Lokeren, toen zeker nog deels in het Frans¹⁴. Een hogere cyclus bestond daar in die tijd nog niet¹⁵, zodat hij “elders” moest verder studeren, zegt mij zijn weduwe mevr. Angelina Famaey-Van Mol. Volgens mevr. Lydia Van Haver was dat in Sint-Niklaas. Of hij zijn humaniora effectief volledig beëindigd heeft, weet ik niet, maar middelbaar onderwijs volgen was op zich in de jaren '20 in Zele-Durmen veeleer uitzonderlijk. Vanaf 1930 werkte Raphael Famaey als opsteller op het Ministerie van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg, op dat ogenblik geleid door Hendrik Heyman uit Sint-Niklaas¹⁶, christendemocraat

en vriend van Edmond Rubbens. Maar ten laatste in het voorjaar van 1931 sympathiseerde hij dus openlijk en met volle overtuiging met het Vlaams-nationalisme. Over zijn collaboratie in de oorlog, zijn carrière bij Romsée, zijn proces en zijn verdere levensloop zal ik, zoals gezegd, in het derde deel van mijn studie uitweiden. Hij huwde pas in 1955 met Angelina Van Mol uit Doel. Hij is overleden in Dendermonde op 19 september 2000, op 92-jarige leeftijd. Mijn ouders herinnerden zich hem als een ere man. “Mijn vader was zeer intelligent, perfect tweetalig, maar koppig”, zo typeert Geert Famaey zijn vader. Hij was ook zwijgzaam over zijn verleden en werd niet graag gefotografeerd. Toen Maurice De Wilde (1923-1998) in de eerste helft van de jaren ‘80 een dag had doorgebracht bij Raphael thuis in Denderbelle om hem te interviewen voor een van zijn spraakmakende televisiereportages over het collaboratieverleden, hoorde mevr. Famaey-Van Mol hem bij het buitengaan tegen zijn cameraman zeggen: “Wij hebben hier bot gevangen. Hij heeft niets verteld”.

Hoe is Raphael Famaey tot zijn gedreven amingantisme gekomen, dat hij blijkbaar niet van thuis uit had meegekregen? Hebben scheve taaltoestanden in de Brusselse administratie waar hij werkte, hem geërgerd en aangevuurd? Zijn weduwe zei mij dat dat “Vlaams gedoe” hem is ingelepeld door pastoor Weyn en Anton Van Wilderode (schrijversnaam van Cyriel Coupé). Dat laatste is onmogelijk, want de Vlaamsgezinde priester-dichter (een van de grootste dichters uit ons taalgebied) was elf jaar jonger dan Raphael Famaey (hij werd geboren in 1918 en stierf in 1998). Deze laatste zal hem later wel goed gekend hebben, maar kan vóór 1931 bezwaarlijk zijn invloed ondergaan hebben. Interessanter is de verwijzing naar E.H. Louis Weyn (1892-1989), die in 1941 pastoor werd benoemd te Lokeren-Heirbrug en daar ijverde voor een nieuwe kerk, doch na de voltooiing ervan (1950) werd gemuteerd naar Stekene (1951). Uit zijn curriculum blijkt evenwel dat hij in de periode 1917-1927 in Lokeren al leraar was geweest aan het Sint-Lodewijkscollege, dus in de tijd toen Raphael Famaey daar schoolliep¹⁷. Zowel de Lokerse ereburgemeester Hilaire Liebaut als E.H. Aimé Vermeersch¹⁸, die beiden Weyn goed gekend hebben, zeggen mij niets af te weten van de gebeurlijke Vlaamsgezindheid van betrokkene. Doch uit hoofde van zijn functie bij Romsée zal Famaey pastoor Weyn tijdens de oorlog nog diensten bewijzen, zo zal blijken uit zijn procesdossier. De twee hebben dus nog lange tijd goede contacten onderhouden. Nu weten we dat vele priesters, en met name vele collegeleraars, Vlaamsgezind waren en dat hebben doorgegeven aan (sommige van) hun leerlingen (zie deel I). In dat verband breng ik de naam van de Zeelse priester Godfried De Meulder (1893-1983) in herinnering, die mij destijds via Maurice Van Haver contacteerde i.v.m. mijn artikel over kanunnik Van der Moeren¹⁹. Hij was een goede vriend van Edmond Rubbens (g. 7) en is zelf van 1919 tot 1925 (dus in dezelfde periode als Weyn) ook nog leraar in Lokeren geweest. Volgens Van Haver heeft hij het in het bisdom nooit ver gebracht omwille van zijn Vlaamsgezindheid. Zou het niet kunnen dat *leraar* Weyn wel degelijk amingant was (eventueel zelfs Vlaams-nationalist) en

7. Edmond Rubbens (links) en Godfried De Meulder in juli 1918 (overgenomen uit Cordemans [zie Bibliografie, deel I], p. 48bis).

daarvoor uitkwam t.o.v. sommige leerlingen (desgevallend buiten de lessen), maar dat *pastoor* Weyn later zijn politieke mening niet meer ventileerde omdat hij in zijn parochie met iedereen moest leven? Guido Geerinck vertelde mij dat wijlen Frans Vermoesen (1919-2001), de eerste pastoor van de Kouterparochie (1963-1994) en voordien onderpastoor in Sint-Ludgerus, een hevige *amingant* was en het *Voor 't Belgiekske nikske* beleed. Hij huldigde dat al in zijn seminarietijd samen met Cyriel Coupé (Anton Van Wilderode dus, naar wie hij echt opkeek), later ook nog nagevolgd door Herman-Emiel Mertens (1928-2012), de bekende Leuvense theoloog. Maar hoeveel van Vermoesens Zeelse parochianen wisten dat?

Als Famaey effectief in Sint-Niklaas heeft verder gestudeerd, dan zou het eventueel kunnen dat zijn Vlaamse overtuiging ook daar nog een boost heeft gekregen. Karel De Wilde vestigde mijn aandacht op de *guur* van dr. Gerard De Paep (1898-1985), die in de jaren 1912-1918 de *humaniora* volgde aan het Sint-Jozef-Kleinseminarie van Sint-Niklaas. Het klimaat van verfranst onderwijs wakkerde daar zijn *amingantisme* aan. Hij sloot zich (in een sfeer van semiclandestiniteit) aan bij de Sint-Niklase *Rodenbachbeweging* en bij de Wase studentenbond *Vlaams en Vrij*, die opgericht was door Filip De Pillecyn (1891-1962) en door de *loloog* Arthur Geerts (1889-1972), tijdens de Eerste Wereldoorlog leraar in Antwerpen maar (zoals ook De Paep) afkomstig uit Melsele. De

Paep zou hem later “de geestelijke vader van mijn levensovertuiging” noemen²⁰. Is Raphael Famaey in de jaren '20 op zijn beurt onder de invloed gekomen van actoren uit de Vlaamse studentenbeweging? Ik kan alleen de vraag stellen²¹. Ik wil er hier nog aan toevoegen dat Famaey De Paep later zeker moet gekend hebben. Gerard De Paep vestigde zich in 1925 als arts-chirurg²² in Beveren en stichtte daar twee jaar later de Sint-Annakliniek. Parallel was hij politiek actief in de Frontpartij en nadien bij het VNV (gemeenteraadslid in Beveren, Oost-Vlaams provincieraadslid en gedeputeerde). Hij collaboreerde tijdens de Tweede Wereldoorlog en werd in 1943 enkele maanden waarnemend gouverneur, toen Famaey dus op het kabinet van Romsée werkte (en het dossier allicht mee heeft voorbereid). Na zijn veroordeling²³ en vrijlating is De Paep opnieuw in de politiek gegaan, ditmaal bij de Volksunie (hij zetelde voor die partij in de Senaat van 1965 tot 1974).

Hoe dan ook, Raphael Famaey wist in mei 1931 goed waarmee hij bezig was. Op 27 mei stuurde hij onder hoofding van de *Katholieke Vlaamsche Bond* aan Julien De Cock, “Voorzitter van K.V.B. Durmen”, met de aanspreking “Heer en Vriend”, een uitnodiging tot “de zeer belangrijke bestuursvergadering op maandag 1 juni 1931, om 8 ure (’s avonds), in het lokaal”. Het betreft een kort getypt briefje dat alleen door Famaey ondertekend is (in welke hoedanigheid is niet duidelijk)²⁴. Het gebruikelijke vergaderlokaal bevond zich klaarblijkelijk thuis bij zijn ouders (zie verder). Een volgend briefje dd. 10 juni 1931, eveneens gericht aan Julien De Cock, is niet ondertekend. Er staat alleen: “De schrijver”. Zulks doet vermoeden dat Raphael Famaey toen de secretaris van de bond was. In de aanspreking is “Beste Makker” doorstreept en vervangen door “Heer Voorzitter”. Dit soort briefjes waren dus bestemd voor het hele bestuur of desgevallend voor alle leden, maar de bewaarde exemplaren zijn die uit het archief van Julien De Cock, wiens naam met de pen werd ingevuld. Het tweede briefje, dat uitnodigt tot de algemene ledenvergadering van zaterdag 13 juni, eveneens in het lokaal, vermeldt een dagorde die wel heel Vlaams oogt, nl.: Voordracht over Vlaamsche Volksslaap en Ontwaken; Woordbeurt Marcel Van Winckel (aanvraag 20 leden); Bespreking allerlei (Kermis- en 11 julifeesten). Onderaan volgt: “Met Vlaamsche groeten”. Gelet op het vervolg, kan men zich afvragen of de voorzitter en de secretaris van de bond toen nog op dezelfde gol enge zaten²⁵.

Incidenten in de kerk

Intussen hadden zich al incidenten voorgedaan in de kerk van Durmen (de oude, neogotische Heilig-Hartkerk van kanunnik Van der Moeren, gesloopt in 1975). Het kerkarchief van Sint-Ludgerus bewaart een brief dd. 21 juni 1931, zogezegd geschreven en ondertekend door Alfons Famaey en gericht aan mgr. Honoré Coppieters, bisschop van Gent (van 1927 tot 1947). Op die dag zelf had pastoor Prosper Boeykens van Durmen (ambtsperiode: 1922-1932) zijn zoon Raphael gedurende de hoogmis “gescholden voor al wat lelijk was en dit vanop

den stoel der Waarheid" (= de preekstoel of kansel²⁶), nadat de week voordien in *Scheldeland* (het Vlaams-nationalistisch weekblad van het arrondissement Dendermonde) kritiek geuit was op de pastoor (die volgens mijn grootmoeder zaliger inderdaad als koleriek bekend stond²⁷). "Ik weet", vervolgt de brief, "dat mijn zoon die gazet niet had mogen lezen en aan zijn vrienden tonen", maar toch: "de houding van de pastoor is de laatste tijd zeer aardig (= Vlaams voor "vreemd"); in onze eeuw van auwheid en onstandvastigheid zouden de priesters takvol (= tactvol) moeten optreden". Vader Alfons zegt dan te hopen dat de bisschop het geval zal onderzoeken. Hij heeft zijn kinderen door en door christelijk opgevoed en heeft "gedurende veertig jaren gestreden en gebeden voor de katholieke partij".

Leen Eerwaarde Heer Deken,
 Gelief aan deze kwestie
 eene wijze en rechtvaardige oplossing.
 Ik heb aan Heer Famaey een bericht
 van ontbrangt gesonden en hem gemeld dat
 de zaak aan U. overgebracht werd.
 Leen oprecht toegewijd u. H. Bonnaeligneur,
 + Honoré Pot

Hele. Diermen, den 21 Juni 1931.
 uit mijn bijgevoegd uittreksel
 gezinsblijfs van R. Famaey
 geschreven bij He. Diermen
 1) dat het brief van He. Diermen
 dat zijn vader is werd geschreven
 2) dat een kaartje of naam van
 He. Diermen pastoor Bonnaeligneur
 He. Diermen van He. Diermen gesonden,
 de He. Diermen in Diermen liet was,
 dat de brief van He. Diermen
 geschreven gesonden was

Verleden hondag was er kritiek in een
 weekblad van de Vlamingen "Het scheldeland", op onzen b. H. Pastoor.
 Ik zal bekennen dat een mijner zoons het bladje
 heeft gelezen en het zelf aan twee of drie zijner vrienden
 heeft laten zien.
 Vandaag gedurende de H. Hoogmis heeft de b. H.
 Pastoor mijn zoon gescholden voor al wat lelijk was
 en dit van op den stoel der Waarheid.
 Ik weet wel hij had die gazet niet mogen lezen,
 en ze ook aan zijn vrienden niet mogen tonen - hiervoor heb
 ik hem berispt. - Wij katholieken moeten ijveren opdat alle
 priesters des Heeren, alle gewijde handen worden geëerbiedigd.
 Het is waar dat de houding van den H. Pastoor
 in den laatste tijd zeer aardig is, het spijt mij ten
 zeerste, in onze eeuw van flautheid en onopdraden-
 schigheid zouden de priesters takvol moeten optreden.

8. De eerste helft van de brief (zogezegd van vader Alfons Famaey) dd. 21 juni 1931, ge-
 adresseerd aan mgr. Coppieters, met een korte nota van de bisschop (bovenaan links)
 en een commentaar van deken De Keukelaere (bovenaan rechts).

Mgr. Coppieters stuurde, met het oog op “een eerlijke en rechtvaardige oplossing”, het schrijven door naar deken Theo el De Keukelaere van Zele (ambtsperiode: 1929-1945). Deze had snel door dat Raphael Famaey die sluwe brief zelf had geschreven. Hij vergeleek namelijk het schrift van de steller met dat van een uitnodiging verstuurd door Raphael (zie verder) en met dat van een vals kaartje, zagezegd door pastoor Boeykens gezonden aan Maurice Van Haver. Ook mevr. Lydia Van Haver bevestigde mij dat haar oom Alfons niet in staat was zo een brief te schrijven. Dekan De Keukelaere noteerde zijn bevinding op de brief zelf (g. 8) en verklaarde zich in een schrijven van 30 juni aan de bisschop (eveneens bewaard in het archief van Sint-Ludgerus) solidair met de pastoor van Durmen. Die had namelijk “schikkingen getroffen die hij lang reeds had moeten treffen”. Hij heeft “namelijk aan een ergerende manifestatie van den heer Raphael Famaey een einde gesteld”. De deken vond het wel spijtig dat pastoor Boeykens (g. 9) “die zaak vanop den preekstoel geregeld heeft”.

9. E.H. Prosper Karel Boeykens (1873-1932), pastoor van Durmen sinds 1922.

Wat was er gebeurd? Raphael Famaey zong toen op het doksaal²⁸ met het kerkkoor en “vond het goed elken zondag bij het zingen van het gebed voor den Koning te manifesteren”. Ook toen ikzelf in de jaren 1958-1960 misdienaar was bij pastoor Hippolyte De Smedt, zong men na de hoogmis van 9 uur het gebed voor de koning: *Domine, salvum fac regem nostrum Balduinum* (Heer, bescherm onze koning Boudewijn). In 1931 zal het dus *regem nostrum Albertum* geweest zijn, enkele jaren later *Leopoldum*. (g. 10) Maar Albert I was bij de Vlaams-nationalisten niet populair, want zijn zalvende beloften ten spijt, deed hij weinig of niets voor de Vlamingen (zie deel I). Waarin de herhaalde “manifestatie”

GEBED VOOR ONZEN KONING

Mijn Heer en mijn God, aan wien alle macht en waardigheid onderworpen zijn, geef aan uwen dienaar, onzen Koning LEOPOLD, zijn gezag te gebruiken tot welzijn van zijn volk.

Dat Uw zalige vrees en Uw welbehagen altijd zijn eenige levensregel wezen.

We vragen het U door Jezus-Christus onzen Heer. Amen.

(Liturgisch gebed
zondags na de Hoogmis.)

Laat ons bidden voor hen die de wereld leiden...

O God, Gij hebt ons geleerd te vragen, dat Uw Heilige Geest moge uitgezonden worden om het aanschijn van de aarde te vernieuwen. Wij bidden U, zend Uw Heiligen Geest uit over hoofd en hart van hen die leiding moeten geven, opdat zij hun verantwoordelijke taak in het openbare leven volgens de leiding van Uw Goddelijke Voorzienigheid mogen volbrengen. Door Christus Onzen Heer.

(100 dagen aflaat - Z. Em. Kard. van ROEY - 17 Jan. 1940).

Sekret. Bonden H. Hart, Mechelen

Heer, bescherm onzen Koning Leopold

10. Bidprentje van de Heilig-Hartbonden + foto van Leopold III, die met zijn drie kinderen (prinses Joséphine-Charlotte, prins Boudewijn en prins Albert) de Brusselse kathedraal verlaat, na uitgeleide te zijn gedaan door kardinaal Van Roey (op de achtergrond). De aanleiding was ongetwijfeld een *Te Deum* n.a.v. de nationale feestdag (21 juli) of koningsdag (15 november) (foto overgenomen uit Quintyn, *Tussen pletwals en boekhamers* [zie Bibliografie, deel I], p. 10).

van Raphael Famaey juist bestond, weten wij niet, maar blijkbaar werd hij dus om die reden uit het zangkoor gezet. De deken preciseert nog dat dit “klein voorvalletje met het zoontje Raphael Famaey” kadert in de sinds geruime tijd in Durmen ontstane “moeilijkheden, die met de dag scherper worden door valsche handelwijze der familie Famaey en in ’t bijzonder van den zoon Raphael”. Wellicht alludeert hij hier op de spanningen binnen de *Katholieke Vlaamsche Bond*.

Ik signaleer hier nog dat zich jaren later (wellicht kort vóór de oorlog), onder pastoor Petrus De Malsche (ambtsperiode: 1932-1952), nog een zwaar incident heeft voorgedaan in de kerk van Durmen. Mijn ouders hebben mij dat destijds verteld en ook mevr. Julienne Elegeert (°1930) herinnert zich nog dat zij als kind toen de mis bijwoonde en dat Raphael Famaey ongeveer in het midden van de kerk zat. In zijn preek had de pastoor blijkbaar iets gezegd ten voordele van de “staatskatholieken” (partij of bond?). Famaey veerde recht en, zo zegt Julienne, hield een “redevoering”, tot ergernis van andere kerkgangers. Volgens

mijn ouders verweet hij de pastoor propaganda te maken voor “die bandieten” (of iets soortgelijks). De Malsche was totaal van streek en daalde af van zijn preekstoel... Toen deze voorvallen ter sprake kwamen in mijn onderhoud met mevr. Famaey-Van Mol, antwoordde zij, haar overleden man kennende: “Ja, hij zal zich wel geroerd hebben”. Zij drukte er wel op dat, hoe groot zijn afkeer voor Albert I ook moge geweest zijn, hij nooit een kwaad woord heeft willen horen over diens zoon en opvolger Leopold III. Op de reden daarvoor zal ik ingaan in deel III.

Via een machtsgreep naar een scheuring

Het kerkarchief van Zele bewaart ook de uitnodiging die Raphael Famaey op donderdag 25 juni 1931 “bij hoogdringendheid” verstuurde naar de bestuursleden van de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* en waarop deken De Keukelaere zijn geschrift herkende. Het gaat hier om een bestuursvergadering de dag nadien, om 8 uur 's avonds, met als dagorde: Besprekingen over de vlag; Het geld meebrengen a.u.b. 1.012,15 fr. Het bewaarde exemplaar (g. 11) vermeldt op de achterkant de naam van Guillaume Lories, kennelijk de schatbewaarder van de bond (g. 12). Dat Raphael Famaey uit was op een ideologische “kaping” van de bestaande bond of zelfs aanstuurde op een eigen Vlaams-nationale bond (via een scheuring), een *Vlaamsch Huis* en een *Vlaggefeest*, kan men ook opmaken uit een nieuw stuk in *Scheldeland* van 28 juni 1931, dat andermaal (en nu veel uitgebreider) uithaalt naar de “schuimbekkende” pastoor (Boeykens) en zijn “hoonrede aan het adres van een diep Christen jongen die zijn Vlaamschgezindheid noch onder stoelen of banken steekt” (g. 13). Die jongeling, zijnde Raphael Famaey, is vermoedelijk weer zelf de auteur van het artikel²⁹. Hij was in elk geval al goed geïntroduceerd bij de Vlaams-nationalisten en hun pers.

11. Het briefje van 25 juni 1931.

12. Guillaume Lories (1877-1957).

ZELE.
Wijk Durmen.
Een dwaze Treck.
 De Pastoor bekijmt den prediktoel niet om te spreken over Christus en zijn leer, maar om een Vlaamsgezindt jongeling te schelden en te lasteren. Dat is hier gebeurt.

In het weekblad «Scheldeland» verscheen een artikel waarin werd gemeld, dat de Pastoor in de processie de vlagjes met de twaalf beloften van het H. Hart door beiguiche verlamme vlagjes had vervangen, verders dat het van den Pastoor onvoorzichtig was, na de menachen voor «snodden» te hebben uitgescholden, na gevallen van «Alesfara», na de brave werkliden van de Heeleken, Kapotte en Donkerput te beledigden met het Allerheiligste te hebben onttrokken, het inderdaad noodlottig was nieuwe lieden te begaan. In durmen en ook in Zele weet iedereen wat de Pastoor in zijn parochie heeft verricht.

Het is droevig over allen achterverhoon heen te bliken.

De korte regels in ons weekblad nemoot ze wien voldoende om den Pastoor in een heilige vlag van woede te doen schieten en hen van op den knipstet jels te sren aflossen gat alles behalve ingoog vond bij de luttelara.

Met een opgeschlagen gezicht, ongenjerd om te verschieren, schuimbekend van toorn, gcharen van een bezetens gaf de Pastoor een hoonrode af aan het adres van een diep Christen jongen die zijn Vlaamsgezindheid noch onder stoelen of banken steekt.

Aldus den stoel der waarheid remittende om te liegen en te lasteren en de kerk in een vischmarkt te veranderen. En dit alles naar aanleiding van een stukje uit ons weekblad, waarvan de Pastoor den schrijver meente te hebben ontdekt.

Wij hebben lang met den jongeling gesproken, die ons verklaarde: «Dat den Pastoor tegen hem werd opgemaakt en dat aan den Herder van Durmen veel moet worden vergeven, omdat hij niet beter...»

Den laster mij naar het hoofd geslingerd kan niet opwegen tegen de honderden bliken van warme sympathie der Vlaamsgezindten van Durmen en Zele.»

We hebben met talrijke Durmondren gesproken, iedereen is het eens om den Pastoor in het ongelyk te stellen er waren er zelfs die zelden: «Daaryn verschieten wt niet meer». Het geval was een de rode van den dag.

Voor ons is het vooral zeer verheugend. Waarschijnlijk krijgen we nu te Durmen een Vlaamsch Huis en wordt er in plaats van voor «De Standaard» te streven, echte Vlaamsch nationale propaganda gemaakt.

Ja, de zaak staat esbitterend te Durmen voor wanneer de inhouding van het Vlaamsch Huis, het Vlaggefeest van den Bond?

Alle mannen, vooruit! - De grond wordt lansmann vlaggefeester.

13. De aanval op pastoor Boeykens in *Scheldeland* van 28 juni 1931.

De daaropvolgende correspondentie is vrij verwarrend. Blijkens een geschreven tekstje, gericht aan “Mijnheer” namens “Het Bestuur”, werd op de hogervermelde bestuursvergadering van 26 juni 1931 besloten: 1. Vlag zal betaald worden als ze bij den voorzitter ongebruikt en onveranderd afgeleverd is; 2. Lokaal: gezien de omstandigheden zijn we verplicht van te veranderen; 3. De werking zal onverzwakt voortgezet worden. Een handgeschreven briefje (van wie?), gericht aan de heer O(mer) Peelman³⁰, bevat een verzoek om een bestuursvergadering uit te schrijven “ten laatste donderdag a.s.”, met als dagorde: Betaling der vlag; Gebeurlijk ontslag van de schrijver (50 handtekeningen). Dit briefje is ongedateerd en kan dus niet ingepast worden in de chronologie. 50 leden zouden dus op een bepaald ogenblik het ontslag van de secretaris hebben geagendeerd. Doch Raphael Famaey ondertekende op 9 juli 1931, samen met (Achiël) Malschaert en M(arcel) Van Winkel, een brief van “Het Bestuur” van de “Katholieke Vlaamsche Bond”, geadresseerd aan Guillaume Lories, waarin deze laatste gesommeerd wordt binnen de drie dagen een minnelijke schikking te treffen aangaande “het geld van den bond”. Er zou immers intussen een bestuursverkiezing plaatsgevonden hebben waaraan Lories niet durfde deel te nemen en tijdens dewelke 69 op de 79 leden voor zijn ontslag hadden gestemd (hij is “overboord geworpen”). De auteur van die brief, ongetwijfeld Raphael

Famaey, heeft het ook over de "laster" van sommigen en belijdt zijn "trouw aan de Roomsche Katholieke leer", buiten alle partijpolitiek om. Guillaume Lories en anderen waren daarvan blijkbaar niet overtuigd. Wel spreekt Famaey nog altijd over "onze vereniging" (g. 14). Een pak leden die het ontslag van de secretaris vragen en een nog grotere groep die de schatbewaarder weg wil: het wijst in elk geval op stemmingmakerij en manipulatie.

Mijnheer,

Gizien ons herhaald aandringen,
betreffende het geld van den bond, niet het minste gevolg behouwen
houden we vrees hierop nogmaals uw aandacht te vestigen.

Wijders het gevraagde aan de rechtzittenden te geven, zou
bedrieftelijke achterhouding zijn d. i. zich iets toe-eigenen
hetgeen zijn eigendom niet is.

Terders, hebt u de zaak wel enigszins verkurd voorgesteld.
Spijts den laster van enige menschen, die misschien
onwiltwillig praatjes maken, waarmede onze vereniging niets te
zien heeft. Blijven wij buiten alle partijpolitiek en trouw
aan de Roomsche Katholieke leer.

Gij werdt door Uit de leden over boord geworpen, althans
69 op de 79 stemden uw ontslag, tijdens een bestuur over-
kiezing, waaraan geen deel durfde nemen.

Bekomen we, na verloop van 3 dagen, van 16 open
antwoord, dan zullen we aannemen dat gij wijgert de zaak
bij minnelijke schikking te regelen.

Senkende, dat ge ons open gelijkenheid zult geven
om spijt te hebben over onze spoedwillige handelingen
sedem 16, spreekt u 16 hoogachtend.

HET BESTUUR

Malschaert et
Mre Van Winckel

Famaey

De Heer G. Lories
te Surinam. Zede

14. Brief van R. Famaey, A. Malschaert en M. Van Winckel aan G. Lories dd. 9 juli 1931.

Wat meer duidelijkheid verschaft ons de agenda van een algemene vergadering van 8 augustus 1931. Die eindigde met zang en muziek en met “De Vlaamsche Leeuw” (en “mogelijk” bezoek aan de aanwezige herbergiers), maar vermeldt vooral een uiteenzetting over de toestand van de bond. Een getypt bijvoegsel in het archief van Julien Van Driessche preciseert wat daar gezegd werd, kennelijk door voorzitter Julien De Cock, die de aanwezigen verzocht hem niet te onderbreken (nadien konden zij “vrank en vrij” vragen stellen). Hij had lang gewacht om een algemene vergadering te beleggen, zodat sommigen beweerden “dat wij niet meer durfden”. Maar men wilde eerst de gemoederen bedaren en bewijzen vergaren “van ons volle recht”. En nog: “Wat er in de gazetten geschreven wordt, vinden we gemeene laster, niet eens waard te vernoemen”.

Dan behandelt de spreker drie punten: 1. Wij zijn van lokaal veranderd, omdat een katholieke bond niet kan blijven in een lokaal waar, ondanks vroegere beloften, gedanst wordt (het oorspronkelijke lokaal van de bond was dus het café of het zaaltje achter het café van de familie Famaey / de preutse regel m.b.t. het dansen doet denken aan het con ict dat in 1876 gerezen was tussen de *Koninklijke Harmonie Sinte-Cecilia* en de strenge Zeelse pastoor Livinus Marquenie aangaande deelname aan “dansvergaderingen” in herbergen³¹); 2. De vlag is niet in ons bezit “door achterhouding van brieven en schriftvervalsching gepaard met leugens”; 3. Wij blijven in het bezit van de kas (“een punt waarover het meest getwist wordt”). De “afgescheurde bond” (die term wordt hier voor het eerst gebruikt) blijft de naam van onze vereniging gebruiken om recht te kunnen hebben op het geld van de kas. Maar “hunne werkwijze... komt met de katholieke principes in niets overeen”. De tegenpartij “strooit lekkere en beleefde brieven uit” om de schuld te leggen bij de schatbewaarder, maar die heeft zich gedragen “naar den wil van het bestuur”. Conclusie: “Het geld van een bond blijft aan den groep die én de meerderheid van het bestuur én de meerderheid van de leden heeft”.

Maar daar zou het schoentje juist wringen. Op 12 augustus stuurt Julien De Cock een brief aan Edmond Rubbens, volksvertegenwoordiger en advocaat. Hij verwijst daarin naar de ledenvergadering van 8/8, gehouden in de zaal van het klooster (kennelijk dus het nieuwe lokaal) voor een 60-tal aanwezigen (onder wie enkele nieuwe). “Hier klonk als uit één mond het geld niet af te geven, gezien hunne handelwijze ver van katholiek is”, want zij maken een nieuwe bond met behoud van de bestaande naam. Ook “een zestal van de leden Famaey zijn reeds door schoone beloften van Raphael uit het christen syndicaat overgegaan naar de Vl. Nationalisten”. De Cock stuurde met de brief een ledenlijst mee, “dienende als aanvulling van vorige”. “Heer Edmond” moet zo zien “dat hunne getallen ver overdreven en de onze onderschat zijn”. De voorzitter vraagt de steun van Rubbens “in het belang der katholieke partij, en voor de groei en den bloei van onzen Bond”. In een NB onderaan verklaart hij: “Wij van onzen kant zijn bereid ook wat toe te geven en ons te vreden te stellen met den helft van de kas”.

Zowel in de bundel van Louis De Cock als in die van Julien Van Driessche (zie deel I) vind ik allerlei ongedateerde tabellen en ledenlijsten terug, die mij verwarrend overkomen. Een getypte tekst die klaarblijkelijk hoort bij de mededelingen gedaan op de algemene vergadering van 8 augustus, heeft het over 62 leden “die ingeschreven zijn en betaald hebben”, al zijn er onder die 62 velen die onafhankelijk wensten te blijven. Nadat de toestand hun was uitgelegd, hebben meer dan 30 “oude leden” getekend om te blijven. De tegenpartij zou naar eigen zeggen al 70 leden hebben, maar “dat kan toch niet”. Een andere lijst registreert inderdaad 31 leden “die verklaarden lid te blijven van den bond, onder het bestaande bestuur, uitgenomen de heer Famaey R., die bij de eerste Algemene Vergadering zal vervangen worden” (d.w.z. als lid en bestuurslid). Op die lijst komen mijn vader en zijn broer (Edmond en Richard Van Uytfanghe) voor. Nog een andere lijst signaleert acht + twee = tien vroegere leden die niet voorkomen op de lijst van de heer Famaey, maar “verklaren lid te blijven van den bond hebbende als voorzitter de heer De Cock Julien”; verder acht personen die vermeld staan op de lijst Famaey, maar die tevoren geen lid waren van de bond (o.m. Cesar Famaey, broer van Raphael); tenslotte 14 personen “die verklaren geen lid meer te zijn van welke groep ook” en dus evenmin bij de “scheurmakers” zijn. En dan zijn er nog naamlijsten waar naast elke naam een aanduiding staat : x = een lid dat blijft; -- = een “afgescheurde”; 0 = een onafhankelijke; “nieuw” = een nieuw aangesloten lid (+ een aparte lijst van vier mannen die blijven onder het bestaande bestuur). Men kan zich dus inbeelden dat die bondenkwestie grote verdeeldheid zaaide op de wijk Durmen.

Intussen had Raphael Famaey blijkbaar zelf ook een raadsman benaderd, en wel de populaire Dendermondse advocaat Paul Seghers, die toen al nauwe contacten moet hebben gehad met de Vlaams-nationalisten (zie deel I)³². Hij schreef op 18 augustus 1931 aan zijn confrater Rubbens dat de oude bond 82 leden telde, van wie er 62 hun lidgeld betaalden. “Voor uwe inlichting” voegde hij er jntjes aan toe dat voorzitter Julien De Cock en schatbewaarder Guillaume Lories behoorden tot de niet-betalenden³³! Seghers beschikte dus over die gegevens, uiteraard door toedoen van R. Famaey³⁴. Hij stuurde Rubbens een omslag met 58 handtekeningen van personen die “lid waren en blijven” in de groep Famaey. In een tweede omslag zond hij de lijst terug die Rubbens hem al had bezorgd, maar, zo beweert hij, die personen hebben “in blanco” getekend op aandringen van de pastoor (=Boeykens) van Durmen (“en U weet wat dat aandringen van de pastoor betekent”³⁵). Volgens Seghers hebben zijn cliënten recht op alles (de hele kas dus), maar zijn zij tevreden met $\frac{3}{4}$ (g. 15).

Dit schrijven bracht dan een correspondentie op gang tussen Edmond Rubbens en Julien De Cock, met ook persoonlijke bezoeken. “Indien die handtekeningen die op hun lijst voorkomen, juist zijn, zal het moeilijk zijn onzen eisch van den helft staande te houden”, schrijft Rubbens aan de voorzitter op 20 augustus vanuit zijn vakantievilla in Duinbergen. “Maar”, vervolgt hij, “hoe is het

Dendermonde, den 18 Oogst, 1931

PAUL SEGHERS
ADVOCaat
DENDERMONDE

K. Bond Zele-Durmen

waarde Confrater,

De oude bond telde 82 leden, waarvan er 62 betaalden; onder de niet-betalenden, voor uwe inlichting, waren HH de Cock en Lories.

Hierby, onder omslag I vindt u 58 handteekeningen van personen die lid waren en blyven; onder omslag 2 vindt u de stukken die u my mededeelde: ik doe opmerken dat die lysten 'in blanco, geteekend werden en dat de E.H. Pastor by velen 'zeer,, aangedrongen heeft om te teekenen. U zal allicht weten wat het is als de E.H. Pastor van Durmer 'zeer,, aandringt.

Ik herhaal dat myne clienten recht hebben op alles; zy blyven by hun voorstel 3/4. Ik bid u aan te dringen op een spoedig antwoord.

Met oprechte groeten.

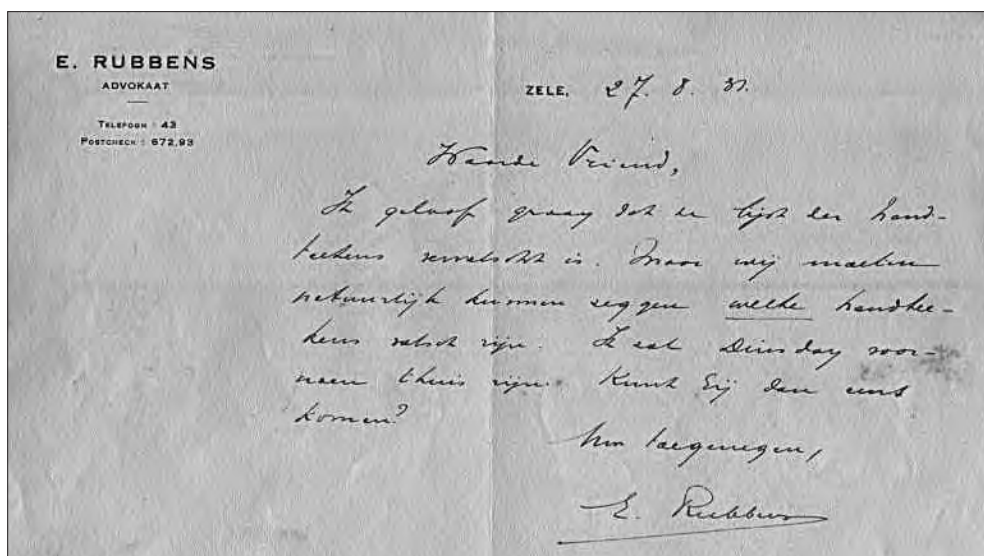

Mtr E. Rubbens, advocaat te Z e l e.

Wil my aub het stuk onder omslag I terugbezorgen.

15. Brief van advocaat Paul Seghers van Dendermonde aan zijn confrater Edmond Rubbens dd. 18 augustus 1931.

mogelijk dat er zooveel tegenstrijdigheid is?" "Wij hebben die lijst onderzocht en zeer vervalscht bevonden", antwoordt De Cock hem op 25/8. "Dat geloof ik graag", luidt het wederwoord van Rubbens dd. 27/8, "maar wij moeten natuurlijk kunnen zeggen welke handteekens valsch zijn" (g. 16). Een later, ongedateerd briefje meldt dat "Mr. Seghers nog niet voldaan is" en vraagt aan De Cock of hij desnoods zou kunnen bewijzen of bevestigen onder eed "dat hun cijfer overdreven is en dat gij meer dan 20 oude leden bij U hebt". "Indien gij dit kunt", aldus Rubbens, ben ik niet geneigd toe te geven".

16. Wederwoord van Edmond Rubbens aan Julien De Cock dd. 27 augustus 1931.

Inmiddels had “Het Bestuur” (in feite Raphael Famaey, want het is zijn geschrift) op 26/8 aan Julien De Cock aangetekend een briefje laten geworden met een uitnodiging voor een “tegensprekelijke volksvergadering” op zaterdag 29/8 om 8 uur ’s avonds (g. 17). Het is niet bekend of De Cock op deze provocatie is ingegaan. Op 11 september ontving hij weerom een brief van Edmond Rubbens, die “nog wachtte op zijn bezoek”, want “toekomstige week zal M. Seghers mij zeker bescheid vragen”. Op 14 oktober 1931 richtte ene Frans De Winne uit Lede, van de *Nationale Vereeniging voor Auteursrecht*, een schrijven tot de voorzitter, met wie hij daags voordien een mondeling onderhoud had gehad m.b.t. de betaling van 100 fr. auteursrechten voor het opvoeren van het toneelstuk *Fredje's Offer*. De Cock had hem verwezen naar Raphael Famaey (kennelijk was dat toneelstuk op zijn initiatief en in het zaaltje van zijn ouders opgevoerd), doch De Winne had hem thuis niet kunnen aantreffen. Een vrouw (ongetwijfeld moeder Euphrosina Van Haver) had hem bevestigd dat Famaey de som niet had betaald omdat hij als schatbewaarder van de vereniging niet over het nodige geld beschikte. Blijkbaar beschouwde Raphael Famaey zichzelf nu als de schatbewaarder (Guillaume Lories was volgens hem immers “overboord geworpen”: zie hoger), maar dan een zonder nanciën (want Lories had het geld).

Op 6 november kwam dan het verlossende bericht van Edmond Rubbens: “M. Seghers heeft mij vandaag verklaard ons voorstel aan te nemen. Dat is een schoone uitslag. Wij moeten hem dus de helft der kas overhandigen. Gelief mij dit geld te bezorgen, met den noodigen uitleg”. Een briefje ondertekend door voorzitter Julien De Cock bewijst dat dit snel gebeurd is: “Overgemaakt aan Heer Ed. Rubbens den 14-11-31: 276.80 fr., zijnde helft der Kas Kath. VI. Bond

Katholieke Vlaamsche Bond
Durmen. A.
 V. V. K.
 V.
 Hele Durmen, 26/8/31.

Aanopdracht.

Mynheer,

Mij noodigen u uit tot onze
 tegensprekelijke volksvergadering, op zaterdag
 29 oopt as. om 7u ('s avonds).

HET BESTUUR.

Den Heer Julien De Cock.
 Durmen
 1/2

17. Uitnodiging van "Het Bestuur" (in feite van Raphael Famaey) aan Julien De Cock dd. 26 augustus 1931 met het oog op een "tegensprekelijke volksvergadering".

om over te maken aan groep Famaey. Is nog in mijn bezit: 30 fr. voor parapluie van Michel. Bij het geld is gevoegd: Rekening Heirman 328.40/Brief De Winne van Lede/Kasboeken van Guillaume en Raf. alsook lijst van ontvangsten en uitgaven van Raf. geschreven". Op 24/11 deelde Rubbens aan De Cock wel nog mee dat "ze" niet akkoord gaan met de rekening Heirman en hij vraagt daarover uitleg. Waarover die rekening juist ging, valt niet op te maken. Uit het briefje leid ik wel af dat Raphael Famaey vroeger zelf ook al kasgegevens bijhield, vermoedelijk i.v.m. de activiteiten georganiseerd in het oorspronkelijke lokaal, d.w.z. op het erf van zijn ouders (zie ook de hogervermelde losse briefjes van april 1931 betreffende toneelvoorstellingen).

Durmen eindigde dus met twee bonden. Niet alles valt met de overgebleven archiefstukken exact te reconstrueren, maar de grote lijnen zijn vrij duidelijk. Raphael Famaey was een overtuigd en praktiserend katholiek, zong in het kerkkoor en was actief bestuurslid (secretaris) van de *Katholieke Vlaamsche Bond van Durmen*, waarvan Julien De Cock voorzitter was. Het café en zaaltje van de ouders Famaey dienden als locatie voor vergaderingen en activiteiten (bv. toneel). Maar Raphael was ook een actief Vlaams-nationalist en uitte dit zelfs in de kerk, tot ontsteltenis van de pastoor. Zijn scherpe pen stelde hij ten dienste van het weekblad *Scheldeland*. Hij kon niet goed om met de “bevoogding” van de Durmense bond door het “Centrum” (Alfons Goossens, onderpastoor Druez) en droomde ervan de bond in Vlaams-nationale zin te doen evolueren of zelfs een nieuwe bond in het leven te roepen en de herberg + feestzaaltje van zijn ouders om te vormen tot het *Vlaamsch Huis* van Durmen (over het verschijnsel van de “Vlaamse huizen” in die periode: zie deel I). Daartoe voerde hij een ware machtsgreep uit met allerlei initiatieven in naam van “het bestuur”, waarbij voorzitter De Cock blijkbaar aanvankelijk vrij passief bleef. Famaey wilde de naam van de bond behouden om de recent aangekochte (maar nog niet betaalde) vlag én de kas van de vereniging in eigen handen te houden. Het eerste lukte, maar het tweede niet, want schatbewaarder Guillaume Lories, die hij na een geslaagde campagne wist buiten te werken om zelf schatbewaarder te worden, had het geld meegenomen.

Zoals al gezegd, hitste de hele zaak de gemoederen in de parochie op. Raphael Famaey kon blijkbaar een hele aanhang mobiliseren (hij wierf ook leden voor het Vlaams-nationaal syndicaat), terwijl pastoor Boeykens zware druk uitoefende op bondsleden om niet over te lopen naar de “groep Famaey”. Een aantal Durmenaren werd het allemaal wat te veel: zij wensten onafhankelijk te blijven. Er werd gegoocheld met ledenlijsten en aantallen. Er kwamen advocaten aan te pas, die ook politieke vrienden waren van elk van beide partijen. De “scheurmakers” eisten drie vierden van de intussen geslonken kas op, maar stelden zich na maanden getouwtrek tevreden met de helft. Zij hielden de bondsvlag voor zich en hebben klaarblijkelijk ook de factuur daarvoor vereffend. De meerderheid van het oude bestuur wilde al een tijd niet meer vergaderen op de initiële locatie, het huis Famaey, zogezegd omdat daar gedanst werd. Zij verhuisden naar de zaal van de school. Het huis Famaey werd nu het “Vlaams huis”, zetel van wat na de boedelscheiding de *Vlaamsche Bond Durmen* zou heten, en *the place to be* van alle Vlaams-nationalistische activiteiten op de wijk. Het vaandel van 1931 hield wel nog de herinnering levend aan de *Katholieke Vlaamsche Bond*. Die (afgekorte) naam prijkte erop samen met de Vlaamse leeuw, het logo AVV-VVK en het silhouet van de oude H. Hartkerk (zie verder).

Voortaan dus twee bonden

Een papier in de bundel van Louis De Cock geeft ons een idee van het “uitgezuiverde” bestuur van de *Katholieke Vlaamsche Bond*. Zijn gebleven: Julien De

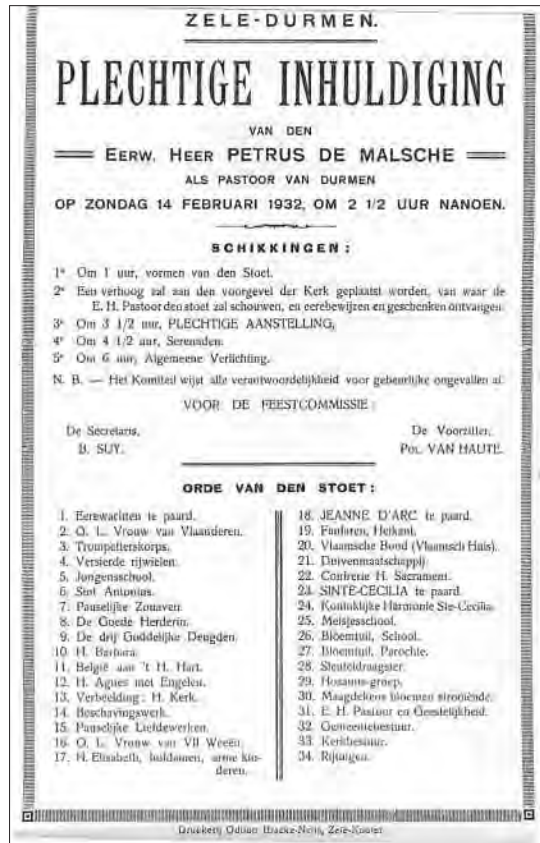
Cock, Guillaume Lories (wiens “ontslag” dus ongedaan was gemaakt), Omer Peelman en Jozef Heirman. Zijn bij de andere bond: Raphael Famaey, Gerard Famaey, Henri Hulders en Marcel Van Winckel. Henri Vergeylen en Maurits Bogaert hebben hun ontslag aangeboden. Van laatstgenoemde wordt gepreciseerd dat “hij niet bij de scheurmakers ging”. De crisis heeft dus wel degelijk serieuze sporen nagelaten.

In de volgende jaren ontplooidde de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* dus zijn bedrijvigheid in de zaal van de school (men zei ook: de zaal van het klooster), waarvan ik de belangrijke rol in het sociaal-culturele leven van de wijk heb besproken in mijn historische van de school³⁶. Dit stuk Durmens erfgoed wordt nu heropgebouwd. In het “Vlaams huis” kwamen de “andersgezinden” samen voor politieke (en syndicale) vergaderingen, maar ook (parallel dus met wat in de school gebeurde) voor toneelopvoeringen, zang en andere optredens (van goochelaars bv.). Dat was zo in de jaren '30 en in de oorlogsperiode. Julienne Elegeert, van wie de thuis verderop in het dreefje naast het erf Famaey woonde, zegt mij dat zij als kind daarvan soms een glimp opving door het raam (langs het dreefje) van de “feestzaal” van de Famaeys. “Het was daar plezierig”, vult Julien Van Eetvelde (1928-2020) aan, want zeker vijf van zijn broers en zussen speelden daar toneel. Dat deed ook de schoonvader van Madeleine Van Winckel (°1933), Henri Vergeylen (1895-1978). Ook haar eigen vader, Marcel Van Winckel (1908-1948), was bij die aminganten, zegt ze (zie trouwens hoger) en voegt eraan toe dat Raphael Famaey, een welbespraakte en zelfzekere durver, heel wat Durmenaren heeft geronseld voor zijn beweging (zijn “schisma” in de Durmense bond toonde dat overigens al aan). Bij sommige Zelenaars leeft nog het idee dat Durmen tijdens de Tweede Wereldoorlog bekend stond als een “zwart nest”, waar veel met leeuwenvlaggen werd gezwaaid. Of er in mijn dorp proportioneel meer Vlaamsgezinden en daarna Duitsgezinden waren dan elders in Zele, weet ik niet. Mijn eigen vader was goed bevriend met Raphaels broer Cesar Famaey. Hij is in de jaren '30 eenmaal iets gaan drinken in het *Vlaamsch Huis* en hoorde daar scanderen: “Borms³⁷ op de zetel, de koning in de ketel”. “Ik ben daar nadien nooit meer binnen geweest”, verzekerde hij mij...

In de documenten van Louis De Cock zitten voor 1932 nog twee nummers van *Scheldeland*. In dat van zondag 7 februari lezen we dat de maandag voordien in het *Vlaamsch Huis* in Durmen de bestuursvergadering plaatsgevonden had van het *Vlaamsch-Nationaal Vakverbond*, afdeling Zele. Joris De Leeuw, de bekende, in Antwerpen geboren dienstweigeraar (zie deel I), “opende de vergadering en deed uitschijnen hoe belangrijk deze verkiezing was”. “Werden tot bestuurslid gekozen: Voor Zele-Centrum: Oktaaf De Beule en R. Famaey; voor Durmen: Marcel Van Winckel en Polydoor Van Winckel; voor Zele-Heikant: Vriend Backx”. Men verneemt in dat nummer ook de benoeming van E.H. Petrus De Malsche tot pastoor van Durmen (g. 18). De plechtige inhuldiging is voorzien voor zondag 14 februari 1932: “De Vlaamsche bond werd (zoals

18. *Scheldeland* van 7 februari 1932 over Zele-Dijk, Heikant en Durmen.

19. Feestprogramma inhoudiging pastoor De Malsche op 14 februari 1932.

andere plaatselijke maatschappijen) uitgenoodigd om aan die huldinging deel te nemen. Wij danken het zeer verstandig kerkbestuur om dit loffelijk gedacht en zullen toonen dat we de naam van Kristen Vlaming waardig zijn. We zullen evenwel niet verklappen wat we zool zullen doen, maar 't zal de moeite waard zijn. We hoorden reeds weerklink van na-apers". Het feestprogramma (g. 19) vermeldt inderdaad als 20ste groep in de stoet de *Vlaamsche Bond (Vlaamsch Huis)*. Merkwaardig is dat de *Katholieke Vlaamsche Bond* in die "orde van den stoet" niet voorkomt. Welllicht waren de vertegenwoordigers ervan versnipperd over andere groepen³⁸. Zoals al aangestipt, zal Raphael Famaey later wel een aanvaring hebben met de nieuwe pastoor.

Nog steeds in *Scheldeland* van 7/2/1932 komt men te weten dat Joris De Leeuw op diezelfde zondag om 15 u. te Zele-Dijk kwam spreken "In den Anker" bij Karel D'Heer, en om 17 u. op de Heikant: "Vlaamsche Syndikalisten, Vlamingen van den Heikant, allen ink op post! Het Vlaamsch Huis moet te klein

zijn". Ook in Zele-Heikant was er dus een Vlaams huis, ik vermoed bij Petrus Blanquaert (zie hoger). Het loont de moeite ook het verslag te lezen van een eerste vergadering van de *Vlaamsche Volkspartij* in Avermaat, waar Raf Famaey zelf de aanwezigen toesprak en het aan de stok kreeg met het "boerke van 't stort", alias "pachoeter". "Makker Raf", die ongetwijfeld het verslag zelf heeft geschreven, heeft die politieke tegenstander guurlijk "ontkleed". De heftige, sarcastische toon en de aanvallen *ad hominem* kunnen ons nu verbazen, maar passen wel in de sfeer van toen en in de stijl van de toenmalige verkiezingspropaganda (1932 was overigens een verkiezingsjaar: zie deel I).

In het tweede nummer van *Scheldeland* (juiste datum niet zichtbaar op de kopie, maar duidelijk van eind februari, begin maart 1932), ziet Raphael Famaey de toestand in Zele blijkbaar rooskleurig in: "Wij mogen het vrij zeggen: de Vlaamsch Nationale gedachte wint veld, geheel onze goede gemeente wordt wakker. Onze onvermoeibare werkers staan alle Zondagen op de bres, regelmatig iederen Zondag 2 volksvergaderingen die altijd een reuzenbijval genieten". De zondag voordien was het de beurt geweest aan Avermaat³⁹ en aan de Dries. Famaey introduceerde "ter herberg van Is. Van Acker" (Avermaat) en "bij Stefaan Baert" (Dries) de twee sprekers, Lode Bonten (1906-1975) en Joris De Leeuw (zie deel I). Zij huldigden daar de Vlaamse dienstweigeraars (zij waren dat zelf ook geweest) en hekelden in scherpe bewoordingen de militaire politiek van België⁴⁰, de verkwistingen van de drie Belgische staatspartijen die nu "op de rug der kleinen" willen bezuinigen. Het is ellendig gesteld met de Vlamingen, de misdadige politiek van de katholiek-liberale regering heeft de landbouw aan de rand van de afgrond gebracht en onze "kleinnijverheid" gedoemd om te verdwijnen, zodat de arbeiders werkloos zijn en "zich moeten vergenoegen met een schamel sommetje om in de talrijke noodwendigheden te voorzien" (over de economische crisis in de jaren na de beurscrash van 1929: zie deel I). Na de spreekbeurten werden er "eenige voorwerpen per Amerikaansch opbod verkocht". De opbrengst diende om de Vlaams-nationale actie te steunen.

In dat nummer van *Scheldeland* wordt ook een "Groote Algemene Volksvergadering" aangekondigd, "waar over den politieken toestand zal gesproken worden door volksvertegenwoordiger G. Romsée en Joris De Leeuw uit Dendermonde", en dit "In 't Vlaamsch Huis (bij A. Famaey, wijk Durmen) op Zondag 13 Maart [1932] om 5 u. in den namiddag". Joris De Leeuw is geboren en ook overleden in Antwerpen, maar heeft dus blijkbaar nog in Dendermonde gewoond, hetgeen zijn politieke activiteit in onze streek verklaart. Merkwaardig is dat Gerard Romsée, die in 1929 tot volksvertegenwoordiger was verkozen voor de Limburgse KVVV (zie deel I), in Zele-Durmen kwam spreken over de politieke toestand. Zulks bewijst enerzijds dat het *Vlaamsch Huis* bij Alfons Famaey meer was dan alleen maar de zetel van een lokale bond, en anderzijds dat zoon Raphael zijn toekomstige baas al lang vóór de oorlog heeft leren kennen (zie deel III).

En dan volgt nog een lange tekst over Durmen zelf. Raphael Famaey belijdt er de rotsvaste katholieke overtuiging van de "Vlaamsche Nationalisten", die geen "etiketmannen" zijn zoals sommige andere politiciers (lees: de staatskatholieken). Maar zij zijn wel hevig anti-Belgisch, hetgeen "ware Christenen" volgens hem betaamt, want "Het Geloof zonder de werken is dood" (met reeds een sneer naar B.S., alias Benoit Suy) (g. 20). Die "Bonne" (Suy), die hij ook "Bonnemieken" noemt, krijgt in het tweede deel van de tekst de volle lading, want de "Belgische kakkerlak" is kwaad "sinds verleden Zondag" (na een ander artikel van Famaey) en staat op ontploffen van haat en nijd, "wanneer dit jaar onze mannen en ons Vl. Huis zouden gehuldigd worden" (g. 21).

Bonne zwijgt en mokt sinds verleden Zondag. De haat ziedt in zijn donker hart en booze gedachten warrelen in zijn grimmig gemoed.

We hebben reeds lang den indruk dat Bonne zich zal opblazen met haat en nijd, zoodat hij gereed zou komen om te ontploffen wanneer dit jaar onze mannen en ons Vl. Huis zouden gehuldigd worden. We moeten bekennen dat we slecht voorzien hebben. Het schijnt bijna zeker dat de ontploffing vroeger zal geschieden.

We hadden er zooveel deugd aan beleefd.

Denken we even na als dat kon samenvallen : aan den eenen kant 't Vlaamsch Huis en de Vlaamsche, wilskrachtige, stoere, rechtgeaarde, durvende kerels uit ons dorp te zien huldigen, en aan den anderen kant de Vlaamschhatende prutsachtige, slappe, kromgeaarde belgische kakkerlak te zien ontploffen en in de lucht vliegen.

Hoeveel leute zouden onze vrienden niet beleven bij 't zien van dit eenig schouwspel.

Als we zeggen dat de ontploffing vroeger zal geschieden 't is omdat we 't rieken (dat is aardig hé Bonne) dat de bollige Bonne, munitie op zak draagt, springstoffen in zijn binnenzak en vooralver thuis weg te gaan lonten slingert rond hals en armen die wej verborgen zittén onder kol en manchetten maar toch bij de hand zijn om op Zondag 13 Maart dienst te doen.

Het vaderland mag dus rustig zijn ! Zijn dierbare Bonne waakt ! Maar, beste Bonnemieken, de

vlaamsche kerels waken en zien 't heele boeltje klaar.

Nog een beleefd vrsagske willen we doen :

Manneke, ge moest zoo goed zijn ons den datum kenbaar te maken, ge weet wel van de ontploffing; 't is maar, ziet ge, we hebben in de geburen een filmapparaat en gaarne zouden we de ontploffing filmen.

RAF.

Daar we Bonne heel goed kennen zijn we bijna zeker dat hij Zondag in «Eigen Aard» zijn zwarte neger zal trachten wit te wasschen.

We hebben in ons artikel van Zondag l. i. de waarheid voor oogen gehouden zooals ze werkelijk is.

Bonne is kwaad, 't is maar de waarheid die kwetst en 't zal toch de eerste maal niet zijn dat Bonne kwaad is. Maar toch de pil was hard om slikken.

Dus toekomstige week vervolg.

20. *Scheldeland* van eind februari/begin maart 1932 over Durmen.

Durmen.

Wet wij zijn, zijn we goed.

Het gebeurt vaak dat sommige politiciers de gevoelens onzer Kristelijke Vlamingen misluiten.

Wij, Vlaamsche Nationalisten, zijn katholiek, niet uit politieke doeleinden, niet als etiketmannen, maar we zijn katholiek uit rotsvaste overtuiging en we eischen enkel ons naturrecht dat bij onze geboorte reeds luidde : Wees Vlaming wien God Vlaming schep.

We zijn Vlaamsch door geboorte, we zijn Roomsch katholiek door 't doopsel, we willen nooit anders wesen dan Vlaamsch en Roomsch Katholiek.

Maar we zullen wezen zeer slechte Belgen-misluiten, zeer Belgen maximum, want we zien ons volk en ons Vlaanderen te gaarne om het te laten besnoeden en ontleeren door paradijsvogels en pauwestertien, om sliden te laten vergorden door goddelenshaters die zoo katholiek zijn als Voltaire of Jaspur.

Wij willen zijn de ware Christenen, die zulke durven laten zien en die woorden indachtig «Het Geloof zonder de werken is dood» (niet waar B.S.).

Dus voorwaarts, met meer lever den strijd voortgezet voor het recht, voor ons volk, voor onzen goddelenz, voor ons Vlaanderen en trouw aan onze leuze die onze fierste Leuzewinwaan siet.

Alles voor Vlaanderen
Vlaanderen voor Christus.

Benoit Suy is geboren in 1879 en woonde in Durmen. Hij behaalde in 1898 het onderwijzersdiploma aan de Bisschoppelijke Normaalschool van Sint-Niklaas en is altijd vrijgezel gebleven. Hij gaf les aan de vrije lagere school in de Rotstraat (nu Basisschool Pius X), waar hij nog enkele jaren de collega is geweest van Maurice Van Haver (die later overging naar de gemeenteschool). Zij gingen elke dag te voet van Durmen naar de Rotstraat, zegt mij mevr. Lydia Van Haver (g. 22). Suy deed het eerste studiejaar⁴¹ en heeft ook nog een tijd zondagsles gegeven in Durmen zelf, aan de in 1902 opgerichte adultschool voor jongens⁴². In de jaren '30 was hij bij de *Katholieke Vlaamsche Bond van Durmen* en fungeerde als secretaris van de feestcommissie voor de plechtige inhuldiging van pastoor De Malsche. Hij moest blijkbaar niets weten van het *Vlaamsch Huis* en werd dus een welgekomen schietschijf voor Raphael Famaey, die zijn onbetwistbare, maar in vitriool gedrenkte schrijfkunst mét kleurrijk vocabularium op hem losliet. Allebei waren ze ongetwijfeld ervan overtuigd echte en goede katholieken te zijn, maar de christelijke naastenliefde lijkt in hun relatie toch wat zoek. Wanneer ik zo een stuk in *Scheldeland* lees, moet ik terugdenken aan de vroegere stijl van het naoorlogse Vlaams-nationale weekblad *'t Pallieterke*, maar evengoed aan die van de conservatief-katholieke *La Libre Belgique* van weleer. Ik lees beide nu af en toe nog eens (*Les extrêmes se touchent*, zegt men in het Frans...), maar hun toon is alles bijeen veel serene geworden⁴³.

22. De onderwijzers van de vrije lagere school in de Rotstraat in 1918. Derde van links, staand, is Maurice Van Haver. Derde van links (of eerste van rechts), zittend, is Benoit Suy (overgenomen uit Van Cauteren B., *Als Lindes konden praten. 120 jaar school in de Rotstraat*, Zele 2000, p. 228).

Van zulk een sereniteit valt nog niets te merken in een handgeschreven pam et dd. 24 augustus 1932, opgesteld door Durmenaar Wilfried Malschaert namens de *Vlaamsch-Nationale Volkspartij, Afdeling Zele* in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober. Het is bewaard in de bundel van Louis De Cock en is gericht "aan de bevolking van Zele". Het "nieuwe en krachtadige Vlaamsch-Nationale woord" weerklinkt sedert geruime tijd op onze gemeente, zo leest men erin. Dat woord "predikt liefde en rechtvaardigheid voor het Vlaamsche volk", maar "dit zit de groote meneeren dwars, wier macht steunt op leugen en bedrog". De staatskatholieke maar onchristelijke "brooddieven" en "oorlogswoekeeraars", de Schicks en de Rubbensen, hebben "onzen zeer sympathieke volksvriend" Oktaaf De Beule (zie hoger) bij notaris Schicks "buitengesmeten" (blijkbaar werkte hij daar) en gebroodroofd. "Wij spijkeren ze hier aan de schandpaal" (g. 23). Ik noteer hier dat de moeder van Edmond Rubbens (en dus de echtgenote van burgemeester dr. Armand Rubbens) Maria Eugenia Schicks heette.

Zele, den 24 Augustus 1932. A. N. 39.
 W. Malschaert
 Aan de bevolking van Zele,
 Sedert geruimen tijd weerklinkt het nieuwe
 en krachtadige Vlaamsch-Nationale
 woord op onze gemeente het predikt liefde
 en rechtvaardigheid voor het Vlaamsche
 volk. Dit zit de groote meneeren dwars, wier
 macht steunt op leugen & bedrog en daer-
 om willen de onze zeer sympathieke volksvriend
 Oktaaf De Beule Gemeen in hatelijk zijn
 zij daarbij te waken over de hant
 gevorderde en voornome heeren.
 1) Ze hebben hem bij de notaris Schicks
 buiten gesmeten!
 2) Ze hebben hem gebroodroofd!
 3) Dat is het werk van de Schicks &
 de Rubbensen & de oorlogswoekeeraars!
 We spijkeren ze hier aan de
Schandpaal.
 Cabudant, medaer de oorlogse dwang
 methoden die worden toegepast op vromen
 die zijn meening uit te spreken en er durf voor
 te geven ook tegen den zin van de groote
 meneeren.

23. Het pam et van Wilfried Malschaert dd. 24 augustus 1932.

Socialisten, zult ge nu nog zeggen dat de staats-
 katholieke baron onze vrienden zijn?

Maar Sitouf de Meule wordt niet met
 tegenstaaruse men hem tracht te broodloos te
 stellen.

Wordt allen lid van onze sociale en politieke
 inrichtingen en opdeent ~~stichtel~~ ghit by de aan-
 waardige ^{opvoeding}. Zoo dient ge de hardste kerk-
 slag toe van gemeene en onkrustelijke

Brooddieven.

Komt vooral onze volkvergaderingen bij wien
 over die zaken werden tal worden gesproken.

De Vlaamsche-Nationale volkspartij
 Afdeling Zele,

Vlaamsche Nationale
 Afdeling Zele

Intussen was men bij de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* ook niet bij de pakken blijven zitten. De bond van Julien De Cock had een oproep gelanceerd tot nanciële steun voor het aankopen van een nieuwe bondsvlag (vermits de groep Famaey de oude had meegenomen), twee trompetten en een trommel (g. 24) en had daartoe een inschrijvingslijst geopend. Meer dan 90 personen van Durmen zelf en van buiten de parochie hebben erop ingetekend met sommen van 500, 100, 50, 40, 30, 25, 20, 10, 5, 2 en 1 fr. (dus naar godsvrucht en vermogen zoals men vroeger zei...). Pastoor De Malsche staat er tweemaal op, eens met 500 en eens met 100 fr. Julien De Cock, deken De Keukelaere, Alfons Goossens, baron en minister van Staat Émile Tibbaut (neef van Edmond Rubbens) en senator Henri Libbrecht van Wetteren schonken elk 100 fr., burgemeester Armand Rubbens, Edmond Rubbens en gemeentesecretaris Gustaaf Achiel Boeykens elk 50 fr. De totale opbrengst bedroeg 3.235 fr. De rma's Van Severen-Ente (opvolgers: Henri & Jan De Winter) uit Sint-Niklaas en Vansina-Van Grembergen uit Antwerpen dienden een offerte in voor de

M...

Tijd en omstandigheden verplichten ons Uw onmisbaren geldelijken steun in te roepen voor het aankopen eener schoone kunstvlag.

Ge volgt, we zijn er vast van overtuigd, met spannende aandacht, de belangrijke Politieke Beweging op onze Parochie en Ge zult ons ongetwijfeld geerne en milddadig steunen in onzen rechtverdi- gen en tevens uitgelokten strijd voor de goede zaak : voor God! Taal! en Vaderland!

De giften kunnen gestuurd worden aan Mr JUL. DE COCK, Voorzitter van den Kath. Vlaamschen Bond, ZELE-DURMEN.

Beste dank bij voorbaat.

J. DE COCK.

24. De (ongedateerde) oproep van Julien De Cock m.b.t. de nieuwe kunstvlag.

vlag op 7/1/1932. De eerste (die ook het oorspronkelijke vaandel van 1931 had vervaardigd) kreeg de bestelling en leverde op 24 maart de "zijden geborduurde vlag, volgens plan, met verder een lederen draagriem-valies-en stok uit twee deelen met kopere pijk.hallebard- en zijden stik" voor de prijs van 3.060 fr. De oude en de nieuwe vlag waren tentoongesteld op de expo *Oud Durmen* in 1988 (g. 25), de oude eveneens op de vlaggenexpo van de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele in oktober van hetzelfde jaar⁴⁴. Beide worden nu bewaard in het depot van museum Zeels Erfgoed.

25. De beide vlaggen (links de oorspronkelijke), gefotografeerd op de expo *Oud Durmen* in de nieuwe parochiezaal (september 1988).

De “oude” bond was inmiddels weer ink aangegroeid, want op een foto genomen op de speelplaats van de school staan niet minder dan 86 leden, allen mannen (vrouwen waren dus niet toegelaten⁴⁵), onder wie mijn vader Edmond en mijn oom Richard Van Uytfanghe. Aangezien pastoor De Malsche al present is (verwelkomd op 14/2), het nieuwe vaandel al boven de groep uitsteekt (geleverd op 24/3) en Arthur Druez nog altijd proost is (benoemd in Temse op 24/6), moet deze groepsfoto dateren van de periode eind maart tot eind juni 1932. Een persartikel (wellicht uit het Zeelse weekblad *Eigen aard*) dat we terugvinden in deel II van het *Liber memorialis* van de Heilig-Hartparochie, heeft het inderdaad over een “photo van de leden in groep”, gemaakt op tweede paasdag 28 maart 1932 n.a.v. de wijding van de nieuwe vlag (g. 26). Dat “Vlaggefeest” (de correcte spelling is nu: “vlaggenfeest”) begon met een stoet, die zich rond 8.30 u. in beweging zette, voorafgegaan door het trompettenkorps der Christelijke Werklieden van het Centrum, om ten huize van voorzitter Julien De Cock het vaandel af te halen. In de parochiale kerk wijdde pastoor De Malsche de vlag en werd een plechtige hoogmis opgedragen: “De offer gaf de indruk dat de gansche bevolking van Durmen was opgekomen”. Deken De Keukelaere hield “een prachtige kanselrede”. Iedere aanwezige zal het als een plicht erkend

26. De groepsfoto van de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen*, genomen op 28 maart 1932. Tweede van links op de eerste rij, zittend, is mijn vader Edmond Van Uytfanghe. Zesde van links op de derde rij, zittend (op een stoel), is pastoor Petrus De Malsche. Verder naar rechts op die rij: voorzitter Julien De Cock, Benoit Suy, Guillaume Lories, Edmond Vercauteren, Maurits Bogaert, Aloïs Van Driessche. Rechts van Aloïs Van Driessche staat proost Arthur Druez. De eerste links bovenaan, staand, is mijn oom Richard Van Uytfanghe (met witte sjaal).

hebben “geschaard te blijven rond zijn geestelijke leiders de Priesters om in eendracht te strijden voor wat ons boven alles duurbaar is: Godsdienst en eigen zeden”.

Na de plechtige hoogmis, zo blijkt verder uit het verslag, “trok de lange stoet door de straten van Durmen om de leden herbergiers te bezoeken” (Durmen, bijgenaamd “Klein Parijs”, telde veel cafés in die tijd!). “Natuurlijk kwam de geestdriftige stemming boven”, maar, haast de redacteur zich te preciseren, “alles bleef deftig en gulhartig”. Na de groepsfoto schoven “meer dan honderd hongerige magen” aan voor een feestmaal in de leuk opgesmukte zaal van het klooster. “De humoristische spijskaart liet ons alles veronderstellen”, maar de Eerw. Zusters hadden meer dan hun best gedaan. “Weldra kwam ook de gezelligheid los en meerdere kluchtige en ernstige liederen werden opgehaald en verwierven applaus”. Er volgden spreekbeurten van voorzitter De Cock, volksvertegenwoordiger Edmond Rubbens (“een luimige aanspraak”), E.H. Druetz, schepen Alfons Rupus namens de Christelijke Werklieden en Joris Smet namens de Middenstand en de katholieke bevolking in het algemeen (Alfons Goossens had het feestprogramma bijgewoond, maar was belet voor het “noenmaal”). De zondag daarop, op 3 april, kwamen de katholieke maatschappijen van Zelle-Centrum (o.m. de Koninklijke Harmonie) met hun vlaggen nog “verbroederen met hun strijdgenoten van Durmen”. De crisis van 1931 was duidelijk voorbij: het verslag alludeert er niet meer op en laat de afgescheurde *Vlaamsche Bond* ook onvermeld. Wel beschrijft het zeer adequaat de streefdoelen van zulk een katholieke Vlaamse bond: zij overstijgen het zuiver politieke niveau, maar de Katholieke Partij is toch het best geplaatst om ze te realiseren (g. 27).

27. Uittreksel uit het persverslag van het vlaggenfeest.

Het archief van Julien Van Driessche bevat voor 1932 nog twee af ches van toneelavonden van de *Katholieke Vlaamsche Bond*, georganiseerd in de “parochiale feestzaal” (= de zaal van de school) resp. op 17 januari (g. 28) en op 25 en 26 december (g. 29). Mijn vader speelde mee in het kluchtspel *Het spreekuur van den dokter* op 17/1. Hetzelfde archief bewaart ook een heildicht dat de vader van Julien, Aloïs Van Driessche (1900-1968), opdroeg aan Julien De Cock n.a.v. diens verkiezing (op 9 oktober 1932) tot gemeenteraadslid. Hij deed dat “in naam der kiezeressen en kiezers der katholieke partij van Durmen” (aanvang) en “namens de katholieke kiezers en kiezeressen en ’t bestuur en leden van den Katholieke Vlaamsche Bond van Durmen” (einde). Ook deze formuleringen bewijzen hoezeer dit soort bonden (of het nu ging om de oude dan wel om de afgescheurde) met de politiek verweven waren. Julien De Cock, zo weet de gelegenheidsdichter, “staat rotsvast pal voor Vlaanderen en voor kerk en Durmen bovenal” (g. 30).

KATH. VLAAMSCHE BOND -- ZELE-DURMEN

TOONEELAVOND

OP ZONDAG 17 JANUARI 1932, IN DE
PAROCHIALE FEESTZAAL

MEN ZAL OPVOEREN :

GEDESERTEERD

Drama in 3 bedrijven, door M. Hoste.

PERSONEN :

Vader Janssens, schoenmaker	M.M. R. Picqueur
Jau, zijn oudste zoon	M. Peelman
Dolf, zijn jongste zoon	Fr. Van Driessche
De Pastoor	J. Beckman
Ivo, knecht in 't oud-mannenhuys	J. D'Hooghe
Filleken, weesjongen	M. Vergeylen
Wachtmeester der Gendarmen	A. Van Driessche
Een Gendarm	A. Callaert
Twee weesjongens	

HET SPREEKUR VAN DEN DOKTER

Kluchtspel in één bedrijf.

PERSONEN :

Dokter Spreeuwenberg	M.M. R. De Smet
Herman, zijn broeder	J. Beckman
Jan Kraay, zijn knecht	J. De Bacher
Johnson, Amerikaan	O. Peelman
Charley Johnson, zijn zoon	A. Van Driessche
Rekelman	A. Callaert
Willems	Ed. Van Uytanghe
Sulkerbuick	Ed. Hulders
Apothekersleerling	Fr. Van Driessche

PRIJZEN DER PLAATSEN : VOORBEHOUDEN FR. 5. -- 1^e FR. 3

Deur open om 4 1/2 uur. — Gordijn om 5 uur stipt.

Gansch nieuw Dekor !!!

Drukk. Odilon Braecke-Nelle, Zele, Kouter. — Tel. 1

28. Af che toneelavond 17 januari 1932.

ZELE-DURMEN.

PRACHTIGE TOONEELAVONDEN

door de Tooneelafdeeling van den Kath. Vl. Bond

OP ZONDAG 25 DEC. EN MAANDAG 26 DEC. 1932.

TELKENS OM 5 URE STIPT, IN DE PAROCHIALE FEESTZAAL.

MEN ZAL OPVOEREN :

MARTELAAR

drama in 4 bedrijven door G. D. en E. H. S.

PERSONEN :

Roland, pleegzoon van Cyprina.	M. Peelman.
Fernand, luitenant der handleten	O. Verstrouten.
Graaf van Cyprina.	O. Peelman.
Gabriëlle, zoon van den graaf, later afgevoerd.	M. Verguyen.
Don Alonzo, monnik-kapelaan en broeder van graaf.	X.
Canon, eerste de meester.	R. Roosboom.
Stephano, vijfde recht.	J. Kockman.
Fernand, id.	Fr. Van Driessche.
De Toruwaker.	J. D'Hooghe.
De Onderzoeksrechter.	H. Smet.
Handlet	K. Neils.

Geulior. 2 kerschten, 2 gevangbewakers.

10 MINUTEN POOS.

EEN UURTJE AVONDSCHOOL

Tooneelgratie met zang in 1 bedrijf door Jac. Ballings.

PERSONEN :

Meester Pennewijp.	Marc. Mechant.
Leerling.	

PRIJZEN DER PLAATSEN :

Voorbehoudene 5 fr. Tweede plaats 3 fr.

Uwe aanwezigheid zal voor ons een aanmoediging zijn. — N. B. De zaal zal goed verwarmd zijn.

Peelman, Durmen.

29. Af che toneelavonden 25 en 26 december 1932.

Voor de volgende jaren worden de documenten schaarser. Nergens staat geattesteerd wie onderpastoor Druez, na diens vertrek uit Zele, heeft vervangen als proost van de katholieke bond in Durmen (was dat nu pastoor De Malsche zelf?). Blijkbaar werd op de algemene ledenvergadering dd. 26 februari 1933 een voorstel gelanceerd om een "muziek" te stichten in de schoot van de bond. Op 8 maart legde Omer Peelman aan de voorzitter en bestuursleden een concreet plan voor om dit voorstel te financieren met een soort lening (met bons) op vijf jaar en borgstelling van personen binnen of buiten de bond (g. 31). Of daarvan ooit iets terechtgekomen is, weet ik niet, al bleek uit de hogervermelde oproep van eind 1931 dat men toen reeds, naast een vaandel, ook twee trompetten en een trommel wilde aankopen (in 1938 zal een briefje van het kabinet van minister Rubbens alluderen op een Ceciliafeest: zie verder). Wel vind ik in het Van Driessche-archief een ongedateerd liedboekje van de bond terug met de tekst van *De Vlaamsche Leeuw, Klokke Roeland, De Zwarte Leeuw* en *Omdat ik Vlaming ben*.

Heilichdicht

*Opdrachten aan onze Bestuur. Door
Voorzitter Mr. Julien De Cock, ter gelegen-
heid zijner vertrekking als gemeenteraadslid*

Beste Heer Voorzitter

*In naam der bestuurs en meest der katholieke
partij van Gumpen heb ik de eer uin naam
verleghenwantsden onze gemeentebelangen en de
soortken van hulle in Gemeenteraadslid te haren*

*Want welke en geluk
Dat mogen we te wenschen
Dat verhoort de hiel dat doof
Dat biest de Gumpen's wenschen
't was eeders wensik voorwaer
Doei allen we betrakt
En daarom is low naam
Dondoy van long geboekt*

*Ik stuur ons op de
Lichten de ont oertrouwen
Holgen we wint of wint
Lichten wensken beuamen
Pana u te gemengden haren
Ten ge rochtent steet het
Voor Gumpen en vore hord
Een Gumpen's haren*

30. De eerste twee (van de vier) strofen van het heilichdicht van Aloïs Van Driesche voor Julien De Cock.

Aan den Heer Voorzitter en Bestuursleden
van den Kath. V. Bond 2112-Burmes.

betreff. Musiekronds.

Gevolg aan het voorstel gedaan in de alg. Vergadering van 26 Februari 1.1. tot het stichten van een muziek in den naam van den Bond, heb ik het gemoeten van de H. Westuursleden het volgende voorstel te doen. Op te werken dat het slechts persoonlijke gemoeten zijn en ik wil u allen slechts inlijden voor in overweging neming om tot latere richtingen te dings.

Naar mijn meening zal het stichten van een muziek een globaal bedrag van 6.000 Frs. vergen. Het is gemakkelijker deze som door giften van den Bond te brengen, dan is het praktisch beter dat wij er aflijden. Het gaat hier niet op van te zorgen van dit jaar dit instrument en het volgende jaar dat instrument te koopzand worden lappen aan een ouder ketel. Daarvoor zou ik u het volgende voorstellen:

1) Het afschrijven van een TOMOLA van Frs. 11.000 met opbrengst te verdienen gelijk e staat tot 7 - 1 wat dus Fr. 6.000 netto zou opbrengen. Daar dit evenwel veel last zou meebrengen stel ik u een ander plan voor

2) Een soort LEHNING op 5 jaar. Dit zou ik als volgt ineensteken:

Wij geven een soort bond uit van Frs. 500 voor een totaal van Frs. 4.000 met 4% interest netto. Deze bond zouden in 5 bond verdeeld worden (voor elk jaar 1) die dus een waarde zouden hebben van Frs. 100 + interest. Wij zouden dus af te lossen hebben:																		
<table border="1"> <tr> <td>Naar 1° jaar</td> <td>Frs. 1250</td> <td>1.200</td> </tr> <tr> <td>" 2° "</td> <td>" 1250</td> <td>1.160</td> </tr> <tr> <td>" 3° "</td> <td>" 1250</td> <td>1.120</td> </tr> <tr> <td>" 4° "</td> <td>" 1250</td> <td>1.080</td> </tr> <tr> <td>" 5° "</td> <td>" 1250</td> <td>1.040</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>5.040</td> </tr> </table>	Naar 1 ^o jaar	Frs. 1250	1.200	" 2 ^o "	" 1250	1.160	" 3 ^o "	" 1250	1.120	" 4 ^o "	" 1250	1.080	" 5 ^o "	" 1250	1.040			5.040
Naar 1 ^o jaar	Frs. 1250	1.200																
" 2 ^o "	" 1250	1.160																
" 3 ^o "	" 1250	1.120																
" 4 ^o "	" 1250	1.080																
" 5 ^o "	" 1250	1.040																
		5.040																
of een jaarlijkse middelen van Frs. 1.125. Deze zou ik als volgt doen afschrijven:																		
<p>4 van het aantal van het boekjaar. Verondersteltende dat dit aantal Frs. 200 in zouden wij er dus Frs. 475, afnemen voor het te dings bedrag. Er blijft dus nog 450 Frs. Dit zouden wij gemakkelijker kunnen betalen door een daarvoor speciaal ingerichte samenvond of iets dergelijks, ofwel een 2° Tomocolopvoering, wat niet zo heel moeilijk zou zijn.</p>																		
<p>Om evenwel met succes van algeen deze bond te kunnen uitgeven, zou ik het volgende voorstellen:</p> <p>Enkele personen, binnen of buiten den Bond, zouden een volledige borgtocht tekenen van Frs. 5.000. In voorkomend geval van falen van den Bond zouden deze personen zich die verplichten van het tekort aan te vullen, om daar evenwel gezond te stellen zouden. Hij in voorkomend geval alle recht op den eigendom van de Bond hebben als zijde kan, wie muziekinstrumenten enz. Er in lang deze zou de geen wettelijk voorij aan vast.</p> <p>Moet het voorstel in den naam van de H. Westuursleden vallen dan trek ik er evenwel mijn aandacht op dat we hier waarachtiglijk op deze bond een belasting zou te betalen zijn. Hoeveel dit zou bedragen kan ik tot mijn spijt niet zeggen. Daarvoor zouden de lastelingen moeten worden.</p>																		

Kath. V. Bond 2112-Burmes
1933

31. Hoe een "muziek" nancieren? De voorstellen van Omer Peelman...

In datzelfde archief zit nog een ander boekje met de “Redevoeringen uitgesproken bij het jubelfeest van den heer Burgemeester Dr. Armand Rubbens op 21 mei 1933”. Het “puik-uit” van de Zelenaren was toen aanwezig op de academische zitting in het oude gemeentehuis. De *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* zal daar vanzelfsprekend vertegenwoordigd zijn geweest, al sprak alleen de reeds genoemde Alfons Goossens namens het overkoepelende *Katholiek Verbond van Zele*. De andere toespraken ter gelegenheid van dit 25-jarig ambtsjubileum werden gehouden door schepen Alfons Rupus, gouverneur Karel Weyler, baron Émile Tibbaut, schepen Leonard Walrave, gemeentesecretaris Achiel Boeykens, schoolbestuurder Maurits Van Haver, senator Albéric Van Stappen (burgemeester van Dendermonde), “provincieraadsheer” J. Van Kerckhove, oud-gemeentesecretaris Eugène Famelaer en uiteraard burgemeester Rubbens zelf. De *neur* dus van de “staatskatholieken” (volgens de terminologie van de radicale aminganten) van Zele en omliggende (de gouverneur was wel een liberaal).

Uit 1936 is nog een afche bewaard van een “luisterrijke toneelavond” op 9 februari, gegeven “op aanvraag van K.Vl. Bond door de zeer gunstig gekende Kath. Vl. Jonge Wacht van Sinaai” (g. 32). In de bundel van Louis De Cock zit ook nog de rekening van een avondfeest (Imavond) op 22 november 1936, dus kort na het bezoek van koning Leopold III (op 12 november) aan de Durmestreek n.a.v. de overstroming. Een zekere Van Driessche (Albert? Aloïs? Arthur? Clement? Désiré?⁴⁶) heeft dat briefje ondertekend en blijkt allerlei sommen betaald te hebben, o.m. 3 fr. voor “het verloren vischpaan van Adolf Vermeire op Concert Sinaai”. Hij signaleert verder: “Blijft aan mij nog te betalen: 28 fr”, en biedt meteen zijn ontslag als bestuurslid aan. Was hij op dat ogenblik de schatbewaarder van de bond?

Over de *Vlaamsche Bond* van Raphael Famaey heb ik geen verdere gegevens (het weekblad *Scheldeland* hield overigens op te bestaan in 1935 en is samen met andere regionale Vlaams-nationalistische weekbladen opgegaan in *Strijd*; zie deel I). Wel weet ik van hoogbejaarde Durmenaren dat het plaatselijke *Vlaamsch Huis* een grote politieke, syndicale en culturele bedrijvigheid aan de dag legde (zie ook hoger). Een afche, bewaard in het archief van Julien Van Driessche maar zonder jaartal, roept op tot een “grootte syndicale meeting” bij Alfons Famaey, Vlaamsch Huis Durmen, uitgaande van “de Vlaamsch Nat. Vakbond en de Vlaamsche Ziekenbonden” (g. 33). Het is met name de bedoeling de leden van de “kleurpolitieke vakbonden” te overtuigen over te stappen naar het V.N.V., dat hier staat voor het in 1929 gestichte *Vlaamsch Nationaal Vakverbond*, en niet voor het *Vlaamsch Nationaal Verbond*, dat tot stand kwam in 1933 (zie deel I)⁴⁷. Elders spreekt men van het *Vlaamsch Nationaal Syndicaat* (V.N.S.)⁴⁸, zoals op een aanplakbiljet dat in de IJzertoren van Diksmuide hangt. Een foto ervan werd mij bezorgd door mevr. Julienne Elegeert. Haar echtgenoot Robert Berckmoes (1930-2011) wijst met zijn bril naar de naam van Cyriel

ALLES VOOR VLAANDEREN ! VLAANDEREN VOOR CHRISTUS !
 ZELE-DURMEN - PAROCHIALE FEESTZAAL

LUISTERRIJKE TOONEELAVOND
 OP ZONDAG 9 FEBRUARI 1936

gegeven op aanvraag van K. Vl. Bond, door de zeer gunstig gekende Kath.
 Vl. Jonge Wacht van Sinaai.

BEGIN OM 5 UUR. DEUREN OPEN OM 4.30 UUR.

PROGRAMMA :

TWEE WEGEN
 drama in 4 bedrijven, door P. FR. SERVATIUS van Enschede.

PERSONEN : Henri Van Haastrecht, fabrikant G. Smet.
 Jozef Bremen, zijn meesterknecht M. De Vos.
 Herman, zoon van Bremen, zijn klerk P. Hey.
 Jan Kapelen (werklieden op de fabri. K. Verschelden.
 Piet Gimmel (van Van Haastrecht Th. Vermaere.
 Hein Schole Fr. Van Lysebetten.
 Willem, zoon van Schole W. Huys.
 Dirk, id. id. A. Cole.
 Kommissaris, R. Vermeiren.
 Politieagenten, G. Beirens en K. Van Boeklaer.
 Gevangenebewaarder, M. De Wael.

— POOS —

HET RARE KOSTHUIS
 klucht in 2 bedrijven, bewerkt door P. GERDAS.

PERSONEN : Levie Salomon, handelaar A. De Vleeschouwer.
 Brammie, zijn bediende G. Smet.
 Hoorbaar, J. Van Claydurp.
 Muskelmann, G. Maes.
 Zemelknoop, A. Hey.
 Burini, A. Beirens.
 Spierbal, L. Beirens.
 Veldwachter, P. Heynderickx.

TUSSEN DE BEDRIJVEN IN, VOORDRACHT EN KLUCHTZANG !

Prijzen der plaatsen : Voorbehouden 4 fr. Eerste 3 fr. Schoolkinderen 2 fr.
 Kaarten te bekomen bij alle bestuurleden. — De zaal zal goed verwarmd zijn.

De voorbehouden plaatsen zullen nummerd worden

Zondag 9 Februari 1936, tusschen 10 en 11 uur.

Bewaar dit Programma, het zal u dienstig zijn tijdens de vertooning !

ZELE, DRUK D. BRACKE.

32. Af che toneelavond 9 februari 1936.

De Craene (1900-1983)⁴⁹, een destijds bekende landbouwer uit Durmen. Hij was één van de woordvoerders op een 1 meifeest van het V.N.S., dat doorging in een niet nader genoemd jaar, in een ander Vlaams huis van Zele, nl. *Het Hert* in de Kloosterstraat (g. 34), waar nu het jeugdcentrum *Juvenes* gevestigd is. Aangezien het Vlaamse boerensyndicalisme pas in de tweede helft van de jaren '30 op gang kwam (het Vlaams-nationaal getinte *Boerenfront*, tegenhanger van de Belgische Boerenbond⁵⁰, werd opgericht in 1937), vermoed ik dat het bedoelde 1 meifeest er een was uit de late jaren '30. De Craene kwam trouwens op bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1938 (zie verder).

Zoals in de katholieke, liberale en socialistische zuilen, onderhielden bonden, syndicaten, ziekenfondsen, jeugdverenigingen, enz., ook bij de Vlaams-nationalisten een hechte band met de partijpolitieke organisatie. In een artikel in *Eigen Aard* uit 1941 nodigde Raphael Famaey de bevolking van Zele uit om op

GEMEENTE ZELE

WIJK DURMEN

VLAAMSCH NAT. VAKBOND
VLAAMSCHE ZIEKENBONDEN

GROOTE SYNDIKALE MEETING

OPZONDAG 13 SEPTEMBER

TE 8 UUR BIJ

**ALFONS FAMAËY, VLAAMSCH HUIS
DURMEN**

**SPREKERS: MARC. DE RIDDER EN
M. SCHOUPPE UIT AALST**

Waarde Kameraden : Het wordt een ernstige tijd voor het Vlaamsch proletariaat. Van dag tot dag doet de krisis zich scherper en scherper gevoelen. Wat moet het worden dezen Winter ? Waar zullen onze arbeiders het noodige moeten halen om vrouw en kinderen ? Gelukkig die werklieden, welke vooruit hebben gezien en reeds vereenigd zijn. De overige hebben als plicht niet te dralen maar zonder verwijl aan te sluiten bij de sterke vereeniging die het V. N. V. is. Komt luisteren, kameraden, naar de uiteenzetting die wij hier aankondigen. Gij zult de bijdragen en voordeelen vernemen en dus vrijuit beslissen.

De vrienden die staan in de kleurpolitieke vakbonden zullen er het woord van waarheid hooren verkondigen. Zij zullen vernemen het groote doel van onze organisatie, haar macht en toekomst. Wij zijn diep overtuigd dat ze zullen begrijpen op een dwaalspoor te zijn en er voor het Vlaamsch Proletariaat maar een vakvereeniging is, nl. het Vlaamsch Nationaal Vakverbond.

Vlaamsche Arbeiders, van dezen bitteren tijd die wij doormaken wil het patroonaat gebruik maken om aan de loonen te pitsen. Willen wij de aanslag op ons zuurverdiende brood afslaan, dan moeten wij een macht vormen om dit af te wenden.

Daarom mag het niet meer gebeuren dat er in onze gemeente één ongesyndikeerde zou staan; allen in de rangen, allen in de bres om strijd te voeren naar een beter en heerlijker bestaan.

Vrienden : Soms komt ziekte uw huizeken binnensluipen. Uw loon en spaarcentjes, het is al niet voldoende om het onheil te bekampen. Gij zijt door geldnood in de onmogelijkheid de noodige zorgen te laten verschaffen aan vrouw, kinderen of U zelf. Maar dat alles verdwijnt, die bekommernissen behooren tot het verleden wanneer gij lid wordt van onze Vl. Nat. Ziekenbonden.

NIET AARZELEN ! AANSLUITEN ! ARBEIDERS, ALLEN OP POST

Drukkerij «Volksverheffing», Onderwijsstraat, 9, Aalst.
Verantw. Uitgever : M. Schouppe, Onderwijsstraat, 21, Aalst

33. Uitnodiging voor een syndicale meeting in het *Vlaamsch Huis* te Durmen.

zondag 13 juli in *Gasthof Het Anker* oorlogsburgemeester Triphon De Beule te huldigen. Zijn titel op dat ogenblik is die van "Plaatselijke Leider" van het VNV Zele. Waarschijnlijk oefende Famaey die functie al lang uit, vermits - ik

34. Aanplakbiljet in de IJzertoren van Diksmuide (foto genomen in 2006).

herhaal het - het overkoepelende VNV al bestond sinds 1933. Robert De Leenheer, de latere waarnemende oorlogsburgemeester, zou op die 13 juli spreken als “gewestleider”. Nochtans zal de verdediging van Famaey op diens naoorlogse proces zijn rol bij het VNV minimaliseren. Maar dat is stof voor een volgende bijdrage (deel III).

Een Zeels minister sterft jong

In deel I heb ik de carrière van Edmond Rubbens (1894-1938) belicht. Hij was de politieke toeverlaat van katholiek Zele en was sinds 1934 minister (eerst van Arbeid en Sociale Voorzorg, vervolgens van Koloniën: g. 35). In onderhavig deel II hebben we hem leren kennen als de raadsman van de *Katholieke Vlaamse Bond van Durmen*. Eind 1937 was hij al geruime tijd ziek. Na Nieuwjaar verergerde zijn toestand. Op 16 februari 1938 liet zijn kabinet aan Julien De Cock weten dat “ongesteldheid” de minister verhinderde het Ceciliafeest van de bond⁵¹ op 20/2 bij te wonen. De voorzitter heeft dan blijkbaar een telegram met herstelwensen gestuurd, want het kabinet dankt hem daarvoor op 22/2. Ook volksvertegenwoordiger en burgemeester van Wetteren Joseph Duchâteau (1896-1968) had op 15/2 toegezegd om op 20/2 een half uur “stil te houden” in Zele, vooraleer hij het “Ceciliafeest der Christene Middenstandsbond” in Hamme zou bijwonen, doch op de dag zelf stuurde hij dit spoedtelegram: “Door gelukkige geboorte zoon belet te komen, wensch vrienden gezellig samenzijn”.

35. De eerste drieledige regering – Van Zeeland (1935-1936). Edmond Rubbens is de vierde van links, staand. Links van hem staat August De Schryver (1898-1991), rechts van hem Paul-Henri Spaak (1899-1972). Derde van links, zittend, is Paul Van Zeeland (1893-1973) zelf (overgenomen uit Cordemans [zie Bibliografie, deel I], p. 176ter).

Edmond Rubbens overleed op 27 april 1938, 44 jaar oud. Koningin Elisabeth (1876-1965), de weduwe van Albert I, is toen, vergezeld van een hofdame, naar Zele gekomen om haar medeleven te betuigen aan mevr. Rubbens en haar kinderen. De staatsbegrafenis op maandag 2 mei (rouwstoet en requiemmis in de Sint-Ludgeruskerk) groeide uit tot een uitvaart die Zele nadien niet meer zal meemaken. De voltallige Belgische regering van Paul-Émile Janson, de voorzitters van Kamer en Senaat (Camille Huysmans en Romain Moyersoen) en een eindeloze schare parlamentsleden en andere prominenten tekenden present. Kardinaal Van Roey, mgr. Coppieters, de vertegenwoordiger van de koning (luitenant-generaal Auguste Tilkens) en de coadjutor van de pauselijke nuntius hadden plaatsgenomen in het koor. Honderden mensen moesten buiten wachten tot de offergang, want de kerk was veel te klein. Het rouwprentje van Edmond Rubbens was opgesteld door een van zijn beste vrienden (zie deel I), Prosper Thuysbaert jr. (1889-1965), die na de oorlog burgemeester van Lokeren zou worden⁵² (g. 36). De minister ligt begraven op het groot kerkhof van onze gemeente (g. 37), die hem veel later ook zal eren door een laan naar hem te noemen.

De verhouding tussen de kerk en het Vlaams-nationalisme blijft moeilijk

Het *Liber memorialis 1876-1938* van de Sint-Ludgerusparochie geeft ons voor het jaar 1938 nog eens inzage in de moeilijke relatie tussen de kerkelijke overheid, *in casu* deken De Keukelaere, en de Vlaams-nationale organisaties van

Tijdens de offergang werd aan de rouwenden een doodsprentje overgereikt dat door Jonkheer Prosper Thuysbaert, de vriend van altijd, was opgesteld.

Scimus quia deligentibus Deum omnia cooperantur bonum (Rom. 8, 28).

†

Ter Zalige Gedachtenis

van

EDMOND RUBBENS

Doctor in de Rechten en in de Politieke en Sociale Wetenschappen
Minister van Koloniën

Lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers
Oud-Voorzitter van het Algemeen Christen Werkersverbond van België

Geboren te Zele, de 14 januari 1894
en aldaar godvruchtig overleden de 27 april 1938,
versterkt door de troostmiddelen der Heilige Kerk

Het jong leven dat wij zien verwelken was een rijk leven. Een helder verstand wenkte in de eerste jeugd zijn zachtaardig gemoed tot rusteloze arbeid. Met zijn vernuft zocht hij onophoudend wegen om Gods rijk uit te breiden en om zijn volk naar de hoogten te leiden. Onvermoeibare daadvaardigheid, geen strijdlust. Zijn rustig redeneren gebruikte hij nooit als een wapen om tegenstanders te kwetsen noch te vernederen. Haat kende hij niet, evenmin eigenbelang. Hoe vroegtijdig hij ook door zijn Volk en door zijn Koning tot de hoogste ambten werd geroepen, nooit verzwakte zijn bekommernis om allereerst door het denken de wegen ten goede te kennen en te doen kennen. *Populi plaudunt non consultoribus utilitatum suarum* (Sint Augustinus. *De Civitate Dei*). Zijn vreedzaam werk, met eenvoud voltrokken, heeft nooit het sukses gezocht. Meermaals wist hij onbaatzuchtig de kansen van het sukses aan anderen over te laten. Voor hem volstond het bewustzijn de waarheid te dienen.

Omgeven door zijn ouders met een genegenheid, verhoogd door de zorgen van zijn zwakkere lichaamskracht, is hij opgegroeid tot een levenwekker. Ofschoon zijn krachten bleven beneden zijn dromen, deed hij meer in zijn kort leven dan sterkere en oudere makkers. Aan zijn vrienden schonk hij een trouwe, door niets te verbreken vriendschap. Zijn echtgenote meer dan wie ook heeft de adel van zijn gemoed mogen ervaren. Met een heerlijk gezin schonk zij hem de steun ener blijmoedige wilskracht, die, samen met de genegenheid van zijn vader en van zijn kinderen, het geheim verklaart van dit zo sterk uitgroeien van soms wankele krachten tot een zo rijk leven, gebouwd op een onwankelbaar geloof en een kinderlijke godsvrucht. Zijn kinderen zullen later getuigen van de adel van hun teergeliefde vader.

Incomparabiliter superna est civitas clarior, ubi victoria veritas, ubi dignitas sanctitas, ubi pax felicitas, ubi vita aeternitas (St. Augustinus. *De Civitate Dei*).

36. Het rouwprentje van Edmond Rubbens (overgenomen uit *Id.*, p. 429).

Zele. Op 4 juli had hun Guldensporencomité, vertegenwoordigd door Lode Van Dijck, "in Kristus en Vlaanderen" aan de deken gevraagd om in groep de hoogmis te mogen bijwonen op zondag 17 juli en zelf te mogen zorgen voor een gelegenheidssermoen, waarvoor het comité reeds in onderhandeling was met

37. De begrafenisstoet vertrekt van aan de kerk naar het kerkhof.

een pater. De Keukelaere antwoordde dat hij de Guldensporenslag zou herdenken op 10 juli en reeds een gelegenheidspredikant voorzien had. Bovendien: “Aan de kerkelijke herdenking mogen deelnemen alle maatschappijen die geen stelling nemen in strijd met de bisschoppelijke richtlijnen, op voorwaarde dat ze in de kerk de hun aangewezen plaats innemen”. Het *Liber* (door de deken zelf bijgehouden) voegt er een ironisch NB aan toe: “Ik heb ze in de hoogmis niet gezien”.

De nationalisten gaven echter niet op, want op 23/11 meldde Robert De Leenheer aan de deken dat de Vlaams-nationale organisaties op 18/12 hun jaarlijks “Teerfeest”⁵³ wensten in te zetten met het bijwonen van de hoogmis, waaronder offer. De deken weigerde dit, want het Vlaams-nationaal gezinde *Boerenfront* (waartoe wellicht de reeds vermelde Durmenaar Cyriel De Craene behoorde) “bestreed te Zele de KVV”. Deze *Katholieke Vlaamse Volkspartij* was de Vlaamse vleugel van het sinds 1936 gefederaliseerde *Katholieke Blok* (de nieuwe naam van de *Katholieke Unie*, d.w.z. de staatskatholieke partij; zie deel I). Robert De Leenheer en Lode Van Dijck poogden op 4/12 in een mondeling onderhoud met de deken het “misverstand” uit te klaren, maar tevergeefs. Zoals Raphael Famaey in 1931, richtte Robert De Leenheer zich dan met een brief dd. 8/12 tot de bisschop van Gent. Hieruit blijkt hoezeer de Vlaams-nationalisten, nochtans “uitgesproken Rooms-Katholiek”, zich verongelijkt voelden, terwijl de pompiers (“geleid door vooraanstaande Liberalen”) wel in groep naar de kerk mochten komen. Ik publiceer ook hier in kopie de omstandige handgeschreven

reactie van mgr. Honoré Coppieters dd. 11 december 1938 (g. 38). Hij keurt daarin de handelwijze van de Zeelse deken volkomen goed en herinnert nog eens aan de veroordeling van het Vlaams-nationalisme door het episcopaat, hoewel er "onder de leden dezer organisatie zeer godvruchtige menschen zijn". De vergelijking met het pompierskorps gaat volgens hem niet op en hij verwijst ook naar zijn eigen vroegere ervaringen als deken van Aalst. In een *postscriptum* zegt de prelaat wel weet te hebben van schijnbare uitzonderingen hier en daar, maar die hebben te maken met de VOS (= de *Vlaamsche Oud-strijdersbond*; zie deel I), denkt hij. Hoe dan ook, dit schrijven illustreert nog maar eens de dubbelzinnigheid van de kerkelijke houding jegens het amingantisme.

11.38.

Zeer Eerwaarde Heer Deken,

Door een brief van M^r. R. de Leeuwen van wege de Vlaamsche Nationale Organisatie van Zele heb ik vernomen dat van wege deze organisatie u toelating werd gemaal: in groep - zeker ook wel met vlag? - naar de Hoogmis te komen en onder de Hoogmis ten Offer te gaan, en daar u dit geweigerd hebt doet men beroep om mij en vraagt men - op zeer beleefde en eerbiedige wijze waaraan ik gaarne hulde breng - wat mijn oordeel of myne beslissing is in deze kwestie.

Ik aarzel volstrekt niet te verklaren, Zeer Eerwaarde Heer Deken, dat i hebt gehandeld volgens mijn voorschriften en richtlijnen. En zie hier waarom.

De intrede in de kerk in groep met vlag aan top, het gezamenlyk offeren geldt by ons volk, en te recht, als eene goedkeuring van de geestelyke overheid aan de Maatschappij aan welke deze eer geschiedt. Ik kan de Vlaamsche Nationale Organisatie als

38. De brief van bisschop Coppieters dd. 11 december 1938.

Organisatie niet goed konen - te verdooy
door het giespunt vrygaveid - hoe wel
ik weet dat onder de leden deze orga-
nizatie zeer godvruchtige menschen syn.
Maest ik zelfs plechtigheid toelaten van
de Vlaamsch Nationale Organisatie
dan moet ik het ook doen voor P. J. de
Bijvo's en andere politieke gesepeern-
gen die bewoos of vooien bewoos
n' Roomsche Katholiekite syn. In dat is
toch niet mogelijk.

Lat vergelyk met het Tempora-
korps houdt geen steekt. Een Tempora-
korps is come menschevriende kamari-
tair instelling, iedereen heeft belang
aan het blischey van branden, de
brandlichten uitgetoend. In daar
wordt aan geen politick gedaan. De
mynerkeits vrees ook P. Barbara
en niemand doet jink daarvan.

Wat myn meening te slaven kan ik
bezoep doen op mijn vreesvinding.
Ik was het yde denken te laat dan
kamen elk jaar het Tempora korps
in staat en uniform naar de Keek.
In daten ook de smeden, de slachten
en beekvooien, kleermakers vryen
in te helot waren en ook steekte
Vlaamsch Nationale Organisatie. In
helben my nooit geranzigt wat de
keelche Nationalisten van 4 mayen.

4 Was wel een ketten, dat die heylige
Nationalisten bezeepen dat zo iets niet
wel mogelijk was.

Om te sluiten, leer leuwarden Heer
Velen, handtraef uw weigering en
doet aan uwe gaxochianen inzien
dat hun aanvraag niet kan toege-
staan worden zonder mistenning der
kerkelyke tucht. Ik ze en Anouwen
geen bewaan⁴ dat deze brief worde
mondelings mededeeld aan de
belanghebbende.

Leer toezienigen n. X.

+ Honor' Coppinere

4 Pristchap van Leuwy

P. J. Es kan wel hier of daar
een Keek syn waar min of meer
vlaamsch-nationalistich gelyke
maatschappijen met leuwendlag
toegelaten worden, maar dat komst
hier dat V. O. S. die vroeger van ^{leuwy} ver-
sediging deden stilaan afgeweken
syn naar zuiver politieke beleunden.
Dan is die kwestie moeylyk voor
de E. H. H. Pastoor, te meer daar al de
leiden de zelfde meeningen hebbe deelen.

Een verkiezingscampagne eind jaren '30

Het *Boerenfront* bestreed dus de KVV in Zele, aldus pastoor-deken De Keukelaere. Deze bewering zal wel verwijzen naar de voorbije gemeenteraadsverkiezingen van 16 oktober 1938. M.b.t. de voorafgaande campagne beschik ik over twee nummers van *De Bookhamers*, het "Orgaan van de Zeelsche Katholieken", uitgegeven ter gelegenheid van de verkiezingen. Zoals reeds gesignaleerd in deel I, werd er toen te Zele geen "concentratie lijst" ingediend van de KVV en de Vlaams-nationalisten; beide strekkingen kwamen in onze gemeente dus apart op. De Zeelse nationalisten, met Durmenaar Cyriel De Craene (zie hoger) als lijsttrekker, hadden tevergeefs aangedrongen op zo een concentratie lijst. Zij beweerden ook niet expliciet op te komen in naam van het VNV of het Boerenfront, maar met een eigenstandige lijst, op Vlaamse en christelijke basis (g. 39). Op de KVV-lijst staat voor Durmen niet meer de naam van Julien De Cock, maar van slager Baziel Hebbelinck (1881-1947), eveneens lid van de plaatselijke *Katholieke Vlaamsche Bond*⁵⁴. Het nummer van *De Bookhamers* van 8 oktober drukt de "Indrukwekkende Rede" af die lijsttrekker en burgemeester Armand Rubbens had uitgesproken op een openbare meeting op 25/9. Hij had erin uitgelegd waarom hij zich ondanks zijn ouderdom (78 jaar) toch had laten overhalen om nog eens te kandideren. Hij waarschuwde diegenen die denken dat de "kleurpartijen" best verdwijnen, want de katholieke belangen vereisen volgens hem zulk een kleurpartij. Het krantje neemt vooral de socialisten op de korrel, maar deze slogan viseert indirect de Vlaams-nationalisten: "Wie werkt voor Vlaanderen, werkt niet altijd voor Kristus...Wie werkt voor Kristus, werkt voor Vlaanderen". Het nummer van 14 oktober is directer. De enkele in de documentatie van Louis De Cock gekopieerde bladzijden richten zich speciaal tot de boeren, de middenstanders, de kroostrijke gezinnen en de vrouwen (die voor de gemeenteraden wel al mochten stemmen)⁵⁵ en vallen nog eens de socialistische oppositie aan. Maar dit keer heeft men het ook zeer expliciet tegen de "valsche volksmisleiders, de verkeerde rastheorieën die naar de oorlog voeren, de neutraliteit die het Kerkelijk Gezag miskent, de opruiers tegen onzen Koning en het Vorstenhuis..., de onverantwoorde afscheidingspolitiek, die den opgang van het Vlaamsche Volk weerhoudt". Het stukje voor de boeren schildert verder de liberalen en de socialisten af als "boerenhaters" en hekelt ook de "Vlaamsche Nationalisten", want: "Deze partij verklaart haar liefde tot den godsdienst en zij miskent het Kerkelijk Gezag. Zij steunt bewegingen die werden afgekeurd door de Bisschoppen". Dat is inderdaad wat mgr. Coppieters twee maand later schreef aan deken De Keukelaere...

Ik lees ook een bericht getiteld "Goed Nieuws voor Hoek en Durmen", want wijlen minister Rubbens en nu volksvertegenwoordiger Duchâteau zijn tussengekomen i.v.m. de dijk van de Durme. Een schrijven van Duchâteau aan Baziel Hebbelinck moet dat bevestigen (g. 40). De Zeelse socialisten hebben in een scherp pam et daarop geantwoord (het is bewaard in de documentatie

VOLKSGENOOTEN.

DE VLAAMSCHE NATIONALISTEN komen voor het Zeelach kiezerskorps met de volgende kandidaten :

DE KANDIDATEN

- 1 - De Craene Cyriel Durmen
- 2 - De Reule Octaaf Langemuntstraat
- 3 - Van Driessche Omer Dijk
- 4 - Moens Cyriel Hanaevelde
- 5 - Raert Pros. Kamershoeksche Wegel
- 6 - Van Malderen René, Oudburgstraat
- 7 - Vercauteren Ach. K. Haegensstraat
- 8 - Hofman Jozef Durmen
- 9 - Claus Desiré Ayermaet
- 10 - Ongena Maurits Lokersche baan
- 11 - Poppe Gustaaf Hoek
- 12 - De Vriendt Roger Haivelde
- 13 - De Leebeer R. Dendermondcheb.
- 14 - Verlaeckt Stefaan Elststraat
- 15 - Laureys Edmond Heikant

NOCH BOERENFRONT, NOCH V.N.V.

Onze kandidaten vertegenwoordigen noch het Boerenfront, noch V.N.V. Zij hebben zich allen verbonden solidair een Vlaamsch Nationaal gemeentelijk programma voor te stellen en gebondelijk aan te werken. Dit programma, nemend op kinshipen grondslag, zal in deze kiezersde afstemming worden. Deze vertolking, die heel dikwijls voor onze kiesstijl, hebben we vóórlop willen stellen, om het mogende aan ons weg te wijzen. Daarin, die het andere willen aangeven, doen we kwade trouw en spelen tegenover ons onrechtelijk spel.

GREN CONCENTRATIE

WIJ WILDEN EEN CONCENTRATIELIJST

gijns te Aals, Hamme en is nog vele andere Vlaamsche dorpen en steden, indeling brengen in 't laatste nummer van 't Idenblad van 't Davelindert te lezen stond. „Er zal niet gevraagd worden of iemand missa leides of gewest van V.N.N. of leider van Dinax of Res, volvoersingsoordlijer, senator of burgemeester, maar wel of we godaan hebben wat we konden om ons volk van Vlaanderen een Christus te bemalen? Maar helaas! Dit driemaal zijn we linnel geweest op uitnodiging van een concentratiegastde, toe te treden van samenwerkings. Driemaal, en de vergen we in geweten, de onze leedwilligheid op omst gepast.

„De meerderheid is niet te geruzt! dat was laatste ten laatste antwoord.
 „Ging het op, 't gaat nu nog niet op te spreken over meerderheid of minderheid, het verspant dat zich niet op dit ogenblik is die

Werkdag des 11. Oktober 1938.

„ZELE, deel van 't Vlaamsche land, moet in 't kader van de alghele herinwijng van ons openbaar leven, zijn aandeel scheeken. Het Zeelachs volk moet in den welstand en den bloei, - die 't Nieuwe Vlaanderen, uit diepewaste volkgehoedenheid geboren, moet opgaan, - deelachtig worden.“

Onze kandidaten komen dus aan onder den naam

VLAAMSCHE NATIONALISTEN

Zij zullen zich allen betien, niet alleen door de groote richeligheden, die aan den grond van ons nationaal streven liggen, maar ook door dat wat ze van hun hebben ontegenzich

Liefde tot den goddiens.

Offergeest in den rijken kinderzegen.

Kampvaardigheid voor Vlaanderen schoone tradities.

Overzettelijkheid voor 't welzijn van elken volksgenoot, wat ook zijn maatschappijlijks stand is

Eerhied voor den arbeid.

Eigenbelang, ondenkbyng zullen wijken voor het christelijk, Vlaamsch nationaal belang in het gemeentelijk leven.

Onze gemeentelijke politiek zal gedragen worden door het hard labuur van den landbouwer, het rustloos werken van den middelemmer en burger, het zwijgen van den arbeider en de volksgenoot. Beide van den intellectueel en niet nemen op de berekening in de richting van de eene of de andere familie, die van uit de salons sijt, naar maatschappij. Onze gemeentelijke politiek, met daarbij breed zijn en loyal tegenover deelen, die nog niet in onze zangen staan. Het moet tegen de borst, alles wat uit de minderheid komt, is onken met het zeer weinig volkacht antwoord. „Als gij de meerderheid zijt, doe dan ook wat gij wilt. De minderheid is ook een deel van ons volk en heeft het, als deel van dat volk, plichten, het heeft ook onvervreemdbare rechten. Onze gemeentelijke politiek zal vooral gericht zijn op den sithauw van een werkelijke schoone gemeente, zijn groote bevolking waardig. Nieuwe tijden, nieuwe nooden en daar moet worden rekening mede behouden.“

Over heel Vlaanderen waait een wind van nieuw leven. Het Vlaamsche Volk, van de grootste stad tot de landelijke gemeente, te bewaas gevondt dat het in zich draagt, de reserven van een heuglike toekomst, reserven die al te lang onduidelijk zijn gevoerd door de kleingestigte dorppolitiek. Hier, van buiwer tegen buiwer, daar, van familie tegen familie, we made avontuur door de kleingestigte dorppolitiek van 'de familie.“

Mier dan honderd ditzend Vlamingen stonden gisteren van 't voo van 't Hoermonument, in de schaduw van den heldendood aan zoevelen onze dautlaren en zwoeren daar

den eed van trouw van Vlaanderen

den eed van geloof van opstanding van ons volk

tegen alle partijpolitiek in.

VOLK VAN ZELE! denki er aan en staat met

ons in de voor Vlaanderen

son belangrijke gemeenterverkiezingen, achter de leeuwenvlag met kerk in top.

Ter verovering van ons heugdig gesand Vlaamsch Nationaal

Folksh gemeentelieven.

VLAAMSCH NATIONALIST VANDAAG!

VLAAMSCH NATIONALIST MORGEN!

VLAAMSCH NATIONALIST OP 9 OCTOBER!

39. Verkiezingsdrukwerk van de Zeelse Vlaams-nationalisten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1938. Zij claimen hier toch een zekere onafhankelijkheid en hadden blijkbaar graag een Vlaams-katholieke concentratielijst gevormd, naar het voorbeeld van andere Vlaamse gemeenten (bv. Aalst en Hamme). De Katholieke Partij (KVV) achtte echter haar meerderheid in Zele niet bedreigd en kwam dus liever zelfstandig op.

Goed Nieuws voor Hoek en Durmen.

Iedereen weet dat het Gemeentebestuur zich heeft ingespannen om van de hoogere Overheden te verkrijgen dat de DIJKEN AAN DE DURME, alsmede de SLUIS voor den afvoer van water een snelle en afdoende oplossing zou krijgen.

Wijlen Heer Minister Rubbens heeft voor die zaak zijn invloed aangewend en op verzoek der Katholieken heeft Heer Volksvertegenwoordiger Duchateau zich ingespannen, met gunstig gevolg.

Hier volgt een schrijven, gericht aan den Heer Basiel Hebbelinck, dat blijdschap zal brengen bij al de betrokken personen op Hoek en Durmen :

Wetteren, 4 October 1938.

GEACHTE HEER.

Zooals U weet is het mij verleden week niet mogelijk geweest mij bezig te houden met de kwestie der Dijken van de Durme, daar ik als reserve-officier opgeroepen werd.

Heden heb ik een onderhoud gehad met den heer Minister zelf, die mij het volgende heeft medegedeeld :

1) Op 14 October a.s. zal er eene aanbesteding plaats grijpen voor de volledige herstelling der Dijken van de Lokersche beek op het grondgebied van Zele.

2) De kwestie van de Sluis zal tezelfder tijde een oplossing krijgen.

3) De kredieten voor de buitengewone begrooting werden zeer bemoeit, wat nochtans niet het geval is geweest voor de uit te voeren werken aan de Dijken te Zele.

Volgens het schijnt zullen er groote sommen aangewezen worden voor het volledig herstel gedurende den loop van 1939.

Ik geloof dat dit nieuws U groote vreugde zal verschaffen en gelieve ervan de vrienden van Zele-Hoek te verwittigen. Hoogachtend.

De Volksvertegenwoordiger,
J. DUCHATEAU,
Burgemeester van Wetteren.

Mijnheer Basiel Hebbelinck,
Durmen, ZELE.

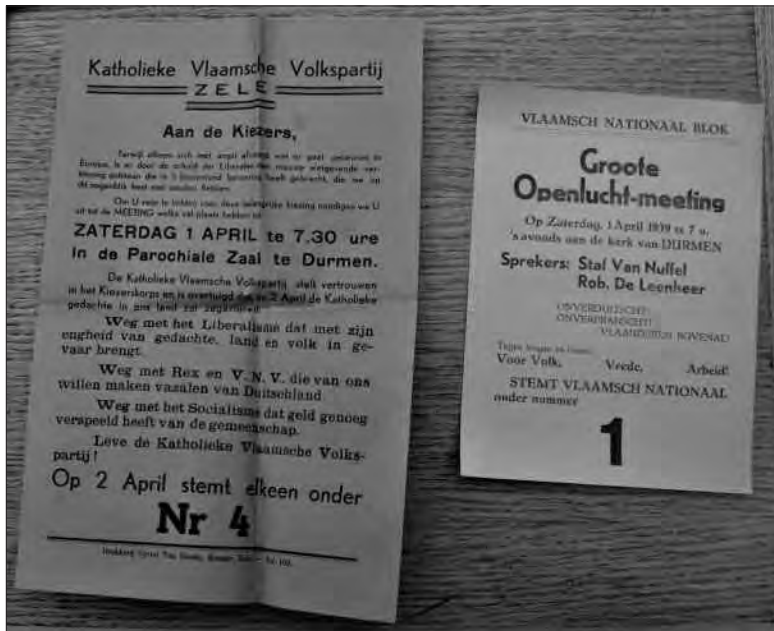
HOE STEM IK GELDIG ?

1) Met het bolleken zwart te maken in het hoofdvak onder Nr 3.
2) Met één of meer bollekens zwart te maken achter de naam van de personen die ik een voorkeurstem wensch te geven op de Kandidatenlijst Nr 3. — Een naamstem heeft zooveel waarde als een kopstem. Maar NIET PANACHEEREN, dat wil zeggen : NIET OP VERSCHILLIGE LIJSTEN stemmen, want dan gaat Uw stem verloren. — Stemmen op de Lijst Nr 3 is het ordewoord aan alle weldenkende menschen van Zele.

40. Uit *De Bookhamers* van 14 oktober 1938.

van Julien Van Driessche). Zij vallen Duchâteau persoonlijk aan i.v.m. de (snel afgeblazen) mobilisatie van eind september 1938⁵⁶ en schrijven het herstel van de dijken toe aan de (vrij Vlaamsgezinde) socialistische minister van Openbare Werken August Balthazar (1893-1952). Het stuitte hen ook tegen de borst "dat Mr. Duchâteau zoo een brief stuurt naar een kandidaat der katholieken waarvan zeer erge geruchten de ronde doen op Durmen en in gansch Zele. Als de katholieken met zulke onpure elementen de stemmen van ons volk verkrijgen, dan zullen z'er nevens zijn. De tijd van Mr. Woeste voor den oorlog⁵⁷, die worsten gaf aan zijn kiezers, is voorbij, want alle worsten of alle biefstukken zijn niet altijd eetbaar, vooral als ze komen van katholieke kandidaten". Het

pam et maakt hier een toespeling op het beroep van Baziël Hebbelinck, die hier kennelijk als een soort Balthazar Boma *avant la lettre* wordt voorgesteld. Raphael Famaey had dus in Zele duidelijk niet het monopolie op aanvallen *ad hominem*... M.b.t. het einde van de jaren '30 en Durmen voeg ik hier nog toe dat zowel de KVV als het *Vlaamsch Nationaal Blok* aan de vooravond van de wetgevende verkiezingen van 2 april 1939 (zie deel I) ook op deze wijk nog een meeting hielden, de eerste partij in de zaal van de school (hier weer "parochie-zaal" genoemd), de tweede aan de kerk (g. 41).

41. Vlugschriften voor de beide meetings in Durmen op 1 april 1939.

Epiloog

M.b.t. de oorlogsperiode heb ik geen documenten over de *Vlaamsche Bond* van Durmen. Julienne Elegeert, Julien Van Eetvelde en Madeleine Van Winckel zeggen dat de activiteiten in het *Vlaamsch Huis* bij de familie Famaey (zang, dans, toneel, etc.) zeker doorgingen (de schoonvader van Madeleine, Henri Vergeylen [1895-1978], heeft daar nog toneel gespeeld). Het lijvige procesdossier van Raphael Famaey, dat in een volgend jaarboek zal behandeld worden, gaat o.m. over gebeurtenissen in Durmen, maar vernoemt de bond niet. Wij lezen er wel in dat Raphael zeer bedrijvig was met zang en toneel en dat hij al vóór de oorlog voorzitter was van een *Vlaamsch Nationaal Zangkoor* in Zele en van de toneelbond *Geen Rijker Kroon dan Eigen Schoon*. Etienne Quintyn schrijft dat beide in het voorjaar 1942 gesticht zijn door het VNV⁵⁸, maar de verdediging van Famaey beweerde met stelligheid dat Raphael in 1942 in contact lag met het VNV (in feite: met bepaalde personen in het VNV, met name Robert De

Leenheer) en liever zijn zangkoor en toneelbond heeft opgedoekt dan ze onder druk aan te sluiten bij het VNV. Misschien zijn die verenigingen in 1942 toch doorgegaan onder de vlag van het VNV, maar dan zonder Raphael Famaey. Een expliciete link met de bond in Durmen wordt nergens gelegd, al kan ik mij voorstellen dat er toneelspelers uit het *Vlaamsch Huis* van Durmen ook lid waren van *Geen Rijkere Kroon dan Eigen Schoon. Gasthof Het Anker* was in Zele het centrale lokaal van het VNV en aanverwante verenigingen. Madeleine Van Winckel weet nog dat, toen zij met haar vader Marcel (zie hoger) en haar oudste zuster eens daarheen ging, “de zaal vol zat met Vlaamsgezinden, die uit volle borst zongen”. De Duitse soldaten moesten ook altijd zingen, vertelden mijn ouders mij destijds...

Het spreekt vanzelf dat de Vlaams-nationale organisaties, die zich “verbrand” hadden in de collaboratie, na de oorlog grotendeels verdwenen, want hun leiders werden gerechtelijk vervolgd. Het Vlaams-nationalisme zelf bleef lange tijd onder de radar (tot de oprichting van de Volksunie in 1954). Ook de *Vlaamsche Bond Durmen* hield op te bestaan. Gewezen leden waren t.o.v. hun kinderen weinig spraakzaam over hun verleden. Dat was het geval met Raphael Famaey zelf, maar ook bv. met Cyriel De Craene (zo zegt mij zijn dochter Lea [°1936]), en Aloïs Temmerman (1912-1991), die ook toneel heeft gespeeld in het *Vlaamsch Huis* van Durmen. Zijn zoons, de tweelingbroers Hubert (°1943) en Gilbert (1943-2018), stonden in Durmen bekend als Vlaamsgezind, maar - precieseert Hubert - dat had niets vandoen met navolging van hun vader, wel met de achterstelling van het Nederlands in de Belgische administratie. Zij werkten destijds bij de *Regie voor Telefonie en Telegra e* in Brussel. Wanneer bv. een vergadering plaatsvond met één of twee Franstaligen op pakweg tien aanwezigen, dan moest iedereen maar Frans spreken, want de francofonen kenden geen Nederlands. Hubert engageerde zich vanaf 1964 bij de Volksunie en stond vanaf 1970 mee aan de wieg van de (grotendeels Volksunie-gerelateerde) *Zeelse Belangen* van Avil Geerinck. Hij werd onmiddellijk secretaris van de partij en bleef dat tot in 1991. Hij was tevens de oprichter, opsteller en uitgever van het tweemaandelijks blad *De Klodde*. Van 1970 tot 1976 was hij OCMW-raadslid, van 1977 tot 1983 OCMW-voorzitter en van 1983 tot 1989 gemeenteraadslid. Hij is nog steeds secretaris van de kerkfabriek van Durmen, een orgaan waarvan hij al in 1978 lid is geworden, na de dood van zijn schoonvader René Smet (1906-1978), die voorzitter was. De carrière van Hubert Temmerman illustreert de nog steeds niet uitgedoofde connectie tussen de Vlaams-nationalisten en de kerk (de meerderheid van de leden en kiezers van de N-VA en het Vlaams Belang is nog altijd katholiek of op zijn minst “cultuurkatholiek”, al stijgt nu ook in die partijen het aantal vrijzinnigen of agnostici). Via zijn vader is Hubert Temmerman nog geruime tijd in bezit geweest van de oude, door de “groep Famaey” meegenomen vlag van de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* (zie hoger).

Laatstgenoemde bond heeft evenmin archiefsporen nagelaten van enige werking tijdens de oorlog. De bond bleef bestaan, maar hield zich wellicht gedeisd in een klimaat waarin de bezetter en zijn medestanders de plak zwaaiden. Etienne Quintyn laat nochtans zien dat, ondanks scherpe controles, allerlei beperkingen en niet beschikbare (bv. gearresteerde of ondergedoken) deelnemers, cultuur, sport en ontspanning toch niet volledig stilvielen in Zele, met name bij de katholieke verenigingen⁵⁹. De reeds genoemde industrieel Alfons Goossens bleef op post, want hij komt voor in het procesdossier van Raphael Famaey en wordt daar de ene keer “Voorzitter van de Katholieke Partij” genoemd, de andere keer “Voorzitter van de Katholiek Kringen en Vereenigingen van Zele”. In 1931 wilde Famaey weg van de bevoogding van Durmen door het *Katholiek Verbond van Zele* (zie hoger), maar tijdens de oorlog heeft hij naar eigen zeggen met Alfons Goossens samengewerkt ten gunste van “mensen die van den bezetter last hadden” en om talloze personen “te doen ontsnappen aan de verplichte tewerkstelling in Duitschland”. De neef van Alfons Goossens, nijveraer Antoine Goossens, komt voor in de lijst van getuigen à décharge, opgeroepen door de verdediging van Raphael Famaey. Alfons Goossens was immers toen al overleden⁶⁰.

Ook voor de jaren na de oorlog heb ik geen gegevens over de katholieke bond van Durmen. Tot er plots in mijn beide archieven een brief opduikt van de *Toneelbond Jong maar Moedig*, ondertekend door alle bestuursleden van die bond, nl. voorzitter Julien Vehent, ondervoorzitter Louis De Cock, secretaris Julien Van Driessche, schatbewaarder Gilbert Lauwaert en de leden Cesar Lauwaert, Alfons Vergeylen en Raoul De Cock⁶¹. De brief doet verslag van een algemene vergadering gehouden op zaterdag 9 augustus 1952 en is geadresseerd aan het “Bestuur der Kath. Vl. Bond”. Aan het bestuur en de leden van de *Katholieke Vlaamsche Bond* wordt een aanvraag gericht “voor het beslissen van volgende punten”:

1. *Afstand van het vaandel ten voordele van de toneelbond.*
2. *Afstand van de nog in kas zijnde gelden, dienende tot herstelling van het vaandel plus eventuele veranderingen.*
3. *Afstand van de nog bestaande stukken van het tafelservies + tafels, welke zouden aangewend worden tot verhuring. De opbrengst hiervan zou benut worden voor verschillende parochiale werken.*
4. *Afstand van het loket, dat zou kunnen aangewend worden bij het opvoeren of inrichten van toneelavonden, alsook ten voordele van andere verenigingen, doch alleen in de Parochiale zaal⁶².*

Hieruit kan men, denk ik, besluiten dat de *Katholieke Vlaamsche Bond Durmen* al lang (allicht al sinds de oorlog) een sluimerend bestaan leidde en in feite klaar was om ontbonden te worden. Alleen de toneelbond die eraan verbonden

was (zie hoger) en die intussen de naam *Jong maar Moedig* had aangenomen, was nog actief en vroeg nu de overdracht van de kas, het vaandel en andere objecten ten voordele van de eigen werking en van de parochie. Zo is ongetwijfeld geschied.

Godelieve De Schutter (°1929) en Madeleine Van Winckel herinneren zich nog die toneelbond, want hun respectieve echtgenoten Alfons Vergeylen (1924-2010) en Alfred Vergeylen (1931-2019) hebben daarin nog meegespeeld (hoewel hun vader, Henri Vergeylen, dus hetzelfde gedaan had bij de concurrentie in het *Vlaamsch Huis*). Alfred was toen 18 jaar (in 1949 dus), maar door zijn legerdienst in 1951 is hij ermee gestopt. De mannen maakten daar veel plezier, zegt Madeleine. Elk jaar was er een feest van de toneelbond bij Bertha Malschaert, de moeder van Gilbert en Marcel Lauwaert, die ongeveer rechtover de kerk een herberg met zaaltje en bollebaan⁶³ en een bakkerij + kruidenierswinkeltje uitbaatte. Daar werd ook gerepeteerd. Zij hebben eens een drama gespeeld, vervolgt Madeleine, dat de hele zaal (van de school) tranen met tuiten deed wenen. Madeleine bezorgde mij ook een foto van het hele gezelschap met pastoor De Malsche, genomen op de speelplaats van de school (g. 42), en een andere foto, genomen op het podium van de zaal (g. 43), waarschijnlijk n.a.v. de opvoering van het stuk *Schip in nood*, waarvan ik ook een programma heb teruggevonden in het archief van Julien Van Driessche (g. 44). Op die tweede foto staat o.m. Julien Elegeert (1939-2014), de broer van Julienne en Julia. Hij was toen 14 jaar, weet Julia. Ik voeg nog toe dat de toneelbond in de inhuldigungsstoet voor pastoor Hippolyte De Smedt op 25 mei 1952 op een praalwagen het tafereel “De lustige vissers” (g. 45) heeft uitgebeeld (in die stoet werd ook een geschenk meegebracht vanwege een niet nader gespecificeerde “vrouwenbond”, allicht de KAV-Centrum met ook een aantal leden in Durmen⁶⁴).

42. De toneelbond *Jong maar moedig* met pastoor Petrus De Malsche.

43. Enkele toneelspelers op het podium van de zaal van de school. V.l.n.r.: Roger Van Puyenbroeck, koster-orgeliste Gerard Vercauteren, Jozef Van Laere, Willy Eeckhout, Alfred Vergeylen, ?, Alfons Vergeylen, de jonge Wilfried Elegeert met achter hem Julien Van Driessche.

Deuren : 17 u. 30	Gordijn : 18 u.																																				
<h1 style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 5px;">PROGRAMMA</h1>																																					
<h2 style="text-align: center;">SCHIP in NOOD</h2> <p style="text-align: center;"><i>Drama in 3 bedrijven door W. V. D. Berg</i></p> <p style="text-align: center;">ROLVERVERDELING</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">Door Klein, oude visser</td> <td>Marcel Lauwaert</td> </tr> <tr> <td>Hans, zijn zoon</td> <td>Alfons Vergeylen</td> </tr> <tr> <td>Maarten, zoonkje van Hans ...</td> <td>Julien Elegeert</td> </tr> <tr> <td>Klaas Veltsen, visser</td> <td>Gerard Famoye</td> </tr> <tr> <td>De Massel, visser</td> <td>Alfred Vergeylen</td> </tr> <tr> <td>Dirk Hoes, veldwachter</td> <td>Willy Eeckhout</td> </tr> <tr> <td>Prinsen, geneesheer</td> <td>Gerard Vehlert</td> </tr> <tr> <td>Stoberg, reder</td> <td>R. Van Puyenbroeck</td> </tr> <tr> <td>Tom Hoes, zoonkje van Dirk Hoes</td> <td>Hubert De Wilde</td> </tr> <tr> <td>Visser</td> <td>Jozef Van Laere</td> </tr> <tr> <td>Stroatmuzikant</td> <td>Gilbert De Schutter</td> </tr> </table>	Door Klein, oude visser	Marcel Lauwaert	Hans, zijn zoon	Alfons Vergeylen	Maarten, zoonkje van Hans ...	Julien Elegeert	Klaas Veltsen, visser	Gerard Famoye	De Massel, visser	Alfred Vergeylen	Dirk Hoes, veldwachter	Willy Eeckhout	Prinsen, geneesheer	Gerard Vehlert	Stoberg, reder	R. Van Puyenbroeck	Tom Hoes, zoonkje van Dirk Hoes	Hubert De Wilde	Visser	Jozef Van Laere	Stroatmuzikant	Gilbert De Schutter	<h2 style="text-align: center;">Johan als RENTENIER</h2> <p style="text-align: center;"><i>Blijspel in één bedrijf</i></p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">Servatius Kruger, rentenier</td> <td>Marcel Lauwaert</td> </tr> <tr> <td>Johan, zijn huisknecht</td> <td>Willy Eeckhout</td> </tr> <tr> <td>Robert Heymans</td> <td>Alfons Vergeylen</td> </tr> <tr> <td>Bos, detective</td> <td>R. Van Puyenbroeck</td> </tr> <tr> <td>Wieringo, wijnreiziger</td> <td>Gilbert De Schutter</td> </tr> <tr> <td>Antoon, loopjongen</td> <td>Jozef Van Laere</td> </tr> <tr> <td>Poelma, postbode</td> <td>Desire Goossens</td> </tr> </table> <p style="text-align: right;">★</p>	Servatius Kruger, rentenier	Marcel Lauwaert	Johan, zijn huisknecht	Willy Eeckhout	Robert Heymans	Alfons Vergeylen	Bos, detective	R. Van Puyenbroeck	Wieringo, wijnreiziger	Gilbert De Schutter	Antoon, loopjongen	Jozef Van Laere	Poelma, postbode	Desire Goossens
Door Klein, oude visser	Marcel Lauwaert																																				
Hans, zijn zoon	Alfons Vergeylen																																				
Maarten, zoonkje van Hans ...	Julien Elegeert																																				
Klaas Veltsen, visser	Gerard Famoye																																				
De Massel, visser	Alfred Vergeylen																																				
Dirk Hoes, veldwachter	Willy Eeckhout																																				
Prinsen, geneesheer	Gerard Vehlert																																				
Stoberg, reder	R. Van Puyenbroeck																																				
Tom Hoes, zoonkje van Dirk Hoes	Hubert De Wilde																																				
Visser	Jozef Van Laere																																				
Stroatmuzikant	Gilbert De Schutter																																				
Servatius Kruger, rentenier	Marcel Lauwaert																																				
Johan, zijn huisknecht	Willy Eeckhout																																				
Robert Heymans	Alfons Vergeylen																																				
Bos, detective	R. Van Puyenbroeck																																				
Wieringo, wijnreiziger	Gilbert De Schutter																																				
Antoon, loopjongen	Jozef Van Laere																																				
Poelma, postbode	Desire Goossens																																				
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;">« Jong maar Moedig » dankt u voor uw steun en sympathie</div>																																					

44. Programma van *Schip in nood* en *Johan als rentenier* [25 en 27 december 1953].

45. *De lustige vissers* op de praalwagen van de toneelbond, hier gefotografeerd vóór het café van de familie Lauwaert-Malschaert (het repetitielokaal van de bond), los van de eigenlijke stoet van 25 mei 1952.

Doch ook die toneelbond heeft na het hogervermelde verzoekschrift niet zeer lang meer bestaan. Marc Vehent heeft destijds zijn vader, voorzitter Julien Vehent (1922-1996), horen zeggen dat pastoor De Malsche niet akkoord ging met een plan van het exclusief mannelijke gezelschap om het probleem van eventuele vrouwenrollen op te lossen door mannen in vrouwenkleden te laten optreden. Het con ict over die “travestiekwestie” zou dus het einde hebben bespoedigd van de bond, waarvoor regisseur Louis De Cock zich nochtans met veel ijver had ingezet, aldus Marc. Volgens Madeleine Van Winkel lag veeleer een nanciële kwestie aan de basis van de teloorgang: de schatbewaarder en zijn vrouw hadden het geld van de kas opgemaakt, zodat zelfs geen afscheidsfeestje meer mogelijk was. Als hogervermelde foto inderdaad de opvoering van *Schip in nood* betreft en Julien Elegeert dan 14 jaar oud was, dan dateert hij uit 1953 (vrijdag 25 en zondag 27 december volgens de programmafolder, en zulks klopt met het kalender)⁶⁵. Dan was pastoor De Malsche al ruim anderhalf jaar overleden (april 1952). Derhalve zal de crisis van de kassa een doorslaggeven-der rol hebben gespeeld dan het meningsverschil met De Malsche, dat misschien wel al interne verdeeldheid had teweeggebracht. Toen Alfred Vergeylen en Madeleine Van Winkel trouwden in mei 1954, kregen zij nog een telegram “Vanwege de Toneelspelers en Bestuur”, maar *de facto* was de bond wellicht al niet meer actief, meent Madeleine. De vlag (de tweede vlag dus van de oude katholieke bond: zie hoger) werd nadien bewaard door secretaris Julien Van Driessche (1929-2009).

Was er continuïteit na het verdwijnen van de Katholieke Vlaamse Bond en de geaf lieerde toneelbond? In tegenstelling tot de Vlaams-nationalistische, beschikte de (staats)katholieke stroming in Durmen nog over andere gremia en kanalen. Ik maak hier abstractie van de strikt kerkelijke verbanden en confrerieën (genre “Bond van het Heilig Hart”)⁶⁶ en van de door de school ingerichte activiteiten (m.i.v. het schooltoneel), die ik in vroegere jaarboeken heb behandeld⁶⁷. In mijn lagereschooltijd (jaren '50) bestond al het sinterklaasfeest in de zaal van het klooster, de zondag vóór 6 december (Sinterklaas kwam toen te paard in Durmen aan). Vermoedelijk werd dit feest vanuit de school ingericht. Maar ook de sociale organisaties KWB (werklieden), KAV (arbeidersvrouwen) en KBG (gepensioneerden) waren of werden actief op de wijk, weliswaar onder de vleugels van Zele-Centrum (het Gildenhuis), maar geleidelijk aan toch met een zekere eigenheid⁶⁸. In 1967 begonnen KWB en KAV in de zaal van de school het sinterklaasfeest te organiseren⁶⁹, in 1978 met zang en toneel (*Leentje uit 't hemelrijk*) onder regie van Marcel De Beule (1934-1984)⁷⁰. In de rolverdeling vinden we Alfons Vergeylen terug, naast nieuwe mensen. Onder hen zal Julia Elegeert (°1941) voortaan een belangrijke rol spelen. Het *Liber memorialis* spreekt van een “opnieuw aanknopen met een oude traditie op de parochie”. Julia herinnert zich ook nog toneel (met name het stuk *Blauw bloed*) opgevoerd door de kajotsters (KAJ) met Angèle De Loose (1920-2020).

Terwijl de KBG zorgde voor kaartnamiddagen en een jaarlijks paasfeest (en later ook een kerstfeest) in de zaal, ontstond weldra in de schoot van de KWB/KAV een heuse (dit keer gemengde) “Toneelgroep Durmen”, die in februari 1980 het stuk *Ik ben er...en blijf er* opvoerde, in november 1980 *Met de komplimenten van de sjeik*, in november 1981 *Oom Edward is gevaarlijk* en in november 1982 *Groeten uit Nice*. Die opvoeringen in november waren dus gescheiden van het sinterklaasfeest. In 1983 werd de nieuwe parochiezaal (“catecheselokaal”) achter de nieuwe kerk in gebruik genomen en konden de activiteiten (ook het sinterklaasfeest en het paasfeest) daar doorgaan. Na het overlijden van Marcel De Beule in 1984 nam Julia Elegeert zijn taak over en ging zelf sketches en toneelstukken schrijven en regisseren. Na enkele jaren kwam er op die “bonte avonden” (zo genoemd sinds 1984) ook een playbackshow bij en sprak men van de “Show- en Toneelgroep Durmen”, nog steeds opererend onder de vlag van KWB/KAV, doch op de duur los daarvan. Men werkte na verloop van tijd ook weer met aangekochte blijspelen. De bonte avonden in de herfst, met telkens vier voorstellingen gespreid over twee weekends, lokten veel volk en geraakten vermaard, ook buiten Durmen (g. 46). Na 2017 is ook aan deze activiteit weer een einde gekomen⁷¹. Een beperkt groepje o.l.v. Julia Elegeert zorgt wel nog voor enkele sketches tijdens de jaarlijkse namiddagen voor 60-plussers, die sinds 2004 in de parochiezaal worden georganiseerd (aanvankelijk ter vervanging van het paasfeest van de gepensioneerden)⁷².

Ten tijde van de Katholieke Vlaamse Bond was de band met de kerk en de Katholieke Partij (onder haar diverse benamingen) zeer nauw. Na de oorlog, in

Zeel Durmen maakt het bont

Zeel

Stormloop vorig weekend op de Zeelse wijk Durmen, waar de traditionele "Bonte Avond" plaats vond. Zoals steeds bestond "Den Avond" ook dit jaar uit de klassieke ingrediënten playback en toneel.

Tijdens het playback gedeelte imiteerden negen plaatselijke vedetten het kruim van de nationale en internationale top. Gerda Dieleman en Michel Segers, verantwoordelijken voor dit immer gewaardeerde onderdeel, lieten het gras maar groeien (Sam Gooris) en zorgden ervoor dat dromen inderdaad bedrog waren (Marco Borsato).

Voor de bewoners van de wijk Durmen was de tot in de puntjes verzorgde playbackshow opnieuw het meest spannende gedeelte van wat 'de topgebeurtenis in het sociaal-culturele leven van de wijk' wordt genoemd.

Toneel

Nast playback was er uiteraard ook toneel. In het verleden werden de eenakters geschreven door de plaatselijke Julia Elegeert. Dit keer opteerde organisator De Geyter voor een bestaande volkse eenakter. Zoals de traditie het wil, regi-

Niet alleen Bob stond in de rij.

▷ Foto: Guy Oosterlinck

seerde Julia Elegeert het toneelstuk.

De rollen in "Laat Bob maar schuiven" werden vertolkt door Jozef De Geyter, Mark

De Roover, Julien Vercauteren, Marleen Van Driesche, An De Clercq, An Philips, Angèle Callaert en Marcel D'Hondt. Wendy Vercauteren

verzorgde de grime. De klank- en lichtregie werd verzorgd door Jan De Beule.

Wie de eerste twee voorstellingen heeft gemist, kan zater-

dag 4 november om 19.30 uur of zondag 5 november om 18 uur nog terecht in de parochiezaal (achter de kerk) van Zeel Durmen.

46. Artikel uit de *Gazet van Antwerpen* van vrijdag 3 november 1995. Op de foto v.l.n.r.: Julien Vercauteren, An De Clercq, An Philips, Angèle Callaert (1931-2002).

1945, werd de *Christelijke Volkspartij* (CVP) opgericht (eerst weer unitair, dan communautair opgesplitst in 1969, en omgedoopt tot CD&V in 2001). Die CVP bleef een standenpartij en de standenorganisaties (waaronder KAV, KWB, KAJ, KBG...) maakten deel uit van de brede christendemocratische familie. Zelfs nog lange tijd na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bleef die toestand redelijk stabiel, zodat ook in Durmen de genoemde verenigingen voornamelijk bestonden uit CVP-gezinde katholieken, verbonden met de parochie. De opkomst van de Volksunie (en later van het Vlaams Blok/Belang en de N-VA) en vooral de versnelde secularisering⁷³ en het daaruit voortvloeiende politieke pluralisme van de christenen hebben in de loop der jaren die banden veel losser gemaakt. De naamsverandering van diverse van oudsher christelijke organisaties getuigt trouwens daarvan (de KBG werd Okra, de KAV werd Femma, enz.). Op de wijk Durmen is de ontkerstening inmiddels diep doorgedrongen. Afgezien van de locatie van de activiteiten (de parochiezaal), had de "Show- en Toneelgroep" de laatste jaren in feite niets meer vandoen met de traditionele katholieke structuur.

Zulks kan natuurlijk niet gezegd worden van het kerkkoor. Ik vermeld dit hier nog, omdat daar de personele continuïteit het grootst was. Julia Elegeert bezorgde mij twee foto's van de destijds bloeiende "Vriendenkring van de kerkzangers" van Durmen. De eerste (uit 1964) toont hen zingend op het doksaal van de oude Heilig-Hartkerk (g. 47). De tweede is genomen bij de *Zusters van Barmhartigheid van Ronse* in Zulzeke, in gezelschap van moeder Christine (g. 48). Zij was in 1965 naar dat klooster (met school) gemuteerd, nadat zij drie jaar overste en hoofd van de meisjesschool in Durmen was geweest⁷⁴. De zangers brachten haar dus een bezoek in haar nieuwe thuis. Op (een van) beide foto's herkent men de reeds genoemden Aloïs Van Driessche, Julien Van Driessche en Alfons Vergeylen, maar ook koster-orgelist Gerard Vercauteren (1928-2000) en Cesar Ronsse (1930-2011) waren destijds lid geweest van de toneelbond⁷⁵. Op het einde van de ambtsperiode van pastoor Theo el Bingé (1975-1994) stelde het koor niet veel meer voor (door strubbelingen en ontslagen na een con ict met Bingé). Pastoor Marc Van Steen (ambtsperiode: 1994-2003) richtte in 1995 het Heilig-Hartkoor op, dat nog steeds bestaat. Alleen Julien Vercauteren (°1936), die in zijn jonge jaren nog op het erf van de familie Famaey heeft gewerkt (maar niet tot de politieke strekking van Raphael behoorde), kwam de nitief over van bij de oude zangers⁷⁶. In 2020 was het koor dus een kwarteeuw oud. Maar hoelang zal de kerk van Durmen nog in gebruik zijn?

Ik eindig deel II van mijn trilogie met te wijzen op een symbolisch toeval op het kerkhof van Durmen. Mijn vader was lid van de *Katholieke Vlaamsche Bond*,

47. De kerkzangers op het doksaal van de oude kerk in 1964. V.l.n.r.: Robert Berckmoes, Aloïs Van Driessche, Julien Van Driessche, Maurice Vehent, Cesar Ronsse, koster-orgelist Gerard Vercauteren, Frans Van Driessche, Alfons Vergeylen, Georges Vergeylen, Julien Vercauteren.

48. De ruimere Vriendenkring van de zangers met zuster Christine (Josephine Jacobs, geboren te Beverst in 1912 en overleden in 1991) in Zulzeke, in 1965 of iets later. Deze foto werd genomen kort vóór de modernisering van het kloosterhabijt in de geest van Vaticanum II.

Aloïs Temmerman van de afgescheurde *Vlaamsche Bond*. Zij kenden mekaar goed en hebben bij mijn weten daarover nadien nooit geruzied⁷⁷. Nu liggen ze naast elkaar, alsof in de dood de twee bonden tot verzoening zijn gekomen. *Requiescant in pace*.

Eindnoten

¹ *Jaarboek HOK Zele* 50 (2019), pp. 333-388.

² Via hem kreeg ik inzage in stukken uit het gemeentearchief m.b.t. de verkiezingen aan het einde van de jaren '30.

³ André Moens, reeds vermeld in deel I, stuurde mij documenten door uit het rijke archief van de familie De Mets-Landuyt, dat mevr. Tackaert (achterkleindochter van Gilbert De Mets) aan de HOK heeft geschonken.

⁴ Cf. brochure "Redevoeringen uitgesproken bij het jubelfeest van den heer Burgemeester Dr. Armand Rubbens op 21 mei 1933", pp. 12-14.

⁵ Dit reglement bevat zes artikelen en is gedetailleerd. Om lid te worden mag men "in geene tegenstrijdige vereenigingen ingeschreven zijn".

⁶ Het was de tweede regering-Jaspar. De eerste (een tripartite met ook de socialisten erbij) was aan het bewind geweest in 1926-1927.

⁷ Over dat geheim militair akkoord van 1920 (een doorn in het oog van de Vlaams-nationalisten), zie deel I.

⁸ De kopie is hier aan de rand niet volledig leesbaar. Over Staf De Clercq (actief in de Frontpartij en later VNV-leider) en August Borms (de veroordeelde activist, vrijgela-

ten in 1929 nadat hij het jaar voordien vanuit de gevangenis een tussentijdse verkiezing had gewonnen), zie deel I.

9 Over de strijd om de vernederlandsing van de RUG, zie eveneens deel I.

10 Daar ging het om een voordracht van het *Vlaamsch nationaal vakverbond*. “Een tamelijk goed gelukte vergadering; eenige werkmakkers lieten zich aansluiten”, zo klinkt het. Een dergelijk woordgebruik in een propagandabladd laat veeleer een gering succes vermoeden.

11 Dat stuk was in Vlaanderen populair. Het werd bv. in 1929 opgevoerd door het *Katholiek Vlaamsch Studentengild* van Pamel (Roosdaal), de plaats waar mijn vader zal ingekwartierd zijn tijdens de mobilisatie van 1939-1940 (zie deel I).

12 Cf. *Jaarboek HOK Zele* 44 (2013), pp. 374-375.

13 De jongste van het gezin, Maurits Famaey (1918-1996), zal ook studeren en een prominente functie in de administratie bekleden.

14 Het Sint-Antoniuscollege van de Minderbroeders (Luikstraat) was al vroeger volledig vernederlandst (stapsgewijs vanaf 1914 tot 1919) dan het bisschoppelijk college Sint-Lodewijk. Eerstgenoemde Lokerse school was zelfs het eerste volledig vernederlandste college in het bisdom Gent (cf. L. Wils, *Van de Belgische naar de Vlaamse natie. Een geschiedenis van de Vlaamse beweging*, Leuven & Den Haag 2009, p. 259). Het allereerste volledig vernederlandste college in Vlaanderen was het Heilig-Kruiscollege te Maaseik (schooljaar 1909-1910). Een jaar later volgde het Sint-Hubertuscollege te Neerpelt, opgericht in 1910 en onmiddellijk Nederlandstalig. Karel De Wilde wees mij op die beide Limburgse precedenten en citeerde m.b.t. Lokeren ook P. Antonellus Verschuere o.f.m., *50 jaar Sera jnsch Collegeleven Lokeren 1888-1938*, Mechelen 1938, p. 48.

15 Het middelbaar onderwijs (humaniora geheten) bestond toen uit twee cycli van drie jaar i.p.v. drie cycli van twee jaar nu. Ikzelf heb dat systeem met een lagere en een hogere cyclus ook nog meegemaakt.

16 Het Heymanplein in die stad is naar hem genoemd.

17 Cf. L. Schokkaert (ed.), *Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent 1802-1997*, t. II, Leuven 1997, p. 609.

18 Aimé Vermeersch, geboren te Lokeren in 1933, was vóór zijn pensioen pastoor van Kemzeke. Hij springt nu nog in voor vieringen in de kerken van Zele. Hij was destijds de misdienaar van pastoor Weyn.

19 Cf. *Jaarboek HOK Zele* 44 (2013), p. 375.

20 Karel De Wilde verwijst naar J. Van Remoortere, *Dr. Gerard De Paep, een leven van volksverbonden trouw*, Beveren-Waas 1989, p. 19.

21 Figuren uit de Vlaamse Beweging hebben niet zelden een voor hun toekomst beslissende invloed ondergaan tijdens hun humanioratijd: naast Raphael Famaey (Louis Weyn in Lokeren, eventueel dus anderen in Sint-Niklaas) en Gerard De Paep (zijn dorpsgenoot Arthur Geerts), herinner ik de lezer aan de schooltijd van Gerard Romsée in Tongeren en met name aan de invloed van zijn collegeleraar Eugeen Froidmont (zie deel I).

22 Hij had zich nog in september 1918 als student geneeskunde ingeschreven aan de door de Duitse bezetter vernederlandste Rijksuniversiteit Gent (zie deel I) en bekende zich zodoende duidelijk tot het activisme. Na de oorlog zette hij onder een schuilnaam

zijn studies verder aan de Brusselse ULB.

23 Hierbij dient *à charge* opgemerkt dat verzetsmensen door hem zijn verklikt bij de Duitsers en nadien zijn omgekomen in een concentratiekamp (cf. Wikipedia, onder *Gerard De Paep*).

24 Evenmin is duidelijk of Famaey daarover overleg had gepleegd met voorzitter De Cock (in normale omstandigheden zou men dat uiteraard verwachten).

25 Vreemd is dat Marcel Van Winckel (die Raphael Famaey later zal volgen: zie verder) het woord neemt “op aanvraag van 20 leden”.

26 Blijkbaar een vertaling van het Franse *chaire de vérité*.

27 Zie overigens *Jaarboek HOK Zele* 33 (2002), pp. 138-140. Het optreden van pastoor Boeykens impliceert niet noodzakelijk dat hij rabiaat anti-Vlaams zou geweest zijn. Dat was duidelijk wel het geval met zijn naamgenoot Aloïs Boeykens (1876-1948). Deze Zelenaar van geboorte is van 1904 tot 1926 onderpastoor in Melsele geweest en heeft zijn geestelijke carrière beëindigd als pastoor-deken van Kaprijke. De reeds vermelde Gerard De Paep van Melsele had als retoricastudent in maart 1918 met vrienden een meeting bijgewoond in Antwerpen n.a.v. de proclamatie van de “Tweede Raad van Vlaanderen” (zie ook deel I). In het boek van J. Van Remoortere, dat Karel De Wilde mij signaleerde (zie noot 18), leest men op pp. 27-28 een passage uit de “memoires” van Gerard De Paep: *Bij hem (= een vriend van De Paep) thuis waren ze immers zeer onder de invloed van de geestelijke overheid, althans van onderpastoor Boeykens, Zelenaar en zeer anti-Vlaams, dus razend anti-activistisch, met op zijn naamkaartje ‘vicaire Melsele’.*

28 De term “doksaal” wordt bij ons zeer vaak (verkeerdelijk) gebruikt als synoniem van “oksaal”. Hij slaat op het orgelbalkon achteraan het schip van een kerk. De orgelist en het zangkoor luisterden daar de diensten op.

29 Hij gebruikt hier bv. weerom de term “stoel der Waarheid”. Dit nummer van *Scheldeland* is bewaard in de map van het Sint-Ludgerusarchief over Durmen.

30 Over koster-orgelist Omer Peelman, zie *Jaarboek HOK Zele* 33 (2002), p. 139.

31 Cf. de bijdrage van Lucien Boone in *Jaarboek HOK Zele* 44 (2013), pp. 239-240.

32 Hij kwam van bij de *Katholieke Unie* en zal in 1932 in het arrondissement Dendermonde met succes opkomen voor de Frontpartij (VNVP).

33 Als dat waar is, mag dat als vrij “straf” gelden.

34 Die als secretaris dus inzage moet hebben gehad in die lijsten of in de kasboeken.

35 Dat klopt: zie de verwijzing in noot 27.

36 Cf. *Jaarboek HOK Zele* 45 (2014), pp. 276-277.

37 Zie noot 8.

38 Ik denk bv. aan de Confrerie van het Heilig Sacrament (groep 22), die ook in de processies mee opstapte. Omer Peelman bv. was koster-orgelist en Aloïs Van Driessche (1900-1968) is volgens zijn doodsprentje bijna 50 jaar kerkzanger geweest, dus ook in 1932.

39 In de tekst staat tweemaal “Overmaat”!

40 Dit verwijst weer naar het Frans-Belgisch akkoord, vermeld in noot 7.

41 Althans in het schooljaar 1929-1930: cf. B. Van Cauteren, *Als lindes konden praten. 120 jaar school in de Rotstraat*, Zele 2000, p. 84.

- 42 Over die school, zie *Jaarboek HOK Zele* 44 (2013), pp. 347-348.
- 43 Die toon kan nog altijd scherp en ironisch zijn, maar het sarcastisch-agressieve element blijft toch meer achterwege.
- 44 Cf. de catalogus *Mijn vlag, mooie vlag*, HOK Zele 1988, pp. 53-54.
- 45 Zij hadden op de parochie wel een eigen confrerie, de in 1892 ingerichte *Congregatie van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen* voor “jonge dochters”, die ook niet mochten gaan dansen...: cf. *Jaarboek HOK Zele* 33 (2002), pp. 132-133. Of de “onthoudersbonden” uit 1915 (één voor mannen en één voor vrouwen: cf. *ib.*, p. 137)) in de jaren '30 nog bestonden, weet ik niet (zij moesten initieel het alcoholisme helpen bestrijden). Van de *Christelijke Vrouwengilde* (vanaf 1932 KAV genoemd) heb ik voor die tijd nog geen sporen (zie wel verder, noot 64, i.v.m. het begin van de jaren '50).
- 46 Dat zijn de voornamen met familienaam Van Driessche, bekend uit de naamlijst bij de groepsfoto uit 1932.
- 47 Het *Vlaamsch Nationaal Vakverbond* geraakte snel intern verdeeld. Uit die verdeeldheid groeide in 1931 het *Verbond van Nationale Arbeiderssyndicaten* (VNA).
- 48 Ook sinds 1933, wellicht om naamsverwarring met het VNV te vermijden. In 1936 ontstond de *Arbeidsorde*, een samenwerkingsverband met de sociale organisaties van Rex, doch die samenwerking was van korte duur (zie deel I).
- 49 Op de afche staat foutief “Cyriel Craene”
- 50 Die in de traditionele katholieke standenpartij de boerenstand belichaamde en het monopolie opeiste op de vertegenwoordiging van de boeren. Het Boerenfront werd dan ook al in 1937 veroordeeld door het episcopaat.
- 51 Een Ceciliafeest hoort normaal bij een muziekvereniging, maar werd soms ook in een breder verband georganiseerd.
- 52 Over zijn rol in de “Vlaams-katholieke concentratie” van 1936, zie deel I. Over het overlijden en de begrafenis van Edmond Rubbens, verwijs ik verder naar Cordemans (zie Bibliografie deel I), pp. 421-430 en Quintyn E., *Herdenkingsborden te Zele*, in *Jaarboek HOK Zele* 49 (2018), pp. 98-103.
- 53 Een “teerfeest” (verwant met [pot]verteren) was in Vlaanderen een jaarlijks feestmaal van een vereniging, op kosten van de gemeenschappelijke kas.
- 54 Hij werd niet verkozen in de gemeenteraad. In mijn kindertijd baatten zijn weduwe Suzanne en twee ongehuwde dochters (Ernestine en Maria) recht tegenover de kerk een winkel uit van schoolbenodigdheden, kerstgerief en ook textiel (dat huis is nu Durmen 209). Toch bleven de Durmenaren zeggen dat ze “bij Bazielekens” naar de winkel gingen. Ze werden daar in het Lokers bediend, want de familie was van Lokeren afkomstig. De andere ongehuwde dochter, Margriet Hebbelinck, was onderwijzeres in de plaatselijke meisjesschool. Haar bijnaam “den beulink” herinnerde nog aan het beroep van wijlen haar vader.
- 55 De werklieden komen hier niet aan bod, maar het krantje is wellicht niet volledig gekopieerd. Ik heb mijn ouders wel vaak horen zeggen dat in die tijd de “katholieken” vooral de boeren verdedigden. Heden ten dage wordt dan weer geklaagd over de te grote invloed van *Beweging.net* (het vroegere ACW) in de CD&V...
- 56 Hij zou leugenachtig beweerd hebben dat hij als reserveofficier was opgeroepen.
- 57 Charles Woeste (1837-1922) was destijds de voorman van de conservatieve vleugel in

de Katholieke Partij en kwam o.m. in conflict met de Daensisten (zie deel I).

58 Quintyn, *Tussen pletwals en boekhamers* (zie de bibliografie in deel I), p. 129.

59 *Ib.*, pp. 103-119.

60 Alfons Goossens is overleden op 23 november 1943. De samenwerking zal dus niet lang geduurd hebben, vermits de verplichte tewerkstelling in Duitsland pas van 1942 dateerde. Een interessant detail is wel dat de moeder van Alfons Goossens Justine Famaey heette en voorkomt in de stamboom van de familie Famaey. Ik signaleer ook nog dat de firma “Goossens Gebroeders” in Zele doorging als dé “katholieke fabriek” bij uitstek. Ik herinner mij dat de koster-orgelist van Durmen, Gerard Vercauteren (1928-2000), daar werkte en, telkens er een uitvaart was in de kerk, zijn werk mocht onderbreken.

61 Louis (tevens regisseur) en Raoul De Cock waren dus beiden zonen van Julien De Cock, de voorzitter van de *Katholieke Vlaamsche Bond*.

62 Bedoeld is de zaal van het klooster/de school.

63 “Bollen” was een oud volksspel, het best vergelijkbaar met petanque.

64 Julienne Elegeert herinnert zich dat de KAV van Zele-Centrum in het begin van de jaren '50 ook in Durmen al leden recruteerde.

65 In het stuk *Schip in nood* spelen vier vissers mee. Ik vraag mij af hoelang de spelers al met de voorbereiding bezig waren, vermits ze in de stoet voor pastoor De Smedt ook al “lustige vissers” uitbeeldden.

66 Cf. *Jaarboek HOK Zele* 33 (2002), pp. 132-137.

67 *Ib.* 45 (2014), p. 270 (cf. de rol van hoofdonderwijzer Achiël De Meirschman), 276-277, 284-291; 46 (2015), pp. 330-333, 336-337, 343-345; 47 (2016), pp. 278-287.

68 Op 5 mei vond, volgens het *Liber memorialis* van de parochie (deel III), in het “parochiehuis” in de A. Van der Moerenstraat (een huis dat eigendom was van de kerkfabriek) een vergadering plaats met het oog op de eventuele oprichting van een zelfstandige KWB-afdeling te Zele-Durmen.

69 Men heeft inderdaad in 1997 “30 jaar sinterklaasfeest” gevierd.

70 Misschien al vroeger, maar het *Liber memorialis* signaleert het voor het jaar 1978.

71 De grote meerderheid van de acteren (toneel, show) kwam toen al van buiten Durmen.

72 In den beginne alleen toegankelijk voor inwoners van Durmen, doch al gauw ook voor oud-Durmenaren en ten slotte voor iedereen.

73 De secularisering is in Vlaanderen schoorvoetend begonnen in de jaren '60 van vorige eeuw, maar versnelde vooral vanaf de jaren '90.

74 Cf. *Jaarboek HOK Zele* 45 (2014), p. 259.

75 Zij staan beiden op p. 40, 44 en 45.

76 Wijlen Edgard Huldere en Aimé Van Eetvelde hebben slechts een tijdje nog meegezongen met het nieuwe koor, weet Julia Elegeert.

77 Beiden waren overigens praktizerende katholieken. Mijn ouders waren ook aangesloten bij de christelijke sociale organisaties.

ZO WAS HET GILDENHUIS...

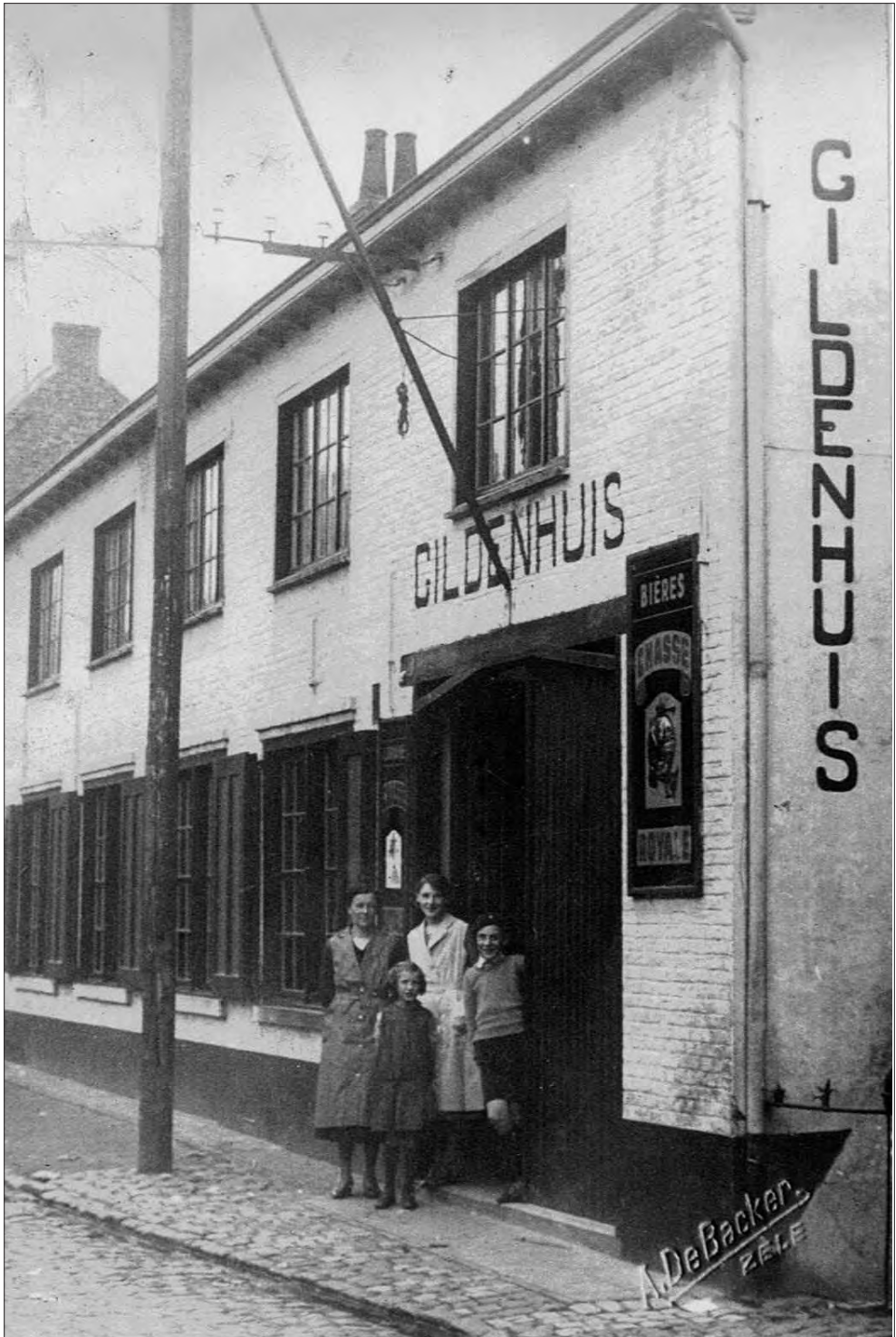
MARK DE BLOCK

In mijn speurtocht naar Gezinnen XL haalden mensen regelmatig een fotoarchief boven uit de jaren stillekes: een vergeeld fotoalbum of een koekjesdoos getooid met een of andere koning. Ik was natuurlijk gefocust op de grote gezinnen, maar nieuwsgierig als ik ben, keek ik soms wel verder dan mijn neus lang was.

In de doos van Hedwig Van Hecke, dochter van Frans Van Hecke en Maria Van Malderen, kreeg ik enkele mooie foto's van Het Gildenhuis onder ogen. Maria stond er van 1938 tot en met 1961 achter de toog.

Het verhaal van het Gildenhuis begint in 1923. De christelijke organisaties waren op zoek naar een onderkomen. Een aantal mannen, onder wie Edmond Rubbens en Benoit Van Acker, staken de koppen bijeen en hun oog viel op de boerderij van Jan Baptist Van Eetvelde in de Kloosterstraat. Op de laatste dag van dat jaar werd de hoeve gekocht door Hippoliet Merckx op naam van Edmond Rubbens en in februari 1924 werd de Maatschappij zonder Winstgevend Doel 'Het Gildenhuis' opgericht.

Dat zo'n boerderij niet onmiddellijk geschikt was voor de werking van de organisaties, dat was duidelijk. De katholieke organisaties hadden hier in Zele vrij snel de wind in de zeilen, want in 1925 zagen de K.A.J. (Katholieke Arbeidersjeugd, de Kajotters), de V.K.A.J. (Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd, de Kajotsters) en de K.A.V. (Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde) het levenslicht. Het duurde tot 1938 voordat de vroegere boerderij werd omgevormd tot een huis dat echt bruikbaar was voor de organisaties die er hun thuishaven hadden. Het café werd volledig vernieuwd, boven kwam er een heuse vergaderzaal en waar vroeger de stallen waren verscheen er een grote feestzaal. Van die verwezenlijkingen maakte een beroepsfotograaf drie beelden, die met deze uitsmijter ons jaarboek afsluiten.

Het Gildenhuis begin dertiger jaren

De voorgevel na de verbouwing van 1938

Het café, een product van het interbellum

Boven het café was een goed uitgeruste vergaderzaal

De feestzaal

Het Paaschfeest van de Kristene Arbeidersjeugd in 1929. Meer dan tachtig Kajotters blikken in de lens op de koer van het Gildenhuis. Allemaal mooi uitgedost met col en plastron. Op de twee rij zit proost E.H. Druetz met naast hem leider Pieter De Bruyne. De latere burgemeester Benoit Van Acker zit enkele plaatsen verder (derde van rechts), hij is de enige man met een moustache. Geen enkele Kajotter heeft een bril, maar allen zullen ze wel een pet gedragen hebben. Bemerkt de drie petten rechts boven op het muurtje.

